PETRI GASSENDI

DISQUISITIO METAPHYSICA.

Seu

DUBITATIONES, ET INSTANTIÆ:

Adversus

RENATI CARTESII

Metaphysicam, & Responsa.



AMSTERODAMI,

Apud IOHANNEM BLAEU,

CIↃ IↃ C XLIV.

S*Eries*, *ac Summa Meditationum*, *adversum quas heic scribitur*, *habetur infrà*, *Dubitatione prima in Meditationem Secundam*, Articulo IV. seu pag. 34.

AMVELI SORBERIO
P. GASSENDVS
S.

FAcio tandem ſatis, Sorberi; mitto ſcilicet quem jamdudum efflagitaſti codicem mearum adverſus Carteſii Metaphyſicam Inſtantiarum. Niſi priùs feci, cauſn ad te ſcripſit præclarus ille juvenis, ique amans Thomas Martellus, qui : conſcius illum abiiſſe, exulaſſéque ocùl à me, & vix nunc per varias amges rediiſſe in meas manus. Nempe ıici variè habuerunt, invicemque, ac iam longè extra urbem, communicânt; neque te id latuit, qui ſignificaſti xiſſe tibi Carteſium ſe, cùm eſt publiconqueſtus de ſcriptis adverſum ſe liis, qui non in lucem emitterentur, ı privatìm lectitarentur, meum ſubıtare præſertìm voluiſſe. Quod tu veipſum non legendi modò ſed & evulndi licentiam depoſcis, ut tibi ſanè,

 qui

qui ſic me amas, qui ſic depoſcis, videbitur; tametſi res mihi non videtur tanti. Quippe opus quidem conſcripſi, ut amicis gratificarer, cùm non ferrent virum eo ſolùm fine habere voluiſſe ex me, aliiſque privatas cenſuras, ut jactare publicè poſſet non carere ſe adverſariis, qui reverâ habuerat nullos (me ſaltem non habuerat.) Sed cùm ipſis tamen amicis ſatisfeciſſe viſus ſim, mihi ipſe non ſatisfeci. Cùm illi enim cenſuerint, ut quemadmodum priùs fueram contextus ſeriem inſequutus, & Carteſius ſuas Reſponſiones ſingulis Epiſtolæ meæ articulis accommodârat, ſic ordine eodem inſtarem in Reſponſiones ſingulas; mihi tamen ipſi opus videbatur eſſe futurum longè concinnius, ſi propoſito cauſſæ ſtatu, quæ dicenda haberem omnia ſpeciali quadam cohærentéque diſpoſitione contexerentur. Et excepere illi quidem, id demùm præſtandum, ſi fortè Carteſius quidpiam deinceps reponeret, quod novam manum ſollicitaret; ſed interim tamen eſt quam-

obrem

brem verear, ne, qua res eſt compagine, edendam cenſueris, non ſit ſatis lectu itura jucunda. Tu tamen, ubi res legeno fuerit perſpectior, id videris; niſi uòd ſum author, ut, ſi velle pergas, uotquot fuerant articuli in mea Epiola diſtincti, diſtinguantur jam, atque ıſcribantur Dubitationes totidem, ac 'ituli fiant, qui & tædium levent, & arumentis appoſitis, quid in unaquáque ɔntineatur, doceant. Nam tametſi Epiola (alio fine ſcripta, quàm ut fundaıentum diſputationis ſterneretur) non c digeſta fuerit, ut quilibet articulus ɔecialis quædam objectio, ſeu Dubita.o fieret, (aliâs ſiquidem unamquámue ſua concluſione, ſuiſque probatioibus, tanquam numeris abſolviſſem) ihilominùs quia ſic res tulit, & Carteus me privatìm monentem traduxit in ublicum jurgium, enitendum eſt, quanım licet, ne res indecorè procedat. Cerè & quamvis urgeam nunc multa circa Aeditationem primam, non ideò taıen diſtinguendas plureis Dubitatio-

 nes

nes censeo ; quandò initio circa ipsam non-nisi caput unicum fuit ; idque cùm vix dicere plura circa cæteras cogitarem , qui sensim tamen abreptus sum ad commemorandum tam multa. Satis erit articulos Instantiæ facere discretos , summulis seu ad marginem, seu ad frontem appositis ; cùm & possit idem circa cæteras , ac etiam circa Præfationem , sive Occasionem scribendi præstari. Nimirum ex hac discretione , appositioneque lux est affulsura : ac præmisso potissimùm Elencho , sive indice , quem si lectores percurrerint , possint ut summam operis nosse , sic deligere , si quid fortè sit , quod cognoscere potissimùm velint. Vale , & amicos optimos saluta. Parisiis v. Eid. Iun. M. IↃC. XLIII.

T Y-

TYPOGRAPHVS
Candido & erudito lectori.



Enit in manus nostras, lector candide, summi viri Petri Gassendi Disquisitio Metaphysica, *cujus editionem tum ob subjectam materiam, tum ob Auctoris nec non Cartesii, in quem scripta est, famam summè fuisse expetitam scio. Obstitit tamen totum fermè biennium viri optimi modestia, qui aliunde clarus postgenitis futurus, insuper habuit altercationis funem trahere; apud amicos tantùm interioris notæ, quibus solis codicem suum manuscriptum communicârat, ostendens quàm facili negotio diluere posset adversarii ratiocinia, & acerbiora dicta ridere. Sed tandem victus amici, ad quem misit codicem suum, importunâ efflagitatione, quippe qui nullum precibus finem faciebat, libertatem ipse fecit evulgandi. Spero, nec vana fides, magno eruditorum omnium plausu opus istud exceptum iri, ut pote quo nullũ in isto scriptionis genere potuisset accuratiùs scribi. Quàm diligenter enim, doctissimus ille vir omnia rimatur adversarii dicta? quantâ solertiâ Cuniculos detegit? quanto acumine intricata solvit? quàm validè spicula in adversarium retorquet? quàm firma vestigia in lubrico & præcipiti loco ponit? quanto judicio rem difficilem tractat? quàm doctè disserit? quàm modestè de se ipso loquitur? quàm lenis in adversarium, præ cæteris malè habentem virum, quem præ cæteris suspicere & revereri debebat? quantus nitor,*

quan-

quanta sermonis elegantia? Intererat sanè bonæ mentis studiosorum, ne tot numeris absolutus liber diutiùs premeretur, & natus in publica commoda privatis tantùm paucorum usibus inserviret. ἀγαθὴ γὰρ ἔρις ἥδε βροτοῖσι. *Quæstio gravis est, digna proculdubio in quam ingenua & excelsa ingenia vires suas exerceant. Qui contendunt viri sunt omni exceptione majores. Unum doleo, Gassendum non fuisse satis notum Cartesio: unde vir bonus, ingeniosus, & cujus præclaris conatibus nemo non debet favere, cùm ex indole cæterorum philosophantium Gassendi indolem æstimaret, secus accepit verbulum unum & alterum atque ab illo fuerat benignè prolatum: Prehendens autem* ἀφόρητον λάβην, *factum est ut paulatim vehementissimè animo commoveretur, & sui oblitus, rationis quoque oblivisceretur; ad quam tamen erat in primis attendendum. Sed tu videbis, lector Candide, & judicabis. Non est quod te diutiùs morer. Hæc enim in vestibulo præmittere volui ut te rogarem gratam habere operam nostram qualemcunque, & mihi extorquere ab auctore nostro, quâ valebis apud illum gratiâ, Exercitationum Philosophicarum opus, quod ajunt immensa fruge refertum; cujus spes ante aliquot annos literatis est facta. Vale. E Typographeio nostro.*

Dubi-

Dubitationum, & Instantiarum

INDEX.

In Meditationem I. quæ est, *De iis, quæ in dubium revocari possunt.*

In Meditationem II. quæ est, *De Natura Mentis humanæ: Quod ipsa sit notior, quàm Corpus.*

spe-

2. Esse

In Meditationem III. quæ est *De Deo, Quòd exsistat.*

4. Ac

In Meditationem IV. quæ est, *De vero & falso.*

In Meditationem V. quæ est, *De essentia rerum Materialium; & iterùm de Deo, quòd exsistat.*

In Meditationem VI. quæ est, *De rerum Materialium exsistentia, & reali Mentis à corpore distinctione.*

FINIS.

DISQVISITIO METAPHYSICA.

Seu

Dubitationes, & Inſtantiæ,

Adverſus

REN. CARTESII

Metaphyſicam, & Reſponſa.

SCRIBENDI OCCASIO.

Eximio viro

RENATO CARTESIO

PETRVS GASSENDVS S.



IR EXIMIE;

Beavit me Merſennus noſter, cùm tuarum illarum ſublimium de prima Philoſophia Meditationum participem fecit. Quippe argumenti præſtantia, ingenii perſpicacia, nitorque dictionis mirificè placuit. Quare & lubens gratulor, quòd animo adeo excelſo ac fœlici aggrederis ſcientiarum fineis provehere, & res omnibus retrò ſæculis abſtruſiſſimas enucleare. Id mihi fuit durum, quod ille præterea amicitiæ jure exegit, ut ad te perſcriberem, ſi quis fortaſſis ſcrupulus ingereretur, ſupereſſetve. Si quidem præſenſi nihil aliud me, quàm hebetudinem teſtaturum, ſi rationibus tuis non acquieſcerem; vel potius quàm temeritatem, ſi tantillum etiam in oppoſitum, quaſi repugnando, hiſcere auderem. Annui tamen viro amico, ratus aliunde te non tam meum quàm illius conſilium, æqui bonique conſulturum; cùm eo nempe candore ſis, ut facilè putes nihil aliud me, quàm nudas tibi propo-

nere meas dubitandi rationes voluisse. Testor sanè abundè fore, si illas vel ad calcem usque legere sustinueris: nam quòd te permovere debeant, ut vel de tuis ratiociniis minimum diffidas, vel ad respondendum tempus deteras, melioribus curis destinatum, ipse profectò Author non sum. Quin-etiam non audeo, nisi cum rubore, illas coram te propalare, qui certo sum certior nullam esse earum, quæ non tibi pluries inter meditandum occurrerit, & quam tamen, certo consilio, vel contempseris, vel censueris dissimulandam. Profero ergo, sed ea mente, ut prolatas duntaxat velim; prolatas, inquam, non de rebus ipsis quas demonstrandas suscipis, sed de methodo ac vi demonstrandi. Profectò enim & ter-maximi Dei exsistentiam, & animorum nostrorum immortalitatem profiteor; ac hæreo duntaxat circa energiam illius ratiocinii, quo tu tam ista, quàm alia Metaphysica cohærentia, probas.

RESPONSIO.

VIR PRÆSTANTISSIME,

Tam eleganti & accurata dissertatione Meditationes meas impugnasti, quæque ad earum veritatem illustrandam adeò profutura esse mihi videtur, ut multum me tibi debere existimem quòd ipsam perscripseris, multumque etiam R. P. Mersenno, quòd te ad scribendum incitarit. Quippe optimè novit vir ille rerum omnium studiosissimus indagator, & eorum præcipuè quæ spectant ad gloriam Dei promotor indefessus, nulla via melius cognosci posse an meæ rationes pro veris demonstrationibus habendæ sint, quàm si aliquot ex iis qui doctrina & ingenio reliquos antecedunt, ipsas examinarent ac totis viribus impugnarent; ut deinde fieret periculum, an ego satis commodè ad omnia quæ ab iis proposita essent responderem. Idcirco quamplurimos ad hoc provocavit, à nonnullis impetravit, & gaudeo quòd etiam a te. Quamvis enim non tam Philosophicis rationibus usus fueris ad opiniones meas refutandas, quàm oratoriis quibusdam artibus ad illas eludendas, hoc tamen ipsum ideò mihi gratum est, quòd inde conjiciam non facilè in me rationes afferri potuisse diversas ab iis quæ in præcedentibus aliorum objectionibus, quas legisti, continentur. Neque enim si quæ essent, ingenium & diligentiam tuam effugissent, & judico te hìc non aliud habuisse institutum, quàm ut eorum me admoneres quibus meæ rationes, ab iis quorum ingenia sensibus ita immersa sunt ut à Metaphysicis cogitationibus prorsus ab-

abhorreant, eludi possent, atque ita mihi dares occasionem iis occurrendi. Quamobrem ego hic non tanquam tibi Philosopho acutissimo, sed tanquam alicui ex hominibus istis carneis respondebo.

INSTANTIA.

PRodiere è prælo superiore autumno tuæ illæ Meditationes, quarum exemplum MS. Mersennus mecum communicârat. Adjuncta iis fuit Objectionum Responsionumque congeries, quas me, cùm ad te scriberem, legisse, haud verè supponis: quippe oblatas à Mersenno videre prorsùs nolüeram; ne præoccupatus accederem ad Meditationum examen. Cætera inter tibi Objecta, meam quoque Epistolam satis prolixam editam vidi. Responsionem postquàm perlegi, mirari satis non potui, quo erga me genio fueris animatus. Nam quod conscripta quidem à me floccifacienda censueris, etiam mihi pro votis fuit; qui nihil meum tanti æstimo, ut habendum pretii alicujus putem. At non potui majorem quendam non desiderare candorem, quo, si nihil tibi videbatur alicujus esse momenti, debebas potiùs silentio, tenebrisque involvere, quàm propalando sic insultare. Ego certè ad te non ultrò, sed rogatus perscripseram; & dissentiendo à te, difficultates non publicè, sed privatim significâram. Ea scilicet mihi mens fuerat, ut tibi ingenuè, amiceque proponerem, quos observâram inter legendum mihi subnasci scrupulos; quò, si res videretur tanti, posses lectionem facere aliquantò explanatiorem; nisi videretur, tum esset in te, ut rem planè supprimeres. Putabam enim velle te id exemplum mihi, aliisque legi, ut judicia varia expertus, providere posses, autographum-ne, priusquàm edi procurares, aliqua ratione foret emendandum. At verò, tu plenum benevolentiæ consilium ita excepisti, quasi hostiliter provocassem; & nihil privatim rescribens, pugnam publicè instituisti; declarans reipsâ, exemplum fuisse commonstratum à te; non quasi ratum non haberes quicquid à te scriptum semel fuerat; sed quòd excitari velles aliquos, adversum quos posses vireis experiri. Annon proinde mihi fecisti propugnationem necessariam, qui visus es velle facere nihil aliud, quàm ex amico adversarium, & nihil tale cogitantem, in arenam compellere? Quod enim bona quædam verba præmiseris, subjunxerisque, illa, qua consentaneum est, excipio gratitudine (quantumvis tu me, ut puerum habueris, cui poculum circùm contingitur melle, ut tetrum ab- 1. *Instandi necessitas.*

 sint lirii

sinthii laticem perpotet.) Quod superest verò, sic gessisti te, ut periculum fecisse videaris, num me probares degenerem, eumque, qui tibi porrigerem herbam. Conditiones ergo accipio; qui in recessu non invidebo, si, prout cœpisti tibi plausum dare, ita ovationem, & triumphum captes. Hoc unum cavebo; ne, quia te agnosco offensum, quòd te Meditationibus totis sub nomine Mentis loquentem nomine Mentis interpellarim, ut si fecissem ironicè, quod factum fuit prorsus ingenuè, quemadmodum posteà memorandum est; ne, inquam, te amplius Mentem vocitem; sed te, tametsi non loquentem, nisi ut partem hominis, alloquar ut hominem totum. Tu me, ut voles; nam, per me quidem, integrum tibi est affari non modò ut Carnem, quæ vox solertiæ tuæ occurrit, ut esset menti ἀντίθετον: sed etiam, ut saxum, ut plumbum, &, si quid putes esse obtusius. Quippe quòd te heic respondere dicis, *Non tanquam mihi Philosopho acutissimo, sed tanquam uni ex hominibus carneis*; gratias primùm habeo, qualeis debeo; tibique tanquam meliùs merenti *acutissimi* ἀντίθετον reddo: ac deinde me, qui scripsi ad te, illum non inficior, cui ipse respondes. Nimirùm ago longè simplicius, quàm ut distinctionem hanc nôrim; &, qui dissimulare nescio, duplicem personam mihi non assumo. Illam proinde ingenuè respuo, quam tu facis sepositam, aliamque sustineo, quam reliquam facis. Ac si ageretur quidem de ipsa rei veritate, ut putà de Dei exsistentia, animorumque immortali natura; eo sanè casu abnegarem; quòd videri posset ex Literarum Sacrarum sensu adversari caro spiritui; sed quia non amplius agitur, quàm de vi tui Ratiocinii, sicque privata tua caussa est, ac tibi soli est repugnandum, non apparet cur mihi potius detrectanda persona sit, quàm ipsi Aristoteli, cùm est adversatus Anaxagoræ, qui Mens vulgò appellabatur. Tametsi enim carneum me dicas, non ideò facis exanimem; ut neque tametsi te mentalem geras, te idcircò facis excarnem. Quare & permittendum tibi, ut pro genio loquaris tuo; sufficitque, ut Deo propitio, neque ego sim planè caro sine mente, neque tu planè mens sine carne; & neque tu supra, neque ego infra conditionem hominis simus; quamvis tu, quod est humanum recuses; ego id à me alienum non putem.

II. *Non agi heic de Rerum veritate; sed de Ratiociniorum vi.*

Quod præfaris porrò, *me non tam Philosophicis rationibus usum ad opiniones tuas refutandas, quàm oratoriis quibusdam artibus ad eas eludendas*, Repeto primum non agi heic de ipsis opinionibus, quæ tam meæ, quàm tuæ sunt, imò quæ sunt omnium piorum, rectèque sen-

ſentientium communes. Quare neque animus fuit ullis ſeu Philoſophicis, ſeu aliis rationibus uti ad eas refutandas, quas effuſione ſanguinis defendere paratus ſum. Quæſtio igitur eſt de energia tuarum rationum, quatenus illas deprædicas, ac pro demonſtrationibus jactas; cùm ex iis tamen omnibus, quas doctores proponere in hujuſmodi argumento ſolent, illas duntaxat delegeris, quæ videntur omnium maximè infirmæ. Hinc objectiones non conjeci, quæ fieri prætereà numeroſæ potuerant, ut neque ipſe adhibuiſti tot rationes alias præclaras, quibus res potuerat fieri evidentior; ſed ut perſuaſus ipſe fuiſti te demonſtraſſe ſpeciali modo;ita oppoſui ſolùm ea, ob quæ viſus eſt inefficax modus. Deinde, quod vocas *Oratorias arteis*,mihi nimiùm tribuis,qui arteis ignoro,ac oratorias potiſſimùm; niſi artem voces id naturæ donum, quo ſenſa mentis exprimere dicendo quiſque poſſumus. Solam certè naturam ſequor, & ut lingua adfarer te, ita calamo ad te ſcribo. Si nunc enuncio, nunc interrogo, nunc paucis, nunc pluribus urgeo; id non ex arte, ſed ſponte fit: & utcumq; in me acumen non ſit, eſt tamen perpetua, conſtanſque voluntas efferendi omnia quàm poſſum perſpicuè. Vnde & quemadmodum nolim mihi fucum fieri lenocinio ullo verborum; ita longè abſum, ut facere velim; neque tu ullum oſtendes locum, in quo non bona, ingenua, candida fide egerim, artemque oratoriam præhabuerim ſimplicitati. Ad *Rationes* quod attinet, neſcio quas *Philoſophicas* dicas; niſi non omnes Philoſophicæ ſunt, quæ germanæ, legitimæ, ad verum eruendum inſtitutæ ſunt, alicuique problematis, ut loquuntur, parti probandæ deſerviunt. An nullas porrò niſi alienas, inſtitutoque confirmando nihil conferentes uſurpârim, lectores æqui dijudicent; ego certè is nunquam fui,qui me eas adeptum gloriarer, unde res planè conficeretur. Etſi enim facilius eſt falſi quidpiam convincere,quàm veri quidpiam demonſtrare; novi tamen quanta caligo humanas menteis occupet; quanta ſit ubique humanæ rationis fluctuatio, & incertitudo. Quamobem, ut nihil ſtatuo, quod haberi velim quaſi inconcuſſum; ita nihil adorior, quod me everſurum contendam; ac ſolùm, ut me nihil demonſtraturum confido, aut profiteor; ita caveo ne cuilibet dogmata tradenti temerè aſſentiar. Sic tecum egi: Nam & cùm rationes tibi proponendas aſſumpſi, dubitandi rationes dixi; neque eſſe potui ea ſecuritate, qua tu, dum divendidiſti pro demonſtrationibus, quas te aſſerendi habere es ratus. Neque verò eſt quorſum putes pellegiſſe me tuas Meditationes contradicendi

studio, aut congessisse posteà ludicras solum dubitationes. Testor Deum ter Max. si me comparare ad legendum potui puriore affectu cognoscendarum, complectendarum, commendandarum demonstrationum, si non simpliciter exposui residuos in me scrupulos. Res, in qua versamur, magis seria est, magisque nostrâ interest, quàm ut arbitrer esse colludendum. De veritate agitur, quæ demonstratione paratur; Ecquis verò illam, si videat, non amet, vel potius non depereat? quis illi vel resistere, vel contradicere, si homo sit, possit? Quin-etiam, cùm me nullius tuarum jactatarum demonstrationum vim experiri agnoscerem, quæsivi ab aliquot viris magni nominis, & impensè doctis, qui Meditationes tuas legerant, ecquid-nam ipsis videretur; deprehendi autem illos, perinde ac me demonstrationis vim non sensisse. Quam-putas verò condoluimus, cùm à te, tanto viro, & tanta in re, tantum exspectantes, spe excidimus? Communis sanè hæc vox fuit, Fieri-ne potest, ut ille vir Mathematicis studiis innutritus, & quæ res demonstratio sit tantoperè sciens, eas rationes habeat, evulgetque pro demonstrationibus germanis, quæ à nobis tamen adeò attentis, adeò benè animatis elicere assensum nõ valeant? An fortè elatus applausu, quo aliqua nova in Geometricis excogitavit, demonstravitque, eò adductus fuit, ut confideret posse se circa cætera, ac metaphysica præsertim, paris esse fœlicitatis? An nihili, ut cæteros, sic Ptolemæum quoque fecit, qui Mathematicen prosequutus, dixit se intactam Theologiam, Physicamque relinquere; istam ob materiæ conditionem instabilem, illam ob rerum divinarum incomprehensibilem naturam? An postquam in sua Synopsi tantam promisit segetem, putavit Lectores fore spe contentos, neque studiosè requisituros utrum plenæ essent, an inanes spicæ?

III. *Si Demonstrationes fuerunt, nihil fuisse necesse implorare Sorbonæ decretum.*

Subiit posteà quoque mirari, quàm securè Doctores summos summæ facultatis compellans, prædicaveris apud illos *te fuisse rationes ita prosequutum, ut jam pro certissimis, & evidentissimis demonstrationibus illas ausus fueris proponere:* addiderisque *etiam taleis esse, ut non putes ullam viam humano ingenio patere, per quam meliores inveniri unquam possint*; ac denique sollicitâris, *ut ipsas pro demonstrationibus habentes hoc ipsum declarare, & publicè testari velint.* Cùm enim ea sacra Facultas extulerit hactenus, efferatque etiam-num tot viros tam magnos, ac in his rebus adeò sublimeis, putasti-ne nullum hactenus exortum, qui tale quidpiam viderit: imò & nullum exoriturum, qui videre quidpiam quàm tu meliùs, possit? Credidisti-ne

disti-ne quotquot sunt, ac erunt, mutuari debere ex te, unde solemnia dogmata probent? Es-ne arbitratus totam Facultatem ignorasse, quousque rem ipsi demonstraveris, quemadmodum essent Christiani suadendi? Nam proferre te quidem quæ potueris hisce de rebus comminisci, nemo improbet, sed potiùs collaudet. Veritas quasi bravium est, & ut nemini non fas est ad assequutionem ejus adspirare, sic quisquis illam assequatur, ipsa operæ pretium est. At verò quæ commentus fueris existimare statim digna, quæ augustissima Facultas sic à te addiscat, quasi sine te Doctore cæca fuerit; & decreto suo ita approbet, ut dubitare de iis sit nefas; id denique mirum, ac stupendum est. Sanè, aut hoc est nimiùm de tuarum rationum vigore diffidere; aut potiùs illas pretio pretiosissimo æstimare, cùm dignas ducis, quæ imperentur mortalibus omnibus, ipsisque adeò conciliare majestatem adniteris, ut tibi viam sternere ad ingeniorum tyrannidem possis. Sed mihi crede, aut ratiocinium demonstratio non est, aut ex seipso elucescit; neque emendicanda authoritas est, qua persuaderi valeat; cùm & vi propria assensum extorqueat, & nisi extorqueat, demonstratio non sit; neque authoritas faciat, ut pro demonstratione habeatur, sed ut conclusio, quæ ex vi præmissarum persuasionem non obtinet, ex authoritate dicentis obtineat. Quàm proinde absuit sublimis Facultas, ut votis tuis annueret, quæ decretis non argumenta, sed conclusiones sancire solet! Novit quàm sit humana ratio inconstans, atque imbecilla, quare & ex ea decretorum firmitudinem non exquirit. Momentum ex Sacra Scriptura, aliisque fidei canonibus quærit; ipsas rationes (si aliquæ sint) cum suis momentis (si aliqua habeant) intactas penitùs relinquit. Et non ignorat quidem nonnullas esse præclaras præ cæteris: sed cùm illæ sint tamen quasi fumosæ faculæ ad fidei jubar, & quasi Solem comparatæ, ideò cum fidei splendore, atque majestate ipsas non commiscet. Habet illas, ut quoddam genus probationis heterogeneum; existimatque Sacram fidem esse debere sibi ipsi solidissimum fundamentum. Plærumque etiam adhibere rationes existimat nefas; tum ne excellentia rerum credendarum imminuatur, si putetur humana ratio posse ad illam pertingere; tum ne impii arbitrentur nos iis induci ad credendum ea, quæ cur ipsi quoque ob rationum imbecillitatem, non credant, sibi ipsis videri excusabiles possint. In cæteris, non respuit quidem; sed eæne sint, annon sint demonstrationes, non præstituit. Novit alios aliis rationi-

rationibus capi; & cum aliquæ his, non illis; aliquæ verò non his, ſed illis pro demonſtrationibus babeantur; omneis, quantum valere poſſunt, ſinit, & columnâ fidei, tanquam inconcuſsâ ſemel poſitâ, illas circumexſtrui, quales ſunt, permittit. Hoc cenſu potuerunt tuæ quoque haberi; at dum haberi ipſas voluiſti, quaſi dogmata fidei, tantum abeſt, ut id feratur, quin intereſt potiùs, ut eæ refellantur. Nempe ne ſint impii, qui exiſtiment nos illarum vi potius, quàm fidei merito ad credendum induci; aut firmiores ſaltem rationes ex ipſiſmet Doctoribus repetere negligant, quos decreviſſe putarunt, *Nullam viam humano ingenio patere, per quam meliores inveniri unquam poſſint.* Quo loco verba illa prætereo, quæ ad ipſorum unum es ſcribere auſus: *Quapropter, ſi verum hîc ſine invidia ſcribere licet, auſim ſperare venturum tempus aliquando, quo illa opinio, quæ ponit accidentia realia, ut à ratione aliena, & incomprehenſibilis, & parùm tuta in fide à Theologis explodetur, & mea in ejus locum ut certa, & indubitata recipietur. Quod hîc diſſimulandum eſſe non putavi, ut &c.*

IV. *Non vituperandos qui jactatas demonſtrationes non ſuſpiciunt, aliiſque viis ad Dei animæque notitiam aſſurgunt.* Adhæc mirari etiam ſubit, cur tuum ingenium ita evectum habeas ſupra conditionem cæterorum, ut ſi qui diſſentiant abs te, dicas *eorum ingenia ita immerſa ſenſibus, & à Metaphyſicis cogitationibus prorsùs abhorrentia*, &c. Nam quod ſupra ſenſus nihil ſapiant, & metaphyſicè nihil cogitēt; quomodo potes dicere, niſi quia nō ſapiunt, neq; cogitāt tuo modo. Quæſo te enim ecquæ-nam eſt Metaphyſica cogitatio? De vi vocis nō diſputo, quam Ariſtotelis Sectatores impoſuere illi Philoſophiæ parti, cujus membrū fuit Theologia ab auctore dicta. Theologia, inquam, naturalis, quæ ratione nititur, ut diſcernatur à ſupernaturali, quæ ſola Dei revelantis authoritate fulcitur. Dico ſolùm, cùm ea ſeu Metaphyſica, ſeu Theologia, ſit Platoni Dialectica, quaſi quæ ratione utatur; ex quo factum eſt, ut nonnulli ex ejus Sectatoribus eandem Rationalem, ac Intellectualem appellaverint, putantes nempe res divinas non-niſi ratione intellectuque intelligi; ideò tuam illam cogitationem eſſe non poſſe aliam, quam Dialecticam, ſive rationalem, ac intellectualem. Cùm tua ergo ratio, ac intelligentia occupetur heic circa Dei exſiſtentiam, ac mentis humanæ ſeparabilitatem; idcircò non poteſt tibi eſſe alia Metaphyſica cogitatio, quàm ea, qua ratiocinaris, ac intelligis tum Deum exſiſtere, tum mentem ſeparabilem eſſe. Igitur & cùm exiſtimas alios à cogitationibus Metaphyſicis abhorrere, exiſtimas illos nec ratiocinari, nec intelligere,

ligere, quòd Deus exſiſtat, aut Mens ſeparabilis ſit. Ecquonam verò argumento ductus id exiſtimas, niſi quia ferre non potes opponi ab ipſis gloriari te nimiùm de tua ratione, ac intelligentia, quaſi ea ſit omnium perfectiſſima, nihilque opponi aut poſſit, aut debeat? Ac de cæterorum quidem ratione, & intelligentia, quatenus perfecta, imperfectave ſit, non aſſumpſi heic diſquirendum: hoc tamen dico, dum ratiocinantur, ac intelligunt exſiſtere Deum, mentemque humanam eſſe ſeparabilem, ſapere illos ſupra ſenſus, ipſorumque cogitationem non poſſe non Metaphyſicam eſſe. Nam ſenſuum eſt quidem, quod ſenſibilia percipiant; ſed quòd à ſenſibilibus ad intelligibilia progrediantur, & inviſibilia Dei, ex iis quæ fecit, viſibilibus intellecta conſpiciant, hoc rationis eſt, atque intellectus. In eo differunt à te, quòd tu putas te abſque præviis ſenſibus ad intelligibilia ferri, ac Dei, Mentiſque non modò exſiſtentiam, ſeparabilitatemque; ſed etiam utriuſque intimam naturam clarè, diſtinctéque intelligere; illi & habeant ſenſibilia pro gradu ad intelligentiam; & cùm intelligant de Deo, Mentéq; ſeparabili quòd ſint; nō proinde profitentur intelligere ſe quid ſint. Quandoquidem verò tibi non ſubſcribunt, & circa tuum ratiocinandi, ac intelligendi modum difficultates quaſdam proponunt, nec ſatis applaudunt, atque adulantur, tu id non fers, ſed excandeſcis, ſenſibuſque immerſos, & à cogitationibus Metaphyſicis abhorrenteis, carneoſque pronuncias. Quaſi nimirùm ipſe ſolus Metaphyſicus, ſive Theologus naturalis ſis, ac præter te unum nemo adnitatur evehere ſe ſupra ſenſus, & quam-maximè per naturam licet, abſtracta intelligere; quaſi tibi uni veritas ſit cordi, nemoque illam aſſequi præter te aut curet, aut poſſit. Certè hac de re hæc tua ſunt verba; *Quia nullas antehac Ideas eorum, quæ ad mentem pertinent, habuimus, niſi planè confuſas, & cum rerum ſenſibilium Ideis permiſtas; hæcque prima, & præcipua ratio fuit, cur nulla ex iis, quæ de Anima, & Deo dicebantur, ſatis clarè potuerint intelligi, magnum me operæ-pretium facturum eſſe putavi, ſi docerem, quo pacto proprietates, ſeu qualitates mentis à qualitatibus corporis ſint dignoſcendæ. Quamvis enim jam antè dictum ſit à multis, ad res Metaphyſicas intelligendas mentem à ſenſibus eſſe abducendam; nemo tamen adhùc, quod ſciam, qua ratione id fieri poſſet oſtenderat; vera autem via, & meo judicio unica ad id præſtandum in ſecunda mea meditatione continetur: Sed quæ talis eſt, ut non ſit ſatis ipſam ſemel perſpexiſſe; diù terenda eſt, & repetenda, ut totius vitæ conſuetudo res intellectualeis cum corporeis*

 confun-

confundendi contraria, paucorum saltem dierum consuetudine easdem distinguendi delectur.

V. *Demonstrationum vim, non ex sui jactatione, neque ex aliorum ignoratione æstimandam esse.*

Hac itaque tui de te opinione fretus alios despicis, comparasq; te, aut si quis tecum sentiat, *cum illo, qui navigatione in Americam peracta referat esse Antipodas, ac majorem mereatur fidem, quam mille, qui negent, ex eo solum, quod ignorêt.* Et si posses quidē pari evidentia facere aperta quæ de tua illa ingenii navigatione ad nos refers, ac ille redux potest, (si modò qui negāt Antipodas esse, navigare cum ipso in Americam velint) quàm passis velis iremus omnes, concederemusque in tuam sententiam? Nam fac nos, quod ais (tametsi secùs nobis videtur) nulla adjuncta ratione negare illam rationum tuarum vim: at saltem, cùm non recusemus tecum navigare, imò ratiocinantem te κατὰ πόδα prosequamur, cur nusquam tamen hanc tuam vim Antipoda detegimus? An-ne pro Antipodibus exspectandi nobis fuere Sciopodes, Enotocœtæ, Astomi, Pygmæi, & quæcumque Megasthenes, Daimachusque olim somniârunt. Dices *nos non satis attentè, ac seriò tecum meditari, non abducere à sensibus mentem, non exuere præjudicia, atque idcircò te nostra judicia prorsus recusare, & tanquam nullius momenti contemnere.* Sed recusa tamen, & contemne, ut voles; Liceret nobis pari jure idem facere; sed hoc satis est, ubi quicquid potest à veritatis amantibus exigi præstiterimus, nullam tamen à nobis vim, qualis esse debet demonstrationis, sentiri. Dicis *tuas demonstrationes longiusculas esse Geometricarum quarundam instar, ac fieri solùm evidentes, cum perceptæ integræ fuerint.* Sed sunto, qualeis esse voluisti, longiusculæ, implicitæque; quî fit nihilominùs, ut nullæ Geometricæ sint, quæ se, ubi totam seriem perceperimus, evidentiâ suâ non prodant, & velimus, nolimus ad assentiendum mentem compellant; istæ autem tuæ, tametsi tota serie fuerint perspectæ, neque tamen nobis evidentes fiant, neque nos ad assensum trahant? An jure eas dicis *non modo æquare, sed superare etiam Geometricas certitudine, atque evidentia?* Et cùm *Evidentissimas* dicas, ecquid demùm erit per te evidens, si quod evidentissimum à te dicitur, sit adeò obscurum? Dicis denique posse te meritò concludere *non tam ea, quæ scripsisti, infirmari authoritate doctissimorum virorum, qui ipsis sæpe perlectis nondum possunt assentiri, quàm è contra eorundem authoritate confirmari, ex eo, quod nullos errores, sive paralogismos post tot accurata examina in demonstrationibus tuis annotârint.* At, si, quia tibi verba non defuerunt, quibus, ut Scholarum mos est, circa argumenta disputabilia responderes, non es confessus ullos errores,

paralo-

paralogiſmoſve admiſſos; non propterea tamen authoritas illa confirmavit potiùs quàm ſuſpecta aliquorum paralogiſmorum ſcripta reddidit; quatenus viri doctiſſimi non potuêre illis toties perlectis aſſentiri. Quippe & illi exiſtimârunt ſe annotaſſe varios; & quoties ratio aliqua ſæpiùs perlecta, intellectaque (niſi te ſemper aquilam, cæteros omneis reputas noctuas) ad aſſenſum non pertrahit; argumentum profectò eſt, eam demonſtrationem non eſſe, ac paralogiſmum aliquem latere, quo, niſi vitium formæ ſit, præmiſſæ ſaltem ſecùs ſe, quàm ſupponantur, habeant. Et fac nondum fuiſſe paralogiſmum detectum; an quicquam repugnat, quin vel ipſimet, vel acutiores alii inpoſterùm detegant, conſtante præſertim ea inevidentia, quæ ſola obſtat, ne hactenus viri doctiſſimi aſſentiantur? Simile eſt certè, ac ſi defoſſo theſauro in loco, quem tu, & ego ignoremus, tu ex viſo quodam terræ aggere inferas illeic theſaurũ eſſe; neq; enim potuiſſe alia occaſione illeic effodi, & aggeri terram. Si enim ego nõ aſſentiar, quòd tametſi neſciam, qua alia occaſione terra illeic effodi, aggerique potuerit, non videã tamen cur nõ potuerit aliqua alia præter hanc eſſe: quónam jure tu ex mea ignorantia argumentabere occaſionem tibi creditam veram eſſe, ac te incidiſſe in theſauri locum? Quaſi verò non alius ſupervenire valeat, qui veram occaſionem nôrit, ac te, tibi nimiùm fidentem, hallucinatum fuiſſe oſtendat? Verùm ex dicendis cognoſcendum eſt, permittendumque Lectoribus, ut dijudicent, nulli-ne errores, aut paralogiſmi, non dico à viris doctiſſimis, in quorum cenſu me non habeo, ſed à me, caligante licèt, fuerint in propoſitis tibi dubitationibus adnotati.

IN MEDITATIONEM I,

Quæ eſt

De iis, quæ in dubium revocari poſſunt.

DVBITATIO VNICA.

De Methodo, qua omnis cognitio, ſeu vera, ſeu falſa, etiam adhibitis machinis, jubetur extrudi.

AC circa primã quidem Meditationem, non eſt quòd multùm immorer; comprobo enim inſtitutum, quo mentem tuam exuere omni præjudicio voluiſti. Id unum non ſatis perci-

pio, Quamobrem satiùs non duxeris, simpliciter ac paucis verbis incerta habere quæ prænoveras, ut ea deinde seligeres quæ vera deprehenderentur, quàm habendo omnia pro falsis, non tam vetus exuere, quam induere novum præjudicium. Et vide, ut necesse fuerit, quò tibi ipsi faceres fidem, fingere Deum deceptorem, aut nescio quem malum Genium delusorem; cùm visum fuisset sufficere, humanæ mentis caliginem, solamve naturæ imbecillitatem caussari. Fingis prætereà te somniare, ut in dubium omnia revoces, & quidquid rerum agitur pro ludificatione ducas. Sed an propterea à te extorques, ut non vigilare te credas, & incerta falsaque habeas, quæ coram te sunt aut geruntur? Quicquid dixeris, nemo erit qui persuadeatur, te esse persuasum nihil esse verum ex iis omnibus, quæ cognoveris; ac tibi perpetuò vel sensum, vel somnium, vel Deum, vel cacodæmonem imposuisse. An non futurum fuisset magis & philosophico candore, & veritatis amore dignum, res, ut se habent, & bona fide ac simpliciter enunciare, quàm, quod objicere quispiam posset, recurrere ad Machinam, captare præstigias, sectari ambages? Quanquam, quia tibi ita est visum, nolim amplius contendere.

RESPONSIO.

Ais te comprobare institutum quo mentem præjudiciis exuere conatus sum, utpote quod nemo fingere potest esse improbandum. Sed velles ut simpliciter ac paucis verbis, *hoc est, perfunctoriè tantùm id effecissem. Quasi scilicet tam facile sit omnibus se erroribus liberare quibus ab infantia imbuti sumus? & quasi nimis accuratè id fieri possit quod nemo negat esse faciendum? Sed nempe indicare voluisti, plerosque homines fateri quidem verbo tenus præjudicia esse vitanda, sed tamen nunquam illa vitare; quia nullum studium aut laborem in hoc impendunt, nullaque ex iis quæ semel ut vera admiserunt pro præjudiciis habenda esse arbitrantur. Tu certè hîc illorum personam egregiè agis, & nihil eorum quæ ab ipsis dici possent omittis; sed interim nihil affers quod Philosophum redolere videatur. Vbi enim ais opus non esse Deum fingere deceptorem, neque nos somniare, nec talia, Philosophius putasset sibi addendam esse rationem cur illa non possint in dubium revocari; vel si nullam habuisset, ut revera nulla est, id non dixisset: neque addidisset, sufficere hoc in loco humanæ mentis caliginem, aut naturæ nostræ imbecillitatem causari; nihil enim prodest ad errores nostros emendandos quòd dicatur nos errare, quia nostra*

noſtra mens caligat, vel natura eſt imbecilla; idem enim eſt ac ſi tantùm diceretur nos errare quia ſumus erroribus obnoxii; & manifeſte utilius eſt attendere, ut feci, ad omnia in quibus contingere poteſt ut erremus, ne ipſis temerè aſſentiamur. Non etiam dixiſſet Philoſophus me, habendo dubia omnia pro falſis, non tam vetus exuere quàm induere novum præjudicium; *vel prius probare conatus fuiſſet ex tali ſuppoſitione oriri periculum alicujus deceptionis. Sed tu è contra paulò poſt affirmas me non poſſe à me extorquere ut illa pro incertis, falſiſque habeam quæ falſa ſuppoſui, hoc eſt ut novum illud induam præjudicium quod ne induerem verebaris. Nec magis miraretur Philoſophus iſtiuſmodi ſuppoſitionem, quàm quòd aliquando ut baculum qui curvus eſt rectum reddamus, illum in contrariam partem recurvemus; novit enim ſæpe falſa pro veris utiliter ſic aſſumi ad veritatem illuſtrandam; ut cum Aſtronomi Æquatorem, Zodiacum, alioſque circulos in cœlo imaginantur; cùm Geometræ novas lineas datis figuris adjungunt, & ſæpe Philoſophi multis in locis. Qui autem hoc vocat* recurrere ad machinam, captare præſtigias, ſectari ambages, *atque*, Philoſophico candore, ac veritatis amore eſſe indignum, *non certè ipſe Philoſophico candore, nec ulla ratione, ſed Rhetorico tantùm fuco uti ſe velle teſtatur.*

INSTANTIA.

QVàm infenſè, quàmque acerbè pauca mea verba exceperis, ſubnotare nihil attinet. Id initio ſtatim obſervo; niſi ſatis erat meam comprobationem tam faſtidioſè admittere; videri ſaltem te non debuiſſe meam illam vocem, *paucis verbis*, interpretari *perfunctoriè*; cùm ſcilicet conſtet quantùm differant *paucis verbis*, quod eſt *conciſe*, & *perfunctoriè*, quod eſt *oſcitanter* enunciare aliquid. Sperabam vocem quoque illam, *Simpliciter*, interpretareris *ſtultè*: ſed fuiſti nempe humanior, contentus id diſſimulare, quod dixeram me non ſatis percipere (quaſi ſcilicet nihil condemnans, ac erudiri ſolùm cupiens) ut inde unum ſtatueres caput, ex quo me probares non-Philoſophum. Porrò ſi vox quidem Philoſophi pro Sapiente uſurpetur, ipſam tibi ultrò concedo, qui tantâ ſapis fiduciâ; at ſi nihil ſonet aliud, quàm quod nominis Author voluit, dum, ut cæterorum jactantiam coargueret, dixit eſſe ſe non Sapientem, ſed ſtudioſum ſapientiæ; non eſt cur mihi illam invideas, qui tametſi nihil ſapiam, ex eo tamen ſolo affectu, quo ſapere deſidero, poſſum ſapientiæ ſtudioſus dici. Quare & cùm dicis *me nihil afferre*,

1. Philoſophum eſſe non jactatorem, ſed ſtudioſum Sapientiæ.

 quod

quod Philosophum redolere videatur; Esto id tuo sensu, quo credere me Philosophum absit; at dubitationes proponere, erudirique peroptare, aliorum fortè sensu redolebit. Suggeris id ea occasione, qua dicis *me egregiè agere illorum personam, qui fatentur verbo tenus vitanda præjudicia, sed illa tamen nunquā vitant, quia nullum studium, aut laborem in hoc impendunt, nullaque ex iis, quæ semel ut vera admiserint, pro præjudiciis habenda esse arbitrantur.* Ego verò, ut sum præfatus, nullius personam assumpsi, tantum abest, ut illorum sustinere voluerim, quibus me fingis patrocinari; addens *me nihil eorum, quæ ab ipsis dici possunt, omittere*; Cùm & tam pauca tamen dixerim, & de illis, quicumque, aut ubicumque vel sint, vel non sint, ne cogitaverim quidem. Mea ipsius est persona, quam egi, & si quæ mea fuit sententia, pleno candore illam exposui. Sed fuit hæc tibi ansa captanda, tum ut bilem exonerares, tum ut te unum esse probares, qui philosophum ageres; solus utpote eruditus vitare præjudicia, solus falsitatem exhorrens, solus veritatem requirens. Eapropter sanè eam ipse tibi de te opinionem fecisti, ut ex hac tua methodo nihil jam falsi tibi subrepat, nihil non vērum excidat, sicque Oracula abs te, de quibus non sit dubitandum, fundantur. Siquidem non modò jactasti in capite ipso *nullam viam patere humano ingenio, per quam rationes tuis meliores inveniri unquam possint*; sed deinceps quoque passim commendasti illarum excellentiam, & ad calcem tandem pronunciasti, *nullam posse esse caussam, cur nihil in ipsis reprehensum hactenus sit, nisi quia sunt omnino veræ, ac certæ; cùm præsertim ipse ex nullis obscuris, ignotisve principiis, sed primùm à summa rerum omnium dubitatione, ac deinde ex iis, quæ menti præjudiciis liberæ, omnium evidentissima, & certissima esse apparent, gradatim deductæ sint, &c.*

II. *Falsò supponi omnia præjudicia posse exui; ac deinceps evidentissima, certissimaque principia haberi.*

Cæterùm quia hæc Meditatio de præjudiciis devitandis, demonstrationum tuarū arx est, ac veluti Equus Trojanus, è quo illæ prodeuntes nullum non præsidium, quantumvis munitum expugnent: age exploremus quid id rei sit, hoc est retexamus initio primariā ratiocinationem. Illā redigi in hanc formam posse minimè diffiteberis,

Qui mentem fecit liberam à præjudiciis omnibus, is non ex obscuris, incertisve principiis, sed ex evidentissimis, ac certissimis conclusiones deducit.

Atqui ego mentem feci liberam à præjudiciis omnibus.

Igitur ego conclusiones, non ex obscuris, incertisve; sed ex evidentissimis, ac certissimis principiis deduco.

Cum ergo sic argumenteris, dicendū est quidem hoc loco de tua

præ-

præsertim Assumptione; sed ut pleniùs constet, sit-ne aliquis paralogismus an-non, de Propositione est quoq; dicendum. Primùm itaq; in ipsa supponis *posse mentem liberam fieri a præjudiciis omnibus*: At impossibilis res videtur. Imprimis, quia memoria judiciorum priùs factorum, penesque ipsam depositorum thesaurus cùm sit, excuti à nobis pro votis non potest. Id in se quisque experitur, & ille nôrat optimè, qui artem non tam memorandi, quàm oblivìscendi optabat. Videlicet facta judicia ita habitu perseverant, & sigillorum instar impressa sic hærent, ut illa ad placitum eluere, aut eradere in potestate nostra non sit. Deinde, sunt quidem præjudicia quædam, quę mutari possunt; at sunt etiam quædam, quæ mutari non possunt; & ea, quæ mutantur, nō idcircò mentē à præjudiciis liberam faciunt. Nam cum omne judicium feratur de re, quatenùs ea menti apparet; efficitur, ut si res quidem eodem semper modo appareat, veluti Sol rotundus, ac lucidus, aut creatio duorum angulorū rectorum, duobusve rectis æqualiū, ex incidente recta in rectam: tum fiat semper idem judicium. Sin res nunc uno modo appareat, nunc alio; ut turris procul quidē rotunda, propè verò quadrata visa; aut baculus media parte in aëre, media intra aquam conspectus recurvus, ac in aëre totus rectus; tum non idē fit, sed varium judicium. Vnde & dico priora illa mutari non posse (quia id quod apparet in re non mutatur) sicq; non posse mentem ab illis liberam evadere: posteriora verò hæc posse quidem mutari (quoniam quod apparet mutatur) at non fieri propterea mentem à præjudiciis liberam, quoniam cùm à veteribus deseritur, à recentibus occupatur. Secundò, ut mens concedatur fieri libera, esseque velut tabula rasa, in qua judicium nullum sit veluti pictum; supponis *eam posse conclusiones quasdam ex principiis deducere*: Atqui & hoc quoq; impossibile videtur. Nam si nulla habet præjudicia, nulla ergo principia habet; quoniam principia, ut heic sumuntur, sunt enunciationes; Enunciationes verò sunt judicia quædā, quibus aliquid vel affirmatur, vel negatur. Quare & principia illa erunt judicia, & quia præhabentur, præjudicia. Igitur si mens nulla habeat præjudicia in se, ne principia quidē, ex quibus aliquid deducat, habebit. An dices mentē, dum præjudicia exuit, abjicere quidē enunciationum vincula, verba nempe *Est*, & *Non est*, quibus termini, ut vocāt, nectuntur; at non abjicere tamen ipsos terminos, sive terminorū simplices notiones, ex quibus mens nova principia, novaque adeò judicia texat? Vtcumque sanè enunciationes illo modo dissolvi putes; quia deinceps tamen nihil novi apparet,

 quod

quod suadeat nexum alium, quàm qui præfuerit adhibendum; idcircò non aliæ, aut oppositæ, sed eædem, quæ priùs enunciationes de rebus fient; quare & redibunt eadem præjudicia. Heinc considera quantum voles Solem, ac Lucem seorsim; itemque incidentiam rectæ in rectam, & duorum angulorum rectitudinem, aut cum duobus æqualitatem; ubi oportuerit tamen iterum terminos sive attributa, cum subjectis connectere, non aliam connexionem adhibebis, quam ejusdem verbi *Est*, nullóque modo dices, Sol *non est* lucidus; aut recta incidens in rectam, *non est* creans duos angulos qui vel recti sint, vel duobus rectis æquales. Tertiò ut demus superesse menti aliqua principia, ex quibus conclusiones deducat: supponis illa esse *non obscura, & incerta, sed evidentissima, & certissima*. Sed hoc denique impossibile est, ut nempe sint alia principia, quàm quæ priùs fuerint, hoc est ut nonnulla evidentia, ac certa; ita plura obscura, & incerta. Plura, inquam, ob caliginem, imbecillitatemque humanam; quoniam quantumcunque mens pura, ac sublimis suâ naturâ sit; est tamẽ demersa in molem corpoream, à cujus functionibus pendet, à qua obfuscatur, à qua præpeditur. Saltem ex ipsa à præjudiciis liberatione indifferens manet ad assentiendum tam falsis, quàm veris principiis, quatenus prima occurrerint, ac prout apparuerint: neque ex indifferentia colligere potes, quamobrem illa occurrere, apparereque potiùs debeant obscurè, esseque incerta, quàm evidenter, esseque certa. Erit enim mens veluti in bivio, ac fortunæ erit, quòd istâ, potius quàm illa sese offerant, quodque istis, potiùs quàm illis eo, quod esse apparebunt, moventibus fortiùs, ad ipsa feratur.

III. *Itemque omnia præjudicia ita haberi aliquandiu dubia, ac falsa, ut deinceps prava consuetudo non detorqueat amplius mentem à recta rerum perceptione.*

Nunc ad Assumptionem, *Ego*, inquis, *me*, *aut mentem meam liberam feci à præjudiciis omnibus:* At hoc est, quod non persuademur. Non sanè quod te non habeamus veracem, hoc est dicentem id, quod sentis; sed quòd cùm persuasi simus te dicere quod de te sentis, persuademur nihilominùs alium esse te, quàm ipse te sentias. Tu scilicet te liberum ab omni præjudicio putas; nos putamus non liberum, estque argumento, tum id, quod mox antè circa propositionem est dictum, tum ea præoccupatio, qua videmus te istas opiniones, quas accipiendas semel duxisti tam acriter defendere. Verùm res uberiùs dispicienda est ex assumptionis probatione, cujus totum robur in hac argumentatione consistit:

Qui facit sibi omnia sua præjudicia non modo dubia, sed etiam aliquandiù falsa, donec veluti æquatis utrimque præjudiciorum

orum ponderibus, prava consuetudo non amplius judicium à recta rerum perceptione detorqueat, ille mentem liberam fecit à præjudiciis omnibus:

Atqui ego feci mihi mea omnia præjudicia non modò dubia, sed etiam aliquandiùs falsa, donec veluti æquatis utrimque præjudiciorum ponderibus prava consuetudo non amplius judicium à recta rerum perceptione detorqueret:

Igitur mentem liberam feci à præjudiciis omnibus.

Est quidem heic etiam præsertim de assumptione nova dicendum; quatenus præcipua illius probatio meditationis primæ argumentum est; sed ut rursus appareat videaris-ne παραλογίζειν, an-non, necesse est ut pauca priùs de propositione nova attingantur. Primùm itaque in illa supponis *præjudicia omnia posse fieri dubia*; At hoc ut impossibile, ita falsum est, ex jam dictis; tam certa enim quædam sunt, ut dubitare de iis non liceat. Nam & quamvis fingas Solem quadratum, aut obscurum, & quocumque demum argumento nitaris tibi facere fidem; non propterea tamen verè dubitabis; quin Sol & rotundus, & lucidus sit; ut neque licet fingas rectam incidentem in rectam facere duos angulos duobus rectis pareis, idque menti imprimere quacumque ratione coneris, dubitare unquam poteris reipsâ, quin creentur duo anguli aut recti, aut duobus rectis pares. Secundò supponis *posse eadem non modò fieri dubia, verum etiam haberi falsa*; At hoc ipsum videtur adhuc tantò magis esse impossibile, quantò magis falsa, quàm dubia opinio, in qua est probabilitas, ab ipsa veritate, ac certitudine distat. Et certè, quod possis à te extorquere, ut falsum esse credas Solem rotundum, ac lucidum esse; rectam incidentem in rectam, duos angulos rectos, aut rectis pareis facere, ne juranti quidem videtur credendum. Tertiò supponis *haberi posse falsa ad aliquod tempus*: Sed vel supponis haberi falsa seriò, ac reipsâ; vel verbo tenus, & quasi joco. Si seriò, ac reipsâ; tam est impossibile, ut falsa habeantur per horam, quàm per annum, aut sæculum; si verbo tenus, & per jocum; tum id te ad rectam rerum perceptionem nihil promovet; quia seu id agas, seu non agas, mens ipsa nihil afficitur, neque aut ad percipiendum, aut ad rectius percipiendum juvatur. Quartò supponis *præjudicium habitum ut verum, ac certum, ita haberi posse falsum ad aliquod tempus, ut exinde fiat præjudicium novum, priorique oppositum, quod in altera lance collocatum æquilibrium faciat, ac pondere par cum priore sit*. Verùm tametsi non per annum, aut per sæculum, sed etiam per plureis an-

norum myriadas coneris falsum reputare, Solem non esse rotundum, ac lucidum; rectam incidentem, &c. non idcircò tamen præjudicium unquam priori oppositum menti imprimes; quoniam ut nunquam assentietur, ita nunquam judicabit, neque proinde præjudicium faciet; tantum aberit, ut ejus momenti unquam sit, quo priori illi æquiponderare possit. Quintò supponis *non posse mentem in isto quasi æquilibrio constitutam à recta rerum perceptione detorqueri.* Sed imprimis, sequitur potiùs ex hac ipsa indifferentia, quod ante dicebam, ut mens tam ad pravam perceptionem detorqueri, quam ad rectam converti possit. Sequitur deinde, ut tantò faciliùs detorqueatur ad pravam, quantò longius abest à perceptione veri, & recentior est à perceptione falsi. Addo, existimare mentem capaciorem fieri veræ perceptionis ex deflexione ad falsitatem, perinde videri, ac existimare, debere quempiam, ut dealbetur, fieri priùs Æthiopem.

IV. *In purganda ab opinionibus mente habendum delectum, ut in purgandis corporis humoribus; nempe ut non omnes, etiam laudabiles egerantur.*

Iam de Assumtione, quoniam in prima meditatione totus es illi comprobandæ, ideò quæ sunt ejus capita præcipua percurrenda sunt. Primùm *tibi ipsi indixisti diem, quo solutus omnibus curis vacares totus evertendis præjudiciis omnibus, & quæ superexstruxeras ipsis.* Atqui ut laudabile fuit quærere secessum, & otium ad evertendum aliqua, ac præsertim dubia, atque falsitatis suspecta præjudicia; ita attentando evertere omnia, etiam si quæ certa, ac vera habebas, rem aggressus es neque necessariam, neque tuarum virium. Nam credo sanè voluisse te infixa menti à puero dogmata pietatis, atque Religionis manere prorsùs inconcussa, cùm cætera everteres; ut dicam verò solùm de aliis, Ecquæ-nam primùm necessitas fuit evertendi illa præjudicia, Solem esse rotundum, rectam incidentem in rectam facere duos angulos, te hominem esse, habere te manus, atque oculos, esse cœlum, esse terram, esse urbeis, esse animalia, esse plantas, ac hujusmodi innumera alia?. An-non post ambages, ac circuitus, eò denique redeundum fuit, ut eadem omnia persuadereris? An verò propterea fortior est persuasio, quòd Sol sit rotundus, quòd ex recta incidente in rectam duo anguli fiant, quòd tu homo sis, & cætera omnia? Deinde fuit-ne virium tuarum sic evertere omnia præjudicia, ut illa haberes, non incerta modò, verùm etiam falsa? An vel dubitare seriò potuisti non esse revera Mundum aliquem, homines habere corpora, aliaque id genus? Dixisti sanè versibus paucis ante Meditationem primam, *neminem unquàm sanæ mentis seriò de istis dubitasse.* An-non vis ergo ut credamus

damus non potuisse te dubitare seriò? An-non ergo joco, & verbo duntaxat? Porrò si non seriò, sed verbo duntaxat dubitare potuisti de his, similibusque præjudiciis, putasti-ne posse te omnia præjudicia evertere? Sanè ut qui fumo ædeis obtegit; eas invisas quidem, at non idcircò eversas facit; ita tu fictionem præjudiciis obducens, verba quidem pro illis das, at non idcircò ipsa evertis. Addo te videri perinde fecisse; ac si delegisses diem, quo humores penitùs omneis exigeres à corpore. Nam ut humores quidem omnes abjici, nisi cum vitæ profusione non possunt, ita neque opiniones omnes quæ in mente sunt, nisi cum totius memoriæ jactura. Heinc, ne existimes me nolle præjudicia ulla esse evertenda; eum habeo hac in re delectum, quem in purgatione humorum. Vt enim satis simus fœlices, si humores pravos excernere potuerimus, si non etiam laudabileis, probosque ejecerimus; ita fœlices nimiùm simus, si habitis quibusdam sanis verisque opinionibus; intemeratis, ac salvis illis, deponere potuerimus quas inaneis, noxias, incertas, falsitatis suspectas habemus. Et satis sanè est in nobis opinionum hujusmodi, ut in ipsis exstirpandis non unum diem decernamus, sed totam penè vitam destinemus, & non perinde in convellendis sanioribus collaboremus. Ac tu mihi quidem ita respondisti, *quasi ego censuissem facile esse omnibus se erroribus liberare, quibus ab infantia imbuti sumus, & quasi id nimis accuratè posset fieri:* Ego verò neque id censeo esse facile, qui impossibile penè duco; neque judico posse nimis accuratè fieri, qui plenum studium, ac totos annos vix sufficere arbitror; sed me duntaxat ita habeo, ut existimem satis esse, infœlix lolium è mentis agro evellere; non item frumentum convellere simùl, aut eradicare. Vnde & cum dixi *satius mihi visum, si paucis verbis incerta habuisses, quæ prænoveras, ut ea deinde seligeres, quæ vera deprehenderentur, quàm habendo omnia pro falsis,* &c. nihil aliud feci, quàm si quis suadeat agricolæ, ut consideret potius lolium esse frumento intermistum, quo selectum frumentum faciat, lolium solum eradicet; quàm ut segetem totam pro lolio habeat, unáque manu utrumque exstirpet. Tu tamen eam vocem *paucis verbis* ita accepisti, quasi non ad suppositionem, suasionemve spectaret; & quasi non superesset deinde & tempus, & labor *ut ea seligeres, quæ vera deprehenderentur.* Sed immorandum in hoc non est.

V. *Esse quidè omnem sensum fallacem; at non omnem sensionem falsam; neque eum, qui vigilat non certiorem esse, quòd vigilet, quàm quòd dormiat.*

Deinde rem aggressus, & quasi fundamentum succutiens, causatus es sensuum fallaciam, ex qua omnia tibi dubia redderentur. Quia *nempe quicquid eatenus admiseras, ut maximè verum, id à sensibus aut per sensus acceperas, ac illos interdum fallere deprehenderas; ideò prudentiæ esse censuisti, nunquam illis planè confidere, qui te vel semel decepissent.* Attamen tu heic perinde fecisti, acsi quia cibus semel nocuerat, sumendum nunquam cibum censuisses, dictante prudentia ab eo abstinendum, quod vel semel nocuerit. Sed nempe neque prudentia dictat ideò nulli cibo fidendum, quoniam interdum aliqui nocuit, verùm cavendum esse à noxio, ac eum usurpandum, qui constanter profuit; Neque dictat omnem sensionem idcirco esse dubiam, falsamve habendam, quoniam aliqua interdum fefellit: verùm dubiam quidem meritò non habendam ut certam, falsam meritò respui; illam verò esse admittendam ut veram, quæ vera constanter deprehensa est, & quam falsam esse nihil sit, quod demonstret. Heinc si de turri procùl visa quæratur, illa-ne rotunda, an quadrata sit; meritò quidem cohibetur assensus quantumcumq; illa rotunda appareat, quoniam est alias deprehensum turrim procùl visam rotundam, fuisse cominùs spectanti quadratam. At si turris propè spectata visa fuerit angulis carens, ac omninò teres; tum cohibere assensum velle, aut dubitare quadrata-ne, potiusquam rotunda, sive teres sit, nescio cur referri ad illos non debeat, quos tu dicis *non sanæ mentis*. Sic quamvis fuerit visus deceptus, cum judicavit baculum partim in aëre, partim in aqua exsistentem esse recurvum; attamen, quia postquàm is fuit ex aqua eductus, totusque in aëre fuit, rectus esse apparuit; non subest profectò cur ea quoque sensio deceptionis suspecta fiat. Dices te habuisse omnia suspecta ad tempus duntaxat, & quousque posses certa ab incertis separare: Verum circuitus inutilis, & in cujus reditu nihil ampliùs fructus, quàm in exitu reportetur: cùm toto decursu meditationum peracto, nemo certiùs nôrit turrim propè spectatam esse teretem, aut baculum visum in aëre rectum; quàm si consistat in limine. Objicis ipse quoque tibi *tam perspicuum esse te istheic sedere, tenere chartam, præ manibus habere has manus, hoc corpus, & cætera, ut de eo dubitare tam videatur demens, quam sunt illi insani, qui pauperrimi cùm sint, videntur sibi reges, habere caput fictile, totos esse cucurbitas, aut ex vitro conflatos:* Respondes autem, *te de illis ideò dubitare, quòd fortassis dormias; cùm eadem soleas in somnis pati, ac etiam interdum non minùs verisimilia, quàm quæ isti vigilantes patiuntur.* Quid porrò heic

heic aliud dicendum, quàm quod insinuatum jam est; nos ergo de te veriora sentire, quam tu ipse sentias. Quippe nos certi omninò sumus te hæc differentem, conscribentemque vigilare: alioquin enim ad nos usq; si dormires, non pervenirent. Addo subtilitatem hanc (tametsi ipsam Socrates frequentem esse dixerit πότερον ἐν τῷ παρόντι καθεύδομεν, καὶ πάντα, ἃ διανοούμεθα ὀνειρώττομεν, ἢ ἐγρηγόραμέν τε, καὶ ὑπὲρ ἀλλήλοις διαλεγόμεθα) videri planè supervacaneam (neque enim dico, quod quidam dixerunt esse merè cavillatoriam, aut sophisticam.) Nam quantumcumq; inter somniandum non possimus discernere dormiamus-ne, an vigilemus; haud dubiè tamen cùm vigilamus, sumus, efficimurque certi vigilare nos, non dormire; & quærere ad hoc probandum argumentum aliud, quam ipsam evidentiam, hominis videtur otio abutentis, ac similis illi, qui meridiano Sole relicto, faculam requirit, ut quidpiam conspiciat. Quodcumque profectò argumentum fingas, id neque dormienti quicquam proderit; neque vigilantem efficiet de sua vigilia securiorem. Vno verbo istud effugium non efficit tibi propterea res dubias, quas certas esse sensu constabat.

VI. Immeritò haberi Deum, quasi deceptorē; ut dubium faciamus, an-non fortè in iis, quæ evidentissima, ac certissima nobis videntur, decipiamur.

Ad-hæc, *Age, somniemus,* inquis, *nec particularia ista vera sint, nos aperire oculos, caput movere, &c.* ac tum instas adversum te, *ista, quæ in somnis apparent, esse saltem quasdam imagines, quæ sint ex veris rebus deprompta, ac saltem naturam corpoream magis simplicem, ac universalem, unde deducuntur, esse veram, veráque communia ejus attributa, extensionem, figuram, locum. Quare & disciplinas quidem de rebus compositis, singularibusque, ut Physicam aut Astronomiam, esse posse dubias; at non quæ de rebus simplicissimis, generalissimisque, ut Arithmeticam, aut Geometriam: cùm seu dormias, seu vigiles, duo & tria sint quinque, & quadratum plura latera, quàm quatuor non habeat.* Respondes autem, *cùm sit menti infixa quædam vetus opinio, Deum esse qui possit omnia, nescire te cur non fecerit, ut nullum esset cœlum, nulla terra, nulla cætera, & viderentur tamen ut nunc tibi videntur exsistere. Vnde & tam fallare arbitratus duo, & tria esse quinque, aut quadrati latera esse solum quatuor, quàm sæpè falluntur, qui se aliquid perfectissimè scire arbitrantur. Nam & quamvis Dei bonitatem dedecere videatur, ut te talem fecerit, qui posses falli; dedecuisse quoque talem facere, qui aliquando fallereris: Et quantumcumque aliqui malint Deum tam potentem negare, quàm hæc omnia incerta; quamcumque tamen tui caussam assignaverint, quantò illa fuerit imbecillior, tantò fore probabilius te esse adeò imperfectū, ut semper fallare.* Ita, inquam, instas, ac respondes ipse. Veruntamen,

 quid

quid fuit necesse, ut te somniare supponeres, quò te conjiceres in hos labyrinthos? An-non, si reverà somniasses optanda erat vigilia, ut labyrinthi evanescerent? Cedò verò, dormienti-ne, an vigilanti quæsiisti fructum? Dormienti non dices; quoniam vel ista nunquam somniabis, vel si aliquando somnies, non erit in tua potestate ut hæc remedia applices; vel si applicatio possibilis foret, longè facilior, promptiorque esset ex proxima statim evigilatione curatio. Sed neque etiam vigilanti; quia nimis præposterum est sensiones in vigilia peractas corrigere velle ex iis, quæ per insomnia imaginamur; & promptiùs erit disquirere physicas fallaciarum caussas, quam percipere cur aut quomodo, Deus nos decipere aut possit, aut velit. Hæc cùm insinuassem, succensuisti ipse, quasi audacter nimis dixissem, *nihil fuisse opus fingere Deum deceptorem*. Attamen & dixi, & iterùm dico; tum quia mens horret hominem, ut ignorantiæ prætextum quærat, deceptorem fingere Deum, quem aliunde quàm certum est esse, tam certum est deceptorem non esse; tum quia sine ista fictione, investigari, ac reperiri possunt naturales, veræque caussæ earum deceptionum, quæ in sensionibus contingunt; tum quia nisi tales caussæ reperiri à nobis possint, frustrà fingetur DEUS caussa, cujus neque fallendi vim, neque actionem, neque modum, neque finem, liceat nobis cognoscere, impedire, deflectere, ut à fallacia nobis caveamus: tum demùm, quia ista, ob quæ finxisti Deum deceptorem, *te isteic esse, foco assidere, hiemali toga esse indutum, chartam istam manibus contrectare, manus has ipsas, totumque hoc corpus tuum esse*, & similia, non sunt deceptiones, aut fallaciæ; adeò ut omninò abs re deceptorem DEUM finxeris, quem ne ob caussam quidem gravissimam nec fingere licet, nec dicere talem. Succensuisti etiam quòd dixerim *nihil opus fuisse, ut te hæc dicentem, scribentemve fingeres somniare*. Sed feci nempe, quia credidi te esse magis compotem tui, quàm ut ista persuaderes; quia existimavi præjudicia dormientium quidem non disputatione, sed evigilatione sola excutienda; vigilantium verò, absque insomniorum fictione tollenda. *At Philosophus*, inquis, *putasset sibi addendam rationem, vel id non dixisset*. Quasi verò (absit intereà Philosophi nomen, tuo saltem sensu mihi adrogem) quasi, inquam, cùm fuissem præfatus non immoraturum me circa primam meditationem, debuerim ita esse effusus, ut in cæteris, in quibus mihi visus fueras non perinde somniasse? Quasi vel sola reverentia, qua de Deo sentire, ac loqui debemus; & ipsa evidentia,
qua

qua tu illa ſcribens, qua ego hæc ſcribens certi fuimus nos ſcribere; non debuerit cauſſa perſpicua videri; ut nihil interim repetam ex iis, quæ dicta jam ſunt? At decuit *potiùs Deum deceptorem, quàm naturæ noſtræ imbecillitatem cauſſari?* Te id decuerit; me certè non decuit; qui neque ullo modo capio poſſe Deum decipere; neq; poſſum non bona fide agnoſcere meæ naturæ imbecillitatem. Verùm *nihil prodeſt ad emendandos errores dicere nos eſſe errori obnoxios?* Dicere nihil profit; agnoſcere prodeſt, ut in medicina agnoſcere morbum; & cùm difficultas ſuperſit de cauſſa, ut eam amoveamus, Quid tu propterea profeceris, cùm Deum deceptorem ſuppoſueris? Nonne tibi adhuc, perinde ac mihi imbecilla erit natura? Nonne perinde utrique noſtrûm id ſupererit, ut malo remedium quæramus? Nonne ego in hac inquiſitione tam ero promotus, quam tu; tametſi in ipſa naturæ imbecillitate conſtiterim; tu laborioſè erraveris per confictam illam à Deo deceptionem? Nam quod ais *attendendum eſſe ad omnia, in quibus contingere poteſt, ut erremus, ne ipſis temerè aſſentiamur*; verè quidem ais; ſed id nimirùm, de quo nos, non minùs quàm tu, ſolliciti ſumus; & quod præſtari poſſe putamus, tametſi non præcaverimus, ne Deus decipiat. VII.

Mentem perperam in falſitatem conjici, ea ſpe, ut faciliùs ad veritatem aſſurgat.

Poſtmodùm, *quoniam experiebaris non poſſe te ita aſſenſum cohibere in rebus dubiis; quin ſæpe priores opiniones recurrerent, præſtare cenſuiſti, ut te planè falleres, illaſque aliquandiù omnino falſas, imaginariaſque eſſe fingeres, donec tandem velut æquatis utrimque præjudiciorum ponderibus, nulla amplius prava conſuetudo judicium tuum à recta rerum perceptione detorqueret.* Sed hac de re abunde eſt circa propoſitionem dictum. Addo ſolùm te perinde feciſſe, ac is, qui lignum jam incaleſcens ſubducit ex igne, conjicitque in gelidam, ut faciliùs flammam concipiat; aut qui hominem ſurſum nitentem è medio aſcenſu detrudit in imum, ut citius in ſummum emergat; aut qui effodit cocliti ſuperſtitem oculum, ut exinde clariùs conſpiciat. Addo etiam, ac repeto, quod in dubitatione objeci, *te habendo omnia præjudicia pro falſis, non tam vetus exuere, quam induere novum præjudicium*: Scilicet vera, ac dubia non alia ratione voluiſti exuere, quàm illis ſubſtituendo oppoſita, ac falſa. *Id Philoſophus*, inquis, *non dixiſſet*. Sed ſi dixiſſet Philoſophus, verum-ne, an falſum dixiſſet? *Probaſſet*, inquis, *deceptionis periculum ex ſuppoſitione oriturum*. Quid tamen, ſi non tam periculum, quam inutilitas molitionis? Nam quod ais me paullò poſt affirmare *non poſſe te extorquere à te ipſo, ut illa pro incertis falſiſque habeas, quæ eſſe incerta, ac falſa ſupponis;* id

id affirmo ſanè, quod ſentio; Sed quia tu interim aliud affirmas, idcircò in ſuppoſitam tuam affirmationem argumentor. Heinc ſuppoſito, quòd reverâ te, quemadmodum vis, ex opinione dubia in falſam conjicias; idem te ſubire periculum dico, ac illum, qui ex flamma decidit in prunam, aut ſubmerſionis metu contendit ex fluvio in mare. Certè & cùm probabilitas propiùs à veritate diſtet, idem tibi eſt errandi periculum, dum veritatem quærens à probabilitate intermedia ad falſitatem deflecteris, ac illi, qui Pariſiis iturus in Hollandiam, Maſſiliam verſus iter inſtituat. Dicis *te facere, quod illi, qui baculum curvum reddituri rectum, in contrariam partem incurvant*. Sed dum baculus ita incurvatur, per rectitudinem tranſit, ſicque aſſueſcit ſeſe paullatim ad illam componere; Tu verò menti dubiæ non per veritatem facis tranſitum, ſed deflexæ in falſitatem impulſum verſus eandem præbes, & ex curvitate parva, aut mediocri, curvitatem maximam facis. Sic mentem proinde, non ut ex luce crepera auroræ, in diurnum ſplendorem efferſ; ſed ut ex dubia veſperi luce, in tenebras nocturnas demergis. Ac non latet profectò me ſupponi multa utiliter; non latet me *ſuppoſitionum tam Geometricarum, quam Aſtronomicarum* fructus: At quiſnam fructus concipi poteſt tuæ iſtius ſuppoſitionis, qui non longè uberior, ſperari ſine illa poſſit? Niſi forte putas illi fructum quæri, qui titubans non continetur, aut in præcipitium propendens non reducitur, ſed ictu impacto proſternitur, ac dejicitur, ut erigatur, atque aſſurgat. At fortaſſis iſta, quæ ſupponis falſa, ut te habere manus, te habere corpus, non putas reverâ, atque ſeriò falſa? Verum ſi non putas, corruit tota tuarum meditationum machina, quæ ex hoc cardine dependet, utpote cùm is ſcopus ſit, ut falſitatem, quæ à te eſſe putatur, corrigas. Si putas, tunc iterùm corruit meditationum machina, tanquam innixa fundamento, non ſuppoſito modò, verùm etiam credito falſo. Heinc diſcrimen profectò magnum inter tuam, & Aſtronomicam (v. c.) ſuppoſitionem.. Nam Aſtronomi certum quodpiam habent, obſervata nempe Planetarum loca; ac tunc, ut illorum cauſſam explicent, circulos ſupponunt, non quos falſos putent, ſed quos niſi veros, ſaltè veriſimileis habeant, cùm fieri poſſit, ut Planetæ per illos incedant, argumentoque eſt, quòd ſi putarent eſſe alias probabiliores Hypotheſes, illas haud-dubiè ſequerentur. At tu nihil certum tibi relinquis, ad quod ſupponendo collinees; & pro ſuppoſitionis objecto non aliquid verum, aut veriſimile; ſed ipſam-met falſitatem habes. Neque dicas te ex falſa

ſuppo-

ſuppoſitione elicere aliquid verum, quale eſt illud, *ego cogito*, &c. Nam ut heic omittam, quæ poſteà dicentur, perinde hoc eſt, ac ſi Aſtronomi, nullis obſervationibus præhabitis hypotheſes ſtatuerent, ex quibus vera aliqua obſervatio deduceretur.

Denique, ut te vehementius in falſitate confirmares recurriſti, non ampliùs ad Deum, *ſed ad Genium aliquem malignum, eundemque ſummè potentem, & callidum, qui omnem ſuam induſtriam in eo poſuerit, ut te falleret*; adjeciſtique *putaturum te cœlum, terram, colores, cætera externa nihil eſſe aliud; quàm ludificationes ſomniorum, quibus ille tuæ credulitati inſidias tetenderit; conſideraturum teipſum, tanquam manus non habentem, non oculos, non alia, ſed hæc omnia habere falsò opinantem: Manſurum in hac meditatione obſtinatè defixum; atque ita quidem, ut ſi non ſit quidem in tua poteſtate aliquid veri cognoſcere, at certè hoc, quod in poteſtate tua ſit, obfirmata mente caveas, ne falſis aſſentiare, nec tibi quicquam iſte deceptor, quantumvis callidus, poſſit imponere.* Hoc verò loco, ut paucis dicam, nihil feciſti aliud, quàm ille, qui aliquem invocet, à quo dejiciatur in puteum, ac deinde dicat, velle ſe ibi obſtinatè demerſum manere, & interim tamen obfirmata mente cavere, ne, ſi in poteſtate quidem ſua non ſit, ut ſurſùm aſcendat, ſaltem, quod in ſua poteſtate ſit, ne demergatur, nec ille dejector, quantumvis validus dejicere valeat. Quæſo, quàm hoc ſit ingenioſum? Niſi ſatius longè non fuit malignum Genium non advocare, & libertatem plenam tueri, quàm velle ab ipſo ſponte opprimi; & oppreſſum, perinde minitari, ac ſi illum ex edito, & ſecuro loco deſpiceres, veluti hœdus è tecto, lupum. Quanquam permirum ſanè eſt, cùm iſta, quæ ſenſibus patent, ut habere te manus, habere te corpus; res adeò manifeſtæ ſint, non poſſe te tamen illa perſuaderi; & perſuaderi intereà eſſe rem adeò immanifeſtam, qualis eſt hujuſmodi tuus malignus, & impoſtor Genius: & non credentem ſenſibus, credere rei adeò inviſæ? Et ſtomacharis, quod quæſierim, *An non futurum fuiſſet magis & Philoſophico candore, & veritatis amore dignum res, ut ſe habent, & bona fide, ac ſimpliciter enunciare, quàm recurrere ad machinam, captare præſtigias, ſectari ambages*; aiſque *illum, qui hæc dicat, teſtari velle uti ſe non Philoſophico candore, ſed Rhetorico tantùm fuco.* Quaſi verò appetat fucum, qui candorem, qui bonam fidem, qui ſimplicitatem requirit; & non ille potiùs declamationem inſtituat, non Rhetoricam modò, ſed Poëticam etiam, ac Romanticam, qui tua illa arte perorat; qui, quaſi actus exhiberi familiari modo non poſſet, inducit in theatrum Morphea, Deum, malignum Ge-

VIII. *Injuriâ recurri ad malum Genium, ut perſuadeamur nos decipi, dum eſſe cœlum, nos habere manus, cæteraque exiſtimamus, aut pluſquàm pro inſomniis habemus.*

nium: qui denique ut Hercules laboribus aliquot functus, & apud Omphalen dormiens concludat, *Sed laboriosum est hoc institutum, & desidia quædam ad consuetudinem vitæ me reducit; nec aliter, quàm captivus, qui fortè imaginaria libertate fruebatur in somnis, cùm posteà suspicari incipit se dormire, timet excitari, blandisque illusionibus lentè connivet: hìc sponte relabor in veteres opiniones, vereorque expergisci, ne placidæ quieti laboriosa vigilia succedens, non in aliqua luce, sed inter inextricabileis jam motarum difficultatum tenebras in posterùm sit degenda.*

IX. *Non concludi legitimè propositam methodum legitimam esse.*

Et hactenùs quidem de tua Assumptione. Iam, cùm Propositio tot vitiis laboret, Assumptioque ipsa cumulum adaugeat; atque adeò neutra concedenda sit; vides ecquid de conclusione, quæ in priore argumento fuerat Assumptio, sit pronunciandum. Certè, ut nihil aliud evicerimus, hoc saltem videtur constare, non esse hucusque aliqua principia assumpta abs te, ejus evidentiæ, ac certitudinis, quæ exigitur ad demonstrationem. Vnde & dico, tametsi gratis conclusionem tuam admiserimus, non admissum tamen iri ex vi, ac necessitate materiæ, ut vocant, sed formæ duntaxat, & ut illa admittitur, quæ conficitur hocce ratiocinio; *Omnis lapis est animal; Sed omnis homo est lapis: Igitur omnis homo est animal.* Verùm pergendum est ad alia.

IN MEDITATIONEM II,

Quæ est

De Natura Mentis humanæ, Quod ipsa sit notior, quàm Corpus,

DVBITATIO I.

De inutilitate superioris apparatus, ut quis inferat se esse, quia cogitat; & ex isto quasi principio omnia certò deducat; ac specialiter se non esse corpus.

CIrca secundam video *te adhùc in ludificatione perstare; & nihilominus animadvertere, saltem TE ESSE, qui ludificaris; atque idcircò statuere; illud pronunciatum, Ego sum, Ego existo, quoties à te profertur vel mente concipitur, esse verum.* Attamen non video,

video tibi opus fuisse tanto apparatu; quando aliunde certus eras, & verum erat te esse; poterasque idem vel ex quavis alia tua actione colligere: cùm lumine naturali notum sit, quicquid agit, esse. Subdis, *te non propterea satis intelligere quid sis:* hoc autem seriò accipitur, & ultrò conceditur, id ipsumque opus ac labor. Nempe id absque ambagibus, totáque illa suppositione, videtur fuisse requirendum. Meditari vis consequenter, *qualem te esse credideris; ut, subtractis dubiis, id solum remaneat, quod certum sit & inconcussum.* Hoc verò nemine non probante facies. Rem aggressus, & cùm te putaris esse hominem, quæris *Quid sit homo,* & dimissa consultò definitione vulgari, seligis ea, quæ primâ fronte tibi occurrebant, ut, *habere te vultum, manus, & cætera membra,* quæ nomine corporis designabas; itemque, *te nutriri, incedere, sentire, cogitare,* quæ referebas ad animam. Hoc porrò esto, modò caveamus distinctionem tuam inter animam, & corpus. Dicis *te tunc non advertisse quid esset anima, sed imaginatum solum aliquid instar venti, ignis, vel ætheris, quod crassioribus tui corporis partibus esset infusum.* Illud memorabile est. *De corpore, non dubitasse naturam ejus in eo esse, ut sit quid aptum figurari, circumscribi, spatium replere, & ex eo omne aliud corpus excludere; tactu, visu, auditu, odoratu, gustu percipi, & pluribus modis moveri.* Potes verò hæc etiam hodie attribuere corporibus, dummodo non omnibus omnia: siquidem ventus corpus est, & nō percipitur tamen visu: neque excludas adjuncta alia: nam ventus, ignis, & plura movent. Quod subjicis autem, *negasse te corpori vim seipsum movendi,* non apparet quî tueri jam possis; quasi corpus omne esse debeat suapte natura immobile, omnisque ejus motus à principio incorporeo procedere: & neque aqua fluere, neque animal incedere, sine incorporeo motore censeatur.

RESPONSIO.

PErgis hîc Rhetoricam simulationem loco rationis usurpare; fingis enim me ludificari, ubi seriò ago; & seriò accipis, tanquam verè dictum & affirmatum, quod tantum interrogando, & ex vulgari aliorum sententia, proposui, ut de eo ulterius inquirerem. Quod enim dixi, omnia sensuum testimonia pro incertis, imò etiam pro falsis esse habenda, omnino serium est; & ad meas Meditationes intelligendas adeò necessarium, ut quisquis illud admittere non vult, aut non potest, nihil in ipsas responsione dignum objicendi sit capax. Sed advertenda est distinctio

variis in locis à me inculcata, inter actiones vitæ, & inquisitionem veritatis. Cùm enim de regenda vita quæstio est, ineptum sanè esset sensibus non credere, planeque ridendi fuerunt illi Sceptici qui res humanas eò usque negligebant, ut ne se in præcipitia conjicerent ab amicis deberent asservari. Atque idcirco alicubi admonui, neminem sanæ mentis de talibus seriò dubitare. *Cùm autem quidnam certissimè ab humano ingenio cognosci possit inquiritur, planè a ratione alienum est eadem nolle ut dubia, imò etiam ut falsa, serio rejicere, ad animadvertendum alia quædam, quæ sic rejici non possunt, hoc ipso esse certiora, nobisque revera notiora. Quod autem dixi me nondum satis intelligere quis sit ille qui cogitat, non bona fide ut seriò dictum accipis, cùm id ipsum explicuerim: nec etiam quod dixerim me non dubitasse de eo in quo natura corporis consistebat, nullámque vim seipsum movendi illi tribuisse, méque imaginatum esse animam instar venti, vel ignis, & talia, quæ ibi tantùm ex vulgi opinione retuli, ut suis locis falsa esse ostenderem. Qua autem fide ais* nutriri, incedere, sentire, *&c.* à me referri ad animam, *ut statim subjungas,* esto, modò caveamus distinctionem tuam inter animam & corpus; *ego enim paulò pòst expressis verbis nutritionem retuli ad solum corpus, incessum vero & sensum maxima ex parte refero etiam ad corpus, nihilque quod ad illos pertineat animæ tribuo, præter id solum quod est cogitatio. Quam deinde habes rationem ut dicas,* non opus fuisse tanto apparatu ad probandum me existere; *certè ego ex his ipsismet tuis verbis optimam mihi videor habere rationem judicandi, nondum me ibi satis magno apparatu usum fuisse, quandoquidem efficere nondum potui ut rem rectè intelligas. Cùm enim ais me idem potuisse ex quavis alia mea actione colligere, multùm à vero aberras; quia nullius meæ actionis omnino certus sum, (nempe certitudine illa Metaphysica, de qua sola hìc quæstio est) præterquàm solius cogitationis. Nec licet inferre, exempli causa, ego ambulo, ergo sum, nisi quatenus ambulandi conscientia cogitatio est; de qua sola hæc illatio est certa, non de motu corporis, qui aliquando nullus est in somnis, cum tamen etiam mihi videor ambulare; adeò ut ex hoc quòd putem me ambulare, optimè inferam existentiam mentis quæ hoc putat, non autem corporis quod ambulet. Atque idem est de cæteris.*

INSTANTIA.

I. *Fuisse omnia bona fide objecta; etiam circa ludificationem.*

VTer nostrum simulationem, aut declamationem, qualis est ad calcem superioris Instantiæ descripta, usurpet, si qui tanti putent, ut velint cognoscere, ii dijudicabunt. Dicis *me fingere*

fingere te ludificari, ubi seriò agis, & seriò accipere, quod ex vulgari sententia dicis. Ego verò testor DEUM immortalem, me nihil fingere, sed simpliciter dicere, quod sentio. Si tu ita loquaris, ut cùm posses clarè, & perspicuè, ænigmata fundere malis, quæ mea potest esse culpa, nisi tuos recessus omneis introspiciam? Quis negat te adeò solertem, ut profundere atramentum nôris, sub quo evadere hamum tentes, aut ita commutare formas, ut non modò mihi tuis artibus non assueto, sed heroum quoque fortissimis, ac exercitatissimis ludum facias? Hac certè de caussa tam variè commiscuisti omnia, ut ad aliquid expiscandum Delio sit opus urinatore; ac tam variè, varias, heic, illeic respersisti particulas, ut sint quasi triarii, aut potiùs præsidia, in quæ te recipias. Verumtamen quicquid sis repositurus, & cùm non propterea tuam artem verear; age pervideamus, in quo ludificari te fingam, ubi seriò agis; & seriò accipere, quod non ex tua sententia dicis. De ludificatione nulla mihi verba, præter illa pauca initio statim dubitationis, *Circa secundam video te adhùc in ludificatione perstare, & nihilominus advertere, saltem Te esse, qui ludificaris.* Quidnam verò in illis finxi? Dixeras tu sub ipsum finem superioris meditationis, *putaturum te cælum, aërem, terram, &c. nihil aliud esse, quàm ludificationes, quibus malignus Genius insidias credulitati tuæ tetendisset; ac te in ea meditatione esse obstinatè mansurum.* En hujus secundæ initium, *In tantas dubitationes hesterna meditatione conjectus sum, ut nequeam ampliùs earum oblivisci, nec videam tamen, qua ratione solvendæ sint, sed tanquam in profundum gurgitem ex improviso delapsus, ita turbatus sum, ut nec possim in imo pedem figere, nec enatare ad summum. Enitar tamen,* &c. & posteà, *suppono igitur omnia quæ video falsa esse; credo nihil unquam exstitisse eorum, quæ mendax memoria repræsentat; nullos planè habeo sensus; corpus, figura, extensio, motus, locusque sunt chimæræ; quid igitur erit verum?* Ac deinde, *Nunquid ergo saltem ego aliquid sum? sed jam negavi me habere ullos sensus, ullum corpus, &c. Nonne igitur etiam me non esse? Imò certè ego eram, si quid mihi persuasi: Sed est deceptor nescio quis summè potens, summè callidus, qui de industria me semper fallit? haud-dubiè igitur ego etiam sum, si me fallit. Et fallat, quantum potest, &c.* Hæc ipsissima tua verba sunt; An aliquid igitur finxi? Atqui *tu ibi seriò agebas.* Sed seriò ageres, an joco, ipse non definii; ecquid-nam verò ageres simpliciter commemoravi. Quod ais *te seriò omninò dixisse omnia sensuum testimonia pro incertis, imò etiam pro falsis esse habenda*; Esto ut volueris; hac enim de re est jam antè dictum. Quod

verò dicis, *Quisquis illud admittere non vult, aut non potest, nihil in ipsis responsione dignum objiciendi esse capacem*; Profiteor non curare me fieri objiciendi capacem, sed evadere quapiam solida demonstratione eruditum. An evasurus autem sim ex tuis responsionibus, quàm ex Meditationibus eruditior; & an circa difficultates tibi à me propositas, tuaque responsione indignas, lectores, factum per te satis, sint existimaturi, an non, ipse eventus comprobabit. Sed nimirum se continere indoles tua non potuit, quin hanc referret gratiam pro factis à me objectionibus, quas eo solùm fine, ut tibi gratificarer, & Mersenno quidem stipulante proposui; non verò quod deessent gratiores, utilioresque occupationes. Nunc etiam divertor tantisper à jucundioribus studiis, partim quidem quia tu me lacessitum ultrò voluisti; partim verò imò præsertim ut viris amicis, & magnis, quibus tu es visus nihil aliud, quàm fundere verba, rem pergratam faciam.

II. *Scepticos abs re suggillari; qui meliùs & actiones vitæ & τὰ φαινόμενα reliquerunt, ac solum de rebus reverâ obscuris, incertisque controversiam fecerunt.*

Distinctio illa *inter actiones vitæ, & inquisitionem veritatis*, meo quidem judicio per-optima est; sed & nequicquam heic repetita; & tradita abs te (ut mihi videtur) quàm à Scepticis, imperfectiùs. Ipse profectò occasionem ejus referendæ non feci, qui de vitæ actionibus ne verbum quidem consultò movi. Verùm decebat, ut provideres, ne quisquam tibi objiceret, quod ipsemet dixeras, *Neminem sanæ mentis de talibus seriò dubitasse unquam*: veritus nempe ne vox *unquam*, quàm latè patet, extenderetur. De Scepticis, illud omitto, non vixisse ipsos ridiculè adeò, ac tu objicis; ecquis enim talium virorum sustinuisset esse amicus? Verùm captatam fuisse ansam subsannandi Pyrrhonem ex deprædicata ab illo opinionum indifferentia. Quàm certè ille, cæterique, qui ipsum imitati sunt, philosophati generosè de retinendo assensu fuerint, quamque longè ab exigenda imprudenter vita abfuerint, qui vitas ipsorum scripsere, testantur. Hoc proinde solùm attingo, ipsos inter actiones vitæ, & inquisitionem veritatis ita distinxisse, ut quod ad vitæ quidem actiones spectaret, non esse habendam indifferentiam censuerint, sed obtemperandum patriis legibus, necessitatibus consulendum, exhibenda officia, unòque verbo omnia agenda, quæ seu privatim, seu publicè, boni & viri, & cives agunt. Quod ad inquisitionem autem veritatis, ita subdistinxerint, ut discrimen statueretur inter *τὰ φαινόμενα, ea, quæ sensibus apparent*, cujusmodi sunt calor ignis, dulcedo mellis, universeque cætera; & *τὰ νοούμενα, ea, quæ mente intelliguntur*, ut sunt quæ dicuntur naturæ, caussæque internæ,

internæ, atque proximæ, & proprietates earundem rerum. Denique, cùm incerta haberent quæ posterioris sunt generis: admiserint tamen quæ prioris sunt, nisi si quando animi gratiâ, facere libuit dogmaticis insolescentibus negotium. Heinc suborta quæstione v. c. de dulcedine mellis, respondebat Pyrrho, aut quilibet alius, sibi quidem mel apparere dulce, & ea de re se esse securum; an autem mel esset suâ naturâ dulce, potiùs quam amarum, saporisve alterius, hoc est, quod dicebat sese ignorare, & dubii caussam sibi esse, quòd si mel tale foret in se, & secundùm suam naturam, tale etiam appareret omnibus, quæ degustandi mellis vim habent, cùm non appareret tamen tot animalium generibus, quæ gustatu pollent eximio; imò ne omnibus hominibus quidem, aut uni etiam homini secundùm varia tempora. Sic non negasset quidem ignem apparere sibi calidum, aut sese ab illo comburi; sed non pronunciasset propterea illum esse ex sua natura hujusmodi, quod non appareret perinde pyraustis, seu pennatis illis animalculis, quæ in mediis fornacibus nascuntur, & vivunt. Ita censuisset de cæteris; nempe dici posse unamquamque rem esse, aut apparere talem, quatenus talem habet molem, figuram, motum, situm; ac simul analogiam respectu istorum, aut illorum organorum; respectu hujus, aut illius animalis, vel hominis; respectu hujus, aut illius temperamenti, vel affectionis; respectu hujus, aut illius temporis, loci, situs, distantiæ, habitus, similium; non autem esse propterea talem secundùm se, seu ex natura intima, ob jam dictam caussam; qua etiam constat Aristotelem alicubi usum, dum expendens, an lex aliqua sit justa secundùm naturam, eam talem dixit quæ ubique gentium talis creditur, eo modo, quo ignis calidus suâ naturâ est, quia tam apud Græcos, quàm apud Persas urit. Hæc porrò attingo, ut innuam dubitationes Scepticorum fuisse solùm de rebus reverâ incertis, & quas disquirere esset operæ pretium; non verò de rebus apparentibus, & de quibus facere controversiam nihil prodest. An porrò tu meliùs, alii viderint. Sceptici certè admittentes ea, quæ apparent, quatenus apparent, & quomodocumque appareant; nihil intereà pronunciantes de interiore cujusque natura, veritate, caussis, effectis, proprietatibus, modis, disquisiêre omnia constanter, & congruè interim sentientes ipsis vitæ actionibus, remansere omni exuti præjudicio, retinuereque integram dijudicandi libertatem. Tu secùs agis, dum ea, quæ apparent sensibus non admittis, verùm pro incertis, atque falsis habes,

bes, & cùm hoc modo accommodari necessariis vitæ usibus non possint, habes aliunde tanquam certa, quæ ad naturam intimam spectant, & vel non exuis præjudicium, vel in præjudicium incidis, ut constare vel ex eo potest, quòd dogmaticum tam ardenter agis.

III. *Ut quis inquirat quid ipse sit, non esse necessarium, ut fictione, & operosa illa molitione esse se, seu existere probet.*

Et ne longùm eam, dicis heic, *me non bona fide ut seriò dictum accipere, quod tu dixeras, Te non intelligere quid esses*: id enim erat alterum membrum attributæ mihi initio fictionis. Sed ut appareat, an finxerim, an non bona fide acceperim, Tuus ille locus sic habet: *Statuendum est hoc pronuntiatum, Ego sum, ego exsisto, quoties à me profertur, vel concipitur, esse verum. Nondum verò satis intelligo quisnam sim ego ille, qui jam necessariò sum, deincepsque cavendum est, ne fortè quid aliud imprudenter assumam in locum mei, sicque aberrem etiam in eà cognitione, quam omnium certissimam, evidentissimamque esse contendo.* Locus autem meus in hunc modum habet, *Subdis, Te non propterea satis intelligere quid sis: hoc autem seriò accipitur, & ultrò conceditur, idipsumque opus, ac labor. Nempe id absque ambagibus, totaque illa suppositione videtur fuisse requirendum.* An igitur aliquid finxi, aut non bona fide accepi? Atqui tu ibi loquebaris non ex tua, sed *ex vulgari aliorum sententia.* Et quis credidisset? Quis etiam jam credat, qui ad seriem tuorum verborum attendat? Et quid nocuisset igitur verbulum interponere, quo significasses te ex aliorum quidem sententia nondum cognoscere quid esses, sed ex tua ipsius cognoscere quam-optimè. Sane si ita elabi liceat in manifestissima phrasi, in apertissima consequutione, qua testimoniis omnibus sensuum manentibus adhùc (te id dicente seriò) incertis; assumis te, postquàm attendisti ad tui exsistentiam, attendendum esse ad tui essentiam; fatendum sanè nullum Protea esse posse versatiliorem. Esto verò loquutus fueris ex aliorum sententia; uter nostrum personam finxit? uter tua verba non bona fide, hoc est alio sensu, quàm sensus esset verborum accepit? At *proposuisti, ut de eo ulterius inquireres?* Igitur dixisti, non quòd non satis intelligeres quid esses; sed ut animi gratiâ inquireres ulterius, quid esses. Id paullò pòst; sed interim, haud abs re dixi non longè eundum, ut quàm ardenter dogmaticum ageres, manifestaretur. Scilicet contendis te satis intelligere quis-nam sis, & longissimè abes, ut aliis de te, plusquam tibi credere velis. Quin-etiam propterea in me exarsisti, quòd ego ignarus versatilitatis, irritaverim te imprudens, cùm seriò accepi quod tu dixeras, *non intelligere te quis-nam esses*, id ipsumque *opus,*

ac laborem

ac laborem dixi, ut diſquireretur; neque ad hoc ſuppoſitionem, ambageſque illas fuiſſe neceſſarias; quas ſolas ſeriò accepiſſes. Quæ ſequuntur, non video, quî cauſari poſſis non accepta eſſe eo modo, quo accepta volueras: Nam & quod quæris *qua fide dicam nutriri, incedere, ſentire, à te referri ad animam, ut ſtatim ſubjungam, eſto, &c. quoniam tu poſteà expreſſis verbis nutritionem retuliſti ad ſolum corpus, inceſſum verò, &c.* quæro ipſe potiùs, qua fide id objicias, cùm dicam, *non referri*, quaſi eſſet quæſtio de tuo præſente judicio, quod ſuſpenſum eo loco facis; ſed, *retuliſſe*; quaſi eódem ſpectans, quò tu, nempe ad judicium à te latum, priusquàm ad meditandum te accingeres. Nimirùm conſequutus te, hoc eſt verborum ſeriem, ſum; & tu-ne heic fidem jure exigas, ipſam legentium fidem imploro. Inſtas, *quam rationem habuerim, ut dicerem non opus fuiſſe tanto apparatu ad probandum te exſiſtere*, pergiſque *te ne ſatis quidem magno uſum quando efficere non potuiſti, ut rem rectè intelligerem.* Ego verò haudquaquam invideo hujuſcemodi thraſoniſmum: tametſi mihi conſcius ſum non latuiſſe me tuam ſubtilitatem. Quippe illam præoccupandam, tanquam inutilem non cenſui; cùm ex ipſis verbis ſolutio conſtaret. Poſtquàm enim dixi *potuiſſe te vel ex quavis tua alia actione Te eſſe colligere; cùm lumine naturali notum ſit, quicquid agit, eſſe*; providi omninò te poſſe id objicere quod jam facis, *multùm me aberrare à vero, quòd nullius actionis tuæ poſſes omninò eſſe certus, præterquàm ſolius cogitationis aut alterius, cujus eſſes conſcius, ſeu cujus conſcientiam, quæ eſt cogitatio, haberes:* ſed putavi te cordatiorem, quàm ut vitilitigare velles, animadverſurum præſertim meam illam vocem *colligere* facultatis cogitantis eſſe propriam, atque idcircò te per illam eſſe ſeu ambulationis, ſeu alterius actionis conſcium. Quid, quod etiam ex abundanti viſus ſum adtexere *notam lumine naturæ rationem?* Vt quid enim fuit conquirenda ratio, qua te probares exſiſtere? Tu ipſe eras, qui cogitabas, qui videbas, qui ſcribebas, qui loquebaris, qui manducabas, qui bibebas, qui agebas cætera: Et poteraſ-ne dubitare quin eſſes? & ſupervacaneum non erat te ſollicitè rationem venari, qua te eſſe probares? Et ſi erudire cæteros volebas, putabaſ-ne quenquam inficias iturum? Et, ſi jam quiſpiam alius hæreret, an eſſet; ac præter ipſiſſimam rei evidentiam, peteret id ſibi ratione probari, tu ipſe non illum amandares Anticyram? Non perinde cum illo agendum cenſeres, ac vulgò dicunt agendum cum eo, qui ignem eſſe calidum, aut neget aut dubitet? Quod ſubdis de mente ſomniante,

 & de

& de corpore viso ambulare, id intelligendum ex dicendis est.

IV. *Quæ summa, ac series istius, residuarumque Meditationum.* Nunc, cùm aggrediaris reipsâ præstare, quod Archimedi fuit solùm in votis, (*Nam nihil*, inquis, *nisi punctum petebat Archimedes, quod esset firmum, & immobile, ut integram terram loco dimoveret; magna quoque speranda sunt, si vel minimum quid invenero, quod certum sit, & inconcussum*) ideò cognoscendum universè est, tum quod immobile punctum repereris, tum quibus machinis moveas tantam molem. Et quia dicis alicubi *te illũ scribendi modum elegisse quo putasti posse conciliari quam-maximè lectorum tuorum attentionem*, (de labore certè ad attendendum necessario nemo non testimonium dicet) *quoque tibi persuades lectores plus utilitatis esse percepturos, quàm ipsimet sint animadversuri*: Age totam seriem per capita summa, atque præcipua pervideamus; sic enim uno quasi prospectu non unius solùm demonstrationis (sic enim appellas) sed totius etiam Systematis omnium analysis melius patebit. hujusmodi ergo progressus est tuus.

Med. 1. Primò, *Cùm seu somnians, seu à Deo deceptus, seu à maligno Genio delusus in eo statu sim, ut omnia, quæ video, & quæcumque memini, esse falsa supponam; Animadverto saltem me Esse, qui ita suppono, sive cogito; nam & quamvis fallar, non fallerer tamen, nisi essem.*

Med. 2. Secundò, *Subit consequenter cogitatio, quid sim: deprehendo autem me esse non extensionem, non figuram, non alia, quæ spectant ad naturam corpoream; sed esse præcisè rem cogitantem, hoc est intelligentem, imaginantem, sentientem, volentem, nolentem, dubitantem. Quare & hanc pronuncio esse naturam meam, ut sim Res cogitans, quæ appeller Mens, animus, Intellectus, ratio; & mea proinde natura non modo est nota, verùm etiam notior, quàm sit natura corporis.*

Med. 3. Tertiò, *Cùm certus sim me esse rem cogitantem, animadverto hanc certitudinem aliunde non esse, quàm ex eo, quod clara est, & distincta perceptio: Igitur possum pro Regula generali statuere*, Illud omne esse verum, quod valdè clarè, & distinctè percipio. *Et quia tamen memini me alias deceptum, cùm certa, ac vera haberem, quæ videbar mihi clarè, & distinctè percipere: An-non & deinceps hæc regula fallet, cùm, ut alia reticeam, Deus fortè sit, qui talem me fecerit, ut errarem? Itaque disquirendum est, utrum Deus sit, & possit-ne esse deceptor.*

Quartò, *Esse porrò Deum manifestè agnosco ex Idea, quam in me habeo substantiæ infinitæ, æternæ, omnipotentis, omniscíæ, &c. Cum realitas enim objectiva hujusce Ideæ sit perfectior, quàm ut vel à me, vel à quacumque re finita produci potuerit (repugnat enim perfectionem esse in effectu, quam in caussa majorem,) Sequitur ut illa fuerit producta in me à caussa infini-*

ta,

ta, æterna, &c. qualem Deum esse dicimus; Quocirca & necesse est talem caussam, seu Deum esse, qui & Ideam, & me (qui ab illa non distinguor) produxerit.

Quintò, *Cùm nulla sit in Deo mei authore imperfectio, sequitur, ut nolit me falli. Quare tamen fallor? Nempe quia omnino perfectus non sum, ut taceam me habere voluntatem latiùs patentem, quàm intellectum. Annon possum cavere, ne fallar? Possum, si nihil quidem ut verum admittam, nisi quod clarè, & distinctè percipiam. Cæterum quia ista clara, distinctaque perceptio est aliquid: Igitur Deum habet Authorem: Et quia Deus fallax non est (hoc enim repugnat summæ bonitati) sequitur, ut nunquam fallar, quotiescumq; aliquid clarè, & distinctè percipio. Et quare tamē aliàs fallebar? videlicet quoniam res clarè, atque distinctè non percipiebam.* Med. 4.

Sextò, *Quoniam ex Idea Dei sequitur Deum esse, An-non ex Ideis rerum materialium sequitur quoque res materialeis, de quibus initio dubitabam, esse? Hoc posteà; intereà agnosco me clarè, & distinctè imaginari quantitatem, figuram, motum, & alia, quæ sunt de essentia rerum materialium. Agnosco etiam esse in me Ideas rerum, quæ tametsi nusquam sint, habeant tamen suas veras, æternas, immutabileisque naturas; qualis est Idea Trianguli, de quo varias proprietates demonstro.* Med. 5.

Septimò, *Si ex eo solo, quòd possum alicujus rei Ideam ex cogitatione mea depromere, sequitur ea omnia, quæ ad ullam rem pertinere clarè & distinctè percipio, revera ad illam pertinere; Nunquid inde quoque haberi potest argumentum, quo exsistentia Dei probetur? Certè. Nam Idea Dei repræsentat Ens summè perfectum, Tam autem repugnat Ens summè perfectum esse sine aliqua perfectione, ut putà exsistentia, quam repugnat triangulum non habere tres angulos pares duobus rectis.*

Octavò, *Quin-etiam, cùm nôrim Deum esse caussam, cur aliquid clarè, & distinctè percipiam, non modo cognosco Deum esse, sed ex hac etiam cognitione certus reddor aliarum rerum, etiam demonstrationum Geometricarum; quas subdubitarem posse non esse certas (licet clarè, & evidenter priùs cognitas) nisi in me defixum esset claram, & distinctam perceptionem non esse fallacem, quoniam à Deo est, qui non potest esse deceptor.*

Nonò, *Ad res materialeis ut redeam, quia illas clarè, & distinctè (saltem ut puræ Mathesios objectum) percipio: hoc primùm novi, quod possint exsistere. Quippe Deus est capax efficiendi quicquid ego sum capax percipiendi, nihilque unquam ab illo fieri non posse judicavi, nisi propter hoc, quòd illud à me distinctè percipi repugnat; ne interim possibilitatem arguam ex imaginandi facultate, quæ cum imagine corporea, & attentione ad corpus est, secus quàm facultas intelligendi.* Med. 6.

Decimò, *Quoniam scio omnia, quæ clarè, & distinctè intelligo talia à Deo fieri posse, qualia intelligo; satis est, quod possim unam rem absque altera clarè, & distinctè intelligere, ut certus sim unam ab altera esse diversam, quia potest saltem à Deo seorsim poni. Ac proinde ex hoc ipso, quod sciam me exsistere, quodque interim nihil planè aliud ad naturam, sive essentiam meam pertinere animadvertam, præter hoc solum, quòd sim res cogitans; rectè concludo meam essentiam in hoc uno consistere, quòd sim res cogitans. Et quamvis habeam corpus, quod mihi valdè arctè conjunctum est; quia tamen ex una parte claram, & distinctam habeo Ideam mei ipsius, quatenus sum tantum res cogitans, non extensa; & ex alia parte distinctam Ideam corporis, quatenus est tantum res extensa, non cogitans; certum est me à corpore meo reverâ esse distinctum, & absque illo posse exsistere.*

Denique *cùm Deus mihi dederit magnam propensionem; ut credam Ideas rerum corporearum ab ipsis emitti, esset Deus fallax, si aliunde emitterentur; ac proinde res corporeæ exsistunt. Docet me aliunde natura, quæ quia Deus mihi illam dedit, fallere non potest, habere me corpus, cui malè est, cùm dolorem sentio, esurio, sitio; Igitur exsistit etiã corpus meum, & quæ ad ipsum pertinent. Quod si interdum videor in aliquibus falli; non sum illa tamen à natura edoctus, sed ex consuetudine quadam inconsideratè judicandi accepi, possumque omnem errorem corrigere, si ad ea, quæ sunt naturæ attendam.*

V. *Frustrà desudari in stabiliendo tanquam inconcussum principium illud* Ego sum; *ac illi præsertim, qui spoliatus sit omni præjudicio.*

Atque ista quidem est series, ac summa tui ratiocinii. Nihil est verò opus ut illud heic quoque retexamus syntheticè, quo paralogismi clariùs detegantur; siquidem scopo, in quem singula dirigantur, semel perspecto, res commodiùs, compendiosiúsque sigillatim præstabitur. Hoc loco, dicendum est solùm de puncto illo Archimedeo, quod à te inventum gloriaris, argumentatus in hunc modum,

Si quis constituat unum certum, inconcussumque principium, ex quo cætera omnia, quæ certò noscuntur, necessaria quadam connexione deducantur, ille magna speranda facit;

Atqui ego constituo unum certum, inconcussumque principium, ex quo cætera omnia, quæ certò noscuntur necessaria quadam connexione deducantur;

Igitur ego magna speranda facio.

Ac esse quidem hujusmodi argumentationem tuam negare non potes, quin te, seu opus totum neges. De propositione porrò nihil dico; quoniam seu hypothesis illa possibilis, seu impossibilis sit, conse-

consequutio est planè admittenda. Assumptio duas habet parteis. Prior est, *constituere te unum certum, inconcussumque principium*; Posterior, *ex isto principio cætera omnia, quæ certò noscuntur necessaria quadam connexione deduci.* Priorem probas afferendo ipsummet principium, seu pronunciatum, *Ego sum*: & firmitatem simul addendo ex illa ratione, *Cogito enim.* Enimverò, quod ad me spectat, cùm in prima tuarum meditationum lectione ad istum locum pervenissem, in quo sperabam veritatem ad hoc usque tempus inauditam, & quæ esset omnium veritatum, seu propositionum verarum fons: Deus bone, inquam, hoc-ne novum est, quod tanto apparatu, ac molimine fuerit requirendum, *Te esse*? Scilicet istud pronunciatum in plusquàm Cimmeriis delitescebat tenebris, tibi ignotum, tibi incertum, adeò, ut, si quispiam ante illum diem quæsiisset ex te, Es-ne Cartesi? haud habuisses quid responderes; quoniam res foret mira, inexplorata, incomperta, & de qua ut certum aliquid statueres, posceres (quod poscis in lectoribus) aliquot menseis, hebdomadasve? Scilicet ipsius defectu, omnis té ante eundem diem veritas latebat; adeò ut si quis te interrogasset, Nosti-ne, Cartesi, duo & tria esse quinque; aut Quadratum non habere plura, pauciorave latera, quàm quatuor; poposcisses quoque aut menseis, aut hebdomadas aliquot; donec constaret certò, *Te esse*? Dicis *non fuisse certum te certitudine ulla Metaphysica, hoc est per cogitationem.* At certitudo res firma est; & si addi illi quid possit, unde reddatur firmior, hoc ipso arguitur infirma. Quamobrem vel nova ista certitudo nihil adjicit, vel si adjicit, argumento est, non fuisse certitudinem, quam fuisse certitudinem dicis. Neque dicas fuisse te quidem priùs certum, sed jam tamen agnoscere, potuisse te tunc decipi; siquidem uti jam agnoscis te sequutum illa principia non potuisse decipi; ita & agnovisti tunc sequentem te illa decipi non posse. Sed ne heic hæreamus, Assumis ecce rem demonstrandam, de qua nemo quidem fuit tibi facturus controversiam; verùm quam non putâris firmam, nisi tuo modo confirmares. Age ergo animi gratiâ ratiocinationem tuam exploremus. *Ego cogito*; *Igitur ego sum.* Optimè res habet, Sed meministi-ne te esse in eo statu, in quo quicquid hactenus nosti, falsum repu tes, & in quo (utcumque jam concedamus reputare omnia falsa non esse præjudicium) omnia præjudicia exueris; adeò ut judiciorum nudus, ab hoc ipso, quod jam constituis, sis totam seriem sequuturorum judiciorum derivaturus? Meministi haud dubiè: largiorque ultrò memoriam, seu

 recor-

recordationem præjudicium non esse; neque requiro, quid voces, aut quomodo intelligas, quid sit cogitare, quid esse, &c. Dicis itaque, *Ego cogito; Igitur ego sum.*

VI. *Vanitas apparatus ad illam consequutionem, Ego cogito; Igitur existo.* At primum casus merus est, quod hæc cogitatio, *Ego cogito*, potius quàm alia in mentem subeat; certè enim illam habere ex electione non potes; quoniam electio judicium est, judicio verò spoliasti te, istudque *ego cogito*; primum in serie locum tenet. Itaque omnia, quæ deinceps super-extruentur judicia, non necessitate erunt aliqua, sed ab eodem casu, quo istud pendebunt. Deinde, *Ego cogito*, inquis; sed quid cogitas? siquidem omnis cogitatio alicujus rei cogitatio est. An cœlum? an terram? an quidvis aliud? an teipsum? Omnia jam reputasti falsa, neque mutasti sententiam; quamobrem quicquid cogites, falsum cogitas; ac proinde est tua cogitatio falsa. Igitur & omnes, quas consequenter elicies cogitationes, falsæ erunt. Rursus, *Ego cogito*, inquis: At cùm dicis *Ego*, Nosti-ne teipsum, an non? nosti dubio procul, nam te alioquin non nominares. Nosti-ne verò te esse, an-non? Si nosti te esse; igitur præjudicium habes, quod adversatur suppositioni; Si non nosti te esse, ergo neque nosti te agere, quoniam agere, ut loquuntur præsupponit esse. Igitur neque nosti te cogitare, quoniam cogitare est agere; Igitur cùm dicis Ego cogito, ignoras quod dicis; atque adeò quicquid exinde cognosces, atque inferes, ignorato planè principio nitetur. Ad-hæc cùm dicis Ego cogito, enuncias aliquid de te, ac in præsenti tempore quidem; Igitur idem est, ac si diceres, *Ego sum cogitans*, tu nimirùm subjectum es, & cogitatio attributum; Atqui non potes dicere te esse cogitantem, quin dicas *Te esse*; idque declarant Dialectici, cùm docent Verbum adsignificare tempus, quod est τὸ νῦν ὑπάρχειν *nunc esse*: Igitur cum dicis *Ego cogito*, dicis *ego sum*; & dicens deinde in consequente *igitur Ego sum*, nihil aliud infers quàm quod præsupposuisti; sicque idem per idem probas. Prætereà quoniam quando dicis *Ego cogito, Igitur ego sum*, enthymema est, neque probationis vim habet, nisi vigore consequutionis firmitudinem habentis ex illo principio, quod te alicubi non latuit, *Qui cogitat est*; ideò contexendus necessariò syllogismus est, aut in forma primæ, perfectæq;, ut volũt figuræ hoc modo,

Qui cogitat est; Ego cogito; Igitur Ego sum.

Aut in forma quartæ vulgò improbatæ, & quam dicunt Galenicam, hoc modo,

Ego cogito; Qui cogitat est; Igitur ego sum.

At

At utrovis modo perspicua ruina. Nam si priore forma concludas, propositio illa, *Qui cogitat est*, præjudicium est, antecedens illud, quod tu vis statuere judiciorum primum. Si posteriore, tum Assumptio illa *Qui cogitat est*, judicium est, quod neque dependet à tua propositione *Ego cogito*, neque sequitur tuam conclusionem *Ego sum*, ex qua, vis omnia judicia, præter illud, *Ego cogito*, dependere. Ex quo sequitur, ut utrovis modo accipias, veritas, notitia, certitudo illius effati, *Qui cogitat est*, nullo modo deducatur ex veritate, notitia, certitudine neque tui puncti Archimedis *Ego sum*, neque stabilimenti illius *Ego cogito*. An putas verò deducentur, quæ illo adhûc priora sunt? Nempe & ipsum ex prioribus sic deducitur, *Qui agit est*; *Qui cogitat, agit*; *Igitur Qui cogitat est*. An etiam quæ istis sunt adhûc priora? Nam illud quidem, *Qui agit est*, deducitur ex ipsis, *Posterius non est sine priori*, & *esse est prius, agere posterius*: Istud verò ex illis, *Motio est actio*, & *Cogitatio est motio*: atque ita de cæteris. Denique ex his omnibus manifestum efficitur, quàm fallaci ratiocinatione usus fueris, ad probandum rem alioquin veram, perspicuam, certam; nimirùm *Te esse*; non quòd principium illud *Ego cogito* ad eam comprobandam valere non possit; sed quòd non possit, usurpatum cum tua illa suppositione. Vt pateat verò qua necessitate ipsum cum illa nexueris, res est exhibenda isto syllogismo.

Si quis somnians, à Deo deceptus, à maligno Genio delusus, omnia quæ prænovit, falsa reputet, judicioque omni præhabito spoliatus sit, ille colligit se exsistere, quia cogitat:

Atqui egò somnians, à Deo deceptus, à maligno Genio delusus, omnia quæ prænovi, falsa reputo, judicioque omni præhabito spoliatus sum:

Igitur ego colligo me exsistere, quia cogito.

Agnoscat certè qui poterit necessitatem consequutionis in propositione; quasi colligere non possit, se exsistere, quia cogitat, sine illa hypothesi; aut ex eadem proposita non possit non colligere: Et quid porrò de Assumptione judicandum sit, agnoscat ex iis, quæ instituimus in superiorem Meditationem.

VII. *Ex hoc constituto principio, cætera, quæ noscuntur omnia connexione necessaria deduci falsum.*

Posterior pars ex assumptione superioris argumenti restat, quæ tibi non conceditur, ut nempe *ex eo, quod nôris Te esse, quia cogitas, cætera omnia, quæ certò noscuntur, necessaria quadam connexione deducantur*. Faciunt ad hoc mox antè dicta, cùm ostensum est saltem illud effatum, *Quod cogitat est*, & quæ illo priora sunt non pendere ex

ex isto tuo, cùm ipsum potiùs ab illis pendeat. Facit etiam, quòd tametsi nihil cognosci possit à te sive certum sit, sive incertum, nisi sis, & nisi cogites; attamen nihil necesse est, ut cogites te esse; ut cogites te certò, & non dubiè scire te esse; ut cogites te ideò certò, ac non dubiè scire te esse, ex eo quòd cogites; ad hoc ut possis certus fieri, esse diem, quando sol lucet; calefieri te, cùm accedis ad ignem; & id genus cætera omnia. Faciet denique quicquid toto meditationum decursu observabitur, cùm illas instituеris hujuscemodi parti confirmandæ. Cùm initium porrò heinc facias; postquam præmisisti, *statuendum esse hoc pronunciatum, Ego sum, Ego exsisto; quoties à me profertur, vel mente concipitur, esse verum*; pergis, *Nondum verò satis intelligo, quisnam sim ego ille, qui jam necessariò sum, deincepsque cavendum est, ne fortè quid aliud imprudenter assumam in locum mei, sicque aberrem, etiam in ea cognitione, quam omnium certissimam, evidentissimamque esse contendo. Quare jam demùm meditabor, quidnam me olim esse crediderim, &c.* Adnoto primùm transitionem, non necessariam ex necessaria connexione deductionem esse. Postquam enim conclusisti te esse, quia cogitas; tam potest quidvis aliud, quàm natura tua inquirenda, certoque noscenda, venire in mentem: ac tantò magis, quantò id, quod cogitas, Sol, Luna, Terra, quidvis aliud, potest te ad aliam deducere cogitationem. Deinde cognitio exsistentiæ rei nullam necessariam connexionem habet cum cognitione essentiæ, sive naturæ intimæ; alioquin enim quæcumque patent sensibus, aut quocumque modo exsistere cognoscimus, etiam secundum essentiam, naturam, recessus quosque cognosceremus. Quare & ex eo, quod nôris te esse, non potest inferri te nosse, aut posse nosse naturã tuam. Præterea, cùm quicquid exsistere cognoscitur; sua seu actione, seu qualitate, aliove adjuncto exsistere cognoscatur, non potest talis actio, qualitas, adjunctumve dici esse tota rei natura, nisi admittatur quicquid de re qualibet cognoscitur, unde exsistere probetur, quantulumcumque illud sit, ipsam esse ejus, ac totã naturam. Quare cùm hóc absurdum sit, non modò cavendũ est tibi, *ut te satis intelligas*, ne quid imprudenter in locum tui assumas; sed etiam ne non satis assumas, & ipsam v.c. cogitandi actionem, ex qua cognóscis te exsistere, tuam esse totam naturam putes. Adhæc, quia circulum committit, neque novi quidpiam addiscit, qui nihil aliud probat, nisi quod supponit; idcircò ut satis te nôris (quando te nondum satis nosti, ubi nosti te cogitare, ac eapropter exsistere) non modò cavendum videtur, ne quid-

quidquam alienum assumas; sed etiam ne tibi id solùm, quod jam de te nosti, attribuas; Nam si exempli gratiâ cùm nôris jam te cogitare, sive esse rem cogitantem, hoc ipsum pro principio usurpes, & nihil aliud probes, quàm te cogitare, sive esse rem cogitantem; provides fore circulum, ac nihil novi cognitum iri. Verùm hæc ad ea, quæ sequuntur, spectant.

DVBITATIO II.

De non demonstrata anima incorporea, ex eo, quòd quis deceptus, & tamen advertens, affirmat se nihil corporeum in se reperire; & ne quidpiam quidem, quod sit quasi spiritus, ventus, aut aliud corpus tenue.

EXploras deinde, *num, suppositâ adhûc deceptione, affirmare possis esse in te aliquid ex iis, quæ pertinere censuisti ad naturam corporis; & attentissimo examine facto* dicis *te nihil tale in te reperire.* Hoc jam loco non spectas te, quasi hominem integrum, sed quasi interiorem, occultioremve partem, qualem cogitaras esse animam. Quæso te ergo, ô Anima, seu quocumque velis nomine censeri, emendasti-ne hactenus eam cogitationem, qua prius imaginabaris te esse quidpiam instar venti, similis-ve rei his membris infusæ? Non fecisti sanè. Cur non possis igitur esse adhûc ventus, vel potius tenuissimus spiritus, qui calore cordis èx purissimo sanguine, aliundeve, aut ab alia caussa exciteris, ferveris, & fusus per membra vitam illis tribuas, & cum oculo videas, cum aure audias, cum cerebro cogites, ceteraque, quæ vulgò tibi tribuuntur munia, exsequaris? Id si ita sit, cur non habeas eandem figuram, quam totum hoc corpus, uti aër eandem, quam vas continens? Cur non censearis circumscribi ab eodem ambiente, quo corpus, aut à corporis epidermide? Cur non replere spatium, sive parteis spatii, quas crassum corpus, seu partes ipsius non replent? Quippe corpus crassum habet porulos, per quos ipsa diffundaris; adeò ut ubi partes tuæ fuerint, partes illius non sint: eodem modo, quo in vino & aqua mistis, ubi sunt partes unius, non sunt partes alterius; quantumcumque visus discernere nequeat. Cur non excludere corpus aliud ab eodem spatio, cum in quibuscunque spatiolis fueris, partes corporis crassioris esse simul nequeant? Cur non moveri pluribus motibus? Cùm tu enim plureis ipsis membris tribuas, quomodo id

possis, quin movearis ipsa? Certè neque moves immota, cùm opus contentione sit: neque potes non moveri ad ipsius corporis motum. Si hæc igitur ita sint, cur dicas in te nihil esse, eorum, quæ ad naturam corporis spectant?

RESPONSIO.

INcipis deinde non injucunda prosopopœia me non amplius, ut hominem integrum, sed ut animam separatam interrogare; quo me videris admonere, hasce objectiones non à mente subtilis Philosophi, sed à sola carne factas fuisse. Quæso te igitur, ô caro, seu quocunque velis nomine censeri, habesne tam parum cum mente consortii, ut advertere non potueris quandonam emendavi illam vulgi imaginationem, per quam fingitur id quod cogitat esse instar venti, similisve corporis? Emendavi enim illam profectò, cùm ostendi supponi posse nullum ventum, nec aliud corpus in mundo esse, ac nihilominus illa omnia, ex quibus me ut rem cogitantem agnosco, remanere. Ac proinde quæcunque posteà interrogas, cur non possim igitur esse adhuc ventus, cur non replere spatium, cur non moveri pluribus motibus, & talia, tam inania sunt ut responsione non egeant.

INSTANTIA.

1\. *Eum, qui se nihil corporeum, sed puram esse mentem dicit, stomachari immeritò, si quis cum ipso agens, alloquatur ut solam mentem.*

HEic jam animadverto caussam quæ bilem fecit, ac te commovit, ut ab ipso usque initio censeres esse agendum mecum tanquam cum carneo homine. Nempe res tibi visa subtilis, & tuo acumine digna, si cum ego te Animam, seu etiam deinceps toto decursu Mentem dicerem, tu me appellitares carnem. Cùm id porrò ipse inoffensus, jucundeque excipiam, qui plura dicere in me, quàm quivis alius possit soleo, adscribere placet, quemadmodum ego, dum te animam, atque mentem dixi, non prosopopœia, fictioneve ulla usus fuerim; non ironicè, aut simulatè quidpiam dixerim; ut tu propterea præter candoris, & amicitiæ jura deberes caussari, & in convitia prorumpere. Dixeras tu *te attendentem, cogitantem, revolventem, frustra fatigatum nihil reperire in te, quod ad corporis naturam spectaret.* Id ego bona fide accipiens, agnovi rem mihi non esse aut cum corpore, aut cum toto homine ex corpore, animaque constante; & quia nondum vocem determinâras, & videbaris mihi tamen esse id, quod animat corpus, affatus sum te tanquam animam. An verò potui id facere præter tuum institutum,

præter

præter verborum tuorum ſenſum; te nos veluti invitante, ac penè dicam compellente? Dixiſti etiam paullò poſt, *Sum præciſe tantum res cogitans, id eſt Mens, ſive animus, ſive intellectus, ſive Ratio.* Ego quia vidi te declaraſſe, quo nomine haberi velles, ſum te deinceps pari fide tanquam Mentem alloquutus. An-non tu mihi occaſionem ut ita facerem dediſti, nomenquè ipſum præſcripſiſti? Eſt-ne quiſquam, qui putet me potuiſſe agere ſimpliciùs? Feci certè aliunde, ut præſcinderem anſam compluribus verbis inutilibus, quando tu potuiſſes ſæpiùs reſpondere, debere me agere tecum, aut potius te conſiderare tanquam Mentem, ſeu rem cogitantem præciſè, non verò tanquam hominem totum; & ego propterea debuiſſem ſæpiùs inculcare, non intelligere me totum hominem, quamvis dicerem te videre, te imaginari, & ſimilia. Tu verò es candorem meum ironicè interpretatus, & uſus ipſe proſopopœiâ, indutus ſcilicet perſonâ, quam jam abnegas, proſopopœiâ me uſum dicis, qui tamen ipſammet perſonam quæ loquebatur, aut ſe loqui aſſerebat, alloquutus ſum. Inde eſt nempe, cur cùm ego initio dixiſſem, *Quæſo te ergo, ô Anima, ſeu quocumque velis nomine cenſeri* (nondum ſcilicet te dixeras Mentem) tu indignatione tumens, excandeſcenſque exceperis; *Quæſo te igitur ô Caro, ſeu quocumque velis nomine cenſeri.* Et quia deinceps ſeu abductus tua loquendi ratione, ſeu non advertendo, aut etiam bis, terve certo conſilio, te interpellavi hac voce, *Vir eximie*, ac deinde ne diſceſſiſſe ab inſtituto viderer, ſolœciſmoſque repetere, tanquam ad mentem redii, dixique aliquoties, *O Mens*, toties tu, ac ſæpius quoque, quoties efferbuit ſtomachus, repoſueris, *O Caro.* Cæterùm ut tibi id licuit, ita æternùm per me licebit; quando præſertim ſatis agnoſco, licèt ex DEI gratia conſtem ex mente, ſive anima, & carne, ſive corpore; corpus tamen quod corrumpitur, aggravare animam, ut Scripturæ verbis id dicam. Quod te attinet, abſit ut deinceps te Mentem vel habeam, vel dicam, quando ipſe te declaras non eſſe, dicens *me uſum proſopopœiâ*, ſeu fictam, non veram perſonam alloquutum fuiſſe: Et debueram ſanè ſubvereri ne inſimulares; Sed quis te eſſe eum crediſſet, ut hoſce laqueos inſtrueres? Nunc culpam agnoſco (ſi tamen fuit culpa, ut inter bonos bene agier) agnoſco, inquam, ex eo quòd non verbo modò, ſed facto quoque declaras te Mentem non puram; quippe Mens pura libera eſt à corporis affectibus, quibus ipſe te, non minus, quàm nos, qui carne ſumus præditi, obnoxium eſſe manifeſtas.

II. *Non probari Animam non esse corpus tenue, si nihil aliud, quàm supponatur nullum planè esse corpus in Mundo; Et varia quidem, sed vana effugia.*

Ad rem ut veniam, postquam dixisti *admoneri te hasce objectiones non à mente subtilis philosophi* (qualem absit me glorier) sed à sola *carne factas fuisse*, subjecistique citata verba, *Quæso te igitur, ô Caro, seu quocumque velis nomine censeri*, tum pergis, *Habes-ne tam parùm cum mente consortii, ut advertere non potueris, quandónam emendavi illam vulgi imaginationem, per quam fingitur, id quod cogitat, esse instar venti, similisve corporis?* Verum tu, ò bone, es ne satis æquus, (nam satis acutum nolo dicere) dum exigis ut sola caro id advertat, quod ne mens quidem sola advertere possit? Quippe nec te quidem tua illa mente adeo sublimi, & nihil consortii cum carne habente percipere valeas illud quod non est. Quid igitur, inquies, non est emendatio? Lentè quæso; siquidem caro non magna viget mobilitate. Verba tua fuerant: *Quid-nam igitur antehàc me esse putavi? hominem scilicet*, &c. Et posteà, *attendam quid sponte, & natura duce cogitationi meæ antehac occurrebat, quoties quid essem, considerabam.* Et statim, *Occurrebat prætereà me nutriri, incedere, sentire, & cogitare, quas quidem actiones ad animam referebam; sed quid esset hæc anima vel non advertebam, vel exiguum nescio quid imaginabar instar venti, ignis, vel ætheris, quod crassioribus mei partibus esset infusû.* Et quia paullò pòst dixeras *tibi attendenti, cogitanti, revolventi, &c. ne minimum quid occurrere, sive reperiri in te ex iis, quæ ad naturam corporis pertinent*, recepi ipse, *Emendasti-ne hactenus eam cogitationem, qua prius imaginabaris te esse quidpiam instar venti, similisve rei his membris infusæ? Non fecisti sanè. Cur non possis igitur adhûc esse ventus*, &c. Iam tu obstupescis *cur advertere nòn potuerim, quando-nam emendaveris illam vulgi imaginationem. Vulgi?* Nihil mihi fuit cum vulgo: res fuit tecum, qui fueras loquutus de te, qui ne minimùm quidem insinuàras fuisse te loquutum ex vulgi sententia. Fuerit sententia, in qua non steteris, in qua vulgus reliqueris; Fuerat tamen tua, & tu non ut vulgi, sed ut tuam retuleras; ne igitur quære ex vulgo effugium. Sequitur, *Per quam fingitur id quod cogitat esse instar venti. Fingitur?* Tu nihil finxeras: retuleras id, quod natura duce occurrebat anteà tuæ cogitationi. Quid igitur etiam effugium heinc quæris? *Id quod cogitat?* Quæstio fuerat non de eo solùm, quod cogitat, sed etiam de eo, quo nutriris, incedis, ac sentis. Quorsùm tot quæritas effugia? Subjungis, *Emendavi enim illam, profectò, cùm ostendi supponi posse nullum ventum, nec aliud corpus in Mundo esse; ac nihilominus illa omnia, ex quibus me, ut rem cogitantem agnosco, remanere.* Video quò spectàrint effugia; Nimirum avebas te restringere ad rem cogitantem, & sepositam facere

cere

cere nutrientem, incedentem, &c. quò posses faciliùs canere receptui. Sed disquiramus quod caput est. *Emendavi, inquis, cùm ostendi supponi posse nullum ventum, nec alіud corpus in Mundo esse.* Et obstupescis, si ego heic non advertam emendationem. Imaginatio fuit, *Animam esse ventum, aut corpus alіud simile.* Hæc imaginatio emendanda fuit; nempe demonstrando ipsam falsam, ostendendoq; animam non esse ventum aut simile corpus. Dicis tú te id præstitisse, *cùm ostendisti supponi posse nullum ventum, nec alіud corpus in Mundo esse.* Sed amabò, *Ostendisti supponi posse?* Primò nusquam id ostendisti, qui de ostendendo ne cogitasti quidem; sed nude solùm, historicéque enarrasti te sommiare, à DEO decipi, à maligno Genio deludi, ut falsa esse crederes quæ prænoveras omnia: sed demonstrationem adhibuisti nullam. Et quomodo certè adhibuisses, probandis seu rebus, seu suppositionibus non modò incertis, verùm etiam falsis? Esto deinde, ostenderis supponi posse, imò reipsa supposueris; Quæstio agitur, non an supposueris ventum nullum, v. c. in Mundo esse, sed nullus-ne reipsâ sit, demonstrandumque tibi incubuit ventum nullum reipsa esse; ut posses inde colligere, ne Animam quidem ventum esse. Quoniam verò non demonstrasti, sed supposuisti solummodo; ideò non demonstrasti quoque, sed supposuisti solummodò animam ipsam ventum non esse. Quare & quæstio remanet, sit-ne anima reipsâ ventus, an non, tuaque illa imaginatio, qua ventum esse credideras, non est adepta emendationem. *Ostendisti quoque*, ut ais, *supponi posse remanere nihilominùs illa omnia, ex quibus te, ut rem cogitantem agnoscis.* Sed pari modo, neque id ostendisti, qui abjecisti potiùs omnia omninò præjudicia; & neque te, neq; aliquid ad te pertinens excepisti. Ostenderis verò; Quæstio est, non an supposueris, supponereve potueris, nullo penitus existente vento, similive corpore, remanere rem cogitantem, aut ea, ex quibus agnoscitur; sed an reverà ista remaneant. Et quia tu solum ostendisti supponi posse remanere, non autem remanere reverà; eam ob rem quæstio superest; tuáque illa imaginatio superest adhùc inemendata. Itaque sic argumentaris:

Qui ostendit (vel potiùs dicit se ostendisse) Supponi posse nullum ventum, nec alіud corpus in Mundo esse, & remanere tamen illa omnia, ex quibus se ut rem cogitantem agnoscit, ille demonstrat animam (sive malis Mentem) *non esse ventum, neque alіud corpus:*

Atqui ego ostendi, vel potiùs dico me ostendisse supponi posse, &c.

 Igitur

Igitur ego demonstravi Animam (seu Mentem) *neque esse ventum, neque aliud corpus.*

III. *Demonstrationem non esse, si quis ut probet non habere se aliquid, quod ad corporis naturam pertineat, nihil aliud afferat, quàm se à malo Genio delusum attendere, & tamen nihil tale posse affirmare.*

Cùm porrò vitia hujus tuæ argumentationis ex jam dictis pateant, & perspicuum exinde fiat, *illa-ne, quæ interrogo, tam inania sint, ut responsione non egeant;* Refero ecce integrum locum, qui & meæ dubitationi, & tuæ responsioni, seu argumentationi locum fecit. *Quid autem*, inquis, *ubi suppono deceptorem aliquem potentissimum, &, si fas est dicere, malignum, datâ operâ in omnibus, quantum potuit, me delusisse, possum-ne affirmare me habere vel minimum quid ex iis omnibus, quæ jam dixi ad naturam corporis pertinere?* (nimirùm posse figurari, loco circumscribi, spatium replere, aliud excludere, sensu percipi, moveri.) *Attendo, cogito, revolvo, fatigor eadem frustrà repetere.* Integrum, inquam, refero locum, quoniam non alia est demonstratio, qua ostendas Animam, Mentemve esse incorpoream. Eatenus certè non demonstràras, deinceps quoque non demonstras, sed statim, ut mox demonstratum supponis: sequitur enim, *Quid verò ex iis, quæ animæ tribuebam, nutriri, vel incedere? Quandoquidem jam corpus non habeo, hæc quoque nihil sunt, nisi figmenta.* Neque dicas te demonstrationem reservare in Meditationem sextam, id enim illeic videbimus; Nunc, quia assumis te, sive Mentem tuam non habere corpus, seu esse incorpoream, & ex eo quòd attenderis, cogitàris, revolveris, affirmare non potes te habere aliquid eorum, quæ ad naturam corporis pertinent, infers deinde te esse solùm, ac præcisè rem cogitantem: Aut demonstrasse debes te nihil habere ex iis, quæ ad naturam corporis pertinent; aut ista, quæ assumis, ac infers, quæque deinde sunt tibi ut principia in Meditatione sexta, nullius planè sunt firmitatis. Cæterum quomodo demonstras nihil te habere illorum, quæ ad naturam corporis spectant, extensionem, figuram, circumscriptionem localem, alia? Ecce vim tui ratiocinii.

Si quis à maligno Genio delusus, & nihilominùs attendens, cogitans, revolvens, frustra fatigatus eadem repetere, affirmare non potest habere se vel minimum quid ex iis omnibus, quæ ad naturam corporis pertinent, ille non habet vel minimum quid ex iis omnibus, quæ ad corporis pertinent naturam:

Atqui ego à maligno Genio delusus, & nihilominùs attendens, cogitans, revolvens, frustrà fatigatus eadem repetere, affirmare non possum habere me vel minimum quid ex iis omnibus, quæ ad naturam corporis pertinent:

Igitur

Igitur ego non habeo vel minimum quid ex iis, quæ ad corporis pertinent naturam.

Cedò jam, si hæc demonstratio sit, ecquæ delusio, ecquæ deceptio, ecquod insomnium, ecquæ simplex affirmatiô, aut non affirmatio, ecquæ cujusvis authoritas, referentis se attendisse, & se interim aliquid vel vidisse, vel non vidisse; pro demonstratione haberi non possit? Piget profectò retexere, juvatque potiùs observare, quorsum tu delusus putes nos quoque delusum iri. Tu quidem imprimis, cùm requireres quid esses; & tibi illa definitio, Animal rationale, occurreret, declinare illam voluisti; ne, si admisisses te animal esse, inferri potuisset esse te & corpus; at tametsi tu delusus declinaveris, non fraus propterea fuit nobis facta, qui te arbitramur esse animal, seu, quod idem est, animatum corpus. Deinde cùm priùs novisses te aut esse corpus, aut non minùs corpus habere, quàm animam; voluisti tamen sponte deludi, & reputare falsum, quòd aut esses, aut haberes corpus; Atqui non propterea nobis imposuisti, qui te esse corpus, aut saltem habere corpus opinamur; ipseque tu in Meditatione sexta fidem habebis, ac manus dabis. Cùm tu denique te hoc loco, ut solam Mentem consideres, & ut consideras, sic reverâ te sine corpore esse putes, atque idcircò deludaris; non ideò tamen uti tu das, ita nos accipimus verba: Nam & quamvis nos non admoneas qualem te esse consideres, sed perinde loquaris, ac si totum te, non tui partem reputares; nihilominus te non alium habemus, quàm integrum, & similem nobis hominem, & considerantem quidem te ut lubet, sed non propterea te reipsâ abducentem à corpore; cùm aliud sit longè reipsâ, quàm consideratione secerni: Verum hac de re in sequentibus.

DVBITATIO III.

De non demonstrata anima incorporea ex eo, quòd idem affirmet, se pari modo delusum non deprehendere, quòd nutriatur, incedat, sentiat; ac deprehendat interim se cogitare.

Pergis, *neque esse in te ex iis, quæ animæ tribuuntur, nutriri, vel incedere.* At primùm, potest aliquid esse corpus, nec tamen nutriri. Deinde, si tale sis corpus, qualem spiritum diximus, cur, cùm crassiora illa membra crassiore substantia nutriuntur, non possis

possis ipsa tenuior tenuiore quoque nutriri? Et, nonne illo corpore, cujus eæ sunt partes, adolescente, ipsa adolescis; & dum illud debilitatur, debilitaris quoque ipsa? Ad incessum quod attinet, cùm membra Incedant per te, & in locum nullum contendant, nisi agente, & ferente te, quomodo id fiat sine tuo incessu? *quandoquidem*, inquis, *jam corpus non habeo*, hæc nihil sunt, nisi figmenta. Verum, seu nos ludis, seu ipsa deluderis, nihil nobis morandum. Sin loqueris seriò, probandum est tibi, neque te habere ullum corpus, quod informes; neque te esse ejusmodi, quod unà nutriri, incederéque valeat. Pergis adhùc, *neque te sentire*. At ipsa profectò es, quæ vides colores, audis sonos, &c. *Hoc*, inquis, *non fit sine corpore*. Credo equidem, sed primùm adest tibi corpus, ipsaque es intra oculum, qui non videt sanè absque te: ac potes deinde esse tenue corpus, quod per organum sensus opereris. *Permulta*, inquis, *visa sum sentire insomnis, quæ me non sensisse posteà animadverti*. Enimvero tametsi fallaris, quod non utens oculo videaris sentire, quod sine oculo non sentitur, non es tamen semper experta eandem falsitatem, neque non usa es oculo, per quem senseris, imaginesque hauseris, quibus jam sine oculo uti possis. Deprehendis tandem *te cogitare*. Id verò abnuendum non est: sed probandum superest tibi, vim cogitandi ita esse supra naturam corpoream, ut neque spiritus, neq; aliud corpus agile, purum, tenue, ulla dispositione parabile sit, quod cogitationis efficiatur capax. Probandum simul animas Brutorum esse incorporeas, videlicet quæ cogitent, seu præter functiones sensuum externorum, aliquid internè, non vigilando modò, sed somniando etiam cognoscant. Probandum rursus crassum hoc corpus ad cogitationem tuam nihil prorsus conferre, (cùm absque illo tamen nunquam fueris, neque ab illo sejuncta aliquid huc-usque cogitaveris) ac te idcirco independenter ab eo cogitare: adeò ut neque impediri, neque turbari valeas à vaporibus, sive fumis tetris, crassisque, qui tam malè cerebrum interdum afficiunt.

RESPONSIO.

NEc magis urgent, *quæ subjungis*, Si sim tenue quoddam corpus, cur non possim nutriri, *& reliqua*; *nego enim me esse corpus. Atque, ut semel absolvam, quia ferè semper eodem stilo uteris, nec meas rationes impugnas, sed ipsas, tanquam si nullæ essent, dissimulando, vel imperfectas tantùm & truncatas referendo, colligis varias difficultates,*

ficultates quæ vulgò ab imperitis in meas conclusiones, aliasve iis affines, aut etiam dissimiles moveri solent, quæque vel ad rem non pertinent, vel jam à me suis locis sublatæ sunt aut solutæ, non operæ pretium est, ut ad singula quæ interrogas respondeam; centies enim eadem quæ jam ante scripsi essent repetenda. Sed breviter tantùm de iis agam, quæ lectores non planè ineptos morari posse videbuntur. Et quantum ad illos qui non tam ad vim rationum, quàm ad verborum multitudinem attendunt, eorum approbationem tanti non facio, ut ejus promerendæ gratiâ verbosior fieri velim. Primùm itaque hic notabo, tibi non credi, cùm ais mentem adolescere, ac debilitari cum corpore, *nullaque ratione id probas; nam ex eo, quòd non tam perfectè agat in corpore infantis, quàm adulti, ac sæpe à vino, aliisque rebus corporeis ejus actiones possint impediri, sequitur tantùm illam, quandiu corpori est adjuncta, ipsò uti ut instrumento ad eas operationes, quibus ut plurimum occupatur, non autem perfectiorem vel imperfectiorem reddi à corpore: nec melius hoc inde infers, quàm si ex eo quod artifex non rectè operetur, quoties malo utitur instrumento, inferres ipsum artis suæ peritiam ab instrumenti bonitate nancisci. Notandum etiam te planè non videri intelligere, ô caro, quidnam sit ratione uti; quandoquidem ut probes sensuum fidem mihi non debere esse suspectam, dicis* etsi aliquando non utens oculo visus sim ea sentire quæ sine oculo non sentiuntur, me tamen non esse semper expertum eandem falsitatem: *tanquam si non sufficiat ad dubitandum, quòd errorem aliquando deprehenderimus; & tanquam si fieri posset, ut semper quoties fallimur adverteremus nos falli; cùm è contra in hoc ipso error consistat, quòd à nobis sub specie erroris non advertatur. Denique quia sæpe à me petis rationes, cùm ipsa, ô caro, nullas habes, & tibi probandi onus incumbit, advertendum est ad rectè philosophandum non opus esse ut ea omnia quæ non admittimus, quia ignoramus an sint vera, probemus falsa esse, sed tantummodo esse summopere cavendum nequid ut verum admittamus, quod non possimus probare verum esse. Ita cùm deprehendo me esse substantiam cogitantem, formoque clarum & distinctum istius substantiæ cogitantis conceptum, in quo nihil eorum quæ ad conceptum substantiæ corporeæ pertinent, continetur, hoc planè sufficit ut affirmem me, quatenus me ipsum novi, nihil aliud esse quàm rem cogitantem, quod solum in 2. Meditatione de qua jam agitur affirmavi. Nec debui admittere istam substantiam cogitantem esse quoddam corpus agile, purum, tenue, &c. quandoquidem nullam habui rationem quæ id mihi persuaderet; tu si quam habes, tuum est ipsam docere, non autem exigere à me ut probem id falsum esse, quod non aliam ob causam admittere recusavi, quàm quia mihi erat ignotum. Idem*

 enim

enim facis ac si dicenti me jam in Hollandia versari, negares esse credendum nisi probarem me non esse etiam in China, nec in ulla alia mundi parte; quia forte fieri potest ut idem corpus per divinam potentiam duobus in locis diversis existat. Cùm vero addis, mihi etiam probandum animas brutorum esse incorporeas, & crassum corpus nihil conferre ad cogitationes, *testaris te non modò ignorare cujus sint partes probandi, sed etiam quid à quoque sit probandum: nam ego neque animas brutorum puto esse incorporeas, nec crassum corpus nihil conferre ad cogitationem; sed tantum, istarum rerum considerationem nullo modo esse hujus loci.*

INSTANTIA.

I. *Nihil-ne impugnatum, ac propositum, quod responsione fuerit dignum.*

Incipis cum eorum fastidio, quæ de nutritione sunt dicta; sed hoc nihil mirum, quia cùm non sis corpus, aut nullis, aut certè humanis his nostris non pasceris cibis. Dicis *me rationes tuas non impugnare*; Sed tua culpa est, qui nō corpus cùm sis, parturiisti adeò jejunas, ut adversus eas dimicans tenueis umbras diverberârim. Quod *dissimulare me eas* dicis; beabis, si ostenderis quampiam à me dissimulatam. Nempe nihil aliud expetii, quam agnoscere aliquam; veritatē quippe requirens, & non impugnaturus sanè, sed avidissimè complexurus, exosculaturus, & ut sic dicam, adoraturus. Non fui verò, meo dolore, adeò fœlix, ut voti compos evaserim; qui esse non potui adeò levis, ut insomnia, deceptiones, delusiones, dicentis vocem, authoritatem, supercilium, pro rationibus duxerim. Dicis *me referre imperfectas, & truncatas*; sed hoc debuisti ostendere; siquidem quòd omnia tua verba aliquando non referam, non obstat quin illorum sensum in pauciora contraham, ne nimio cum tædio singula recenseam. Dicis *me colligere difficultates varias, quæ ab imperitis in tuas conclusiones, affinesve moveri solent.* Scilicet me censu adeò tenui putas, ut micas, & ex mensis quidem mendicantium, colligam; te in mensa regia interim sedente. Sed qualescumq; meæ sunt micæ, testari tamen possum illas ex mea unius mensa deciduas. neque enim, favente Deo, opus est ut hæc ad te scribens viros, aut libros consulam; & cùm superiora conscripsi, quid seu periti, seu imperiti in tuas conclusiones dicerent, non novi. Ea excidere calamo permisi quæ mens sponte suggereret; Tu nisi credis, crede ut voles. Dicis *me quædam colligere, quæ ad rem non pertinent.* Sed vel unum exemplum afferre debuisti, non hac ratione eludere. Dicis *te sustulisse, solvisséve alia suis locis*; at ego loca prorsùs non vidi, &

di, & me valdè obstringeres, si germanam quandam solutionem subindicares. Dicis *non opus esse ad omnia, quæ interrogo respondere*; sed an opus fuerit, alii judicabunt; & maximè ubi expenderint, appositè-ne, non *centies*, ut ais, sed vel semel quicquam responderis. Gratificaris posteà, cùm eò te demittis, ut *agere digneris de iis, quæ remorari posse videbuntur Lectores non planè ineptos*. Nempe Lectores præmones, fore, ut habeantur planè inepti, si plana omnia in te non videant, & putent in me esse aliquid, quod attentionem mereri possit: Vnde & subjicis *te eos non curare, quasi in me non rationum vim, sed verborum solùm observare multitudinem valeant*. Ego verò Lectoribus quibuscumque liberrimum facio, ut judicium de te, ac de me, quodcumque tandem voluerint, ferant. Sed tanta esto præfatio de tua illa præfatione.

Notas consequenter mihi non credi, dum ajo *Mentem* (dixeram ego Animam) *adolescere, ac debilitari cum corpore, nullaque ratione id probo*. Egò verò id non ajo, ut mihi credatur, qui refutare paratus sum: sed propono solùm, ut à te solvatur, qui dicis illam non nutriri, cùm ea tamen, quæ propono ad nutritionem sint consectanea. Ratione porrò alia, quàm evidentia, opus non fuit, ut dum esse diem dicenti alia ratione opus non est, quàm Solis, aut lucis solaris præsentiâ. Scilicet manifestum est adolescere, constare, debilitari hominem non modo secundùm corporis functiones, sed etiam secundùm functiones animi; adeò ut, cum ex operationibus ad principia operantia ducere argumentum liceat, videri possit non modò corpus, sed animus etiam adolescere, constare, & debilitari. Dicis *ex eo, quod Mens non tam perfectè agat in corpore infantis, quàm adulti; ac sæpe vino, aliisque rebus corporeis ejus actiones possint impediri, sequi tamen illam, quandiu corpori est adjuncta, ipso uti, ut instrumento ad eas operationes, quibus ut plurimùm occupatur; non autem perfectiorem, aut imperfectiorem reddi à corpore*. Sed cur non pari modo, ac jure adnotem heic tibi non credi, cùm id ais, neque ulla ratione probas? Animam comparas artifici, corpus instrumento, ac trita illa similitudine usus, addis *non meliùs inferre me, quàm si ex eo, quod artifex non rectè operetur, quoties malo utitur instrumento, inferrem ipsum artis suæ peritiam ab instrumenti bonitate nancisci*. O! Si afferre similitudinem, eamque non appositam, esset rationem proponere; quàm bene tecum ageretur! Sed nimirùm ratio non est, & ne apposita quidem est similitudo. Etenim neq; Anima artifex est, qui comparari possit cum fabro, cum scriba, cum

II. *Illum non demonstrare, sed quæsitum petere, qui probaturus Animam non adolescere, debilitari, aut turbari cum corpore; nihil aliud dicat, quàm uti animam corpore tanquam instrumento.*

cum quovis alio artifice: neque corpus est instrumentum, quod comparari possit cum serra, calamo, aut quovis alio instrumento: efficiturque, ut si quid probes, nihil aliud, quàm quæsitum petas. Hoc nempe in quæstione est, sit-ne Anima tam erudita, atque perfecta in arte intelligendi, ac ratiocinandi, dum in corpus ingreditur, illudque per infantiam usurpat, quàm est scriba eruditus, atque perfectus in arte scribendi, dum exigente occasione, aut necessitate usurpat calamum. Objeci porrò ipse non esse, fretus experientiâ, quâ constat animam initio ineruditam, & imperfectam, erudiri sensim, atque perfici adolescente corpore. Respondes tu esse; & cùm experientia opposita sit, ideò probas esse, quòd anima tam sit quàm scriba, in arte sua est, erudita, atque perfecta. Et repete, ut vitium non scribæ, sed calami est, quòd perversè scribatur; ita imperfectionem esse non animæ, sed corporis, quòd imperfectè intelligatur, eadem semper erit petitio principii. Notas deinde *me, qui caro sim, non videri intelligere quid sit ratione uti, cùm dixi te non semper fuisse falsitatem sensuum expertum.* Igitur ego nõ intellexi, quid esset ratione uti, cùm te rationalem putavi? cùm censui tibi esse credendum, asserenti te deprehendisse sensus interdum fallere, ut dum spectata prope turri, & quadrata deprehensa, deprehendisti sensione vera falsitatem ejus, qua procùl existimâras teretem? Igitur debui te eum habere, qui quousque cogitâris te fortè à Deo decipi, & cætera ista, mente revolvisti, nihil planè veri, ac certi habueris, aut semel delusus credideris, dubitaverisve te semper deludi? Esto, ut voles, cæterùm enim nihil aliud, quàm pugnas adversus tuam umbram.

III. *Postulari jure demonstrationes ab eo, qui se demonstrare gloriatur: & malè remitti probandum in Meditationem VI, quod illeic supponitur in ista probatum, ubi tamen probatum non est.*

Pergis deinde hisce verbis, *Denique, quia sæpe à me petis rationes, cùm ipsa, ô caro, nullas habes, & tibi probandi munus incumbit, advertendum est ad rectè philosophandum non opus esse, &c.* Heic nempe jam Magistrum agis, vel Dictatorem potiùs, quando tam severè quasi è suggestu, vel ex arce potiùs Philosophiæ quemadmodum sit agendum, præscribis. Porrò quòd petam sæpe rationes, agnosco id quidem tibi permolestum; sed jure tamen facio, cùm tu jactas te demonstrare, hoc est exquisitissimis rationibus probare quod dicis; ipseque intereà ejuscemodi rationes nullas video. Tu te, ut Scholæ arbitrum geris; patere ut quos erudire vis, auditores ingenuos agant, ne si ducantur pecorum instar, hoc est si tibi solùm credant, quoniam *Ipse dixeris*, non hominum ductor, sed pecudum existimeris. Et dicito, ô caro, caro; ac magis, magisque

adhùc

adhûc incandeſcens, dic quicquid venerit in buccam, quouſque præcordia detumuerint; ſaltem agnoſcemus quid latuerit intus. Nam cur debeamus dicere, quod Diogenes Antiſtheni, nondum profectò anſam facis, qui nos pari modo rationibus non pellicis. Quod dicis *me id facere, tum cùm nullas rationes habeo, probandique munus incumbit*; videris profectò, Moderator licèt, nondum advertiſſe quod tùum, quod meum munus ſit. Nam tibi, qui dogmata tradis, munus incumbit ea probandi, rationeſque afferendi, quibùs illa ſtabilias; mihi, qui nihil doceo, qui erudiri ſolùm volo, qui experior rationes tuas mihi non ſatisfacere, mihi, inquam, non aliud incumbit munus, quàm ut dictata minùs percipiens, proponam tibi dubia, rogem te illa eximas, poſtulem te explices clariùs, & ea, quæ proponis probes evidentiùs. Ex quo fit, ut tametſi alias rationes non habuero (qua de re alii viderint) ea ſaltem ſemper ſuppetat ratio, quòd agente Doctorem te, poſſim jure te, quæ dicta abs te non percipio, interrogare. Fit rurſus, ut tu adverſeris præſcriptæ à te regulæ, dum *mihi ea, quæ dicis, non admittenti (quia ignoro, an vera ſint) probanda eſſe falſa* contendis. Quod ſubdis autem *ſummoperè cavendum, ne quid ut verum admittamus, quod non poſſimus probare verum eſſe*, id ſanè peroptimè dicis; ſed requiro quî applices, quámque conſtanter facto declares? Sequitur enim, *Ita cùm deprehendo me eſſe ſubſtantiam cogitantem, formoque clarum, & diſtinctum iſtius ſubſtantiæ conceptum, in quo nihil eorum, quæ ad conceptum ſubſtantiæ corporeæ pertinent, continetur, hoc planè ſufficit, ut affirmem me, quatenus meipſum novi, nihil aliud eſſe, quàm rem cogitantem, quod ſolùm in ſecunda Meditatione, de qua jam agitur, affirmavi.* Cedò verò, caves-ne heic, ſeu in exemplo ipſiſſimo, ne ut verum admittas, quod verum non probes? Ecquis non ſperaſſet probaturum te aliqua ratione quod admiſſurus eras, ut verum? Et ecce tamen, *Sufficit* inquis, *ut affirmem*. Quàm bellè probas, quod jam innui, exigere te ut de te dicatur illud, αὐτὸς ἔφα. Accipio interim te tota Meditatione ſecunda nihil aliud, quàm affirmare, non verò ratione probare: cùm probaturus-ne ſis in alia, ſuo loco videndum ſit. Quòd ſi dicas te probare in iſta *eſſe te ſolùm rem cogitantem*; Detur id gratis, ſed quænam intereà tua iſta ſubtilitas eſt, ut & ſperes te eliciturum concluſionem hanc, *Ergo res corporea non ſum*; & id ipſum reſerves in Meditationem aliam, quaſi non in iſta jam aſſumpſeris, tanquam principium. Quæſo te enim, quomodò potes probare, ſeu oſtendere *eſſe te ſolùm Rem cogitantem*?

Profectò non-nisi inductione rerum omnium; in quibus corporeæ cùm sint, oportet in ipsa enumeratione, rejectioneque earum, quæ ipse non es, præmittas hoc quoque, *Non sum etiam res ulla corporea*; aut certè si velis syllogistice, breviterque concludere, oportet ita ratiocineris,

> *Aut ego sum res corporea solùm, aut cogitans solùm, aut corporea, & cogitans simul.*
>
> *Atqui non sum res corporea solùm, neque corporea, & cogitans simul.*
>
> *Igitur sum Res cogitans solùm.*

An-non igitur, si semel probasti in secunda Meditatione *Te esse solùm rem cogitantem*, probaturus es deinde ineptè te non esse corpoream rem, ex eo principio quòd sis solùm Res cogitans; cùm hoc ex illo probaveris, ac in paralogismum, seu vitium argumentationis incidas Diallelum vocatum? Et nonne rem nequicquam differs in Meditationem aliam, quæ prima omnium præstita sit; ut præstare sanè es conatus, cùm attendisti, cogitasti, revolvisti, & omnibus rebus corporeis rejectis dixisti, *Iam corpus non habeo*, conclusistique, *Sum igitur præcisè tantùm res cogitans.*

IV. *Illum, qui dicit non habere se rationem, quare Animam dicat corpus tenue, non idcircò demonstrare, quòd Anima tenue corpus non sit.*

Dicis *te non debuisse admittere istam substantiam cogitantem esse quoddam corpus agile, purum, tenue, &c. quandoquidem nullam habuisti rationem, quæ id tibi persuaderet.* Prætereo te heic attribuere nimiùm. Contentus fueras dicere, *te esse solùm rem cogitantem*; nunc sic rem explicas, quasi dixisses *te esse solùm Substantiam cogitantem*; sicq; subjectum mutas, & in terminis, ut loquuntur, non manes. An quia putas Rem, & Substantiam synonyma esse, & ea, quæ vocant accidentia, esse tantum modos? At cùm Res, & Nihil opponantur, & modi non sint nihil, sed aliquid ampliùs, quàm merum nihil; sunt igitur res aliquæ, non substantiales quidem, sed tamen modales; quare & vox Res non Substantiæ synonyma, sed communis ipsi, ac modo, atque adeò transscendens, synonymáque cum Ente erit. An quia lucrari exinde vis, ne tibi possit objici, posse te esse solùm modum, qualitatem nempe, sive facultatem, quæ cogitare perinde censearis, ac albedo vulgò dicitur disgregare visum? At quousque ex tuo principio *Ego sum*, deduxeris, ostenderisque quid substantia, quid modus sit, & quomodo modus esse, agereve sine substantia non valeat, id superererit tibi objiciendum. An quia me sæpe reponente non nosse te clarè, & distinctè, qualis-nam res sis, quæ es cogitans, devitari scopulum credis, cùm te jam dicis substantiam?

ſtantiam? At difficultas eadem; quoniam pari modo non noſti qualis ſis ſubſtantia, quæ es cogitans. Verùm hæc ut dixi, prætereo, & conſidero ſolùm, quod ais, *te non debere ſine ratione admittere ſubſtantiam cogitantem eſſe corpus tenue.* Nam præclarè id fieri agnoſco; at non agnoſco cur ſine ratione non eſſe corpus tenue admittas. Vt enim, ſi quis, poſtquam conſiderârit ventum vt ſubſtantiam volantem per aërem, & attenderit ipſam non eſſe Aquilam, telum, nubem, aut quicquid eſt aliud rerum tranſvolantium; dicat non debere ſe admittere iſtam ſubſtantiam eſſe corpus tenue, quòd rationem non habeat, qua id perſuadeatur; rectè quidem faciat, quatenus rationem non habens continet aſſenſum; at ſi quia rationem non videt, nullam eſſe exiſtimet, atque idcircò ſine alia ratione pronunciet volantem ſubſtantiam, quæ eſt ventus, non eſſe corpus tenue, tum non rectè faciat; quoniam ſeu alii ſciant, ſeu neſciant, poteſt tamen eſſe ratio aliqua, quæ conficiat ventum eſſe tenue corpus: Vt ille, inquam, ita ſe habeat; ita videris tu te habere circa cogitantem ſubſtantiam. Quippe tametſi rationem non habeas, cur eſſe tenue corpus admittas, non habes tamen aliunde, quare non admittas, præter ignorantiam rationis, quæ ſi loco rationis habenda ſit, ecquid denique non ſit admittendum? Dices poſſe illum facilè advertere ventum volantem ſuſcitare pulveres, commovere arbores, proſternere homines, turbare æquora, & id genus cætera, quæ corpoream arguunt ſubſtantiam; At cum tu vides mentem cogitantem excitare ſpiritus, agitare membra, commovere affectus, turbare totum intus hominem, immittere ſanguinem in faciem, retrahere in pectus, exſtaticum facere, exanimare, & ſimilia; annon iſta quoque corporeæ ſubſtantiæ argumenta ſunt? Non quòd ego rationes dicam, ſed quòd videri rationes poſſint, quas te oporteat ſolvere, & ubi ſolveris, non ſequatur, non eſſe alias, quoniam tu ignores. Vno verbo, licet quidē tibi affirmare de re, quod de illa noſti; at affirmare ipſam nihil eſſe, niſi quod noveris, non licet. Et dum ita ratiocinaris,

Subſtantia cogitans non eſt id, cujus admittendi rationem non habeo:
Atqui admittendi illam eſſe corpus tenue, rationem non habeo:
Igitur corpus tenue non eſt.

Vides te à tua cognitione argumentari ad id quod res eſt; & loco demonſtrationis, tuam authoritatem ex præſumpta notitia omnimoda, ingerere. Addo aliud fallaciæ caput ex tua hac ratiocinatione:

Illa

Illa sunt reipsâ distincta, quæ ego distinctis conceptibus considero:

Atqui substantiam cogitantem, & substantiam corpoream distinctis conceptibus considero:

Igitur substantia cogitans, & substantia corporea, sunt inter se reipsâ distinctæ.

Verum quia hæc est rejecta abs te in Meditationem sextam, ideò videndum illeic loci quid objecerim, quid responderis, quàm bellè satisfeceris.

V. *Non ex eo, quod cogitationis, & corporeitatis distincti conceptus sint, probari res esse reipsâ distinctas; Ac non debuisse dissimulari quod objectum fuerat de Brutorum ratiocinio, deque cerebri ad ratiocinandum necessitate.*

Iam, cùm dicis *me debere docere, non exigere à te, ut probes falsum esse, Animam non esse corpoream*; Vides me, qui non profiteor Animam esse reipsâ corpoream, non debere id docere; posse verò intereà exigere jure abs te, ut probes non esse corpoream, qui esse non corpoream doces. Ac lepidè quidem elaberis, cùm ais, *non aliâ ob caussam recusasse te admittere animam esse corpoream, quàm quia id tibi erat ignotum*. Nam non exigo quidem, ut probes quod ignorare te dicis, animam nempe esse corpoream; sed, exigo solùm ut probes quod te pernosse profiteris, nempe animam esse non corpoream. Lepidius est, quod dicis *me idem facere, ac si dicenti te jam in Hollandia versari, negarem credendum, nisi probares te non esse etiam in Sinna, nec in alia ulla Mundi parte, quia fortè fieri potest, ut idem corpus per divinam potentiam duobus in locis diversis exsistat*. O! si tam apertam faceres animæ substantiam, quàm aperta est tui exsistentia in Hollandia, dum in ea versaris, quàm rescinderes, imò quàm non faceres ansam postulandi ista à te? Querebaris non multò antè, quòd viderer nimium attribuere sensibus; Ego verò sanctè affirmo non quæsiturum me ineptè, sis-ne in Sinna, an alibi, (& ne ob illam quidem rationem, quam heic nequicquam, & intempestivè intermisces, ut provoces me ad Theologiam, qui id cavi sollicitè, ne conqueri posses te philosophicè agentem traduci ad Theologica) non inquam id requisiturum, ut probes te esse in Hollandia; Etenim satis, superque erit ipsa oculorum meorum attestatio. At facere-ne idem debeo, cùm ex eo, quòd cogitans sis, te esse incorporeum infers? Est-ne consequutio tam clara, quàm præsentia tui in Hollandia? Insinuavi jam hujus tuæ consequutionis fallaciam: ex eo enim, quòd in conceptu *cogitationis*, *conceptus corporeitatis* non includitur, infers eam rem quæ cogitat, non posse esse corpoream; quod perinde est, ac si quia in conceptu tuæ paternitatis respectu tui filii, non includitur conceptus tuæ filiationis respectu tui patris, inferas te filii tui patrem

trem, non posse esse tui patris filium. An non proinde, quemadmodum ista conceptuum distinctio non obstat, quin, cùm sis Pater, sis etiam filius; sic neque illa obstat, quin res cogitans, sis etiam corporea. An-non jure quoque objeci superesse tibi, quod dissimulas, ut ostendas vim cogitandi supra naturam corpoream esse? Denique dicis *me ignorare cujus sint partes probandi*, *& quid à quoque probandum sit*, cùm addo tibi probandum esse *animas Brutorum esse incorporeas*, *& corpus hoc crassum nihil ad cogitationem conferre*; *Quia scilicet tu non putas animas Brutorum esse incorporeas*, *nec crassum corpus nihil conferre ad cogitationem*; concludisque *harum rerum considerationem nullo modo esse hujus loci*. Næ tu verò heic lepidissimus es, qui adeò solerter dissimulas, quorsum id dixi tibi probandum. Etenim tua quidem positio diserta non fuit, *Animas Brutorum esse incorporeas*; sed cùm illa tamen sequatur ex eo quod Bruta cogitent, quodque tu ex cogitatione Naturam arguas incorpoream; ideò providendum tibi censui, quî defendere ipsam possis. Nam aut negare debes, ex eo, quod res aliqua sit cogitans, inferri legitimè eam esse incorpoream; aut negare Animam Bruti non esse rem cogitantem, hoc est, ut postea interpretaris, imaginantem, sentientem, dubitantem, nolentem, volentem, &c. aut concedendum planè est animam Bruti esse incorpoream. Non fuit quidem etiam diserta positio *Nihil crassum corpus*, *seu cerebrum ad cogitationem conferre*; Sed cùm illa tamen sequatur ex eo, quod tu nihil contueris in re cogitante, quod ad naturam corpoream pertineat; ideò censui quoque tibi providendum, qui ipsam tueri consequenter valeas; Nam aut in re cogitante est dependentia à corpore crasso, puta cerebro; aut cerebrum nihil juvat, officitve ad cogitandum. Patet proinde, num jure putes harum rerum considerationem nullo modo esse hujus loci; cùm nihil potuisset esse magis, nisi tu voluisses datâ operâ declinare difficultates.

DVBITATIO IV.

De non probata consequutione illa, Sum igitur præcisè res cogitans, id est Mens, animus, intellectus, ratio.

CONcludis, *Sum igitur præcisè Res cogitans*, *id est Mens*, *sive animus*, *intellectus*, *ratio*. Heic ego agnosco me hallucinatum. Existimabam enim me alloqui animam humanam, seu

internum illud principium, quo homo vivit, ſentit, loco movetur, intelligit: & alloquebar tamen ſolam mentem: quippe quæ non modo corpus exuit, ſed exuit quoque animam ipſam. An-ne id facis, vir eximie; antiquorum illorum inſtar, qui cum putarent animam diffuſam toto corpore: principem tamen partem τὸ ἡγεμονικὸν habere ſedem opinabantur in determinata parte corporis, ut in cerebro, aut in corde. Non quod cenſerent animam quoque in ea parte non reperiri, ſed quod crederent animæ illeic exiſtenti mentem veluti ſuperaddi, coadunarique, & unà cum illa partem informare. Et debebam ſanè id commeminiſſe ex diſputatis in illa tua diſſertatione de Methodo. Viſus enim es in ea velle munia hæc omnia, quæ animæ tam vegetativæ quàm ſenſitivæ tribuuntur, non dependere à rationali, poſſeque etiam exerceri antequam illa adveniat, ut exercentur quoque in Brutis, in quibus rationis nihil eſſe contendis. Sed neſcio quo pacto oblitus id fueram, niſi quia dubius remanſeram, illudne principium quo tam nos, quam Bruta, vegetamur atq; ſentimus, non velles dici animam, ſed animã propriè eſſe noſtram mentem: cùm tamen illud principium dicatur propriè animare; Mens nihil aliud præſtet, quàm ut cogitemus; quod tu quidem fieri aſſeris. Vtcumque id fuerit, dicare jam Mens, atque eſto Res cogitans præciſè. Subdis, *ſolam cogitationem non poſſe divelli à te*. Hoc verò non eſt, cur tibi negetur: ſi præſertim ſis ſola Mens, & nolis tuam ſubſtantiam à ſubſtantia animæ pluſquàm conſideratione diſtinctam. Quanquam hæreo, an cum dicis *non poſſe cogitationem divelli à te*, intelligas te, quandiu es, indeſinenter cogitare. Id ſanè conforme effato Philoſophorum celebrium, qui immortalitatem tuam probaturi, aſſumpſere te perpetuò moveri, ſeu, ut ego quidem interpretor, cogitare perpetuò: verùm ii non perſuadebuntur, qui non capient quo modo poſſis aut per ſoporem lethargicum, aut in utero etiam, cogitare. Quo loco hæreo prætereà, an exiſtimes te in corpus, illiuſve partem intra uterum, aut ab exortu, eſſe infuſam. Sed nolo moleſtiùs id inquirere, neque rogitare, an reminiſcaris quid in utero, primiſve ab exortu diebus, menſibus, aut annis cogitaveris, neque, ſi id ſis reſponſura, quamobrem oblita omnium fueris. Inſinuo duntaxat, ut memineris, quàm obſcura, quàm tenuis, quàm penè nulla eſſe potuerit temporibus illis tua cogitatio. Pergis, *te non eſſe compagem membrorum, quæ corpus humanum appellatur*. Id verò admittendum eſt, quia ſpectaris ſolùm, ut res cogitans, & pars humani compoſiti ab hac exteriore, craſ-

ſioreque.

floréque distincta. *Non sum etiam*, inquis, *tenuis aliquis aër istis membris infusus, non ventus, non ignis, non vapor, non halitus, non quicquid mihi fingo: supposui enim ista nihil esse; manet positio.* Heic autem consiste, ô Mens, & positiones, seu potius fictiones illæ tandem facessant. *Non sum*, inquis, *aër, aut aliquid tale*: at si anima tota tale quidpiam est; quorsum tu, quæ censeri potes pars animæ nobilissima, non censearis quoque esse quasi flos, seu portio subtilissima, purissima, actuosissimaque illius? *Fortassis*, inquis, *hæc, quæ suppono nihil esse, sunt aliquid, neque diversum ab eo me quem novi; nescio tamen, nec de hoc jam disputo.* Sed si nescis, si non disputas: cur te nihil esse istorum assumis. *Novi*, inquis, *me existere; hujus autem rei notitia præcise non potest pendere ab eo, quod non novi.* Hoc esto; sed memineris te nondum fidem fecisse, quòd non sis aër, non vapor, non alia.

RESPONSIO.

Quæris hic obscuritatem ex æquivocatione vocis anima; *sed quam ego tam accuratè sustuli suis locis, ut hîc pigeat repetere. Itaque dicam tantum nomina ut plurimum imposita fuisse ab imperitis, ideóque non semper satis aptè rebus respondere; nostrum autem non esse illa mutare postquam usu recepta sunt, sed tantùm licere ipsorum significationes emendare, cùm advertimus illas ab aliis non rectè intelligi. Sic quia fortè primi homines non distinxerunt in nobis illud principium quo nutrimur, crescimus, & reliqua omnia nobiscum brutis communia sine ulla cogitatione peragimus, ab eo quo cogitamus; utrumque unico* animæ *nomine appellarunt; ac deinde animadvertentes cogitationem à nutritione esse distinctam, id quod cogitat vocarunt* mentem, *hancque animæ præcipuam partem esse crediderunt. Ego verò animadvertens principium quo nutrimur toto genere distingui ab eo quo cogitamus, dixi* animæ *nomen, cùm pro utroque sumitur, esse æquivocum; atque ut specialiter sumatur pro* actu primo, *sive* præcipua hominis forma, *intelligendum tantùm esse de principio quo cogitamus; hocque nomine mentis ut plurimum appellavi, ad vitandam æquivocationem:* Mentem *enim non ut animæ partem, sed ut totam illam animam quæ cogitat considero. Hæres verò, inquis,* an ego existimem animam semper cogitare. *Sed quidni semper cogitaret, cùm sit substantia cogitans? & quid miri quòd non recordemur cogitationum quas habuit in matris utero, vel in lethargico, &c. cùm ne quidem recordemur plurimarum, quas tamen scimus nos habuisse dum essemus adulti, sani, & vigi-*

vigilantes. Ad recordationem enim cogitationum quas mens habuit, quandiu corpori est conjuncta, requiritur ut quædam ipsarum vestigia in cerebro impressa sint, ad quæ se convertendo, sive se applicando recordatur. Quid autem miri si cerebrum infantis, vel lethargici vestigiis istis recipiendis sit ineptum? Denique ubi dixi, forsan fieri posse, ut id quod nondum novi (*nempe meum corpus*) non sit diversum ab eo me quem novi (*nempe à mea mente*) nescio, de hac re non disputo, *&c. objicis*, si nescis, si non disputas, cur te nihil esse istorum assumis? *Ubi falsum est me quicquam assumpsisse quod nescirem; nam planè è contra, quia nesciebam essetne corpus idem quod mens necne, nihil ea de re assumpsi, sed solam mentem consideravi; donec postea in 6 Meditatione illam realiter à corpore distingui, non assumsi, sed demonstravi. Tu verò, ô caro, in hoc plurimum peccas, quod cum nullam, vel minimam habeas rationem ad probandum mentem a corpore non distingui, nihilominus tamen id assumis.*

INSTANTIA.

I. *De usurpatione vocum Animæ, ac Mentis: deque cogitatione in utero, & per Lethargum.*

FAlleris, cùm dicis me obscuritatem ex æquivocatione vocis Animæ quæsiisse; quando reperias neminem, qui seu cognoscendo, seu loquendo perspicuitatis amantior sit, qui agat candidiùs, qui minùs de voce, aut nomine certet, qui minùs contendat ex verbis obscuris, aut æquivocis venari famam subtilitatis. Prætulerim certè delirus videri, quàm eo modo loqui, ut laborem audienti, vel legenti faciam, & non quisque capiat quod dicere volo, experiaturque se sua mente illud consequi, quod habeo in mente: Quippe nisi id sit sublime, est tamen captu facile; & si quidquam sit, quod non capiam, ingenuè profiteor me non capere, ne, si alii non capiant, delusos se conqueri possint. Demiror proinde quî dicas me obscuritatem quæsiisse, ubi claritatem solùm quæsii, in iis quæ tu dixisti obscurè; quæque proinde ansam fecerunt, ut distingueres, explicaresque rem luculentiùs. Heinc cœpi te dicere Mentem, postquam cœpisti te potiùs Mentem, quàm Animam dicere, nihil moratus, quod cùm velles te haberi ut mentem, non tamen ut mens loquereris, sed permistim atque confusè nunc ut mens, nunc ut totus homo. Sic nihil jam moneo, quod faceret alius, circa id, quod statuis illud principium, quo nutrimur, distingui toto genere ab eo, quo cogitamus; sed simpliciter accipio quod dicis, Animam, seu Mentem à te non ut partem, sed ut totam

totam illam Animam, quæ cogitat, considerari; neque insisto, fore igitur in homine, & quovis animali duas Animas, unam, à qua fit cogitatio; aliam, à qua nutritio, accretio, generatio; aut certè nutritionem, accretionem, generationem ad aliud principium, quàm ad Animam pertinere. Circa id porrò, quod hæseram, an existimares Animam, seu Mentem semper cogitare; admittis ipse *cogitare etiam per Lethargum, ac in utero*: Et quia præmonueram nolle me, si ita sentires, molestus esse in rogitando, earum-ne rerum recordarere, quas per ea tempora cogitasses, concedis te non recordari, ob non impressa in cerebro cogitationum vestigia. Hoc autem loco, si quæram ex te, Quod-nam igitur habes argumentum, quo fidem tibi facias te per ea tempora cogitasse? Non sanè ipsam experientiam in testimonium afferes, sed tuam illam definitionem, qua Mentem describis cogitantem substantiam. Et vide, si alius definiret cogitativam, cogitatricem, aut cogitationis capacem substantiam, quàm non cogeretur admittere etiam Lethargicum cogitare? Nempe tu non alia ratione, aut necessitate admittis, quàm quia per actionem potiùs, quàm per facultatem definis; id verò absque necessitate fit, neque probari potest sine petitione principii, non fieri absque necessitate. Nihil de cogitatione in utero dico, in quo si Embryo quid cogitat, non videtur sanè id esse neque cælum, neque terra, neque lux; neque proprium corpus, neque anima, neque quicquam aliud sive intra sive extra sua involucra; sed ad summum copia, aut penuria alimenti; situs commodus, aut incommodus, pauculaque hujusmodi, quæ ad tactum præsertim spectant, & de quibus ut continuò, continuóque, seu incessanter, & absque ulla intermissione cogitet, ipse non moror, tu qui es oculatior, quique perspicis, dicito, ut voles. II.

In eo solùm hæreo, quod ais *ad recordationem cogitationum, quas mens habuit, quandiu corpori est conjuncta, requiri, ut quædam ipsarum vestigia in cerebro impressa sint, ad quæ se convertendo, sive applicando recordatur; neque esse mirum, si cerebrum infantis, vel Lethargici vestigiis istis recipiendis sit ineptum.* Imprimis enim, quia mens uti cerebro per lethargum non potest, & nihilominùs cogitat, erunt sanè cogitationes, quas Lethargicus elicit, omniũ perfectissimæ, purissimæ, clarissimæ, desiderabilissimæ; mensque ipsa tum se habebit quasi in statu separationis, ac sese ipsa beatè fruetur, eritque cur debeat hujusmodi statum alii cuilibet, quem per hanc vitam habet, præferre.

Responsionem de ineptitudine cerebri in infante, aut Lethargico ad rerum vestigia recipienda, nullam esse.

An ta-

An tamen hæc ita se habeant, qui meliùs, quàm ego, pervideri, dicant. Deinde, cum Mens in se non habeat vim, qua recordetur eorum, quæ per se, & non adjuta corpore judicat, quàm imperfecta aliunde erit? Videlicet memoria caret, neque prodest ipsi aliquid novisse, cùm nihil prorsùs repetere ex antè cogitatis valeat. Quàm debet ergo expetere conjunctionem cum corpore! quàm exhorrere separationem! cùm donec est cum corpore, meminisse possit; ubi corpus abest, omnia excidant; & cogitare quidem, sed nihil penitùs meminisse possit. Ad-hæc, cùm cogitatio sit actio incorporea (elicita videlicet ab incorporeo principio) potest-ne corporeum habere vestigium? Et, cùm cerebrum sit corporeum, potest-ne vestigium incorporeum excipere? An explicare nobis potes, qualenam sit istud vestigium? quomodo imprimatur? quomodo remaneat? Nam esse quidem in cerebro vestigia specierum, quæ hauriuntur sensibus, aut sensionum ipsarummet, quæ à facultate imaginatrice in eo veluti desiguntur, minùs profectò mirum sit; at vestigia cogitationum, quæ sunt omninò incorporeæ, quæ extensione, figura, colore, cæterisque omnibus accidentibus, adjunctisve corporeis carent, imprimi in cerebro, quod non nisi hujusmodi accidentium, adjunctorumve capax est, id dici stupore est dignum: nisi tu qui dicis, si quod dicis, capis, efficere potes ut ipsi capiamus. Requirere prætereà possem, quonam modo intelligas mentem sese convertere, quomodo sese applicare ad cere-
III. brum, speciemve in ea exsistentem, ipsa præsertim incorporea, immutabilis, inextensa? Sed quia requisivi affinia circa Meditationem sextam; ideò videndum in ea erit quid ad illa responderis, quemadmodum etiam circa id, quod heic subjicis te in ea meditatione non assumpsisse, sed demonstrasse.

Iterum non præstari heic quod in Meditatione sexta supponetur præstitum: ac vitiosam esse consequutionem, cognosco me præcisè tantùm rem cogitantem; Ergo sum tantùm præcisè res cogitans.

Heic Loci, quia tu dixeras, *fortassis hæc quæ suppono nihil esse*, hujusmodi autem erant omnia corpora, ac nominatim tenuia, ut ventus, &c. *Sunt aliquid, neque diversum ab eo me quem novi*, (id est à cogitante substantia) *nescio tamen, nec de hoc jam disputo*; subjunxeram ego, Sed si nescis, si non disputas, cur te nihil esse istorum assumis? scilicet non ventum, non aliud ex tenuibus corporibus, quæ mox antè enumeràras? jam tu respondens quereris, *quod dixerim te assumpsisse quicquam, quod nescires*. Sed verbis coram positis non puto quicquam reponendum: & maximè cùm ostensum sit te aut assumpsisse, aut nihil probasse, ubi ita conclusisti, *Sum igitur præcisè tantùm res cogitans.* Placet potiùs ingenuam confessionem admittere, &,

&, quod ad calcem Dubitationis feci, te iterum heic admonere, ut illius memineris, videlicet, postquàm dixisti, *Sum igitur præcisè tantum Res cogitans* : dici à te nescire te, neque hoc loco disputare, *An sis compages membrorum, quæ corpus humanum appellatur; an tenuis aliquis aër istis membris infusus, an ignis, an vapor, an halitus, &c.* Exinde nempe sequuntur duo; Vnum est, fore, ut si cùm ad illam tuam demonstrationem, in Meditatione sexta pervenerimus, deprehendaris nusquam probasse te non esse compagem membrorum, aut tenuem aërem, vaporem, &c. non possis illud tanquam probatum, aut concessũ assumere. Alterum, te immeritò hisce verbis jam conclusisse, *Sum igitur præcisè tantùm res cogitans.* Quid sibi enim vult illa vox *tantùm*? An non restrictiva est, ut sic loquar, ad solam rem cogitantem; & exclusiva aliarum omnium, inter quas sunt compages membrorum, tenuis aër, ignis, vapor, halitus, & cætera corpora? An cùm sis Res cogitans, nosti te prætereà harum nullam esse? Respondes perspicuè te id ignorare. *Nescio*, inquis, *jam non disputo.* Cur igitur dicis *te esse tantùm rem cogitantem*? An non id dicis quod ignoras? an-non infers id quod non probas? an-non destruis id, quod struxisse te arbitraris? En nempe tuum ratiocinium,

Qui scit se esse rem cogitantem, & nescit an sit prætereà res alia, utpote compages membrorum, tenuis aër, &c. ille est præcisè tantùm res cogitans:

Atqui ego scio me esse rem cogitantem, & nescio an prætereà sim res alia, utpote compages membrorum, tenuis aër, &c.

Igitur sum præcisè tantùm res cogitans.

Non retexo; quia sufficit rem, ut se habet, proposuisse. Adnoto solùm, cùm propositio videatur esse adeò absurda, non abs re superiùs admonuisse me cavendũ tibi non modò esse ne qnid imprudenter in locum tui assumeres, sed etiã ne non satis assumeres, & noscens aliquid de te, hoc esse tuam totam naturam putares. Vnde & jam dico te rectè ratiocinantẽ potuisse duntaxat in hunc modum arguere,

Qui scit se esse rem cogitantem, & nescit an sit prætereà res alia, utpote compages membrorum, tenuis aër, &c. ille se novit præcisè tantùm rem cogitantem:

Atqui ego scio me esse rem cogitantem, & nescio an prætereà sim res alia, utpote compages membrorum, tenuis aër, &c.

Igitur ego novi me præcisè tantùm rem cogitantem.

Hoc sanè modo legitimè, ac verè conclusisses, nemoque tibi succensuisset, sed attendisset solùm ad ea, quę potuisses deducere; Nunc

autem

autem cùm tantum diſcriminis ſit inter haſce duas concluſiones *Sum præcisè tantùm res cogitans*, & *Novi me præcisè tantùm rem cogitantem*, quis te procedente ab eo quod noſti, ad illud quod es, ferre paralogiſmum poſſit?

DVBITATIO V.

De non probata Intellectus, Et Imaginationis diſtinctione; quaſi Intellectio ſine imaginatione ſit.

DEſcribis conſequenter quid ſit, quod imaginationem appellas. Dicis quippe, *imaginari nihil eſſe aliud, quàm contemplari figuram, imaginemve rei corporeæ*. Videlicet, ut inferas te alia cogitationis ſpecie, quàm imaginatione cognoſcere naturam tuam. Attamen, cùm tibi pro tuo arbitratu imaginationem definire liceat; quæſo te, ſi corporea ſis, ut nondum probaſti oppoſitum, cur non contemplari te poſſis ſub figura, imagineve corporea: &, quæſo te, dum contemplaris, quid-nam experiris tibi obverſari, præter ſubſtantiam quandam puram, perſpicuam, tenuem, inſtar auræ univerſum corpus, vel cerebrum certè, illiuſve partem pervadentis, animantis, functiones tuas illeic obeuntis? *Cognoſco*, inquis, *nihil eorum, quæ poſſum imaginationis ope comprehendere, ad hanc, quam de me habeo, notitiam pertinere*. Verùm quomodo cognoſcas non dicis, & cùm paulò ante ſtatuiſſes, neſcire te adhuc iſtane ad te pertinerent; unde-nam quæſo id jam concludis? Pergis, *Mentem eſſe ab iſtis diligentiſſimè evocandam, ut ſuam ipſa naturam quàm diſtinctiſſimè percipiat*. Id rectè mones; ſed poſtquam ipſa te diligentiſſimè avocaſti; renuncia, quæſo, quàm diſtinctè naturam tuam perceperis. Nam dicere ſolùm te eſſe rem cogitantem, operationem memoras, quam omnes prius tenebamus, ſed operantem ſubſtantiã, qualis nempe ſit, quomodo cohæreat, quomodo ad agendum tam varia tam variè ſeſe comparet, ac hujuſmodi cætera prius ignorata nobis non declaras. Dicis, *percipi intellectu, quod imaginatione* (quam idem eſſe ſtatuis cum ſenſu communi) *non poteſt*. Sed, ô bona Mens, docere-ne potes plureis intus eſſe, & non unicam, ſimplicemve facultatem, qua quidvis demum cognoſcamus? Cum ego Solem oculis apertis intueor, manifeſta eſt ſenſio. Cùm deinde oculis clauſis Solem apud me cogito, manifeſta eſt interna cognitio. At quomodo tandem diſcernere valeam me ſenſu communi, ſeu facultate

tate imaginatrice, non verò mente, ſeu intellectu percipere Solem: adeò ut poſſim pro libitu nunc intellectione, quæ non ſit imaginatio; nunc imaginatione, quæ non ſit intellectio, Solem comprehendere? Sanè, ſi cerebro turbato, & imaginatrice læſa, intellectus conſtaret, qui functiones proprias, puraſque obiret, tum poſſet intellectio tam dici diſtingui ab imaginatione, quàm imaginatio à ſenſione externa: at quia ſecus eſſe contingit, facilè profectò non eſt appoſitum ſtatuere diſcrimen. Dicere certè, ut tu facis, *imaginationem tunc eſſe, cùm rei corporeæ contemplamur imaginem*: vides cùm non alia ratione contemplari corpora liceat, fore igitur corpora imaginatione ſolùm cognoſcenda; aut ita certè, ut facultas alia cognoſcens diſcerni non valeat. Dicis *fieri adhuc non poſſe, quin putes res corporeas, quarum imagines cogitatione formantur, explorantúrque ſenſibus, diſtinctiùs agnoſci, quàm iſtud neſcio quid tui, quod in imaginationem non cadit: ut mirum ſit res dubias, & à te alienas diſtinctius cognoſci, atque comprehendi.* Sed primum per-optimè facis, cùm dicis, *illud neſcio quid tui*: revera enim neſcis quid ſit, ſeu quæ natura ejus ſit: nec proinde potes certior fieri, id-ne hujuſmodi ſit, quod in imaginationem cadere non poſſit. Deinde omnis noſtra notitia videtur planè ducere originem à ſenſibus: & quamvis tu neges quicquid eſt in intellectu, præeſſe debere in ſenſu: videtur id eſſe nihilominus verum, cùm niſi ſola incurſione, κατὰ περίπτωσιν ut loquuntur, fiat; perficiatur tamen analogiâ, compoſitione, diviſione, ampliatione, extenuatione, aliiſque ſimilibus modis, quos commemorare nihil eſt neceſſe. Nihil proinde mirum, ſi ea, quæ per ſe incurrunt, & percellunt ſenſum, impreſſionem vehementiorem in animo faciant, quàm quæ animus accepta ſolùm occaſione ex rebus in ſenſum incidentibus ſibi ipſa fingit, atque comprehendit. Et vocas tu quidem dubias res corporeas, ſed ſi verum fateri vis, non minus certa es exiſtere corpus; intra quod verſaris, & iſta omnia, quæ te circumſtant, quàm exiſtere te ipſam. Et cùm ipſa te tibi ipſi ſola operatione, quæ cogitatio dicitur, manifeſtas; quid hoc eſt, reſpectu manifeſtationis hujuſmodi rerum? Quippe non modò manifeſtantur variis operationibus, ſed & aliis præterea multis evidentiſſimis accidentibus, magnitudine, figura, ſoliditate, colore, ſapore, &c. adeò ut quamvis extra te ſint, nihil mirum, ſi ipſas diſtinctiùs, quàm te cognoſcas, comprehendaſque. At quonam modo fieri poteſt, ut rem alienam meliùs, quàm teipſam intelligas? quo nempe modo oculus videt cætera, non videt ſe ipſū.

RESPONSIO.

Quæ de imaginatione scripsi satis clara sunt attendenti, sed nihil miri si forte iis qui non meditantur sint perobscura. Moneo autem ipsos, ea quæ ad hanc quam de me habeo notitiam non pertinere affirmavi, non pugnare cum iis quæ dixeram antea me nescire an ad me pertinerent; quia planè aliud est pertinere ad me ipsum, quàm pertinere ad eam quam de me habeo notitiam. Quæcunque hîc habes, ô Caro optima, non tam mihi videntur esse objectiones, quàm obmurmurationes quædam nulla responsione indigentes.

INSTANTIA.

1. *Eum, qui cognoscit aliquid sui, non propterea se cognoscere totum; & qui dicit se nihil agnoscere in se, quod in imaginationem cadat, non eum propterea suam naturam distinctissimè percipere.*

Quæ ego de Imaginatione in unum conduxeram, tu Epistolam meam dividens, cyphrasque apponens in articulos distinxisti duos; ego verò rursus compello in unum; sed perinde est. Mones nos, (quibus non miraris obscura esse, quæ scripsisti, quandoquidem non meditamur) Mones, inquam, nos, *planè aliud esse pertinere ad te ipsum, aliud pertinere ad eam, quam de te habes notitiam.* Proh! quàm præclarè! Siquidem hoc mirè confirmat incidisse te in paralogismum, quem ad calcem Dubitationis superioris objecimus. *Aliud est pertinere ad te ipsum*, hoc est reperiri in te, sive cogites, sive non cogites; *aliud pertinere ad eam, quam de te habes notitiam*, hoc est terminare tuam notitiam, seu fieri objectum tuæ cognitionis: nihil verius potuit abs te dici. At quia potes ipse pertinere ad tui notitiam, seu fieri objectum tuæ cognitionis, non secundùm te totum, seu quicquid est, aut esse potest in te; sed secundùm unam solùm tui partem, unam facultatem, unam actionem, unam relationem, &c. quonam jure inferre possis pertinere ad teipsum unam solam partem, unam facultatem, unam actionem, & alia? Sanè ut Aristoteles verè ait, non ab eo, quod dicitur, sed ab eo, quod res est, propositionem esse veram, aut falsam; ita peræquum est de te, non ex eo quod nosti de te, sed ex eo quod es, quodque potes nondũ nosse, pronunciare. Quòd præmittis autem non pugnare quod dixeras anteà, *te nescire* an compages membrorum, tenuis aër, &c. *ad te pertinerent*, cum eo, quod posteà dixisti *ea non pertinere ad hanc, quam de te habes notitiam*, id quidem verum; sed vide tamen quàm sit totus locus ad consequuti-

quutionem appositus. Verba tua sunt, *Itaque cognosco nihil eorum, quæ possum imaginationis ope comprehendere, ad hanc quam de me habeo notitiam pertinere; mentemque ab illis diligentissimè avocandam esse, ut suam ipsa naturam quàm-distinctissimè percipiat.* Quæso te enim, aliud-ne est pertinere ad te ipsum, seu naturam tuam, aliud pertinere ad eam, quam de te, seu tua natura habes notitiam, an-non? Admisisti mox aliud esse. An igitur ut tua natura distinctissimè percipiatur, attendere oportet ad id quod ipsa est, seu quod ad ipsam pertinet, etiam notitiâ tuâ seclusâ; an attendere ad id solùm, quod est objectum notitiæ, seu, quod ad notitiam, quam de te habes, pertinet? Si prius, ergo malè infers avocandam mentem, ab iis, quæ cognoscis non pertinere ad tuam notitiam; debuisti enim potiùs sic argumentari, ut colligeres mentem avocandam ab iis, quæ ad tuam naturam, seu ad teipsum non pertinent. Si posterius, redit paralogismus, ac petitio principii, qua contendis efficere nihil esse in te, aut sperandum esse, ut percipiatur de te; nisi quod jam nosti, ac perceptum habes. Sed ratiocinatio meliùs patebit, si illam ad formam exegerimus.

Qui diligentissimè mentem avocat, & cognoscit nihil eorum, quæ potest imaginationis ope comprehendere, pertinere ad eam, quam de se habet notitiam, ille suam naturam distinctissimè percipit:

Atqui ego mentem diligentissimè avocavi, & cognosco nihil eorum, quæ possum imaginationis ope comprehendere, pertinere ad eam, quam de me habeo notitiam:

Igitur ego naturam meam distinctissimè percipio.

II. *Declinatam fuisse difficultatem de corporeâ imagine, sine qua Mens intelligere non possit.*

Monitione illa peracta nihil adjecisti aliud, quàm *quæcumque habeo, non tam videri tibi objectiones, quàm obmurmurationes quasdam nulla responsione indigenteis.* Lepidissimè sanè! Si enim debitores ære alieno obstricti, & solvendo impares, possent pari modo eludere syngrapha, quàm malè ageretur cum creditoribus, quibus illi possent pari modo dicere, solutione opus non esse. Sed benè nobis vertitur, quod ut illeic prætor, ita heic lector sit non iniquam sententiam interpositurus. Ago interim gratias, quòd non sine fœnore optimitatem cum bonitate compensandam censueris, & si velis etiam, veniam deprecor, quòd dixerim adeò ingenuè, te fecisse peroptimè, dicendo, *illud nescio quid tui.* Agnosco enim velle te nihil videri minùs, quàm ignorare aliquid, ac præsertim naturam tuam, opusque adeò esse tibi illa admonitione, *Nosce te ipsum.* Sed

age videamus, an ego nihil aliud, quàm obmurmurârim, cùm tibi imprimis difficultatem proposui, qua sola explanata, nihil supererat, si modò non illam callidissimè præteriisses. Quia tu enim jactas, te habere claram, distinctamque tui, hoc est humanæ mentis, seu substantiæ cogitantis notitiam, quæsivi ex te, an non hæc notitia esset imaginatio, hoc est contemplatio terminata ad speciem, imaginemve corpoream? Petii proinde, ut diceres, *quidnam tibi inter contemplandum experireris obversari, præter substantiam quandam puram, perspicuam, tenuem, instar auræ universum corpus, vel cerebrum certè, illiusve partem pervadentis, animantis, functiones suas illeic obeuntis?* Nonne verò si id negasses, si consequenter dixisses, ac planum fecisses quid aliud tibi obversaretur, aliud, inquam, ab omni specie, imagineve corporea, nonne, inquam, fuisset negotium confectum? Nempe hoc solùm quæritur, quænam sit, præter imaginationem illa notitiæ species, quæ versatur in contemplando objecto incorporeo, quáque illud clarè, & distinctè intueri licet; cùm sit omninò alia ab ea, quæ repræsentat quidvis corporeum. Nam notitia quidem illativa, seu quam habemus de aliqua re, inferentes illam aut esse, aut talem esse, aut talem non esse, quamvis illam non pervideamus, & nihilominùs ex iis, quæ pervidemus, colligamus ipsam aut esse, aut talem esse, aut talem non esse; hujusmodi, inqnam, notitia non clara, distincta, &, sicut loquuntur, intuitiva est; sed obscura, confusa, & quemadmodum loquuntur, abstracta, tanquam habita de objecto terminante notitiam sub quadam specie corporea, confusa, indistincta, abstracta. Deinde qnia dixeras *Mentem esse ab istis diligentissimè avocandam, ut suam ipsa naturam quam-distinctissimè percipiat;* Quæsieram, *postquam Tu tuam mentem diligentissimè avocasses, renunciares nobis, quam-distinctè ejus naturam percepisses; scilicet non sufficere, quòd diceres te esse rem cogitantem, hoc est operationem nemini ignotam memorares, non declarares autem substantiam, &c.* Non-ne enim id expectandum à te meritò videbatur, potiusquàm ab ullo Philosophorum, qui nihil unquam de se tam sublime, tam grande, tam magnificum pollicitus fuit? Tu me dicis obmurmurare, nihilq; responsione dignum dicere; sed esto: hoc non oberit, quin præter memoratum mox paralogismum, inculcem etiam hoc loco illum, quem Philosophi, qui tam altum, ac tu non sapiunt, ritè declinant. Tu enim in eo perstas ratiocinio, ut inferas ea, quæ distinctis conceptibus intelliguntur, esse reipsâ distinctas res: adeò ut quia gradus corporeus in conceptu cogitationis nó includitur, colligas id, quod

cogi-

cogitat, non esse corporeum. At illi non patiuntur se eadem abduci fallaciâ, ut ex distinctione, quæ sola consideratione fit, esse inferant distinctionem in re ipsa. Quare & cùm post considerationem mentis ut cogitantis, supersit consideratio Mentis, ut substantia est, & de hac substãtia quæratur, sit-ne corporea, an-non? tu quidẽ putas rem jam confectam, cùm ut cogitantem considerasti, & sufficere arbitraris, quòd excludens à tuo conceptu omne corpus, nihil corporeum intellexeris; at illi bona fide rem confectam non ducunt, sed post considerationem operationis, superesse existimant considerationem ipsius substantiæ, quæ fuit operata; Vnde & requirunt quidem, arguunt, inferunt esse non corpoream; verùm pari fide profitentur notitiam suam esse abstractam, ac sese talem substantiam non nisi sub corporea quadam, eáque subobscura, confusáque specie intelligere. Quin etiam tu ipse, si fateri velis (ac tametsi in eo perstes ut velis solùm considerare cogitantem substantiam) nonne cùm ipsam cogitationem separatam non videas, sed substantiam, quæ cogitat, simùl veluti intuearis; nonne, inquam, pro objecto tuæ considerationis habes entitatem aliquam sub specie quadam corporea tibi obversantem, nimirùm quasi tenuem quampiam, ac pellucidam auram, aut quid simile? Verùm silere satiùs ducis, quàm vel id asserere, vel negando facere ansam quærendi ex te, qualis-nam ergo objiciatur res, qualis obversetur? qualis sit seu species, seu forma incorporea, sub qua hanc substantiam, seu entitatem contueris?

Adhæc, quoniam tu dixeras Intellectu percipi, quæ Imaginatione non percipiuntur, Quæsivi ego, *an docere posses esse intra nos duas facultates cognoscenteis, & non unicam, cui duas, plureisque functiones tribuamus?* An-non ex solutione quoque difficultatis hujusmodi controversia tota exitum habuisset? Vt explicatiùs rem dicerem, subjunxi exemplum de Sole, quærendo nempe ex te Criterium, quo agnosci posset, quoties cogitamus rem corpoream, *Quando-nam sit Imaginatio, quæ intellectio non sit; quando Intellectio, quæ non sit Imaginatio?* An-non hoc ipsum rem decidisset? Conclusi deinceps ex tua Imaginationis definitione *fore ergo, ut corpora Imaginatione sola cognoscantur, aut discerni non posse, quæ facultas alia præterea cognoscat?* An-non exsoluto hoc nodo, fuisset penitùs conquiescendum? Verùm tu hæc, & cætera dissimulanda esse censuisti, dicere contentus nihil aliud me, quàm obmurmurare. An hæc dicens, existimasti debuisse me intelligere, dum oculis clausis Solem cogito, aliud esse cogitare ipsum Solem, ut pedalem, ut vicinum,

III. *Declinatam quoq; illam de Criterio, quo discernatur, quando-nam imaginatione, quæ intellectio non sit, aut intellectione, quæ non sit imaginatio, quidpiam concipiamus.*

ut cætera, quemadmodum ad oculum patet; aliud, ut tot illis vicibus majorem, remotiorem, & alia; ac Imaginationem quidem esse circa priora, Intellectionem circa posteriora; sicque jure dixisse te, ea Intellectu percipi, quæ Imaginatione non percipiuntur; & me, qui adversus veritatem adeò perspectam obloquar, meras murmurare obmurmurationes? Sed utcumque existimâris, atq; hoc quidem potissimùm, vide quam apposite parùm. Siquidem de Sole loquutus, cogitabam illum quantus, quàm prope, qualis oculo mox antè apparuerat; Et quia hæc non solùm Imaginatione, sed etiam Intellectu percipere poteram, alioquin enim Intellectus non potuisset comparationem instituere inter illam veram, & hanc apparentem magnitudinem, ac distantiam, adnitebar discernere quandónam Intellectu, quandónam Imaginatione cogitarem, perciperemque; & quia non potui discernere, id professus sum bona fide, & requisivi abs te Criterium. Tu verò nullum assignasti, quandoquidem nullum habuisti, & noluisti tamen pari fide tuam profiteri ignorantiam; sed facere solum, si tibi licuisset, pleno meridie tenebras, obmurmurationem prætendens. An verò debui reputare esse saltem Intellectionem, quæ Imaginatio non sit, ut cùm Intellectus illam Solis magnitudinem, atque distantiam percipit, quæ in Imaginationem non cadit? At perspicuum esse videtur Intellectum non percipere illam magnitudinem, aut distantiam, nisi quantum imaginatur; adeò ut quemadmodum est obscura, confusa, abstracta solùm imaginatio; ita sit obscura, confusa, abstracta solùm intellectio. Nam tametsi pronunciet magnitudinem, & distantiam esse majorem, quàm quæ in sensum cadit, non tamen propterea magis intelligit, quàm imaginatur majorem: & quamvis neque imaginetur, neque intelligat; arguit tamen esse debere ex consequutione, seu vi illationis deductæ ex manifestis principiis: Eo modo, quo dum videmus hominem larvatum, non intelligimus quidem, magis quàm imaginamur eum vultum, qui sub larva latet; sed pronunciamus tamen esse aliquem, arguentes ex eo, quòd ille sit homo. Heinc patet an obmurmurârim, cùm excepi fuisse veriùs à te dictum, quàm volueras, *illud nescio quid tui*. Cùm sit enim certum cogitare te, sive mentem tuam; pronunciari omninò potest esse te aliquid, seu rem aliquam, vel quandam substantiam; id arguendo nempe ea consequutione, quòd non sit actio sine agente: At quidnam sis, seu qualis res, vel substantia sis; hoc est quod omninò te latet, quod excepi nescire te, quod in intellectionem magis,

gis, quàm in imaginationem non cadere dixi. An ſint porrò etiam obmurmurationes, quæ in contextu meo ſequuntur, lectores æqui viderint.

DVBITATIO VI.

De Mente Brutis viſa aſſerenda, ſi Mens ſit res ſentiens, imaginans, &c.

SEd, inquis, *Quid ſum igitur? Res cogitans. Quid eſt hoc? Nempe dubitans, intelligens, affirmans, negans, volens, nolens, imaginans quoq; & ſentiens.* Multa heic dicis, in quibus ſingulis nō hæreo, in hoc uno hæreo, quòd te rem ſentientem dicis. Id nempe mirum, cū jam antè aſſerueris oppoſitū. An dicere fortè voluiſti eſſe præter te facultatem corpoream reſidentem in oculo, aure, cæteriſq; organis, quæ ſpecies rerum ſenſilium excipiens ſenſionem ita inchoet, ut tu deinde perficias, ipſaque ſis, quæ revera videas, audias, & cætera ſentias? Hac nempe de cauſa, ut puto, tam ipſam ſenſionem, quàm etiam imaginationem, cogitationis ſpeciem facis. Id porrò eſto: ſed vide tamen, an non quæ ſenſio in brutis eſt; cùm non ſit tuæ abſimilis, cogitatio quoq; dici valeat; ſicque in ipſis etiam Brutis Mens ſit non diſſimilis tui? *Ego*, inquies, *arcem in cerebro tenens, excipio quicquid per ſpiritus nervis traductos renunciatur; ſicque apud me peragitur ſenſio, quæ dicitur fieri toto corpore.* Eſto: ſed ſunt in Brutis nervi, ſunt ſpiritus, eſt cerebrum, eſt in cerebro principium cognoſcens, quod renunciata per ſpiritus pari modo excipiat, ſenſionemque perficiat. Dices, *illud principium in Brutorum cerebro, non eſſe aliud, quàm Phantaſiam, ſive facultatē imaginatricem.* At tu oſtende te aliud in cerebro eſſe, quàm Phantaſiam, imaginatricemve humanam. Quærebam mox ante criterium, quo te probares aliam; at non es, opinor, illud allatura. Afferes ſanè operationes longe præſtantiores, quàm quæ eliciuntur à Brutis: At quemadmodum licèt homo ſit præſtantiſſimum animalium, non eximitur tamen ex animalium numero; ita quamvis tu exinde proberis imaginari, cùm ſis Phantaſiarum præſtantiſsima, non eximêre tamen ex numero earum. Nam & quòd te mentem ſpecialiter voces, nomen eſſe poteſt dignioris, ſed non diverſæ propterea naturæ. Sanè, ut te eſſe diverſæ (hoc eſt, ut contendis, incorporeæ) naturæ probares, deberes quandam operationem alia ratione exſerere, quàm exſerant Bruta: ac niſi extra cerebrum, ſemul

ſaltem independenter à cerebro: quod tamen non facis. Siquidem illo perturbato perturbaris ipſa, eodem oppreſſo opprimeris; & ſi quæ rerum ſpecies ex eo excidant, non retines ipſa ullius veſtigium. *Fiunt omnia*, inquis, *in Brutis impulſione cæca ſpirituum, cæterorumque organorum; eo modo, quo in horologio, machinave alia peraguntur motus.* Sed utcumque id verum ſit circa functiones cæteras, ut nutritionis, pulſationis arteriarum, & ſimileis, quæ ipſæ quoque pari ratione peraguntur in homine; aſſeri-ne poteſt vel actiones ſenſuum, vel quas paſſiones animæ dicunt, exſeri in Brutis cæco impetu, non exſeri verò in nobis? Emittit offa in oculum canis ſui ſpeciem, quæ in cerebrum uſque trajecta, quibuſdam quaſi hamulis hæret animæ: ipſaque anima proinde, & cohærens ipſi totum corpus quibuſdam quaſi catenulis ſubtiliſſimis rapitur ad offam. Emittit etiam lapis intentatus ſui ſpeciem, quæ vectis inſtar animam propellat, corpuſque unà abigat, ſeu fugere cogat. Sed non-ne hæc eadem in homine fiunt? Niſi fortaſſis alius eſt modus quo fieri iſta concipis, quemque ſi doceas, valdè obſtringas? *Ego*, inquis, *libera ſum, eſtque in mea poteſtate, ut hominem æquè à fuga, & proſequutione avertam.* Sed nempe facit idem in Bruto cognoſcens illud principium, & licet canis nihil interdum minas ictuſque reveritus, in offam conſpectam proſiliat, quàm facit homo ſæpe ſimilia. *Latrat*, inquis, *canis mero impetu, & non ex delectu, ut loquitur homo.* Sed & cauſſæ homini ſunt, ut loqui cenſeatur ex impetu: nam & quod tribuis delectui, ex majore impetu eſt, & ſuus quoque Bruto eſt delectus, ubi major eſt impetus. Vidi certè canem ſic latratum ſuum attemperantem ad lituum, ut omneis ſoni acuti, gravis, lenti, celeris mutationes imitaretur: quantumcumque illæ pro lubitu, & ex inopinato aut crebreſcerent, aut producerentur. *Ratione*, inquis, *carent Bruta.* Sed nimirum carent humana, non ſua: adeò proinde ut non videantur ἄλογα dicenda, niſi comparata ad nos, ſeu ad noſtram ſpeciem, cùm alioquin λόγος, ſeu Ratio tam videatur eſſe generalis, poſſeque illis attribui, quàm facultas cognoſcens, ſenſuſve internus. Dicis *ea non ratiocinari*. Verùm, cùm non ratiocinentur tam perfectè, déque tot rebus, ac homines; & ratiocinantur tamen, & nihil videtur diſcriminis, niſi ſecundum magis, & minus. Dicis *ea non loqui*. Sed cùm non proferant voces humanas (ſcilicet homines non ſunt) proferunt tamen proprias, iiſque ut nos noſtris perinde utuntur. *Poteſt*, inquis, *etiam delirus plureis voces contexere ad aliquid ſignificandum; cùm nihilominus id non poſſit Brutorum*
ſa-

sapientissimum. Sed vide, an sis satis æquus, qui voces humanas exigis in Bruto, nec attendis ad proprias. Verùm hæc longioris sunt disquisitionis.

RESPONSIO.

Hic etiam multa obmurmuras, sed quæ, non magis quàm præcedentia, egent responsione. Nam quæ de Brutis inquiris non sunt hujus loci; quia mens meditabunda apud se ipsam potest experiri se cogitare, non autem an bruta etiam cogitent necne; sed hoc postea ex eorum operationibus à posteriori tantùm investigat. Nec hæreo in iis quæ me ineptè loquentem introducis abnegandis, quia mihi satis est semel monuisse te non omnia mea fideliter referre. Sæpe verò attuli criterium, quo dignoscitur mentem aliam esse à corpore, nempe quòd tota mentis natura consistat in eo quòd cogitet, tota autem natura corporis in eo quòd sit res extensa, nihilque prorsus commune sit inter cogitationem, & extensionem. Ostendi etiam sæpe distinctè mentem posse independenter à cerebro operari; nam sane nullus cerebri usus esse potest ad purè intelligendum, sed tantùm ad imaginandum vel sentiendum. Et quamvis forti accedente imaginatione, vel sensu (ut fit cùm cerebrum perturbatur) non facilè mens aliis rebus intelligendis vacet, experimur tamen cùm imaginatio est minus fortis, nos sæpe aliquid ab ipsa plane diversum intelligere, ut cùm inter dormiendum advertimus nos somniare, opus quidem est imaginationis quod somniemus, sed quod nos somniare advertamus, opus est solius intellectus.

INSTANTIA.

I. *Difficultatem de Brutorum ratiocinatione declinatam immeritò fuisse.*

Quod de obmurmuratione pergis dicere, pari modo est excipiendum. Subdis, *quæ de Brutis inquiro, hujus loci non esse.* Et quidnam tamen esse magis potuit, nisi elabi dissimulando voluisses? Tu definiendo *Rem cogitantem*, illam *esse* dixeras, *quæ* inter cætera *est sentiens.* Et cùm proinde juxta te propositio foret, Res sentiens est res cogitans; Assumpsi ego rem manifestam, videlicet, *Brutum est res sentiens*, conclusi verò, *Igitur Brutum est res cogitans.* Tum quia tu volebas *Rem cogitantem idem esse cum Mente*, consequi dixi ut *Brutum foret Mens*, sive, ut *Mens esset in Bruto.* Denique quia tu videbaris posse variè distinguere inter Sensum, Phantasiam, Mentem, ego præclusi aditus, ut cùm tu nolles aliundè esse in Brutis Mentem, ac Rationem, cogereris remanere in contradicto-

dictoria illa, & absurda positione, Esse Mentem, & Rationem in Brutis. An igitur quæ de Brutis inquisivi, non fuere hujus loci, & non tu potius fuisti heic loci dubius, experſque consilii; & non habens quid responderes, hoc præmittendum censueris, *ea non egere responsione?* Haud illepidius est effugium, quo te conaris subducere, dum ais *Mentem meditabundam apud seipsam posse experiri se cogitare, non autem an Bruta etiam cogitent, nec-ne? sed hoc postea ex eorum operationibus à posteriori tantum investigare.* Quasi exigatur, ut humana Mens Brutorum subeat cerebrum, & non ex ipsis potiùs operationibus investiget? Quasi hic solùm esset quæstio an id investigetur, non etiam, imò præcipuè, ac solùm, utrum agnoscatur? Verùm agere ita soles; id scilicet dissimulare, de quo quæritur, verbulumque intereà interserere, quo ut cuniculo subterfugias. Quærebatur heic an Bruta cogitarent? Ego id vel ex te probavi. Dicis tù id Mentem à posteriori investigare; ibique consistis. At si investigat, reperit-ne? Quam cautus es, dum circa idipsum, quod res est, neque ais, neque negas! Vides enim, si post investigatas operationes dixeris *Bruta cogitare*, inferri ex tuis principiis esse ergo in illis Mentem; si *non cogitare*, inferri ex iisdem principiis non esse ergo in illis sensum. Quamobrem conspecto utrimq; præcipitio, hærere in angustiis, quàm te dedere in alterutrum satiùs ducis. Aliud est effugium, quo dicis *non hærere te in iis, quæ te ineptè loquentem introduco abnegandis, quia tibi satis est semel monuisse me non omnia tua fideliter referre.* Sed mitto imprimis, an-non objicienti præoccupare responsionem liceat? Cùm hæc sanè sit dissentium, imò & omnium quacumque de re perorantium Lex, & consuetudo, cujus finis est, ut præcisa alternationis occasione, scrupuli citius eximantur; videndum solùm superest, inepté-ne, hoc est te aptiùs loquuturum quidpiam, loquentem inducam. Deinde, non potuisti saltem dissimulare, quin maxima pars eorum, quæ te loquentem introduxi, reverâ tua sint, cùm si quis aut Meditationes, aut eam Methodi partem, in qua ratiocinationem Brutis denegas, legerit, rem sic se habere sit observaturus; ex quo fit, ut si te ineptè loquentem induxi, accusare teipsum debeas, qui ita loquutus prior fueris. Nisi verò omnia tua retuli verba, sed in pauca sensum contraxi, quod antè etiam monui, ostendendum erat qua in re non fuerim circa sensum satis fidelis.

II. *Esse non Criterium, sed petitionem principii, circa distinctionem Mentis, & corporis, quòd illa dicatur res cogitans, istud extensa: falsumque esse, quòd tota illius natura in cogitatione, hujus in extensione consistat.*

Subjicis *te sæpe attulisse Criterium, quo dignoscitur Mentem aliud esse à corpore, nempe, quòd tota Mentis natura consistat in eo, quod cogitet*;

tet; tota autem Natura corporis in eo, quòd ſit res extenſa; nihilque prorsùs commune ſit inter cogitationem, & extenſionem. Subjicis, inquam, quoniam ego dixeram, *quæſiiſſe me paullò ante Criterium, quo probares Imaginationem, ſeu Phantaſiam ab intellectu, ſeu Mente diſtingui, neque videri te allaturum.* Quo loco prætereo, an Reſponſio ad Quæſtionem quadret, an non? Adnoto potiùs non conſtare, neq; pervideri à me, quod tam ſæpè allatum dicis. Nam Mentem quidem eſſe aliud à craſſo iſto corpore, ſeu conſpicuis membris, capite, pectore, ventre, brachiis, cruribus, vel etiam cerebro, corde, jecore, ſanguine; à nemine eſt controverſum. An ſit verò aliud ab aura, ſpiritu, aut alio tenui, per conſpicuum iſtud fuſo corpore, id quidem controvertitur; ſed allatum eſſe Criterium, quo id dignoſcatur, hactenus non vidi. Dicis *totam Mentis naturam in eo conſiſtere, quod cogitet; totam naturam corporis in eo quòd ſit res extenſa.* Scilicet hæc fuit tua parturitio? Scilicet hoc eſt, quod Criterium vocas? Criterium, cùm ſit Regula, qua in dijudicando utimur, debet eſſe quidpiam per ſe manifeſtum; quod tu heic proponis illud ipſum eſt, quod in controverſia verſatur. Nam primò quidem circa Mentem, niſi ſit falſum, ſaltem eſt dubium, an in utero, aut per Lethargum cogitet; neque potes ipſe probare, ut ſuperiùs objectum eſt, cogitare mentem per ea tempora, ſine petitione principii. Quod ſi fortè non cogitat per ea tempora, an ſuâ idcircò caret natura? Deinde, niſi verum eſt, ſaltem dubium eſt, an aliquid cogitet præter Mentem: Neque tu probare potes non cogitare Bruta, niſi ut paulò antè eſt dictum, tua evertas principia. Quòd ſi fortè cogitatio in Brutis eſt, an Mens ibi non eſt, ubi eſt tota ejus natura? Adhæc, niſi verum eſt, ſaltem dubium eſt, an eadem humanæ mentis, animæve ſubſtantia, quæ eſt cogitationis efficiens, ſit efficiens generationis, nutritionis, accretionis; Neque tu probare potes non eſſe, niſi aſſumas pro principio ſubſtantiam cogitatricem, non poſſe eſſe generatricem, &c. id eſt petas ipſum principium: cùm defendi poſſit eandem ſubſtantiam variis præditam facultatibus poſſe per unam cogitare, per aliam generare, per aliam aliud agere: Quod ſi ita ſit, profectò pars naturæ Mentis non erit tota Mentis Natura. Prætereà, ut Mens concedatur nihil aliud, quàm cogitare, niſi verum eſt, ſaltem dubium eſt, an cùm hæc fuerit differentia; ipſa aliunde ſubſtantia generica pars naturæ non ſit: imò, ut phyſicè rem dicam, an-non ipſa potius ſit tota natura, & cogitatio ſolùm actio, aut ad ſummum

 propri-

proprietas; Neque tu potes quicquam probare, quin rursus petatur principium. Quòd si ita sit, profectò non pars, non actio, non proprietas, tota erit mentis natura. Circa corpus, hoc solùm noto, Si tota illius natura in eo consistat, ut sit res extensa, Igitur omnis actio, omnisque agendi facultas extra naturam corpoream est, quoniam extensio est merè passiva, &, qui rem dicit solùm extensam, inter cætera non activam dicit. Igitur nulla erit actio, nulla erit agendi facultas in corporibus: Et unde-nam esset? An à principio incorporeo? at quod est incorporeum est solùm cogitans, non verò corporeas actiones eliciens. An à corporeo? at quod est corporeum est solùm extensum, non verò agens aliquid. Confirmatur certè, quia ut mens non potest aliud, quàm cogitare, non autem generare, nutrire, &c. quia tota ejus natura in eo est, ut sit res cogitans; ita corpus nihil potest aliud, quàm extensionem præbere, non autem generare, nutrire, illuminare, calefacere, &c. quia tota ejus natura in eo est, ut sit res extensa. Et recurre ad formas, ad differentias, ad quicquid voles aliud; quandoquidem illud Mens non erit, atque adeò erit aliquid corporeum, id, ne aliquid habeat, quod extra naturam corporis sit, non actuosum erit, sed solùm extensum. Non oppono porrò quàm absurdum sit nullam agendi facultatem, nullamque actionem corporibus tribuere; observo solùm quàm manifestum, ac idoneum sit tuum illud Criterium. Et quia subdis *nihil prorsus esse commune inter cogitationem, & extensionem*, Addo Primò controversiam de hoc ipso esse, objectumque superiùs, fuisse probandum tibi hoc superesse, Vim cogitandi ita esse supra naturam corpoream, seu ut jam appellas, extensam, ut quicquid cogitat, necessariò sit incorporeum, & inextensum. Secundò, aut Bruta non cogitare, id est non sentire, non imaginari, &c. aut illorum animam, formam principiumve internum, esse inextensum, atque adeò mentem inextensam; aut si quidpiam extensum, esse igitur aliquid inter extensionem, & cogitationem commune. Tertiò, formas aut qualiacumque dicas principia interna plantarum, habere haud dubie extensionem, & cùm non temerè, sed scitissimè operentur, viderique proinde possint id, quod agunt, cognoscere, atque idcircò cogitare, nisi verum sit, dubium saltem fieri, an-non extensio habeat in ipsis aliquid commune cum cogitatione. Quartò, cùm oppositarum sub eodem genere specierum oppositæ sint differentiæ, hasce tamen cogitationis, & extensionis differentias nullam inter se præ se ferre opposi-

tio-

tionem; Quare & cogitationem excludere quidem quicquid non cogitat, sed non confestim quicquid est extensum; quemadmodum extensio excludit quidem quicquid extensum non est; sed non confestim quicquid cogitat. Quintò, non alio principio te niti, ut id asseras quàm fallaci illo aliquoties jam memorato, de distinctione, quæ reipsà fit inter duas res, quæ conceptibus distinctis considerentur. Nam verum est quidem inter extensionem, & cogitationem in statu considerationis, quatenus extensio spectatur solùm, ut extensio, & nihil aliud, cogitatio ut cogitatio, & nihil aliud: at velle ex statu considerationis argumentari ad rem ipsam; & quia cogitationem concepisti non concepta extensione, concludere ipsam esse absque extensione, & consequenter Mentem cogitantem expertem esse corporis extensi, hic demùm est paralogismus.

III. *Iterum longè abesse, ut qui perspectum habet mentem cogitare, totam propterea, seu intimam mentis naturam perspectã habeat.*

Cæterùm, quia tanta est gloria, qua te evehis ob naturam mentis clarè, distinctéque perceptam, hominibusque renunciatam, age hæreamus heic tantisper, & quod jam insinuatum est, paullò uberiùs inculcemus. *Tota*, inquis, *natura Mentis in eo consistit, quod cogitet.* Res scilicet nova, inaudita, grandis, Mens humana cogitat; & quod est ampliùs ejus natura in eo est tota, quòd cogitet. Scilicet stupidi hùc usque omnes homines ac præsertim Philosophi, qui non adverterunt mentem cogitare! scilicet deridiculi, qui aliud de ea requisierunt, aut cognoscere voluerunt, præter id unum, quòd cogitet? O! si nihil aliud præstandum erat toto illo molimine, quàm poteras tanto parcere labori! Siquidem & nihil invexisti novum, asserens Mentem cogitare; & non propterea studiosorum explesti desiderium, asserens totam mentis naturam in eo esse, quòd cogitet. Et certè si ex te quæratur, Quid intelligis nomine Naturæ? An-non principium omnium proprietatum, facultatum, operationum? Et cùm naturam alicujus rei expetimus nosse, an-non tale principium, quale sit, nosse expetimus? Laboramus-ne de operatione? dubitamus-ne quin sit aliqua ejus operatio? quin talis operatio sit à principio ejusmodi? Non-ne hoc planè, & ab omnibus supposito, difficultas superest, ut cujusmodi id sit, cognoscatur? Et, si germana sit hæc tua philosophandi methodus, quæ-nam ergo erit in Mundo proprietas, naturaque occulta? An-non prorsùs inepti erunt, si qui in natura Magnetis exploranda, aut investiganda laborent; cùm reputare debeant sibi factum satis hoc uno tuo verbulo, Totà natura magnetis in eo consistit, ut ferrum trahat, dirigatque ad polos. Quod idem quoque dicendum erit de rebus

bus omnibus, Tota natura lapidis eſt, ut deorſum cadat, ignis, ut calefaciat, Equi, ut currat, aut hinniat; ſicque abundè erit noſſe alicujus rei actionem, ut ſtatim pronunciemus, Tota hujus rei natura in eo conſiſtit, ut hoc agat: Neque prorſus erit neceſſe ſubſtantiam ejus inveſtigare, penetrare, evolvere, ſecundùm omneis parteis, poſitus, modos, conditiones attendere. Sin verò nemo ſit cordatus, qui hiſce in rebus fidendum tibi cenſeat, ſeu à philoſophando deſiſtat (cùm non eſſet cur laboraret, naturis rerum ita per te in propatulo poſitis) non erit ſanè cur cenſeat, totam Mentis naturam ſic in eo conſiſtere, quòd cogitet, ut non præter cogitationem, ſupereſſe putet laborem de ipſo cogitationis principio, ad dignoſcendum, ſi fieri poſſit, cujuſmodi ſit, quomodo ſe habeat, quomodo cohæreat, quomodo agat, habeatne facultates, & functiones alias; habeat-ne parteis, an non? &, ſi habeat, qualeis-nam habeat? ſi non habeat, impartiliſque ſit, quomodo tam variè ſeſe comparet? quomodo tot munia exerceat? qua ratione applicetur corpori? qua ratione ab illo excedat? quomodo ſine illo degat? quomodo moveatur? & ſexcenta hujuſmodi. An dices fortè, cùm cæteri ad unicum genus functionis internæ, Cogitationem reſtringerent, deprehendiſſe te varia operationum genera, quæ cenſeri præterea cogitationes debeant, dubitationem, intellectionem, affirmationem, negationem, volitionem, nolitionem, imaginationem, viſionem, auditionem, & ſenſiones cæteras: ac certò noviſſe, aut etiam oſtendiſſe non eſſe alia, quæ præſtare Mens poſſit, atque adeò totam illius naturam in his præſtandis conſiſtere. Verumtamen quicquid nonnulli opinari potuerint, celebris eſt tamen philoſophorum nobiliſſimorum antiqua, & recens opinio illis expreſſa vocibus *Mens videt*, *Mens audit*; Nemóque, quod ſciam, unquam fuit, qui iſta omnia, quæ enumeras, addo & plura alia, aut non putârit cogitationes, aut ſaltem ſine cogitatione non eſſe autumaverit. Inde enim eſt cur vulgò proponant, ſolvantque illa problemata, Quî fiat, ut interdum oculis apertis, & patulis auribus deprehendamur non vidiſſe res coràm poſitas, neque audiiſſe voces proximè prolatas? Nempe quia videndi, audiendique facultas aut ipſa mens eſt, aut ſaltem ſine mentis attentione, cogitationeve ad ſentiendum objectum imperfecta, & inefficax eſt, eo modo quo remigum robur, ſine Gubernatoris clavum tenentis directione, ad ſubeundum portum. Diſcrimen eſt ſolùm, quod quæſtione propoſita, An res, ſive ſubſtantia illa, quæ dicitur Mens,
habeat

habeat ſolùm vim cogitandi, hoc eſt dubitandi, intelligendi, aſfirmandi, negandi, volendi, imaginandi quoque, ac ſentiendi? An verò habeat prætereà vim informandi corpus, continendi, movendi, dirigendi ipſum? An illud idem, aſſumpto alimento, nutriendi, adaugendi, & comparato ſemine ipſi ſimile generandi? An ſeſe ab eodem corpore abducendi, ſeipſam de loco in locum movendi, aliquid pellendi, aliquid patiendi, & innumera alia? Tu pronuncies Mentem nihil horum, ac præter cogitationem, ſeu dubitationem, intellectionem, &c. nihil habere: Illi oppoſitum probabile putent, aut ſaltem aſſenſum contineant, neque de re ſibi incomperta temerè, ſecuréque pronuncient: Ex quo fit, ut illi videantur legitimè philoſophari, tu videaris ſemper deludi tuo illo paralogiſmo, ex præſumpto judicio, quo exiſtimas tuam notitiam debere eſſe Regulam eorum, quæcumque non modò cognoſci de aliqua re ab homine poſſunt, ſed etiam quæ in illa ſunt. Inde quippe eſt tua Ratiocinatio:

Tota Mentis natura eſt, quod ego ſolùm de ea cognoſco:

Atqui ego hoc ſolùm de Mente cognoſco, quòd cogitet, hoc eſt dubitet, intelligat, affirmet, neget, velit, nolit, imaginetur, ac ſentiat:

Igitur tota Mentis natura eſt, quòd cogitet, hoc eſt dubitet, intelligat, affirmet, neget, velit, nolit, imaginetur, ac ſentiat.

Sed his dimiſſis, Dicis *etiam te ſæpe oſtendiſſe diſtinctè poſſe mentem operari independenter à cerebro.* At quæſo, ubinam vel ſemel, &, non dico diſtinctè, ſed etiam confuſè oſtendiſti rem hujuſce momenti? Id mihi ſanè incompertum. Nam quod temet abduxeris, quòd te, ut rem cogitantem præciſè conſideraveris, id factum propterea abſque concurſu cerebri non eſt, & ſi probare factum voluiſti, id ex vi ſolùm paralogiſmi ſæpius memorati potuiſti. Dicis *nullum eſſe uſum cerebri ad purè intelligendum, ſed tantum ad imaginandum, vel ſentiendum.* Et quid vocas purè intelligere? Et, quandónam, aut quomodo, aut quid purè intelligis? Et meminiſti-ne te aliquando, aliquid purè, & ſine cerebri uſu intellexiſſe? Et poteſt-ne per te aliquis meminiſſe? Dixiſti quippe non multò ante requiri veſtigia in cerebro. Si non potes ergo ullius rei, quam intellexeris, ſine veſtigio in cerebro, atque adeò ſine cerebri uſu recordari, ecquid ſcis, puré-ne unquam aliquid intellexeris? Et, ſi fortè purè intelligi dicas quæ ratiocinando inferuntur; cùm nihil neque proponi, neque aſſumi poſſit ſine ſubjectorum, attributorumque memoria; cùm nihil

IV. Non fuiſſe probatum intelligere Mentem independenter à cerebro, etiam, cùm inter ſomniandū ſe ſomniare advertit.

nihil inferri ſine præmiſſarum conceſſarum recordatione; quomodo fieri iſta poſſunt ſine veſtigiis in cerebro? quomodo poteſt Mens independenter à cerebro ratiocinari? Exemplum affers *de eo, qui inter dormiendum advertit ſe ſomniare*. Sed iſta adverſio, fit-ne ſine cerebri uſu? Dicis, *quod ſomniemus, opus eſſe imaginationis, quod advertamus, opus ſolius intellectus.* Sed quid opus fuit confugere ad ſomnium, in quo omnis illa adverſio non pura, claráque, ſed perturbata ſolùm, obſcuráque reflexio eſt; cùm ecce per vigiliam non tantùm experiamur nos imaginari, ſed etiam purè, claréque reflexione uti ſupra id, quod imaginamur; ſicque poſſint meliùs imaginationis, intellectuſque opera diſtingui? Enimverò in utrovis ſtatu probandum fuerat Imaginationem, ſeu Imaginatricem, & Intellectum eſſe duas facultates reipſâ diſtinctas, & non potiùs unicam, quæ duo munera obeat. Nam quòd advertere poſſit ſe ſomniare, ſeu intelligere ſe imaginari, nihil aliud eſt, quàm cognoſcere, quòd cognoſcat, ſeu una notione percipiat aliam; quod privilegium eſt facultatis internæ, non conceſſum ſenſui externo; niſi longè imperfectius, quatenus ſenſus externus, niſi externo corpore ſpeciem faciei, aut vocis reflectente, reflexione uti non poteſt; cùm facultas interior habeat intùs & cerebrum, & in eo hærentia ſpecierum veſtigia ex organis, functionibuſve ſenſuum externorũ tranſmiſſa, impreſſave; imò & veſtigia propriarum actionum, & uno verbo omnia neceſſaria ad reflectendum comparata. Vnde & qua facilitate advertit, attenditque ad id, quod imaginatur inter vigilandum, eadem etiam, proportione, poteſt advertere, attendeｒéque inter dormiendum. Et quia perſæpe inter vigilandum miramur quàm abſurda cogitemus per ſomnium; mirum non eſt, ſi aliquando ubi illa abſona per ſomnium occurrunt, excitetur ſpecies illius admirationis, & conſequenter alia, quòd ſomnium ſit, abſurda illa apparere. Mihi certè iſta maximè contingunt, ubi videre homines videor, quos mortuos interim recordor. Subit enim ſtatim cogitatio, cùm mortui non redeant, ſomnio igitur: ex eóque fit, ut vel ſtatim mihi ſuboriatur neſcio quæ confuſio, & commotio, qua expergeſiam; vel ſi ad excitandum me, aut explorandum, an-non reverâ ſomnium ſit; requirere pergam, ubi-nam igitur ſim, qui ſomniem, qua in urbe, qua in domo, quo in cubiculo, quo in lecto, tunc demùm pari confuſione, commotionéque expergeſiam. Scilicet, ut aliis in rebus experimur nos inter ſomniandum ratiocinari, demonſtrareque, & ſimilia omnia perinde agere, ac dum vigilamus;

vigilamus; imaginibus nempe rerum sese concatenatione quadam in lucem educentibus; ita possumus & cogitare absurda, & absurditatem mirari, & ratiocinari de illa, quòd non nisi somniando apparere possit, & alia hujuscemodi; ut quod à Socrate quoque observatum est, de facta inter insomnia somniorum commemoratione.

DVBITATIO VII.

De Exemplo Ceræ; Quòd detractis mente omnibus illius accidentibus, non propterea intima illius natura clarè, distinctèque, & intellectu quidem absque imaginatione noscatur.

ADfers deinde *exemplum ceræ*, ac circa illud plurima habes, ut significes *aliud esse, quæ vocant accidentia ceræ, aliud ipsam ceram ejusve substantiam; ac opus esse solius mentis, sive intellectus, non verò sensus, aut imaginationis ipsam-met ceram, ejusve substantiam distinctè percipere*. At primò illud ipsum est, quod omnes vulgo profitentur, abstrahi posse conceptum ceræ, substantiæve ejus à conceptibus accidentium. An verò propterea ipsa substantia, seu natura ceræ distinctè concipitur? Concipimus quidem præter colorem, figuram, liquabilitatem, &c. esse aliquid quod sit subjectum accidentium, mutationumque observatarum; sed quid-nam, aut quale illud sit, nescimus. Quippe latet semper, & solùm, quasi conjiciendo, subesse debere aliquid putatur. Heinc miror quî dicas te peracta illa detractione formarum, quasi vestium, perfectiùs, atque evidentiùs percipere quid cera sit. Nam percipis quidem ceram, ejusve substantiam debere esse aliquid præter ejusmodi formas: at quid illud sit, non percipis, nisi nos fallis. Neque enim id tibi revelatur, ut revelari potest homo, cujus priùs vesteis, pileumque solum conspeximus: dum ista illi detrahimus, ut quis, aut qualis sit, noscatur. Deinde cùm putes id te quomodocúmq; percipere, quomodo, quæso, percipis? An-non ut aliquid fusum extensumque? Neque enim tanquam punctum concipis, tametsi hujusmodi sit, ut nunc latiùs, nunc contractiùs extendatur. Et cùm hujusmodi extensio infinita non sit, habeatque terminum, an-non illud etiam concipis quadam ratione figuratum? Et cùm videaris tibi illud quasi videre, non-ne illi præterea nescio quem tametsi confusum colorem affingis? Habes id certè ut corpulentius, ita visibilius, quàm me-

rum inane. Quare & tua intellectio imaginatio quædam eſt. Si dicas te abſque ulla extenſione, figura, coloreque concipere; dic, bona fide, quale-nam ergo? Illud, quod habes *de hominibus viſis, ſeu mente perceptis, quorum tamen non niſi pileos, aut veſteis conſpicimus*, non arguit mentem potiùs eſſe, quàm imaginatricem, quæ dijudicet. Certè & canis, in quo parem tibi mentem non admittis, ſimili modo dijudicat, cùm non herum ſuum, ſed pileum ſolum, aut veſteis videt. Quid, quòd tametſi herus ſtet, ſedeat, cubet, reclinetur, contrahatur, effundatur, agnoſcit tamen ſemper herum, qui ſub omnibus illis formis eſſe poteſt, cùm tamen non ſub una potius, quàm ſub alia ſit, eadem proportione, qua cera? Et cùm leporem currentem venatur, integrumque, & mortuum, ac poſtea excoriatum, diſcerptumque in fruſta videt; putas non exiſtimat eundem ſemper leporem eſſe? Quod proinde dicis, *perceptionem coloris, duritiei, & ſimilium, eſſe non viſionem, non tactionem, ſed ſolius mentis inſpectionem*; Eſto: dummodo mens non differat ab imaginatrice reipſa. Cùm verò addis, *eam inſpectionem eſſe poſſe imperfectam, & confuſam, vel perfectam & diſtinctam, prout minùs, vel magis ad illa, ex quibus conſtat cera attenditur*: id ſanè arguit: non inſpectionem mente factam, illius neſcio cujus rei, quæ eſt præter omneis formas, eſſe claram, diſtinctamque cognitionem ceræ: ſed inſpectionem per ſenſus factam omnium, quantum fieri poteſt, accidentium, mutationumque, quarum cera eſt capax. Ex his certè concipere, & explicare poterimus quid nomine ceræ intelligamus; at nudam illam, vel potiùs occultatam ſubſtantiam neque ipſi concipere, neque explicare aliis valemus.

RESPONSIO.

HIc, ut ſæpe alibi, tantùm oſtendis te non ſatis intelligere illa, quæ conaris reprehendere. Neque enim abſtraxi conceptum ceræ ab ejus accidentium conceptu, ſed potius indicare volui quo pacto ejus ſubſtantia per accidentia manifeſtetur, & quomodo ejus perceptio reflexa & diſtincta, qualem nullam, ô caro, videris unquam habuiſſe, differat à vulgari & confuſa. Nec video quonam fretus argumento, pro certo affirmes canem ſimili modo atque nos dijudicare, niſi quia cùm videas illum etiam carne conſtare, eadem omnia quæ in te ſunt putas eſſe etiam in illo; ſed ego qui nullam in eo mentem animadverto, nihil ſimile iis quæ in mente cognoſco in ipſo reor inveniri.

IN-

INSTANTIA.

Mira profectò est fiducia, sed solitum tamen artificium, quo difficultatem constanter declinas, dum, ut caliginem facias, præmittis *me non satis intelligere, quæ reprehendere conor.* Videlicet ista, quæ dicis adeò sublimia, difficilia, nova, ac inaudita sunt, ut te non tam mei misereat, quàm indignatio subeat, quòd meo me pede, ac modulo non satis metiar. Age igitur, quia tu tantus Doctor; dictata ecce repetam, ut postremò constet, quo jure queraris. Quæsisti primò exemplum *rei singularis ex iis, quæ putantur distinctissimè comprehendi*; & accepta *cera recente*, observasti in ea *saporem, odorem, colorem, figuram, magnitudinem, duritiem, frigiditatem, tactilitatem, sonum.* Deinde, *eâdem igni admotâ* deprehendisti *saporem, odoremque expirasse, mutatum colorem, mutatam figuram, adauctam magnitudinem; factam liquidam, Calidam, vix tactilem, & insonoram.* Tum quæsisti, *an eadem remaneret cera*; *& cùm constaret remanere, ac nihil tamen remansisse eorum, quæ prius sensibus attigeras*, requisisti *quid esset illud, quod adeò distinctè remansisse comprehendebatur.* Heinc dubitando, *an-non esset corpus, quod paullò antè apparebat modis illis conspicuum, ac deinde diversis*; quæsisti *quid esset hoc, quod præcisè imaginabaris*: & agnoscens, *te solum prætereà imaginari flexibilitatem, seu mutabilitatem, & extensionem; ac non posse tamen te imaginatione complecti omneis mutabilitatis modos, omneis extensionis ob varias incalefactionum varietates*, conclusisti denique *te non imaginatione, sed sola mente percipere, quid esset hæc cera.* Requisisti consequenter *quid esset hæc cera mente percepta*; & respondisti *esse eandem, quam videbas, tangebas, imaginabaris, quam arbitratus fueras; Verùm perceptionem neque esse, neque fuisse unquam visionem, tactionem, imaginationem, sed sòlius mentis inspectionem, eamque vel imperfectam, & confusam, ut prius, vel claram, & distinctam ut posteriùs, quatenus vel minus, vel magis ad illa, ex quibus constat, attendisti.* Caussatus es posteà *fallaciam, quæ ex loquendi usu facilè incurrit*; Vnde & *quemadmodum respiciendo è fenestra homines transeunteis, & dicendo te homines videre, falsum dicis, si ad oculos referatur, cum pileos, & vesteis solùm videas, sub quibus latere automata possent; atque idcircò intelligendum est te judicare homines esse; ita arguisti id, quod te putabas de cera oculis videre, sola judicandi facultate, quæ in mente est, à te comprehendi.* Ad-hæc attendisti *utrum perfectius, evidentiusque perceperis ceram, cùm primum aspexisti,*

I. *Nihil non fuisse jure objectum ex ipsa verborum commemoratione.*

aspexisti, credidistique te illam sensu externo, aut imaginatrice cognoscere; an postquam diligentiùs novisti tum quid ea esset, tum quomodo cognosceretur: & pronunciasti *hac de re dubitare esse ineptum, cum nihil fuerit in prima perceptione distinctum, quodque non à quovis animali haberi posse videretur.* Denique ita conclusisti, *At verò cùm ceram ab externis formis distinguo, & tanquam vestibus detractis, nudam considero. sic illam reverà, quamvis adhuc error in judicio meo esse possit, non possum tamē sine humana mente percipere.* Quicquid convitieris, hæc sunt, quæ dixisti, vel dicere voluisti de cera. Iam si quis lector sit satis patiens, ut Dubitationem meam relegat, quæso, ut ferat simul de illa, deque Responsione judicium. Dicis *te non abstraxisse conceptum ceræ ab accidentium ejus conceptu:* Cedò tuam fidem! An-non hæc ipsa tua sunt verba, *Ceram ab externis formis distinguo, & tanquam vestibus detractis, nudam considero?* Et quid est aliud, Conceptum unius rei à conceptu aliarum abstrahere, quàm illam sine istis considerare? quàm illam nudam considerare, istis detractis, ceu vestibus? An alia ratione conceptus naturæ humanæ abstrahi censetur ab individuorum conceptibus, quàm illam ab individuantibus, ut vocant, differentiis distinguendo, & tanquam vestibus detractis nudam considerando? Verùm instare circa id pigeat, quod si nesciret Dialecticus, vapularet in scholis. Dicis *te potiùs indicare voluisse quo pacto ceræ substantia per accidentia manifestetur.* Istud voluisti indicare; & illud enunciasti clarè; an-non suffugium lepidum? Et cùm volueris indicare, quanam ratione indicasti, aut manifestam ceram fecisti, nisi spectando
II. primùm accidentia, ut vesteis, ac deinde illis detractis ceram nudam considerando? Dicis *voluisse te etiam potius indicare, quomodo reflexa, & distincta ceræ perceptio differat à vulgari, & confusa:* Sed cùm hoc solùm volueris, illud reipsâ præstiteris; an-non fuit evasio te digna? Et indicaveris reipsâ; Ista-ne reflexa, & distincta perceptio, non tum fuit cùm ceram considerasti nudam, & detractis accidentibus, tanquam vestibus, quæ priùs non perceperas nisi vulgariter, & confusè? Piget rursus in his hærere; Nam illa quidem tua verba, *qualem nullam, O caro, videris unquam habuisse*, quandoquidem laudes tuæ sunt, ideò coquenda, & recoquenda bili tuæ volens relinquo.

Dissimulatas interim difficultates præcipuas de substantia ceræ manente occulta, ac substantia Mentis similiter, quantumcumque cognitis, detractisque nonnullis accidentibus spectentur.

In eo potiùs non-nihil hæreo, quòd effuso hoc velut atramento difficultatem præterfugisti, satisque esse existimasti, si nihil ad illud responderetur. Quæstio fuerat, an res, seu substantia, quæ cogitat, diciturque Mens, clarè, distinctè, & citra ullius, etiam tenuissimi corpo-

corporis imaginem, atque adeò ſine imaginatione perciperetur. Tu aſſerueras, ego negàram. Attuleras exemplum ceræ, ut colligi poſſet, quemadmodum præter ſaporem, odorem, & reliqua accidentia, quæ ſenſu ac præter mutabilitatem, & extenſionem, quæ imaginatione percipiuntur, ſupereſt ceræ ſubſtantia, quæ non modò non percipitur ſenſu, ſed ne Imaginatione quidem; percipitur verò ſolo intellectu, & clarè quidem, atque diſtinctè: Ita Mentis ſubſtantiam clarè & diſtinctè, non ſenſu, aut imaginatione, ſed intellectu ſolo percipi. Exceperam ego, percipi quidem ceram, ejuſve ſubſtantiam debere eſſe aliquid, præter formas illas, quas ad ſenſum, aut imaginationem referres; at quid-nam illud, aut qualis ſit, non percipi, neque enim revelari, ponique extra hujuſmodi omnes formas, ut homo poteſt revelari, ponique extra pileum, ac veſteis, de quibus ipſe dixeras; Quare & demirari me, quî diceres te peracta illa detractione formarum, quaſi veſtium, perfectiùs, atque evidentiùs percipere quid cera eſſet: Scilicet qui non alia ratione perfectiùs, evidentiùſque perciperes; quàm perfectiùs, & evidentiùs perciperes quis homo eſſet, qui latuiſſet ſub illis pileo, ac veſtibus, & poſtea lateret ſub aliis, poſteáque ſub aliis; quòd intelligeres debere quendam hominem variis hujuſmodi pileis veſtibuſque ſubeſſe. Tu iſta planè diſſimulaſti. Exceperam rurſus, illud quicquid ſit, quod detractis formis, quaſi veſtibus ſupereſt, percipi non ut punctum, ſed ut extenſum aliquid, & cùm infinitè non extendatur, etiam, ut figuratum; & cùm omne terminatum ſub colore aliquo confusè concipiatur, etiam ut coloratum. Quare & tuam intellectionem imaginationem quandam eſſe; ac niſi illud ipſum, ſeu ceræ ſubſtantiam, ſub quadam hujuſmodi extenſione, figura, & colore perciperes; deberè te bona fide dicere, qualem-nam ergo conciperes. Tu id quoque diſſimulaſti. Exceperam etiam, quòd perciperes hominem ſub pileo, ac veſtibus latere, id non arguere potiùs Mentis, quàm imaginationis opus; quandoquidem canis cui mentem negares, imaginationem ſolam relinqueres, hominem quoque ſeu herum ſuum latere perciperet ſub pileo, ac veſtibus; imò & ſub alia varietate formarum; Tu argumentationis vim callidè diſſimulaſti, ac dixiſti ſolùm, *te neſcire quónam fretus argumento pro certo affirmaverim canem ſimili modo, atque nos dijudicare.* Etenim vidiſti quidem argumentum; neque enim te experientia ſimilis effectus, de cujus cauſſa agebatur, latuit; ſed quia non habuiſti quod reponeres, divertiſti

à tramite, ac ſubterlapſus iterum es ſub atramento horum verborum, *Niſi quia cùm videas illum etiam carne conſtare; eadem omnia, quæ in te ſunt, putas eſſe etiam in illo.* Cæterùm cùm & hæc ſubjungas, *Sed ego, qui nullam in eo mentem animadverto, nihil ſimile iis, quæ in Mente cognoſco, in ipſo reor inveniri*, An-non ſi reris in te inveniri mentem, ex eo quòd agnoſcis eſſe hominem, cujus præter pileum, ac veſteis nihil vides; & canis ſimiliter agnoſcit eſſe hominem, cujus præter pileum, ac veſteis nihil videt; an-non, inquam, rearis oportet mentem quoque tuæ ſimilem in ipſo cane inveniri? Denique Exceperam inſpectionem illam ceræ imperfectiorem, & perfectiorem, confuſiorem, & diſtinctiorem, eſſe ſolùm penes accidentia, mutationeſque ipſius, non verò penes ipſam ſubſtantiam; Quare & poſſe nos ex illis concipere, & explicare quid nomine ceræ intelligatur; non autem nudam illam, vel potiùs occultatam ſemper manentem ſubſtantiam; ut quæ ſit ſemper neſcio quid ſub accidentibus latens, & mutationibus ſubjectum. Tu denique etiam id diſſimulaſti, ac perſtitiſti in tuo illo hujuſcemodi ratiocinio,

> *Qui conſiderat aliquam ſubſtantiam, tanquam nudam, detractis accidentibus, ſeu externis formis, tanquam veſtibus; ipſe illam percipit clarè, diſtinctè, & ſolo quidem intellectu, non item imaginatione:*
>
> *Atqui ego conſidero ceræ ſubſtantiam tanquam nudam, detractis accidentibus, ſeu formis externis, tanquam veſtibus:*
>
> *Igitur ego percipio ceræ ſubſtantiam clarè, diſtinctè, & ſolo quidem intellectu, non item imaginatione.*

De quo quidem ratiocinio quid ſentiendum ſit, tum ex ipſa dubitatione, ad quam reſponſum nihil eſt, tum ex recenſione, qua heic inſtiti, videtur ſatis manifeſtum.

DVBITATIO VIII.

De Natura Mentis non declarata, tantum abeſt, ut probatum ſit Eſſe eam notiorem, quàm Corpus.

SVbdis conſequenter: *Quid autem dicam de hac ipſa mente, ſive de meipſo, nihil dum enim aliud admitto in me eſſe præter mentem? Quid, inquam ego, qui hanc ceram videor tam diſtinctè percipere? Nunquid meipſum non tantùm multò veriùs, multò certiùs, ſed etiam multò diſtinctiùs, evidentiuſque cognoſco? Nam ſi judico ceram exiſtere*

ex eo

ex eo ipso, quòd hanc videam, quantò magis me? Fieri enim potest, ut hoc quod video verè non sit cera. Fieri potest, ut nequidem oculos habeam, quibus quicquam videam: sed fieri planè non potest, cùm videam, sive (quod jam non distinguo) cùm cogitem me videre, ut ipse ego cogitans non aliquid sim. Simili ratione si judico ceram esse, ex eo quòd hanc tangam; idem rursus efficietur, me esse. Si ex eo, quòd imaginer, vel quavis alia ex caussa, idem planè. Sed & hoc ipsum, quod de cera animadverto, ad reliqua omnia, quæ sunt extra me posita, licet applicare.

Tot tua sunt verba, quæ ideò repono, ut animadvertas demonstrare illa quidem te distinctè cognoscere quòd exsistas, ex eo, quòd distinctè videas, cognoscasve exsistere ceram, illaque ejus accidentia; at non probare te propterea cognoscere, quæ aut qualis sis, nec distinctè, nec indistinctè; quod operæ pretium tamen fuerat; nam quòd exsistas, non dubitatur. Vide interim, ut heic non insistam, ut neque prius institi circa id, quod cùm nihil in te admittas præter solam mentem; atque idcircò oculos, manus, ceteraque organa corporea excludas; nihilominùs loqueris de cera, ejusque accidentibus, quæ videas, quæ tangas, &c. Quæ profectò neque videre sine oculis, neque tangere sine manibus (seu, ut tecum loquar, cogitare te videre, & tangere) potes. Pergis: *Si magis distincta visa sit ceræ perceptio, postquam mihi non ex solo visu, vel tactu, sed pluribus ex causis innotuit; quantò distinctius meipsum à me nunc cognosci fatendum est: quandoquidem nullæ rationes vel ad ceræ, vel ad cujuspiam corporis perceptionem possunt juvare, quin eædem omnes mentis meæ naturam probent.* Verùm, ut quæ de cera deduxisti, probant tantùm perceptionem exsistentiæ mentis, non verò naturæ illius, ita non probabunt amplius omnia alia. Quod si velis prætereà deducere aliquid ex percepta ceræ, aliarumque rerum substantia, inferes solùm, quemadmodum substantiam illam confusè solùm, & ut nescio quid concipimus, ita mentem quoque concipi; adeò ut verè repetere liceat quod est à te dictum, *illud nescio quid tui.* Concludis, *atque ecce tandem sponte sum reversus eò quò volebam. Nam cùm mihi nunc notum sit ipsam Mentem, & corpora non propriè à sensibus, vel ab imaginandi facultate, sed à solo intellectu percipi: nec ex eo percipi, quòd tangatur, aut videatur; apertè cognosco nihil faciliùs, aut evidentiùs mea mente posse percipi.* Ita tu quidem; at ego non video, undenam deducas, aut apertè cognoscas aliud posse percipi de tua Mente, quàm quòd exsistat. Vnde & quod fuerat ipso titulo Meditationis promissum, fore ut per ipsam mens humana efficeretur corpore

pore notior, non video quî præstitum sit: neque enim tuum institutum fuit probare esse mentem humanam, ejusve exsistentiam esse exsistentiâ corporis notiorem: cùm saltem, an sit, exsistat-ve controvertatur à nemine: sed voluisti haud-dubie facere illius naturam notiorem naturâ corporeâ, & hoc tamen non præstitisti. De natura certè corporea recensuisti ipsa, ô Mens, quàm multa noscamus, extensionem, figuram, occupationem spatii, &c. De te verò ecquidnam tandem? Non es compages corporea, non aër, non ventus, non res incedens, non sentiens, non alia. Hæc ut concedantur (quorum tamen quædam tu quoque refellisti) non ea sunt tamen, quæ expectamus. Scilicet negationes sunt, & non postulatur quid non sis, sed quid tandem sis. Itaque refers nobis ad summum te esse Rem cogitantem, id est dubitantem, affirmantem, &c. Sed dicere primùm te esse *Rem*, est nihil notum dicere. Hæc enim vox est generalis, indiscreta, vaga, & te non magis attinens, quàm quicquid in toto est mundo, quàm quicquid non est prorsus nihil. Tu es res? id est, nihil non es: seu quod est idem, aliquid es. Sed lapis etiam nihil non est, seu aliquid est, & musca similiter, & cætera omnia. Deinde, quod te *Cogitantem* dicis, rem quidem notam dicis, sed tamen non prius ignotam, neque requisitam à te. Quis dubitet enim quin sis cogitans? Quod nos latet, quod quæritur, intima tua substantia est, cujus proprium est cogitare. Quocirca, ut inquirere, sic concludere oporteret non quòd sis res cogitans, sed qualis sis res, quæ es cogitans. An-non, si quæratur ex te vini notitia supra vulgarem, non satis erit tibi dicere, Vinum est res liquida, ex uvis expressa, alba, vel rubra, dulcis, inebrians, &c. sed conabere explorare, declararéque utcumque internam ejus substantiam, prout contexta observatur, ex spiritu, phlegmate, tartaro, cæterisque partibus, hac, aliave quantitate, temperationeque inter se commistis. Pari ergo modo cùm tui notitia supra vulgarem, hoc est hactenus habitam, quæratur; vides haud dubiè non satis esse si nobis renuncies te esse rem cogitantem, dubitantem, intelligentem, &c. sed incumbere tibi, ut labore quodam quasi chymico teipsam ita examines, ut internam tuam substantiam & detegere, & demonstrare nobis possis. Hoc certè si præstiteris, explorabimus ipsimet, sis-ne ipso corpore notior, quod anatomia, quod chymia, quod tot aliæ artes, tot sensus, tot experimenta, cujusmodi sit, multùm manifestant.

R E-

RESPONSIO.

Miror te hîc fateri omnia illa quæ in cera considero, demonstrare quidem me distinctè cognoscere quòd exsistam, non autem quis aut qualis sim, cùm unum sine alio non demonstretur. Nec video quid ampliùs ea de re exspectes, nisi ut dicatur cujus coloris, odoris & saporis sit mens humana, vel ex quo sale, sulphure, & mercurio sit conflata: vis enim ut ipsam instar vini, labore quodam Chymico examinemus. Quod te profectò dignum est, ô caro, & iis omnibus qui cùm nihil nisi admodum confusè concipiant, quid de quaque re quærendum sit ignorant: sed quantum ad me, nihil unquam aliud requiri putavi ad manifestandam substantiam, præter varia ejus attributa; adeò ut quò plura alicujus substantiæ attributa cognoscamus, eò perfectiùs ejus naturam intelligamus. Atque ut multa diversa attributa in cera distinguere possumus, unum quod sit alba, aliud quod sit dura, aliud quod ex dura fiat liquida, &c.

INSTANTIA.

I. *Difficultates præcipuas dissimulatas fuisse.*

Qvid miraris fateri me? mirare potiùs dixisse te, cujus verba relata sunt, & ad quæ sola est attendendum: Nam quod cognitio exsistentiæ, sine cognitione essentiæ non demonstretur, iis persuadebis, quos pari tecum credulitate repereris. Exsistentia quippe cujuslibet rei vel sola exhibitione, ac præsentia, vel operatione, aut effectu necessario manifestatur: At essentia, perfecta quadam introspectione indiget, neque nisi omnium recessuum patefactione innotescit. Quam-multa certè omnibus momentis coram oculis, & ad manum sunt, de quibus cùm constet quòd sint, nescimus tamen, & interrogare solemus quid sint? Et quamvis dicas *cogitationem esse actionem, ex qua probetur non modò quòd Mens sit, sed etiam quid sit, cùm definiatur res cogitans*; id tamen dicis quod non probas, & non definitionem tradis, quæ essentiam explicet; sed actionem proponis, quæ à Mente, cujus essentia investigatur, eliciatur. Dicis *non videre te quid ampliùs exspectem, nisi ut dicatur, cujus coloris, odoris, & saporis sit Mens humana, vel ex quo Sale, Sulphure, & Mercurio sit conflata; velle enim me, ut ipsam instar vini, labore quodam Chymico examinemus.* Quàm exquisita subtilitas, nisi jam perspectus esset tuus genius! Scilicet nihil aliud conaris, quàm offusâ nebulâ Lectoribus illudere, ut si fieri possit id, quod caput est,

non animadvertant. Verùm, neque erunt, opinor, qui existiment voluisse me Mentem in Alembicum injici; neque qui te putent stetisse promissis, nisi Chymicis paria, seu analoga feceris. Pergis *id dignum me carne esse, & iis omnibus, qui, cùm nihil, nisi admodum confusè concipiant, quid de quaque re quærendum sit, ignorant: sed quantum ad Te, &c.* Bene porrò est, quòd meam caussam non planè esse desertam putas, sociosque mihi adhibes. Ipse lubens illos admitto, ac esse ejusmodi censeo, qui veritatem studiosè quærant, ostentationem exosam habeant, & sincerè sive quid nôrint, sive non nôrint, profiteantur. Qui parùm curent dici abs te nihil non confusè concipere, consisi sibi nihil esse perspicuitate carius; cùm & non ignorent, quid sit de unaquaque re quærendum, & humani ingenii vireis satis attentè expenderint; ac moneant ipsi interim alios opinione sui inflatos, ut detumescant, in se descendant, secum habitent, nôrint sibi quoque supellectilem esse curtam, cessent anhelare prælargo pulmone; & ne hiatu magno grande aliquid, quod sit granditate grandius polliceantur. Verùm, ne de illis jam dicam, Ecquam spem ipse non feceras, titulo illo Meditationis, *De Natura mentis humanæ, quòd ipsa sit notior, quàm corpus?* Non repeto quæ jam objeci, cùm ad ea respondere nihil potueris, ac evasionem solum quæsieris ex comparatione eorum, quæ ad naturam corporis faciunt, quasi penitùs eadem, & non potiùs analoga ad notitiam mentis non modo æquè claram, sed etiam clariorem consequendam faciant. Cùm præsertim dissimulâris id, quod institi circa vocem *Res*, circa vocem *Cogitans*, circa occasionem ac vim similitudinis, de notitia substantiæ *vini*. Immoror solùm in eo, quod subdis, *Quantum ad te est, te nihil unquam aliud requiri putasse, ad manifestandum substantiam, præter varia ejus attributa.*

II.

Quicquid de rebus cognoscimus, non esse intimam illarum naturam, quam voluit Deus latere nos ut ejus notitiâ non perinde nobis, ac accidentium necessariâ.

Quo loco, si putasti nihil aliud esse requirendum, quatenus vires humani ingenii, nihil possunt præstare majus; præclarè omninò, quantum ego quidem arbitror, putasti; præclaréque etiam illud subjunxisti, *adeò ut, quò plura alicujus substantiæ attributa cognoscimus, eò perfectiùs ejus naturam intelligamus*; nempe, si putasti, quatenus naturam illius substantiæ intelligere vel possumus, vel dicimur. Verùm, si putasti substantiam, ejusve naturam esse propterea manifestatam, intellectamque, qualis reverâ in se est, adeò ut non lateant, quæ illius intima sunt; longè, quantum quidem opinor, aberras à scopo, ad quem humani ingenii imbecillitas potest, ac debet collineare. Quippe ut aliud est attributum, seu proprietas, & aliud sub-

ſubſtantia, ſive natura, cujus eſt, vel ex qua emanat; ita cognoſcere attributum, ſive proprietatem, proprietatumque aggeriem, non eſt propterea cognoſcere ipſam ſubſtantiam, ſive naturam. Quicquid poſſumus cognoſcere, eſt, haſce, vel illas eſſe hujuſce ſubſtantiæ, ſive naturæ proprietates, quando id obſervando patet, & experientiâ perſpicuum fit; Neque penetratur propterea in ipſam ſubſtantiam, ſive naturam intimam; ut dum ſpectantes aquam ſcaturientem, cognoſcimus quidem hanc aquam eſſe ex hoc fonte; at non propterea obtutus aciem in interiorem, ac ſubterraneam ſcaturiginem figimus. Ita videtur inſtituiſſe Deus Opt. Max. cùm & naturam condidit, & nobis uſuram illius conceſſit. Etenim quicquid fuit nobis de re unaquaque noſſe neceſſarium, illud nobis apertum fecit, tribuendo rebus proprietates, per quas innoteſcerent, & nobis ſenſus varios, quibus illas apprehenderemus, ac facultatem interiorem, qua de eiſdem judicaremus. Quod ad internam verò naturam, & quaſi ſcaturiginem, illam, ut nobis cognitu non neceſſariam, occultam voluit; & nos, cùm noſſe affectamus, aut præſumimus, intemperantiâ laboramus. Non ſanè, quòd noſſe, & pulcrum, & deſiderabile non videatur; ſed eo nempe modo quo pulcrum, ac deſiderabile eſt (ſic certè ſoleo dicere) ut alas habeamus, aut ut in perpetua juventute ſimus. Siquidem ut iſta, ita illud quoque aut exoptare, aut ſperare, intemperantis, & naturæ ſuæ conditionem ignorantis animi eſt. Et quod-nam ſanè foret diſcrimen inter Deum, & hominem, ſi foret homo conſcius omnium, quæ in ipſis Dei operibus ſunt? Si gloriari poſſet ſe totam alicujus rei naturam ita habere perſpectam, ut Deus de ea nihil cognoſceret ampliùs? Videtur proinde ter-Maximus Deus ita ſe geſſiſſe, ut ſolent vulgò opifices automatum admirandorum. Quippe ut iſti automata ita in vulgus exhibent, ut ſpectaculum motuum admirabilium non invideant; & injurium ſit, ſi cùm illi facere manifeſta nolint interiora machinamenta, ſpectatores obmurmurent; Ita & Deus opifex Mundi, rerumque in eo omnium à maxima uſq; ad minimam admirabilium, ea fuit erga nos bonitate, ut illarum contemplationem nobis non inviderit; & injuria illi fiat, ſi quis præter ea, quæ voluit de illis innoteſcere, conqueratur, quòd intima quoque naturæ cujuſque arcana non detexerit, aut ſeſe de iis, quantum ipſe, poſſe cognoſcere præſumat. Sed ad rem ut redeam, cùm id, quod hac tua Meditatione eviciſti, nihil aliud ſit, quàm Mentem eſſe rem cogitantem, Ecquid-nam ampliùs eviciſti, quàm ſi quis la-

boriofo quodam deMagnete opere, evincat, Magnetem effe rem attrahentẽ ferrum, dirigentemq; illud ad polos, quod exemplum jam ufurpatum eft? Ac fi nefciviffemus quidẽ proprium effe Mentis cogitare, effemus tibi multùm obftricti, qui rem incompertã doceres: At, per tuam fidem, novum-ne eft, atque inauditum, quòd Mens cogitet, quòd fit res cogitans, quòd ejus proprium fit cogitare? hoc-ne ex ipfo titulo Meditationis fperandũ fuit? Certè nõ magis, quàm fi aliquis titulo præmiffo de Magnetis natura, & quòd illa fit, quàm Lux Solis notior, nihil doceret nos ampliùs, quàm quod omnes jam pridem fcimus, Magnetem ferrum trahere, vel effe rem trahentem ferrum, vel trahere ferrum effe ejus proprium, atque ita de cæteris.

III.

Effugium effe lepidum, tot proprietates Mentis agnofci, quot res fingulares poffunt ab ea cognofci; ut inde arguatur pleniorem illius, quàm ullius alterius rei haberi notitiam.

Quid lepidius porrò à te excogitari potuit, quàm quod invexifti ad multiplicandum, augendumque notitiam, quæ de natura mentis habetur? *Atque ut*, inquis, *multa diverfa attributa in cera diftinguere poffumus, unum, quòd fit alba, aliud, quòd fit dura, aliud, quòd ex dura fiat liquida, &c. ita etiam in Mente totidem funt, unum, quòd habeat vim cognofcendi albedinem ceræ, aliud, quòd habeat vim cognofcendi ejus duritiem; aliud, quòd mutationem duritiei, five liquefactionem*: & ftatim, *Vnde clarè colligitur nullius rei tot attributa cognofci, quàm noftræ mentis; quia quotcumque cognofcuntur in qualibet alia re, tot etiam numerari poffunt in Mente, ex eo quòd illa cognofcat, atque adeò ejus natura omnium eft notiffima* Imprimis enim perinde facis, ac fi quis naturam calami, quo ifta perfcribo explorans, tot facultates in eo agnofcat, quot exarare poteft literas majufculas, minufculas, Latinas, Græcas, Arabicas, cæteras; quot item lineas rectas, curvas, longas, breveis; quot triangulos, quadrangulos, & figuras alias magnas, parvas, rectilineas, circulareis, ellipticas, parabolicas, alias, & cætera, quæ funt innumerabilia; exiftimetque quantò quis plureis ex his facultatibus noverit, tantò perfectiùs calami naturam innotefcere, & nullius generis tot cognofci figuras, quot facultates funt calami, ficque naturam calami præ omnibus figuris characteribufque notiffimam effe. Nifi verò requifitâ calami naturâ, non explorandum potiùs fit, an penna fit? an canna? an ex aurichalco, ex argento, aut alia materia? & cujufcumque horum generum fit, ex quibus principiis conftet? quæ fit illorum conditio, commiftio, temperatio, proportio, & fimilia? Nam quòd fit comparatus ad fcribendum, exarandumve figuras, hoc universè notiffimum eft, & uno verbo explicatur. Et, fi lubeat potiùs de manu, quàm de calamo quærere, non facultates in ea variæ, aut potiùs innu-

meær.

meræ juxta varietatem, aut innumerabilitatem characterum, figurarum, aliorumque operum, quorum manus artifex est, inquirendæ videbuntur, sed textura potiùs ipsius manus ex carpo, vola, digitis, articulis, ossibus, musculis, tendinibus, nervis, spiritibus, partibusque aliis; itemque compositio, mistura, conspiratio, connexio, dependentia, situs, flexilitas, mobilitas, & id genus cætera. Pari autem modo ecquid nos promovet, aut juvat tot enumerare in mente facultates cognoscendi, quot res cognoscibiles sunt, ad pernoscendum ejus naturam? Vno enim verbo dicitur Mens habere facultatem cognoscentem, quæ deinde pro objecti divisionibus, subdivisionibusque quantum voles extendatur, & ex cujus extensione, non tam plures mentis facultates, quàm plura illius objecta noscantur. Et quamvis plures quoque facultates, seu, ut tu vocas, attributa noscantur; superest tamen semper id, quod est in Mente præcipuum, substantia nempe, sive natura, cujus sunt hujuscemodi facultates, & attributa. Deinde Esto, quod ipse vis, *Naturam alicujus substantiæ manifestari per attributa, atque adeò naturam Mentis manifestari per ista, quod habeat vim cognoscendi albedinem, &c.* Dico oportere igitur ad manifestandum totam naturam alicujus substantiæ, cognoscere omnia ejus attributa; & consequenter ad manifestationem totius naturæ mentis, oportere cognoscere omnia attributa mentis, hoc est omneis vireis cognoscendi omnia singularia objecta, quæcumque Mens cognoscere potest: atque adeò ipsa objecta, ex quorum cognitione vis ea cognoscendi manifesta fit: Quare & te, si manifestatam, seu cognitam reipsâ habes totam naturam mentis, uti te jactasti superiùs habere, oportere reipsâ cognoscere singularia omnia objecta quæcumque Mens cognoscere potest. Quænam verò sunt ista? Certè non modò cera, aut albedo, durities, & cætera accidentia singularis illius ceræ, quam habuisti præ manibus; sed omnes omninò res singulares cum omnibus suis singularibus accidentibus, quæ sunt in omnibus generibus, ac speciebus omnium omninò animalium gradientium, volantium, natantium, repentium, zoophytorum, arborum, fruticum, suffruticum, herbarum, gemmarum, saxorum, metallorum, succorum, meteororum, ac cæterorum, quæ sunt supra terram, intra terram, in mari, in aëre, quæque sunt, fuerunt, erunt, aut esse Deo auctore possunt tam in hoc globo, quàm in Sole, Luna, Planetis omnibus, fixis sideribus; tam in hoc Mundo, quàm in aliis innumeris, quos simileis, dissimileis, æqualeis, inæqualeis Deus condere in æternū potest?

An verò tanta est tua cognitio? Certè cùm sit proportio ineffabiliter minor eorum, quæ cognoscis, ad ea quæ ignoras, quàm sit guttulæ aqueæ ad totum Oceanum; erit minor quoque ineffabiliter proportio eorum attributorum Mentis, ex quibus cognitis ejus natura tibi manifestatur, ad attributa illa mentis, ex quibus tibi incognitis natura Mentis immanifesta tibi est, quàm sit guttulæ aqueæ ad Oceanum comparatæ. An igitur ille ridiculus, qui ob conclusam in phiala aquæ guttulam, jactaret se in ipsa totum conclusisse Oceanum; Et tu, quòd tua mente comprehenderis guttulam attributorum, naturæque mentis, jactabis te comprehendisse totam naturam ipsius Mentis? Vide, quo te lepida illa subtilitas adegerit.

IV. *Tota secunda Meditatio in Syllogismum cogitur, ut ratiocinationis imbecillitas magis pateat; ac varia notantur circa id, quod* Mens dicitur esse notior, quàm corpus.

Notas postremò, quod obiter attigi, de eo, quòd, cùm Mens esses, dicebas te videre, seu (ut tecum loquar) cogitare te videre, ut concludas exinde argui, *quàm absurdæ sæpe, atque injustæ cavillationes, ab iis, qui non tam aliquid intelligere, quàm reprehendere satagunt, excogitentur.* Sed an cavillatio, an absurda, an injusta fuerit, an non intellexerim quod volebas; an ista potiùs quadrent in te, dum adeò jejunam, aut etiam, teipso insinuante, nullam effundendi convitia occasionem captas, ii, qui volent tua, ac mea verba expendere, dijudicabunt. Mihi ad calcem meditationis colligere sufficit, & cogere in Syllogismum tuam totam de natura Mentis, ejusque notitia ratiocinationem.

Qui non est compages membrorum, nec tenue corpus ipsis infusum; cognoscit verò se præcisè esse rem cogitantem, hoc est dubitantem, intelligentem, affirmantem, negantem, volentem, nolentem, imaginantem, sentientem; cognoscit autem non imaginatione, sed intellectu, eo modo, quo substantiam ceræ propriis attributis nudam: ac præterea perspecta habet omnia attributa, quibus natura mentis manifestatur; omneis scilicet singulareis vireis, cognoscendi omnia singularia attributa tam ceræ, quàm omnium omninò rerum singularium, quibus cognitis tales vires cognoscuntur; Ille & perspectam habet totam naturam mentis, & mentem habet notiorem, quàm corpus.

Atqui ego non sum compages membrorum, nec tenue corpus ipsis infusum; cognosco verò me, &c.

Igitur ego & perspectam habeo totam naturam mentis, & mentem habeo notiorem, quàm corpus.

Cùm

Cùm verò ad imbecillitatem ratiocinationis nihil sit addendum ad ea, quæ deducta hactenus sunt; Dico solùm, si veram esse, veréque probatam conclusionem putas; si existimas confecisse te, quod promisisti titulo, ac saltem illud, *Quod Mens sit notior, quàm corpus*; debere tibi igitur non esse incognitum corpus. (Et quomodo certè illud comparares cum mente, & diceres notitiam unius esse clariorem notitia alterius, nisi in te esset utriusque notitia? Quomodo ex attributis corporis intelligeres attributa mentis, nisi præintelligeres ipsa attributa corporis? Quomodo reversus eò, quò volebas, illud diceres, *Cùm mihi nunc notum sit Mentem, & corpora non propriè à sensibus, vel ab imaginandi facultate, sed à solo intellectu percipi*, &c.) Dico id, inquam, Primò; ut intelligas illud non abs re tibi objici, *Propter quod unumquodque est tale, & illud magis tale est; Atqui propter attributa corporis nota sunt attributa mentis; Igitur attributa corporis sunt notiora attributis mentis*. Et subsumendo, *Ex duobus, illud est notius alio, cujus attributa notiora sunt* (si quidem substantia ex te per attributa manifestatur) *Atqui ex comparatis corpore, ac mente; attributa corporis sunt notiora attributis mentis; Igitur corpus est notius mente*. Secundò; ut agnoscas te non probasse existere corpus, neque deduxisse illius aut exsistentiam, aut essentiam, aut attributa, ex tuo principio Archimedeo. Tertiò; ut non possis deinceps caussari corpus tibi nondum esse cognitum, probandumque superesse quòd sit, aut quid sit; nisi velis & tibi ipsi contradicere, & principium petere, & perdere fructum totius hujus meditationis, *in quam* scribis alicubi *te non minùs industriæ, quàm in quicquam aliud, quod unquam scripseris videri tibi contulisse*.

IN MEDITATIONEM III,

Quæ est De Deo, Quòd exsistat.

DVBITATIO I.

Circa tertiam, ex eo quod agnoveris claram, distinctamque notitiam illius propositionis, *Ego sum res cogitans*, causam esse certitudinis, quam de illa habes, infers te posse statuere

tuere generalem hanc regulam, *Illud omne verum est, quod valdè clarè & distinctè percipio*. Cæterùm licèt hactenus regula nulla melior in tanta rerum caligine inveniri potuerit; cùm videamus tamen ingenia tam magna, quæ videntur debuisse tam clarè, tamque distinctè plurima percipere, censuisse rerum veritatem vel in DEO, vel in puteo esse absconsam; an-non suspicari par est regulam fortè esse fallacem. Et certè, cùm tibi ignota Scepticorum argumenta non sint; quid est, quod possimus verum inferre, tanquam clarè & distinctè perceptum, nisi apparere id, quod cuique apparet? Ego saporem peponis gratum clarè, distinctéque percipio: itaque verum est peponis saporem apparere mihi hujuscemodi. At quod propterea verum sit talem in ipso pepone esse, quomodo mihi persuadeam, qui puer cùm essem, ac bene valerem, secus judicavi? nimirum clarè, distinctéque alium in pepone saporem percipiens. Video & multis hominibus secus videri: video & multis animalibus, quæ gustu pollent, optiméque valent. An ergo verum vero repugnat? an potiùs, non ex eo, quòd aliquid clarè, distinctéque percipitur, id secundùm se verum est, sed verum solummodò est, quòd clarè, distinctéque tale percipiatur? Idem penè est dicendum de iis, quæ ad mentem spectant. Iurassem aliàs non posse à minore quantitate ad majorem transiri, nisi transeundo per æqualem: non posse item duas lineas, ad sese continuò magis accedenteis, si producerentur infinitè non tandē concurrere: nempe videbar mihi ista adeò clarè, distinctéq; percipere, ut pro axiomatibus verissimis, indubitatissimisq; haberem: & posteà tamen fuere argumenta, quæ oppositum suaserint, veluti perceptum clariùs, distinctiusq;. Nunc verò rursus ambigo, cùm ad Mathematicarum suppositionum naturam attendo. Quare & dici quidem potest verum esse me taleis, taleisque propositiones agnoscere, prout quantitatem, lineas, & similia hoc se habere modo suppono, aut concipio: at quod illæ propterea veræ secundùm se sint, pronunciari tutò non potest. Et quicquid sit de rebus Mathematicis, quæso te, quod ad cæteras, de quibus jam quæritur, spectat; cur-nam tot, tamque variæ sunt inter homines opiniones? Putat unusquisque se clarè, distinctéque eam percipere, quam defendit. Et ne dicas plerosque aut hærere, aut fingere; sunt ecce, qui pro iis, quas habent, opinionibus, etiam mortem oppetant, tametsi videant alios pro oppositis oppetenteis: nisi verò putas tum demum à pectore imo veras voces non ejici. Et attingis quidem ipse difficultatem, *quòd prius mul-*

multa ut omninò certa, ac manifesta admiseris, quæ posteà deprehenderis dubia. Verùm hoc loco neque solvis, neque firmas regulam; sed occasionem solùm captas differendi de Ideis, quibus deludi potueris, ut repræsentantibus quidpiam extra te, quod extra te tamen fortassis non fuerit, iterumque tractas de Deo deceptore, à quo falli potueris circa illas propositiones, *duo & tria sunt quinque, quadratum non habet plura latera quàm quatuor*: Quò nempe innuas exspectandam confirmationem regulæ, donec Deum esse ostenderis, qui non possit esse deceptor. Quanquam, ut hoc præmoneam, non tam est tibi laborandum, ut confirmes hanc regulam, ex qua proclive adeò est falsum pro vero admittere, quàm ut proponas methodum, dirigentem nos, ac docentem quando fallamur aut non fallamur, quoties existimamus nos clarè, distinctéque aliquid percipere.

RESPONSIO.

EVge hic tandem aliquam contra me affers rationem, quod nullibi priùs te fecisse animadverti; ut enim probes non esse regulam certam, quòd ea quæ valde clarè, & distinctè percipimus sint vera, dicis ingenia permagna quæ videntur debuisse plurima clarè, & distinctè percipere, censuisse nihilominus rerum veritatem, vel in Deo, vel in puteo esse absconsam. In quo fateor te rectè ab authoritate argumentari, sed meminisse debuisses, ô caro, te hîc affari mentem à rebus corporeis sic abductam, ut ne quidem sciat ullos unquam homines ante se extitisse, nec proinde ipsorum authoritate moveatur. Quod deinde affers de Scepticis, locus est communis non malus, sed nihil probans, ut neque quòd quidam pro falsis opinionibus mortem oppetant, quia probari nunquam potest illos clarè, & distinctè percipere id quod pertinaciter affirmant. Quod denique addis non tam de veritate regulæ esse laborandum, quàm de methodo ad dignoscendum an fallamur, necne, cùm existimamus nos aliquid clarè percipere, non inficior; sed hoc ipsum accuratè à me præstitum fuisse contendo suis in locis, ubi primùm abstuli omnia præjudicia, & postea enumeravi omnes præcipuas ideas, ac distinxi claras ab obscuris, aut confusis.

INSTANTIA.

I. *De connexione Meditationum, & quæ pugnantia consequantur ex Regula heic supposita, & non habita quæ supponitur futura de Deo notitia.*

QVàm præclarus es Monitor! quàm in mala caussa securus! Ego quidem, an nullam hactenus rationem attulerim, an tu id rectè animadverteris, iis, qui volent cognoscere, plenam judicandi libertatem facio. Quod ad te spectat, existimasti exiguo hoc-ce pulvere, quem felium instar retrojecisti, quicquid egeris, occultatum iri. Credidisti quoque tua dignum solertia, si, ut faceres rem ridiculam, præmitteres esse aliquam rationem, quam tamen esse non rationem, sed authoritatem statim caussareris, & me oblivionis convinceres, qui qualis esses non meminissem. Scilicet qui existimârim mihi esse rem cum viro sapiente, meminisse debui mihi esse rem cum viro, qui adhûc somniaret, qui putaret se à Deo decipi, aut saltem à maligno genio fascinari. Verùm quicquid sit de tua urbanitate, & priusquàm de allata à me seu ratione, seu authoritate dicatur, Age videamus quî hanc tertiam Meditationem cum secunda connectas. Postquam dixisti *velle te claudere oculos, obturare aureis, &c. ut te penitiùs inspicias*, ac repetiisti *te esse rem cogitantem, id est dubitantem, affirmantem, &c.* subjungis, *Nunc circumspiciam diligentiùs, an fortè adhûc apud me alia sint ad quæ nondum respexi.* Pergis autem, *Sum certus me esse rem cogitantem.* Itaque primùm quod animadvertis, certitudo est illius tuæ propositionis, *Ego cogito:* quam nullo modo revocas in dubium, sed quæris consequenter, *Nunquid ergo etiam scio, quid requiratur, ut de aliqua re sim certus?* Respondes autem, *Nempe in hac prima cognitione nihil aliud est, quàm clara quædam, & distincta perceptio ejus, quod affirmo; quæ sanè non sufficeret ad me certum de rei veritate reddendum, si posset unquam contingere, ut aliquid, quod ita clarè, & distinctè perciperem, falsum esset; ac proinde jam videor pro regula generali posse statuere, Illud omne esse verum, quod valdè clarè, & distinctè percipio.* Attexis tamen dubitationem circa Regulam, *quòd priùs ut omninò certa, & manifesta admiseris, quæ tamen posteà esse dubia deprehenderis, nempe terram, cælum, sidera, & cætera omnia sensibus usurpata, ac etiam Arithmetica, & Geometrica illa, Duo, & tria esse quinque, & similia, in quibus Deus possit facere ut fallaris;* Quare & inquis, *Quam-primùm occurret occasio, examinare debeo, an sit Deus, & si sit, an possit esse deceptor; hac enim re ignorata, non videor de ulla alia planè certus esse unquam posse.* Vnde & tum demùm Regulam confirmas in quarta, & quinta Meditationibus.

onibus, cùm constituisti esse Deum, qui non possit esse deceptor. Iam illud imprimis prætereo, quòd à consideratione tui ad proprietatem ipsius considerationis, certitudinem scilicet, divertendo videatur esse admodùm accidentaria deductio; (uti est etiam rursùs ab inexpectato illa, quam captas disserendi de Deo) cùm legitima tamen Methodus videatur exigere, ut conditiones cognitionis tradantur seorsim ab ipsis rebus cognitis; & non postquàm cœptum fuerit de his dicere, digrediendi ad illas occasio captetur. Deinde illud, quòd videatur ab hoc usque loco inchoari circulus, quatenus es certus futurus Deum esse, & non esse deceptorem, quoniam habeas claram, & distinctam ejus rei notitiam; & certus sis futurus claram, & distinctam notitiam esse veram, quia noveris esse Deum, qui non possit esse deceptor. Tertiò illud, quòd heic videaris præposterè, & præter leges Inductionis propositionem universalem ex perspecto unico singulari colligere; dum ex eo solo quòd observasti certitudinem hujus propositionis, *Ego cogito*, ex clara & distincta perceptione proficisci, deducis conclusionem hanc, *Igitur Illud omne verum est, quod clarè, & distinctè percipio*: adeò proinde ut mirum non sit, si adeò proclivis ad paralogismos sit lapsus. Quartò, illud, quòd cùm dicis *iis, quæ de Deo sunt quærenda, ignoratis, non posse de ulla re planè haberi certitudinem*, aut comprehendas etiam certitudinem illius propositionis *Ego cogito*, aut non comprehendas: Et si comprehendas quidem, nihil hactenùs egeris, temeréque pronunciaveris, & ratiocinatus fueris te cogitare, te esse, & cætera omnia; imò & deinceps nihil acturus sis, cùm omnia, quæ es de cæteris rebus disputaturus, asserturusq; supponant certitudinem, firmitatemque illius tui plusquàm Archimedei puncti. Si non comprehendas, tum præcipua tua certitudo non à Deo, notitiave de illo habita dependeat; imò certitudo notitiæ de Deo, firmitatem suam ex illa sortiatur, possitque adeò omnis certitudo de quacumque alia re non ad certitudinem de existentia, & veracitate Dei, sed ad certitudinem illius tuæ propositionis, *Ego cogito*, revocari. Hæc inquam prætereo, & adnoto solùm, cùm ais, *Sum certus me esse rem cogitantem*, ita ratiocinari te, ut arguaris *non esse certus esse te rem cogitantem*. Nimirum hæc tua est argumentatio,

> *Non essem certus me esse rem cogitantem, nisi certus essem non posse unquam contingere, ut aliquid, quod ita clarè, & distinctè perciperem, falsum esset:*

Atqui certus non sum, an-non aliquid tale possit contingere, (quoniam multa prius ut omninò certa, & manifesta admisi, quæ posteà dubia deprehendi; & quousque cognovero esse Deum, qui non possit esse deceptor, non possum planè unquam esse certus de ulla re:)

Igitur certus non sum me esse rem cogitantem.

II. *Declinatam fuisse dissimulatamque difficultatem præcipuam, quæ fuit adversus Regulam, applicationemve illius objecta.*

Porrò, quia tu pro generali Regula heic statueras *Illud omne esse verum, quod valdè clarè, & distinctè perciperes*, urgere nihil volueram de voce illa *valdè*, utpotè interpositam quasi manifestum effugium. Regulam potiùs admiseram, tanquam non posset in ista rerum caligine melior haberi; ac dubitando solùm proposueram, an-non cùm magna ingenia quæ viderentur debuisse multa clarè, distinctéque percipere, censuissent tamen veritatem remanere absconsam; suspicari par esset eam regulam esse fallacem; Tu verò, qui veluti habens sub pedibus nimbos, & caput intra sidera condens, nullam agnoscis caliginem, non potuisti ferre patienter Regulam non fuisse à me absolutissimè admissam; & tentanti vel levem quandam suspicionem ingerere, ita insultasti, *Meminisse debuisses*, O *Caro*, *te hîc affari Mentem à rebus corporeis sic abductam, ut nequidem sciat ullos unquam homines ante se exstitisse, nec proinde ipsorum authoritate moveatur.* Quo sanè loco planum facis non fuisse me affatum mentem abductam à rebus corporeis, quam vel levicula vox corporea, carnea scilicet, ita tetigit; ac non Mentem, sed reverâ hominem esse demonstravit. Nisi etiam non est humanitatis indicium, ita affectare αὐτοδίδαξιν, ut nihil te magnorum virorum authoritas moveat; & prætextum quæras abductionem illam, ut prætextum supra quæsiisti, quod loquereris non ex tua, sed ex vulgari aliorum sententia; eo scribendi stylo propterea delecto, qui visus est tibi comparatissimus ad hasce argutias. Ac dicerem quidem meminisse me satis, te eo, quo volebas modo abductum, & quia in te non remanserant nisi judicia, saltem rerum imagines, de quibus judicia ferrentur, voluisse me tibi proponere, non sapientum authoritatem, sed Experientiam in ipsis factam, tanquam verisimilitudinis argumentum, de quo posses judicium ferre. Præoccuparem quoque responsiones, seu tergiversationes varias; sed tempus in nugis conterere piget. Venio ad id, quod ais *afferre me de Scepticis locum communem non malum*; quodque contentus addere, *sed nihil probantem*, nihil de illo respondeas. Hoc verò jam novum non est, ut cùm respondere nihil possis, simili verbulo te subducas. Sed Lectorem heic interpello, pu-

tete-

tet-ne sibi factum satis circa ea quæ ego proposui de me, & quibus similia in se, ac in cæteris experietur? Scilicet oportet, ut planè contraria, imò contradictoria sint vera, si illud omne verum sit, quod se quisque percipere judicat clarè, & distinctè. Quare & oportuit omninò te solvere nodum circa perceptionem utrimque claram, & distinctam de sapore peponis, & de ductu duarum linearum ad se continenter accedentium, Atque ita circa sexcenta, quæ possunt proponi id genus similia; non verò tacitè declinare, hoc solùm dicendo, *Locus nihil probat*. Neminem certè vidi, qui dubitatione pellecta, non avidissimè exspectaverit, ecquid ad illam responderetur; quòd nisi difficultate resoluta, ac exposita, Regula non posset non haberi fallax. Nam dicere quidem aliquem, & aliquandò percipere solùm clarè, & distinctè, non item valdè clarè, & distinctè; id sanè valere apud eos non potest, qui non modò valdè, sed etiam valdissimè clarè & distinctè opposita percipiunt. Subdis *neque illud probare, quod quidam mortem oppetunt pro falsis opinionibus* (dixeram ego pro oppositis) *quia probari nunquam potest illos clarè, & distinctè percipere id, quòd pertinaciter affirmant*. Sed hoc quoque effugium quàm præclarum est, dum subindicas in ipsorum non modò caput, ac cerebrum, sed etiam in mentem penetrandum esse, ut qua conditione percipiant probetur; rem sanè tibi uni, qui te pro mente geris, concessam! Nobis, qui & homines sumus, & ut homines decet, ex effectis ratiocinamur, perspicuum videtur argumentum, (tibi profectò non declinandum) percipere illos clarè & distinctè opinionem aliquam tanquam optimam, atque præferendam, Quòd pro ea mortem oppetant. Nempe ipsi non possunt nobis exhibere majus suæ perceptionis argumentum, quàm profundendo, & amittendo vitam, rem adeò caram, & cujus recuperandæ nulla est spes, ut neque consequendi aliquod ex tanta jactura emolumentum, quo deinceps fruantur, ut propterea liceat illis fingere, quemadmodum casibus aliis, vita constante, contingere posset; cùm etiam aliunde tantum absit, ut fingendum putent, quin agnoscant, si finxerint, fore se æternis, ac planè infandis suppliciis addictos: Vno verbo, hoc ipsum, quòd tantâ pertinaciâ affirment, ut etiam pro eo, quod percipiunt, moriantur, demonstrat abundè quomodo percipiant. Non quòd aliqui non fallantur; sed quòd putent se tam clarè distinctéque percipere id, quod verum putant, licèt falsum sit; quàm putant ii qui non falluntur, se percipere id, quod verum putant, & quod verum est. Oportuerat proinde in

hoc ipſum incumbere, ut dubitationem explanando, complanares tuam regulam; non verò, ut ſuperiorem difficultatem præteritione ſimplici defugeras; ita hanc de oppetentibus mortem pro oppoſitis opinionibus, obliquo ductu præterlabi.

Deſiderari adhùc Regulam, ſive Methodum, qua putantes nos aliquid clarè, diſtinctéque percipere, certi ſimus omnia ita eſſe circumſpecta, ut nihil poſſit ſuboriri, unde erraſſe deprehendamur.

III. Circa id, quod præmonueram de tradenda Methodo, quæ dirigat, doceatque nos quando fallamur, aut non fallamur, quoties exiſtimamus nos clarè, diſtinctéque aliquid percipere; hoc enim eſſe operæ-pretium, Reſpondiſti *hoc ipſum accuratè à te præſtitum fuiſſe ſuis in locis, ubi primùm abſtuliſti omnia præjudicia & poſteà enumeraſti omneis præcipuas Ideas, ac diſtinxiſti claras ab obſcuris, aut confuſis.* Vbi primùm miror non indicaſſe te locum de Deo, aut habita de ejus exſiſtentia, & veracitate, notitia. Verùm pervidiſti, opinor, fore ut regereremus, nos, qui, favente divina gratia, Dei exſiſtentiam, & veracitatem perſuaſi ſumus, ac profitemur, agnoſcere tamen nos perſæpe falli, etiam in iis rebus, quas exiſtimamus nos clarè, diſtinctéque percipere; ac ſupereſſe Methodum, quam objectum eſt eſſe requirendam. Quare & non ad illum locum, ſed ad alia nos eſſe remittendos cenſuiſti. Lectorum porrò conſcientiam teſtor, qui non modò citatum locum, ſed etiam totum opus legerint, & in ejus meditatione etiam hebdomadas ac menſeis triverint, & contriverint; teſtor, inquam, ſi tuam illam accuratam Methodum obſervaverint, ſi teneant, ſi quavis occaſione uſurpare valeant, ſi certi ſint fore, ut nunquam deinceps fallantur. Nam clarè quidem, & diſtinctè eſſe aliquid cognoſcendum, ac nihil eſſe prætermittendũ, quò minus clarè, & diſtinctè cognoſcamus id, quod ut verum defendimus, id neque novum, neque dubium eſt, neque Regula, quaſi tibi propria eſt tibi ipſi vindicanda: Sed quia experimur nos fuiſſe tam ſæpe deceptos, in iis, quæ viſi aliàs nobis fuimus clarè, & diſtinctè cognoſcere, poſtquàm nihil prorſùs omiſimus eorum, quæ ad cognoſcendum clarè, diſtinctéque eſſe neceſſaria arbitrati ſumus; ideò ſupereſt Methodus tradenda, quam ſi olim habuiſſemus, non fuiſſemus decepti, & quam ſi habeamus in poſterùm, futuri obnoxii deceptioni non ſimus. Et ne fortè dicatur fuiſſe olim omnia circumſpicienda accuratiùs, quippe, quòd non ſatis circumſpecta fuerint, ipſo eventu probatum fuiſſe: Patet idipſum eſſe, quod quæritur, quomodo nempe agnoſci poſſit, quandónam fuerint omnia ſatis circumſpecta, vel non; Nam ut priùs per decem annos credidi fuiſſe omnia à me accuratiſſimè circumſpecta, & exacto tamen decennio animadverti quidpiam defuiſſe; ita poſſum pu-

putare jam circumſpexiſſe me omnia, ac pari modo decipi, & in deceptione perſeverare non modò toto decennio, ſed etiam toto vitæ decurſu: unde & requiro adhûc Methodum, qua conſtet omnia eſſe, vel non eſſe à me accuratiſſimè circumſpecta. Ex quo fit, ut niſi eam tradas, jure exſibilare Scepticos non poſſis, qui longè meliùs, quàm tu præjudicia exuunt; quando in rebus ad naturaleis ſpeculationes pertinentibus non ſtatim, ut tu, in alia præjudicia ſeſe conjiciunt, & Ideas claras diſtinctaſque ab obſcuris, & confuſis ita diſcernunt, ut tamen exiſtiment eas, quæ nunc claræ diſtinctæq; apparent, poſſe olim fieri obſcuras, & confuſas; eaſque, quæ nunc obſcuræ, & confuſæ, poſſe olim fieri claras, & diſtinctas; unde & aſſenſum ſapientiſsimè ſuſtinent, ut niſi veritatem conſequantur, ſaltem non incidant in errorem.

DVBITATIO II.

De adventitia omnium Idearum origine, etiam Chimærarum; etiam Rei, Veritatis, Cogitationis.

Diſtinguis conſequenter, *Ideas* (quas vis eſſe cogitationes, prout ſunt tanquam imagines) *in innatas, adventitias, factitias. Et primi quidem generis* ſtatuis, *quòd intelligas quid ſit Res, quid veritas, quid cogitatio: ſecundi, quòd ſtrepitum audias, Solem videas, ignem ſentias: tertii, quòd Sirenas, & Hippogryphes fingas:* ac ſubdis *poſſe fortè omneis eſſe adventitias, vel omneis innatas, vel omneis factas: quatenus nondum originem illarum clarè perſpexiſti.* Porrò, ne aliqua interea, donec perſpexeris, fallacia ſubrepat, adnotare placet videri omneis Ideas eſſe adventitias, procederéve à rebus extra ipſam mentem exſiſtentibus, & cadentibus in aliquem ſenſum. Videlicet mens facultatem habet (vel ipſa potiùs facultas eſt) non perſpiciendi modò ipſas Ideas adventitias, ſeu quas ex rebus per ſenſus trajectas accipit, perſpiciendi, inquam, nudas & diſtinctas, & omnino qualeis in ſe recipit: ſed præterea illas variè componendi, dividendi, contrahendi, ampliandi, comparandi, & id genus ſimilia. Heinc tertium ſaltem Idearum genus diſtinctum non eſt à ſecundo: nam Idea Chimæræ alia non eſt, quàm Idea capitis leonis, ventris capræ, caudæ ſerpentis, ex quibus mens unam componit, cùm illæ ſeorſim, ſive ſingulæ adventitiæ ſint. Sic Idea gigantis, hominiſve inſtar montis, aut

aut mundi totius concepti, non alia est, quàm adventitia; Idea putà hominis magnitudinis vulgaris, quam mens ampliat pro libitu, tametsi tantò confusiùs, quantò ampliùs concipit illam. Sic Idea pyramidis, urbis, aut alterius rei nunquam visæ, non alia est, quàm adventitia visæ antea pyramidis, urbis, aut alterius rei non nihil deformata, ac proinde confusâ aliquâ ratione multiplicata, comparatáque. Quod spectat ad species, quas dicis innatas, eæ profectò nullæ videntur, & quæcunque dicuntur tales, videntur originem quoque habere adventitiam. *Habeo*, inquis, *à mea natura, quòd intelligam quid sit Res.* Non puto verò te velle loqui de ipsa vi intelligendi, de qua nec dubium, nec quæstio est; sed potiùs de Idea Rei. Non loqueris etiam de Idea alicujus Rei particularis: nam Sol, hic lapis, omnia singularia, sunt Res, quarum esse Ideas innatas non dicis. Loqueris ergo de Idea Rei universè consideratæ, & prout cum ente synonyma est, ac tam latè, quàm illud patet. Quæso te verò hæc Idea quomodo esse potest in mente, nisi simul sint tot res singulares, illarumque genera, ex quibus mens abstrahat, formetque conceptum, qui nullius singularium proprius sit, & omnibus tamen conveniat? Profectò si Idea Rei innata est, innata quoque erit Idea animalis, plantæ, lapidis, omnium universalium: nihilque erit opus, ut nos fatigemus ad internoscendum plura singularia, quò resectis variis discriminibus, id solùm retineamus, quod videbitur omnibus commune, seu, quod idem est, generis Ideam. Dicis quoque *te habere à tua natura, ut intelligas quid sit veritas, seu*, ut ego interpretor, *Ideam veritatis.* Porrò, si veritas nihil aliud est, quàm conformitas judicii cum re, de qua fertur judicium, Veritas est quædam relatio, ac proinde nihil distinctum ab ipsis re, Ideaque ad se relatis; seu, quod idem est, ab ipsa rei Idea: quippe quæ & se, & rem, qualis est, repræsentat. Quare & non alia est veritatis Idea, quàm Idea rei, quatenus rei conformis est, seu quatenus ipsam repræsentat cujusmodi est: adeò proinde, ut si Idea Rei non innata, sed adventitia sit; Idea quoque veritatis adventitia sit, non innata. Et cùm id de qualibet veritate singulari intelligatur, intelligi etiam potest universè de veritate, cujus notio, seu Idea (ut jam dictum est de Idea Rei) ex notionibus, seu Ideis singularium eruitur. Dicis rursus *te habere à tua natura, ut intelligas quid sit cogitatio*: (interpretor semper *Ideam cogitationis.*) Verùm, ut mens ex idea unius urbis fingit Ideam alterius: ita ex Idea unius actionis, ut visionis, vel gustationis, fingere potest Ideam alterius,
ipsius

ipsius putà cogitationis. Nempe analogia agnoscitur quædam inter facultates cognoscenteis, unáque ad alterius notitiam facile deducit. Quanquam de Idea cogitationis laborandum non est; sed de Idea potius ipsius méntis, atque adeò animæ, quam si innatam dederimus, nihil erit incommodi admittere quoque Ideam cogitationis innatam. Quare & exspectandum est, donec probata res fuerit de ipsa Mente, seu anima.

RESPONSIO.

M*Iror verò ratiocinium, quo probare vis omneis nostras ideas esse adventitias, nullasque à nobis factas*; quia, *inquis*, mens facultatem habet non tantùm percipiendi ipsas ideas adventitias, sed præterea illas variè componendi, dividendi, contrahendi, ampliandi, comparandi, & id genus similia: *unde concludis ideas chimærarum, quas mens facit componendo, dividendo, &c. non esse ab ipsa factas, sed adventitias. Quo pacto etiam posses probare nec signa ulla facta fuisse à Praxitele, quoniam à se non habuit marmor ex quo illa exsculperet; nec te has objectiones fecisse, quia ex verbis non à te inventis, sed ab aliis mutuatis ipsas composuisti. At certè nec forma chimæræ in partibus capræ, aut leonis, nec forma tuarum objectionum in singulis verbis quibus usus es, sed in sola compositione consistit. Mirabile etiam est quod ideam* Rei *non posse esse in mente sustineas*, nisi simul sint ideæ animalis, plantæ, lapidis, omniumque universalium: *tanquam si ut agnoscam me esse rem cogitantem debeam agnoscere animalia, & plantas, quoniam debeo* Rem, *sive quid sit* Res *agnoscere. Nec veriùs hîc de veritate agis. Ac denique cùm ea tantùm de quibus nihil affirmavi impugnes, non nisi in ventos præliaris.*

INSTANTIA.

MIraris meum ratiocinium; Ego verò miror tuam securitatem; quasi ego censuerim nullas Ideas esse à nobis factas, aut concluserim ideas Chimærarum (quarum dixi parteis adventitias) non esse à mente factas; & non dixerim mentem facere, componendo, dividendo, &c. Mirabilior est usurpatio & applicatio exempli de Praxitele; adeò illud quadrat ad meum institutum, arguitque te id quod voluisti dicere, non consideraste. Nimirùm ut Praxiteles non habet ex se marmor, & aliunde tamen oblatum exsculpit, formatque; ita

I. Declinatas fuisse difficultates præcipuas, quibus efficitur non esse ideas, nisi adventitias; & quo artificio alia idea in exemplum assumpta, alia prætermissa.

ita ego censui Mentem non habere in se Ideam Chimæræ ; sed ex adveniente , oblatáque aliunde triplici Idea Leonis , Capræ , & Serpentis , resecare aliqua , & ita coadunare residua , ut Idea maneat confecta , quæ sit Prima Leo, postremà Draco , media ipsa Chimæra. Ac si dixissem quidem nullas esse Ideas factitias , pernegassemque Ideam Chimæræ , cæterorumque similium ; non id mirarer: verùm supposui planè quòd essent, cùm declaravi me velle solùm genus illud Idearum tertium non esse à secundo distinctum, quatenus factitiæ ad adventitias pertinent,tanquā ex illis factæ, pro ea vi,quam mens habet adventitias componendi,dividendi, contrahendi, ampliandi,comparandi,&c. Idem de compositione mearum objectionum ex verbis quorum author non sum, quod de sculptura Praxitelis dicis;sed fœliciusﾭne eam usurpes,applicesve,res ipsa clamat.Nam & quod subjungis *nec formā Chimæræ in partibus Capræ,aut Leonis,nec formā mearum objectionum in singulis verbis,quibus usus sum, sed in sola compositione consistere* : Cedò quid velis ? Pergis *id etiam esse mirabile , quòd Ideam Rei non posse esse in mente sustineam , nisi simul sint Ideæ Animalis, Plantæ, lapidis, omniumque universalium, tanquam, si, ut agnoscas te esse rem cogitantem debeas agnoscere animalia , & plantas , quoniam debes Rem, sive quid sit Res agnoscere.* Sed mirabilissimum sanè est velle te hoc modo difficultatem eludere ; & præterlabi aliam , hocce verbulo , *Nec verius hic de veritate agis.* Cùm addis verò *me ea tantùm , de quibus nihil affirmasti impugnantem , non nisi in ventos præliari :* id significas , quod pridem agnovi , quodque unum reperio, videlicet ventum. Et quod ad hunc quidem locum attinet , verum quidem est te non affirmasse , *an distinctis tribus Idearum generibus omnes essent adventitiæ , vel omnes innatæ, vel omnes factæ, quòd nondum clarè veram illarum perspexisses originem* ; Sed neque me id latuit , qui & verba retuli , & ne fallacia tamen subreperet , donéc perspexisses , pronunciaresque ea de re , declaravi , quas Ideas factas , innatasque supponeres , revocari ad adventitias : Neque , si id non affirmasti , asserere debes te nihil affirmasse , qui & affirmasti *illas Ideas esse in te ; & habere te duo cogitationum genera ; & nullam propriè esse falsitatem in iis quæ sunt Ideæ , aut affectus, &c.* Prætereo autem te non affirmasse neque determinasse deinceps quid sentiendum foret de triplici illo genere Idearum,ac de iis præsertim, quas ad primum genus pertinere censueras, Ideam Rei , Ideam veritatis , Ideam cogitationis;ac me proinde haud abs re illas expendendas hoc loco censuisse , quas tu innatas supponeres , & velles nihilomi-

lominùs te non ſupponere videri. Eadem ratione dixi de factitiis, quas tu ſupponeres (& velles tamen videri non ſupponere) poſſe à Mente fieri, licèt nihil habente adventitium, nihilve mutuante à rebus externis. Verùm tu noluiſſes ad iſta attendi; Ne cùm poſteà cenſeres quaſdam aut haberi à te, aut fieri à te, admoneri poſſes te, licèt abductum à rebus corporeis, retinere illas ex eo uſque ſtatu, in quo verſabaris cum rebus corporeis. Quin etiam te obſervo artificioſè non recenſuiſſe heic in genere innatarum Ideas *Dei*, & *animæ*; ut nempe videreris poſteà advertere primùm illas tibi innatas eſſe: recenſuiſſe verò Ideas *Rei*, *Veritatis*, *cogitationis*, ut videreris ex teipſo, & nulla alia re cognita, advertiſſe, quòd eſſes Res Cogitans, quódque id eſſet Verum.

II. *Declinatum ſpecialiter, quod objectum fuerat circa Ideam Rei non formatam, niſi ex perſpectis ſingularibus, prahabitiſque illorum Ideis: Et, eum, qui poſtquàm affectavit exuere præjudicia, deprehendit in ſe aliquas ideas, dicere non poſſe eas eſſe innatas.*

Porrò, quia præſertim mirabile ducis, quod de Idea Rei objeci, adverto imprimis, quàm id properè reprehenderis; cùm non ſuſtinuerim, quod ais, *Ideam Rei non poſſe eſſe in mente, niſi ſimul ſint Ideæ Animalis, Plantæ, Lapidis, omniumque univerſalium*; ſed quæſierim primùm quomodo Idea Rei poſſet eſſe in mente, niſi ſimùl eſſent tot res ſingulares, illarumque genera, quot ſufficerent, ut abſtraheretur, formareturque univerſalis rei conceptus: ac deinde dixi, ſi Idea Rei innata foret, innatas quoque fore Ideas Animalis, plantæ, lapidis, aliorum, quæ inſtar Rei ſunt univerſalia. Adverto rurſùs, quàm parum conſonanter iis, quæ dixeram, conſequutionem deduxeris; utque cùm debuiſſes ſaltem declarare an ad agnoſcendum de te, quòd eſſes Res, neceſſaria foret præter tui notitiam, agnitio nullius, unius, quorundam ſingularium; te id callidè declinaſſe, ac latenter præteriiſſe ſub cauſſante particula, *tanquam ſi*. An dices non fuiſſe neceſſe, ut id explicares, quoniam cùm Ideam Rei innatam ſtatueres, manifeſtum fuerit nullius rei ſingularis, præterquam tui, agnitionem neceſſariam eſſe? At primò id nondum ſtatueras, ut ſtatuiſſe intereraт. Deinde ſtatueris, non ſtatueris; eadem remanet ſemper difficultas. Nam quando dicis *Ego ſum Res*, Aut conceptus Rei eſt ſingularis, aut univerſalis. Si ſingularis, ergo, tui ipſius; nam ſi alterius, ſenſus propoſitionis foret, *Ego ſum alius à meipſo*. At ſi tui ipſius, identica eſt, ut loquuntur, & nugatoria propoſitio, idem enim eſt, ac ſi diceres *Ego ſum Ego*. Si univerſalis, ergo includit comparationem tui ad alia, quibus idem attributum conveniat; idemque eſt ac ſi diceres, *Ego ſum certa res*, ſeu *una ex numero rerum*. Igitur præter agnitionem tui debent res aliæ quoque agnoſci. Sic cùm dicis *Res cogitans*, ipſa vox

Cogitans se habet haud-dubiè per modum differentiæ limitantis late-patentiam ipsius vocis *Res*, ut cùm dicis *Ego sum res Cogitans*, sensus sit, *Ego sum Res non quælibet*, *sed* talis, quæ cogitet; unde & res aliæ, quæ non cogitant, agnoscuntur. Quorsùm hæc verò? Nempe ut noscatur Ideam Rei non innatam, sed verè acquisitam esse ex inspectione plurium rerum singularium, detractis discriminibus, & retenta solùm communi notione. Ex quo duo dico; unum; si nihil unquam novisses, & concesso tamen, quòd te omnibus sensibus obturatis cogitasses, verisimile prorsus esse, quòd nihil aliud cogitasses præter hoc, Ego, Ego, Ego; Siquidem nihil potuisses tibi tua cogitatione tribuere, cùm neque novisses ullum attributum, neque novisses vim verbi *Sum*, qui non novisses quid foret esse, aut discrimen inter esse, & non esse. Et quamvis cogitasses, non potuisses tamen dicere ego cogito, quia non intellexisses, quid esset cogitare. Alterum, non posse te ex iis quæ tibi in ista tua abductione fingis, argumentari ad ea, quæ facturus fuisses in illa mera omnis notitiæ præexsistentis negatione. Quippe si jam cogitas Cœlum, Angelum, DEVM, Si Rem, veritatem, cogitationem; si Solem, ignem, strepitum, si Sirenas, Hippogryphas, Chimæras, si Ideas, Iudicia, affectus; si de his, cæterisque tam multis affirmas, negas, ratiocinaris varia; non idcircò dicere potes fuisse te eadem cogitaturum, affirmaturum, negaturum, ratiocinaturum in illo ejusmodi statu. Quid ita porrò? Scilicet ne deinceps putes admitti debere ut certissimum demonstrationis principium, quod in hunc modum fuerit conclusum:

Qui, rebus priùs cognitis, habet se in statu ignorantiæ per affectatam abstractionem, huic promptum est agnoscere Ideas innatas, seu quas haberet in statu ignorantiæ per puram negationem:

Atqui ego, rebus priùs cognitis, habeo me in statu ignorantiæ per affectatam abstractionem:

Igitur mihi promptum est agnoscere Ideas innatas, seu quas haberem in statu ignorantiæ per puram negationem.

D V-

DVBITATIO III.

De adventitia Idearum origine, ex iis, quæ cæco, & surdo desunt comprobata: & de Idea unica Solis, quæ sensu habita, ratione ampliatur.

VIderis posteà *vertere in dubium, non tantùm utrum Ideæ aliquæ procedant ex rebus externis, sed etiam utrum omninò sint externæ res aliquæ:* viderisque proinde inferre, *quamvis sint in te Ideæ rerum, quæ dicuntur externæ, non tamen Ideas arguere, quòd res sint, quoniam non ab ipsis necessariò procedant: sed possint vel à te, vel modo alio nescio quo esse.* Hac puto de causa ante dicebas, *te non percepisse priùs terram, cœlum, sidera; sed terræ, cœli, siderum Ideas, à quibus posset esse delusio.* Itaque, si nondum credis terram, cœlum, sidera, & cætera esse; cur quæso supra terram ambulas, promovesve corpus, ut respectes Solem? cur ducis ad ignem, ut calorem sentias? cur ad mensam, aut cibum, ut famem explies? cur moves linguam, ut loquaris, aut manum, ut hæc ad nos scribas? Certè ista quidem aut dici, aut excogitari subtiliter possunt; at negotium nihil promovent: & cùm revera non dubites, quin res istæ extra te sint, agamus seriò, ac bona fide, & ut res sunt, ita loquamur. Sin supposita existentia rerum externarum, putas abundè demonstratum non posse nos ex illis mutuari quas habemus ipsarum Ideas; solvendæ tibi rationes sunt, non modò quas ipse tibi objicis, sed quæ prætereà objici possunt. Scilicet ita accipis, *quasi Ideæ admittantur provenire ex rebus, quia ita videmur docti à natura; & quia experimur illas à nobis, nostrave voluntate non pendere.* Verùm ut nihil neque de rationibus, neque de solutionibus dicamus, opponendum quoque, & solvendum erat inter cætera, quamobrem in cæco nato nulla sit Idea coloris, aut in surdo vocis; nisi quia istæ res externæ non potuerunt ex se immittere in infœlicis illius mentem ullam sui speciem: quòd fores à nativitate conclusæ, obicesque illis trajiciendis fuerunt perpetuò positi. Vrges posteà *exemplum Solis, cujus cùm duæ sint Ideæ, una hausta ex sensibus, ut putà quâ parvus apparet; altera ex rationibus Astronomicis; quâ ingens esse concipitur: illa similior, ac verior est, quæ non ex sensibus ducta est, sed ex notionibus innatis elicita, vel quacumque alia ratione effecta.* Enimverò geminæ illæ Solis Ideæ simi-

les sunt, & veræ seu Soli conformes, sed una magis, alia minus; eodem modo, quo duæ ejusdem hominis Ideæ, una emissa ex decimo passu, alia ex centesimo, aut millesimo, similes & veræ, seu conformes sunt; sed illa magis, ista minus, eò quòd illa, quæ propiùs venit, deteritur minus, quæ longiùs, magis, ut explicaretur, si liceret paucis, neque tu ipse satis caperes. Quod autem mente sola percipiamus vastam illam Ideam Solis, non ea propterea elicitur ex innata quadam notione; sed ea, quæ per sensum incurrit, quatenus experientia probat, & ratio illi innixa confirmat res distanteis apparere minores seipsis vicinis; tantùm ampliatur ipsâ vi mentis, quantũ constat Solem à nobis distare, exæquarique diametro suâ tot illis terrenis semidiametris. Et capere vis hujusce Ideæ nihil à natura esse insitum? illam require ex cæco nato. Experiere primùm non esse in illius mente coloratam, aut lucidam: experiere deinde neque esse rotundam, nisi quis illum monuerit, ipseque priùs corpus rotundum manibus attrectaverit: experiere denique non esse tantam, nisi vel ratione, vel authoritate motus præacceptam ampliaverit. Quanquam, ut istud interjiciam, quæso te, nos ipsi, qui toties Solem conspeximus; qui toties apparentem ejus diametrum observavimus; qui toties de vera ratiocinati sumus; quæso te, inquam, habemus-ne aliam, quam vulgarem imaginem Solis? Colligimus quidem ratione esse Solem majorem terra centum sexaginta, & pluribus vicibus: at propterea Ideam-ne tam vasti corporis habemus? Ampliamus hanc sanè sensibus acceptam, quantum possumus, contendimus mentem, quantum possumus: at nihil tamẽ aliud, quàm tenebras meras nobis facimus: & quoties habere distinctam de Sole cogitationem volumus, oportet mens redeat ad speciem, quam intercedente oculo accepit. Sufficit illi si non abnuat, quin Sol revera major sit, quin si oculus propiùs admoveatur, ampliorem Ideam adeptura sit; & intereà tamen quantam obtinet, ad tantam attendat.

RESPONSIO.

H*Ic ut convellas rationes ob quas de rerum materialium exsistentia censui esse dubitandum, quæris* cur ergo supra terram ambulem, *&c. in quo manifestè principium petitur: assumis enim id quod esset probandum, nempe tam certum esse me supra terram ambulare, ut de eo non possit dubitari. Et cùm rationibus, quas mihi objeci & refutavi, unam vis addere,* quamobrem in cæco

cæco nato nulla sit Idea coloris, aut in surdo vocis, *planè ostendis te nullam habere ullius momenti; qui enim scis nullam esse ideam colorum in cæco nato? cùm interdum in nobis, etsi claudamus oculos, nihilominus sensus lucis, & colorum excitentur; & quamvis quod ais conceˀdatur, nunquid eodem jure dici potest ab eo qui negat exsistentiam rerum materialium, cæcum natum non habere ideas colorum, quia ejus mens facultate illas formandi est destituta, quo à te dicitur ipsum easdem non habere quia oculis est privatus? Quæ subjungis de duabus ideis Solis nihil probant: sed cùm ambas pro una accipis, quoniam ad unum Solem referuntur, idem est ac si diceres verum & falsum non differre, cùm de eodem subjecto affirmantur: & cùm illam quam ex rationibus Astronomicis colligimus negas esse ideam, nomen ideæ ad solas imagines in phantasia depictas, contra id quod expressè assumpsi, restringis.*

INSTANTIA.

I. Objectionem factã de cæco & surdo esse insolutam: neque ex quibusdam solùm propositis, id quod intenditur, legitimè concludi.

Ridiculum planè me habeam, si assumam tibi probandum te supra terram ambulare, videre, calefieri, comedere, loqui, sentire, &c. Dixisti tu *neminem unquam sanæ mentis seriò de istis dubitasse*: Si ergo seriò jam dubitas, & cùm ego quæsierim, ut seriò, ac bona fide ageremus, loqueremurque de rebus, ut essent, conditionem non accipis, ecquid est, cur hac de re instem? Dicis *me nullam ullius momenti habere rationem quærendi quamobrem in cæco nato nulla sit Idea coloris, aut in surdo vocis.* Age ergo, quam-nam tu ipse & cujus momenti adversus id affers? *Quî enim scis*, inquis, *nullam esse ideam colorum in cæco nato, cùm interdum in nobis, etsi claudamus oculos, nihilominùs sensus lucis, & colorum excitentur.* Peregregiè videlicet. Quæsitum fuerat, An cùm habeamus ideas rerum, quæ dicuntur externæ, exempli gratiâ, coloris, aut vocis, probari posset nos tales ideas ex ipsismet rebus mutuari. Negâras tu, & allatis duabus adversus te rationibus, illas solveras; Ego objeci non eas solas afferri, ac solvi debuisse, sed debuisse maximè illam, quæ ex comparatione nostri, cum cæco, ac surdo nato petitur. Cùm enim idea coloris sit in nobis, quæ non est in cæco, & idea vocis, quæ non est in surdo, argumentatus sum caussam esse, quia nos, Deo propitio, habemus oculos apertos, quibus colores; apertas aureis, quibus sonos exceperimus; illi neque oculos, neque aureis apertas, quibus unquam exceperint, excipereve potuerint, habeant. Iam cùm deberes hoc solvere, declararéque quam aliam ob caussam sint in nobis ideæ colorum, ac vocum, in cæco verò, ac surdo non sint, si po-

si potuimus aliunde illas, quàm ex ipsis rebus mutuari, subterfugis, interrogando, *Qui sciam in cæco nato nullam esse ideam colorum?* Intereà verò potuit-ne lepidius quicquam abs te requiri? Et putas quòd respondere non potui, quod olim Aristoteles, dum quærenti cuipiam, quorsum nos res pulcræ delectent, cæci ista quæstio est, inquit. *At interdum*, inquis, *in nobis, licèt claudamus oculos, nihilominùs sensu lucis, & colorum excitantur.* Ita sanè interdum excitatur sensus obtusus aliquis lucis, clariorúmve colorum: Sed nempe quia videntes sumus, & palpebras transparenteis habemus, adeò ut sint in nobis instar veli non planè opaci. At perinde ne excitatur iis, quibus oculi vel confossi, vel effossi sunt, & quibus pares (quod ad privationem facultatis videndi spectat) Cæci ab exortu accipiendi sunt? Fuit olim cæcus ab exortu, qui sub eodem mecum Professore Philosophiæ operam dedit. Memini me ipsi non semel apposuisse tam in Sole, quàm in umbra colores varios, jussisseque, ut experiretur num quidpiam foret discriminis; porrò nullum unquam agnovit. Tu nisi credis, idem experire, & quamvis judicium de coloribus ad cæcum remittas, agnosces saltem, ut opinor, Te, si cum hac, qua polles videndi facultate, mansisses hûc usque clausis oculis, non tam multas futuras fuisse ideas colorum, imaginésque rerum in te, ac jam sunt, postquam toties, tamdiúque apertos, attentósque habuisti. Addo, ut concedam in cæco eundem fieri sensum lucis, & colorum, qui interdum in nobis clausis oculis excitatur, difficultatem semper solvendam manere, unde-nam ille accipiat obtusam hujuscemodi lucis, colorúmque Ideam, nisi accipiat ex rebus externis? & unde fiat, ut quam nos claram, distinctamque habemus, ille non habeat, nisi habeamus ex iisdem rebus, quatenus ipsarum speciebus ad nos adlabentibus, apertas fores habuimus; illi apertas non habuerunt. En aliud genus subtilitatis, dum ais *negantem exsistentiam rerum materialium, tam dicere posse cæcum natum non habere Ideam colorum, quia ejus mens facultate illas formandi est destituta; quàm ego dico non habere, quia est privatus oculis.* quasi verò vel audiendus sit, qui negat exsistentiam rerum materialium, atque adeò se hominem? vel ille perinde in mentem cæci penetret, ut agnoscat quæ facultates illi desint, aut non desint, ac ipse inspicio in ejusdem faciem, & quæ sint in illa, aut non sint organa discerno? vel denique ille possit probabiliter adeò dicere, hic cæcus idcircò non videt, quia mens ejus caret facultate videndi, non quia caret oculis; quos tametsi haberet optimè dispositos, nihilominùs non vide-

videret; ac ego possum dicere, hic cæcus idcircò non videt, quia caret oculis, non quia caret facultate videndi, quam licèt haberet perfectissimam, nihilominùs carens oculis non videret. Ex his constat, quàm solida ista ratiocinatio sit:

Qui duabus quibusdam rationibus non movetur, ut existimet Ideas, quas habet rerum externarum, esse desumptas ex ipsis rebus, is non debet admittere esse ex ipsis rebus desumptas:

Atqui ego non moveor duabus quibusdam rationibus, ut existimem Ideas, quas habeo rerum externarum, esse desumptas ex ipsis rebus:

Igitur non debeo admittere esse ex rebus ipsis desumptas.

II. *Difficultatem præcipuam de Idea Solis dissimulatam: Ideam propriè imaginem esse: Aliquâ per veram ideam percipi, aliqua vi consequutionis.*

Haud dispar subtilitas est, dum ais *me duas illas Solis Ideas, quæ ad unum Solem referuntur, accipientem pro una, idem facere, ac si dicerem verum, & falsum non differre, cùm de eodem subjecto affirmantur.* Quasi verò, aut ego dixerim Ideam Solis, quatenus pedalis apparet, ita esse veram, ut cùm ratione deducimus coæquari Solem tot illis terrenis semidiametris, ampliata pro captu Idea sit falsa? Aut quasi verum simul non sit, & apparere Solem pedalem, & esse ingentis illius magnitudinis, quæ ratiocinando ostenditur? Aut periculum subsit, ne Dialectici deprehendant me affirmantem verum, & non verum de eodem subjecto, respectu ejusdem considerationis, ac idcircò esse in me contradictionem sint ostensuri? Verùm subtilissima subtilitas est, cùm pro more ais, *ea, quæ subjungo de duabus Solis Ideis nihil probare*; ac sub iis verbis præterfugis ipsum caput difficultatis. Quia enim quæstio erat, Idea-ne Solis esset innata, seu ex notionibus innatis elicita; remisi te ad cæcum natum, ut experireris, qualem-nam Ideam Solis haberet ex se, qui neque lucidam, neque coloratam, imò neque rotundam, neque Solem, quantus est, repræsentantem, nisi fando quid accepisset, habere posse videretur; at Tu, ut solertissimè, ita & providissimè cavisti, ne in hujusmodi scopulum videreris fuisse impactus. Caussaris deinde, *quòd nomen Ideæ restringam ad solas imagines in phantasia depictas, contra id, quod tu expressè assumpsisti.* Quo loco non reprehendis primò quòd Ideæ nomen restringam ad imagines. Et quorsum certè faceres, cùm non modò ea sit omnium de Ideis loquentium notio, ut illas pro rerum imaginibus habeant; sed tu quoque anteà Cogitationes dividens, ita dixeris, *quædam ex his, tanquam Imagines sunt, quibus solis propriè convenit Ideæ nomen, ut cùm hominem, vel chimæram, vel cælum, vel Angelum, vel Deum cogito. Aliæ verò, alias quasdam præ-*

 tereà

tereà formas habent, ut cùm volo, cùm timeo, cùm affirmo, cùm nego; semper quidem aliquam rem, ut subjectum meæ cogitationis apprehendo; sed aliquid etiam amplius, quàm istius rei Similitudinem complector; & ex his aliæ voluntates, sive affectus, aliæ judicia appellantur. Quæ quidem refero, ut memineris te accipere propriè Ideas, pro quibusdam Imaginibus, seu Similitudinibus rerum; ipsas autem actiones affirmandi, negandi, timendi, volendi, aut quicquid in ipsis reperitur, præter imagines, aut Similitudines rerum, quæ apprehenduntur, dum affirmantur, negantur, &c. non esse censendum Ideas; aut saltem, si censeantur, id fieri impropriè. Secundò ergo reprehendis, quòd *Nomen Ideæ restringam ad imagines in phantasia depictas.* Cæterùm ego neque ad depictas in phantasia, neque ad depictas in Intellectu restringo; sed extendo potiùs ad omneis, qualscumque, & quomodocumque, & ubicumque in nobis licet experiri. Quid est ergo, quod reprehendis, aut quod inter te, & me est discrimen? Nimirùm quòd ego retineam generalem illam, & tibi mox antè probatam notionem Ideæ, ut scilicet imago sit; tu brevi oblitus, ad id transferas, quod imago non sit, quodque non possis dicere qualem tibi rem repræsentet. Et quia ægrè fers tibi objici, aut quæri ex te qualem-nam ergo rem concipias, cujus dicis te habere Ideam, & cujus ego non experior habere me imaginem, objicis tu quærere me Ideas, seu Imagines, quales depinguntur in Phantasia, non verò quales in Intellectu. Tum quia perabsurdum videtur Imagines, quæ sint in Phantasia, qualis est Solis diametri pedalis esse adeò claras, & distinctas; Imagines verò, quæ in Intellectu, qualis est Solis terrâ majoris plusquàm centies sexagies, adeò obscuras, & confusas; parùm abest, quin neges imagines esse, & censeas nihilominùs veras, propriéque dictas Ideas. Heinc securus ipsas à te percipi clarè, & distinctè, prorumpis in convitia, quasi ipse solus intellectu utaris, ego in sola phantasia, seu imaginatione consistam. Viderint tamen id Lectores, ubi ea percurrerint, quæ de Idea, ac magnitudine apparente, & vera Solis in dubitatione dixi, memores eorum, quæ attigi in superiorem Meditationem. Repeto hoc solùm, aliud esse, percipere nos aliquid per veram Ideam, seu Imaginem; aliud per necessariam ex supposito aliquo antecedente consequutionem. Etenim priore modo concipimus rem esse quid tale, posteriore debere esse quidpiam tale: Et ut priore intelligimus rem distinctè, & qualis in se est; ita posteriore non intelligimus nisi confusè, & analogicè, hoc est referendo ad aliquid,

aliquid, quod sit per Ideam aliquam perceptum. Exemplum est jam insinuatum: Occurrunt nobis duo homines, unus facie apertâ, alius larvatâ: prioris faciem percipimus per veram Ideam, seu imaginem, posterioris per consequutionem ex eo, quòd in eo agnoscimus cætera humanæ formæ indicia. Vnde & intelligimus in priore quidem humanam faciem esse, at in posteriore debere esse; & ut prioris faciem cognoscimus distinctè, & qualis est in se; ita posterioris non nisi confusè, & ex analogia ad faciem cæterorum hominum, in quibus observavimus frontem, nasum, mentum, oculos, genas, os, cætera, quibus iste debeat habere similia. Idem dicendum de superficie, & de fundo maris, quorum alterum per Ideam, alterum per consequutionem intelligitur. Idem de aliis omnibus rebus, ac iis etiam, quarum species nimis vel minutas, vel auctas habemus; adeò ut ad veras referendæ sint. Sic enim cùm nobis duæ turres inter se æquales, verùm una propè, alia procul occurrerint, utramque quidem percipiemus per Ideam, sed quia propioris erit germana, posterioris imminuta, fiet tamen ut percipiamus remotiorem æqualem priori, non per veram Ideam, sed per consequutionem, habitâ ratione distantiæ, & per ampliationem speciei, prout ad germanam refertur.

DVBITATIO IV.

De Idea substantiæ non propria, & per accidentia, ac instar ipsorum; deque Idea Dei desumpta ex rebus, earumve perfectionibus.

AGnoscens deinde inæqualitatem, & diversitatem Idearum, *Procul dubio*, inquis, *illæ quæ substantiam mihi exhibent, majus aliquid sunt, atque ut ita loquar, plus realitatis objectivæ in se continent, quàm illæ quæ tantùm modos, sive accidentia repræsentant. Et rursus illa, per quam summum aliquem Deum æternum, infinitum, omnipotentem, rerum omnium, quæ præter ipsum sunt, creatorem intelligo; plus profectò realitatis objectivæ in se habet, quàm illæ per quas finitæ substantiæ exhibentur.* Incedis porrò heic passu grandi. Quare nonnihil sistenda es. Ac non hæreo quidem circa id, quod vocas realitatem objectivam. Satis est, quòd cùm vulgò dicant res externas esse subjectivè, seu formaliter in seipsis, objectivè autem, seu idealiter

liter in Intellectu; videaris tu nihil aliud velle, quàm debere Ideam conformari rei, cujus est Idea: adeò ut repræsentativè nihil contineat, quod ipso facto non sit in ipsamet re; & tantò plus repræsentet realitatis, quantò res repræsentata plus realitatis in seipsa habuerit. Distinguis certè statim pòst realitatem objectivam à formali, quæ, ut interpretor, sit ipsa Idea, non ut repræsentans, sed ut entitas aliqua. Cæterùm constat seu Ideam, seu realitatem objectivam ejus, non esse mensurandam penes totam realitatem formalem rei, seu quam res ipsa habet in se; sed penes eam duntaxat partem, cujus intellectus notitiam accepit; seu, quod est idem, penes notitiam, quam intellectus habet de re. Sic nempe esse in te dicetur Idea perfecta, ejus hominis quem attentè, & sæpius, & in omnem faciem circumspexeris; at illius, quem in transcursu, quem semel, quem ex parte solùm videris, erit profectò imperfecta. Quod si non ipsum hominem, sed larvam faciei obductam, & vesteis corpus undequaq; contegenteis adspexeris; aut dicendum est non esse in te illius Ideam; aut si est aliqua, illã esse imperfectissimam, summéque confusam. Ex quo dico haberi quidem Ideam distinctam, germanamque accidentium; at substantiæ sub iis latentis non nisi confusam, fictamq; ad summum. Adeò ut cùm dicis *plus esse realitatis objectivæ in Idea substantiæ, quàm in Idea accidentium*; primùm negandum sit substantiæ esse veram Ideam seu repræsentationem, atq; idcirco ullam ipsius realitatem objectivam: ac deinde ubi fuerit aliqua concessa, negandum quoque sit eam esse majorem, quàm sit in Ideis accidentium, cùm quicquid realitatis hujusmodi habet, habeat ex Ideis eorum accidentium, sub quibus, vel quorum instar concipi substantiam suprà diximus, declarantes illam concipi non posse nisi ut extensum, figuratum, coloratum aliquid. Circa id quod subdis *de Idea Dei*, quæso te, cùm tibi nondum constet an sit Deus, quomodo nosti Deum repræsentari per sui Ideam, summum, æternum, infinitum, omnipotentem, omnium creatorem? An-non ex præconcepta de Deo notitia, quatenus audiisti illa attributa de Deo enunciari? Quippe si nihil tale hactenus audiisses, ita-ne describeres? Dices hoc jam solum afferri in exemplum, absque eo, quod quidpiam adhuc definiatur. Esto: sed vide ne posteà id habeas quasi præjudicatum. Dicis esse in Idea Dei infiniti plus realitatis objectivæ, quàm in Idea rei finitæ. Sed primò, cùm humanus intellectus non sit concipiendæ infinitatis capax; ideò neque habet, neque respicit Ideam infinitæ rei repræsentatricem. Quare & qui infinitum

infinitum quid dicit, attribuit rei, quam non capit, nomen quod non intelligit; quoniam ut res extenditur ultra omnem illius captum; ita finis negatio extensioni illi attributa ab eo non intelligitur, cujus intelligentia fine aliquo semper coërcetur. Deinde, cùm maximæ quæque perfectiones soleant Deo attribui; videntur eæ omnes desumptæ ex rebus, quas vulgo miramur in nobis, cujusmodi sunt diuturnitas, potentia, scientia, bonitas, beatitudo, &c. quæ quantum possumus ampliantes, pronunciamus Deum æternum, omnipotentem, omniscium, optimum, beatissimum, &c. Quæ Idea porro hæc omnia repræsentat, non habet propterea plus realitatis objectivæ, quàm habeant res finitæ simul sumptæ, ex quarum Ideis, Idea illa compacta est, ac deinde, modo jam dicto, adaucta. Nam neque qui dicit æternum, complectitur propterea mente totam extensionem ejus durationis, quæ nunquam cœpit, & nunquam desitura est: neque qui omnipotentem, totam multitudinem effectorum possibilium, atque ita de cæteris. Postremò, ecquis dici potest habere Ideam de Deo germanam, seu quæ repræsentet Deum qualis est? Quàm pusilla res esset Deus, nisi esset alius, haberetque alia, quàm nostra hæc quantillacumque? Annon censenda est esse minor perfectionum proportio inter Deum, & hominem, quàm inter Elephantem, & intercutaneum animalculum acari? An ergo, si quis ex observatis acari perfectionibus, efformaret in se Ideam, quam Elephantis diceret, germanamque assereraret, ineptissimus haberetur: & sibi plaudet, si quis ex visis hominis perfectionibus, Ideam efformet, quam & Dei esse, & germanam esse contendat? Quæso etiam pauculas istas, quas in nobis esse deprehendimus, quomodo in Deo agnoscimus esse? Et ubi agnoverimus, qualem-nam licebit propterea ejus essentiam imaginari? Est profectò Deus supra omnem captum infinitis intervallis; & cùm mens nostra ad illius contemplationem comparatur, non modò caligat, sed & nulla est. Quare neque est cur dicamus germanam ullam esse Ideam, quæ Deum repræsentet; abundéque est, si ex analogia harum rerum nostratium, qualemcumque, & ad usum nostrum eliciamus, formemusque ideam, quæ captum humanum non superet, neque realitatem contineat, quam in rebus cæteris, cæterarumve rerum occasione non percipiamus.

RESPONSIO.

Idem hîc facis, cùm negas substantiæ esse veram ideam, quia nempe substantia non imaginatione, sed solo intellectu percipitur. Atqui dudum ego protestatus sum, ô Caro, nihil mihi negotii esse cum illis qui sola sua imaginatione, non autem intellectu uti volunt. Ubi verò ais, substantiæ ideam nihil habere realitatis, quod non habeat ex ideis eorum accidentium, sub quibus, vel quorum instar concipitur, *probas te revera nullam habere distinctam, quia nunquam substantia instar accidentium concipi potest, nec suam realitatem ab iis mutuari; sed contra vulgò à Philosophis accidentia substantiarum instar concipiuntur, nempe quoties realia esse dicuntur. Nulla enim accidentibus realitas (hoc est nulla entitas plusquam modalis) tribui potest, quæ non ab idea substantiæ desumatur. Porrò ubi ais*, ideam Dei haberi tantùm ex eo quòd audiverimus quædam attributa de Deo enuntiari, *vellem adderes undenam ergo primi homines, à quibus ista audivimus, eandem Dei ideam habuerint; si enim à se ipsis, cur non etiam eandem à nobis habere possumus? si verò à Deo revelante, ergo Deus existit. Cùm autem addis*, eum qui infinitum quid dicit, attribuere rei quam non capit nomen quod non intelligit; *non distinguis intellectionem modulo ingenii nostri conformem, qualem de infinito nos habere unusquisque apud se satis experitur, à conceptu rerum adæquato, qualem nemo habet, non modò de infinito, sed nec fortè etiam de ulla alia re quantumvis parva. Nec verum est intelligi infinitum per finis, sive limitationis negationem, cùm è contra omnis limitatio negationem infiniti contineat. Nec verum etiam est*, ideam omnes illas perfectiones quas Deo tribuimus repræsentantem, non habere plus realitatis objectivæ quàm habeant res finitæ. *Fateris enim ipsemet istas perfectiones ab intellectu nostro ampliari ut Deo tribuantur. An ergo existimas illa quæ sic ampliata sunt non ideò majora esse non ampliatis? Et unde esse potest facultas omnes perfectiones creatas ampliandi, hoc est aliquid ipsis majus, sive amplius concipiendi, nisi ex eo quod idea rei majoris, nempe Dei, sit in nobis? Nec denique verum est*, perpusillum fore Deum si non sit major quàm à nobis intelligatur; *intelligitur enim esse infinitus, atque infinito nihil majus esse potest. Atqui confundis intellectionem cum imaginatione, fingisque nos Deum imaginari instar hominis alicujus permagni, tanquam si quis nunquam visum elephantem imaginaretur esse instar animalculi acari quammaximi, quod tecum fateor esse ineptissimum.*

INSTANTIA.

Videri intellectionem non posse ab imaginatione sejungi: & eandem esse, sive obversari in utraque imaginem.

QVàm gratiosus es, qui cùm te geras pro pura mente, & quicquid protestatus dudum fueris, mecum tamen, qui Caro sim, aliquid negotii habere digneris? An quia putas mihi adhùc intellectus quidpiam relinqui, quo gratiam hanc tuam percipiam? Videris sanè: alioquin enim, cur haberi ineptus velles, stylum in meram carnem exacuens? At, si ita sit, unde arguis uti me intellectu nolle, sed imaginatione duntaxat? An-non te satis interpellavi, ut criterium traderes, quo possem agnoscere uti me nunc intellectione, quæ non esset imaginatio, nunc imaginatione, quæ non esset intellectio? Et quare, si aliquod nôras, noluisti illud tradere? An Imaginationem vis esse, cùm rem aliquam sic percipimus, ut imaginem ejus quandam nobis obversantem quasi intueamur: Intellectionem verò cùm rem percipimus, & nullam tamen imaginem velut obversantem habemus? At primùm, vel neges oportet intellectionem corporum esse, sive corpora intellectu percipi, quoniam illa sine imagine veluti obversante percipi non possunt; vel si admittas, admittas oportet eandem actionem esse simul imaginationem, & intellectionem. Et certè, quî negari possit intellectus functionem esse, cùm sedulò, studiosè, datâ operâ, eóq; fine, ut quanta maxima haberi potest, habeatur cognitio, incumbimus, attendimusque ad corporeum aliquid præsens, & quod oculis usurpemus, attrectemusque manibus, adeò ut germanam illius imaginem menti obversantem habeamus? Quî possit inquam id negari, nisi negetur simul intellectum nihil posse ratiocinari, aut deducere circa corpora; cùm id non possit nisi circa ea, quæ ab ipso cognoscuntur, & corpora cognosci non possint, nisi per sui imagines? Deinde, cùm velis Ideas esse in Intellectu, & Intellectum per illas cognoscere res, quarum sunt Ideæ: Nonne etiam in Intellectu sunt imagines, & Intellectus per imagines cognoscit? Quid enim aliud est Idea rei, quàm Imago ipsius rei? Idea certè Idea non est, nisi quia rem repræsentat, & Imago imago non est, nisi quia rem repræsentat. Quamquam quid in hoc immorer, cùm tu quoque id asserueris, ut est jam antè inculcatum. Ecquid ergo discriminis erit inter imaginationem, qua res percipiuntur per imagines, & intellectionem, qua res per imagines percipiuntur? An addes Imaginatricem non ratiocinari, ratiocinari verò Intellectum? I.

At

At quo modo tu negabis imaginatricem ratiocinari; negabo ego Intellectum imaginari; addamque solam esse Rationem, quæ ratiocinetur; nempe ut unaquæque facultas cognominem functionem obeat, sicque & imaginatrici Imaginatio, & intellectui intellectio, & rationi ratiocinatio duntaxat tribuatur. Quòd si putes eandem Intellectus facultatem, quæ simpliciter res intelligit, posse quoque ratiôcinari, deducerév e unam ex alia; Cur non putes eandem imaginari posse, ac tantò magis, quantò intelligere simpliciter res, nihil videtur aliud, quàm res simpliciter imaginari? An dices esse in Imaginatrice imagines corporeas tantùm, in intellectu verò incorporeas? At si imaginamur quidem, & intelligimus corpus aliquod, ec-quonam demùm discrimine imaginem illius exsistentem in intellectu ab ejusdem imagine in Imaginatrice exsistente discernes? Quæso tuam fidem, agnoscere potes esse in te duas illius imagines, & dignoscere quando una, quando alia percipias corpus? Heic non insto, qui putes posse imaginem illam dici incorpoream, quæ ut repræsentat, ita constare ipsa debet variis partibus, coloribus, figuris, & similibus, de quibus aliàs opportuniùs. Dico duntaxat, si aliquæ sunt in intellectu imagines, quonam modo illæ repræsentare aliquid possunt, secùs ac eæ, quas degere in Imaginatrice admittis. Nulla certè earum repræsentat rem veluti in Puncto; sed cum aliqua veluti diffusione, aut extensione. Et seponat mens quantum volet, aut potiùs quantum poterit materiam, atque corpulentiam; semper tamen supererit in ea imagine diffusio, aut extensio quædam. Atqui diffusio, seu extensio est corporeæ imaginis proprium, & qualem ipse degere in imaginatrice concedis. Dices me esse nimis carneum, qui non experiar mihi obversari imaginem ullam alicujus rei, quæ neque sit in puncto, neque extensionem habeat aliquam: Sed ego, cùm meam hebetudinem fatear, occasionem habeo conquerendi de tuo acumine, qui tuum experiundi modum non tradideris, rogatus licèt, instigatusque. Præter cætera enim quæsivi ex te, quomodo teipsum, seu Mentem pro contemplationis objecto haberes, & substantiam cogitantem definiens, experireris teipsum obversari tibi ipsi alia ratione, quàm ut auram aliquam tenuem, puram, perspicuam, &c. Tu verò id dissimulasti. Et nunc, cùm dicas te habere Ideam, sive imaginem mentis; nonne dicere oporteret quomodo hæc Idea sit imago, & quæ possit tradi generalis definitio imaginis, ut applicari ipsi possit? ut mentem referat neque in puncto, neque in extensione quapiam exsistentem? Verùm id agamus, de quo a-

quo agitur; Statim enim rursùs idem rogitandi occasionem facies.

Falsum videri substantiam non imaginatione, sed intellectu solo percipi: & quam habemus illius ideam non pendere ab iis, quas habemus accidentium.

Dicis *substantiam non imaginatione, sed intellectu solo percipi.* Ego II.
Intellectu percipi non nego; neque enim potest ut quidpiam distinctum ab accidentibus concipi sine abstractione, & consequentis deductione, quæ Intellectus propria est; at contendo imaginatione quoque simul percipi, seu imaginatrix sit facultas distincta quæ cum intellectu concurrat; seu potiùs sit una, eademque facultas, sensu mox antè exposito. Ratio verò est, quia non potest intellectus substantiam intelligere ex mutationibus accidentium, quin ipsam apprehendat; non potest autem nisi sub Idea, formáve quadam apprehendere; Et quia talis idea est imago, & apprehensio per imaginem est imaginatio; fit ut intellectus substantiam intelligere, nisi imaginando non possit. Tu qui vis substantiam intellectu solo, & non imaginatione etiam percipi, dicito quomodo id fiat? dicito quid aliud Intellectio quàm Ideæ perceptio sit? quid sit aliud imaginatio, quàm perceptio imaginis; & cùm Idea imago sit, quid aliud sit Intellectio, quàm imaginatio? An Idea porrò substantiæ sit germana, clara, distincta, alia quæstio est. Contendis tu esse; ego esse nego, & cùm tu neque velis, neque possis dicere cujusmodi ipsam concipias, sed excandescas solùm in me, ego bona fide dico, & expono quemadmodum illam concipiam. Dico scilicet nos substantiam non percipere nisi ex consequutione, atque adeò sub abstracta, impercepta, conjecturalíque idea duntaxat. Cùm enim accidentia sint quasi vestes substantiæ, perinde ratiocinamur ex mutationibus accidentium, esse subjectum ipsis commune, & nunc istis, nunc illis substans; ac commutatis vestibus intelligimus esse corpus, quod nunc has vesteis, nunc illas induit. Et quemadmodum licet intelligamus esse sub vestibus corpus aliquod, non habemus tamen veram illius ideam, nescientes putà, sitne album, an fuscum; glabrum, an pilosum; purum, an maculatum, &c. sed confusè tantùm, generaliterve cæterorum instar id concipimus; Ita licèt sub extensione, figura, colore, sapore, mollitie, aliisque accidentibus intelligamus latere, seu esse debere aliquod subjectum, quod nominamus substantiam, non habemus tamen propterea germanam illius Ideam, neque asseverare possumus cujusmodi sit; sed confusè solùm, & sub generali quadam specie subjectorum concipimus; adeò ut, tametsi conemur seponere mente extensionem, figuram, colorem, accidentiáque cætera, ex-

periamur tamen adhuc nobis obversari nescio quid indefinitè extensum, confusè figuratum, obscurè coloratum, &c. uti objectum fuerat. Talem itaque dico esse Ideam, seu imaginem, sub qua substantiam concipimus; permirumque erit, si tu cùm non possis divinare cujusmodi sit illud corpus, quod nunquam vidisti, nisi vestibus circumtectum, divinare possis, & exponere cujusmodi substantia sit, quæ tibi nunquam nisi obvelata suis accidentibus apparuit. Heinc, quia ego dixi *Substantiæ Ideam nihil habere realitatis, quod non habeat ex ideis eorum accidentium, sub quibus, vel quorum instar concipitur*; arguis tu quidem *probare me nullam* habere reverà distinctam; at ego cùm fatear nullam me habere reverà distinctam, & qualemcumque habeo ingenuè profitear; non sum tamen ita credulus, ut te distinctiorem habere persuadear; quòd neque movear supercilio, quo ita vis credi, neque tu alia ratione probare possis habere te reverâ distinctam, quàm explicando cujusmodi sit; rem tantò tibi faciliorem, quantò vis ideam esse distinctiorem. *Nunquam*, inquis, *substantia instar accidentium concipi potest, nec suam realitatem ab iis mutuari.* Transis à concreto ad abstractum; Non dico ego substantiam esse concipive ut nudam extensionem, nudam figuram, nudum colorem; sed ut aliquid extensum, figuratum, coloratum. Quare & cùm dicis substantiam nunquam posse concipi instar accidentium, excipere licet, non posse substantiam ex opposito concipi unquam nisi instar accidentium, concretorum videlicet, ut sit sensus concipi semper ut quoddam Ens quodammodo extensum, quodammodo figuratum, quodammodo coloratum; tibique incumbit declarandum, quænam alia sit illius distincta, & clara conceptio. Quod dicis substantiam suam realitatem ab accidentibus non mutuari, verum est; sed falsum est quod non mutuetur illam sui notitiam, quam in mentibus nostris habet; quatenus nos nihil de ea aut cognoscere, aut conjicere possumus, nisi interventu accidentium, mutationumque ipsius. An, & quomodo *Philosophi vulgò accidentia concipiant substantiarum instar, dicantve realia*, heic non disputo, cùm satis mihi sit illa, substantiarum instar, divinitùs esse, prout fide doceor in Eucharistico Mysterio. Non disputo etiam utrum sint Entitates solùm modales, ut olim defendi; nec posset hoc loco non inopportunè memorari: satis mihi est, quòd cùm jam de Ideis substantiæ, & accidentium quæstio sit, id de illis sentiam, & dicam, quod ratio, & intelligentia, seu sensus, ut dicunt, communis non respuat. An tu idem præstes, cùm ais;

nullam

nullam realitatem accidentibus tribui posse, quæ non ab Idea substantiæ desumatur, quasi notitia accidentium pendeat ex notitia substantiæ; & non potiùs notitia substantiæ ex notitia accidentium, alii viderint. De comparatione realitatis objectivæ, quam utrique Ideæ attribuis, differetur non multò pòst.

Quod dicis *te velle ut addidissem, undénam primi homines, à quibus attributa de Deo accepimus, ideam Dei habuerint*; Velim ego sciàs me non addidisse, Primùm quia persuasus fui, ut te quoque persuasum habui, primam de DEO notitiam habitam fuisse ab ipsomet DEO revelante, seseque primis hominibus, à se creatis manifestante, ac illam deinceps propagatam fuisse in universos homines, atque adeò ad te, & me usque. Quod tu verò præoccupans ais, *Si à Deo revelante, ergo Deus exsistit*; verè id quidem infers; sed evertendo interim id ipsum, quod adstruere vis. Nam si Idea DEI est accepta à DEO revelante, sive per seipsum, sive per internuncios sese manifestaverit, id quidem arguit DEVM esse, sed arguit tamen simul Ideam non innatam, ut tu contendis, sed revelatione habitam, & infusam. Deinde, quia tu non agebas de DEI notitia, quatenus per fidem, seu revelationem habetur, sed quatenus potest haberi ratione, seu naturali lumine, addendum non censui quemadmodum illi, qui destituti lumine, quo nos Religio sacra illustrat, Philosophati sunt de DEO, existimârint homines primos potuisse in DEI pervenire notitiam; quoniam credidi rem notissimam non posse abs te ignorari. Et si fecissem, nonne insultasses, ut priùs, *meminisse debuisse me, affari me heic mentem à rebus corporeis sic abductam, ut nequidem sciat ullos unquam homines ante se exstitisse, nec proinde ipsorum authoritate moveatur*. Sed age, quoniam nunc tibi alia mens est, & ne videaris rem voluisse meas vireis adeò superantem, ecce in pauca contraham, quæ diffusissimè habentur apud vulgatissimos authores. Hoc solum præmitto, etiam notitiam quam Ethnici Ethnicissimi habuere de DEO, gratiâ fuisse ipsius DEI, qui variis modis & argumentis homines invitat ad sui notitiam; ex quo fit ut illi fuerint inexcusabiles, quòd DEVM agnoscentes ex operibus, non ut DEVM glorificaverunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis: stultè nempe existimantes sese ex seipsis factos sapienteis, qui reputare debuerant illam suam sapientiam esse DEI donum. Iam verò produnt ecce Authores, homines primos cùm viderent Solem, Lunam, cætera Astra ἀεὶ θέοντα *incessanter currentia*, vocasse illa θεούς, *Deos*, ac præ cæteris ipsum Solem, cujus cursus esset

III. *Qua ratione videantur primi homines Dei ideam habere potuisse, si non habuere ingenitam; & ut ratiocinetur, qui habere se ingenitam putat.*

præſertim conſpicuus. Tum quòd Solem agnoſcerent ſummopere beneficum, cenſuiſſe illum circumambire terram, ut omnibus ex ordine nationibus benefaceret, ac appellaſſe rurſus θεὸν *Deum* ἀπὸ τοῦ θεᾶσθαι, quòd & *videret* univerſa, & *provideret* omnibus. Heinc quia DEVS erat ipſis benefactor, attribuiſſe hoc DEI nomen, tam hominibus, quàm cæteris rebus, à quibus aliquod beneficium conſequerentur; ſicque non modo homines, ut Cererem, Bacchum, Herculem, dictos, habitoſque in Diis; ſed etiam fonteis, flumina, cætera ad vitam utilia. Ac inter homines quidem dignatos præſertim hoc nomine fuiſſe ipſos Principes, quoniam cùm plus poſſent, plus etiam benefacerent, veluti Iovem, & alios; imò & illos duxiſſe dignos, qui ut Sol imperium in cœlo tenerent; unde ſedem ipſis in cœlo tribuerunt. Succeſſiſſe proinde aſſentatores, imitatoſque illos Poëtas, qui cœlum implerent hujuſmodi Numinibus, innumeriſque interim fabulis omnia commiſcerent. Et cùm vellent Principes omnes, etiam peſſimi, haberi in Diis, habitos fuiſſe noxios DEOS; adeò ut cùm multiplicato DEORVM quaſi Regno, diſtribuerentur eorum munia erga homines, habitus fuerit unus quaſi Rex, cæteri quaſi miniſtri, aut minores Dii, quorum ut aliqui conferrent beneficia, ita alii exigerent pœnas. Creditum fuiſſe proinde Mundum adminiſtrari, ſummi ſimul & minorum Deorum providentiâ (accedente potiſſimùm contemplatione ordinis, quo omnia vices ſuas obirent) & neque Eclipſeis, neque Cometas, neque fulmina, neque monſtra, neque ulla prodigia, neque omnino quicquam ſine eorum diſpoſitione, interventúque contingere. Cœpiſſe exinde philoſophari aliquos, haberéque Mundum animalis inſtar, ut effectus omnes, qui attribuebantur DEORVM naturæ, uni veluti Animæ per totum fuſæ tribuerentur, præcipua quadam illius parte exſiſtente velut principio, à quo regimen dictaretur; reliquis exſiſtentibus veluti facultatibus, per quas omnia peragerentur. Hac occaſione Legumlatores, cùm viderent eſſe homines malignos, qui ſuppliciorum quidem metu abſtinerent palàm, non abſtinerent tamen clàm ab inferendis injuriis; induxiſſe eam perſuaſionem, quòd Divina natura ſecretiora omnia permearet, occultáque etiam obſervaret ſcelera, quæ niſi in hac vita, in inferis ſaltem puniret per furias, ſuppliciáque illeic parata. Sed hæc proſequi nihil eſt neceſſe, ut neque percurrere ſpecialiores quaſdam Ariſtotelis, Democriti, cæterorumque vias, aut modos; Iſta, ut præſertim vulgaria, attigiſſe ſufficiat, quo videas potuiſſe primos homines

Ideam

Ideam quandam Dei habere, etsi non haberent, ut tu vis, innatam. Quare & nihil prodest tibi quærere, *Si illi à seipsis habuerunt, cur non etiam nos habere à nobis possimus*: Quippe vides tibi responderi posse, neque illos habuisse à seipsis, neque etiam nos habere à nobis; Sed & illos potuisse, & nos posse habere pari argumento, hoc est, ex inspectione Solis, ordinisque universi, in quem nos Devs respicere voluit, dum jussit nos attendere non ad Ideam ingenitam, sed ad exercitum cælorum, ad arcum cælestem, ad opera cætera, ex quorum contemplatione agnoscamus, & benedicamus illum, qui ipsa creavit. Addo, post habitam aliquam de Deo notitiam, ejus Ideam à viris piis, sapientibusque excoli, qui nunc hoc, nunc illud commutent, addant, detrahant, prout agnoscunt, aut edocentur esse divinæ majestati magis consentaneum; ac te gloriari non debere, quòd obtinueris ex te potiùs, quàm ex aliis acceperis eam, quam jam habes de Deo Ideam, repræsentantem Deum summum, æternum, infinitum, omnipotentem, &c. ut priùs quoque objectum fuit. Addo, tametsi tu id dicas, ac fortè etiam persuadearis habere te talem Ideam non ex auditu, non ex inspectione corporum cælestium, aliarumve rerum externarum, non fore tamen authoritatem, persuasionemve illam tuam principium ejus demonstrationis, cujus tantam fecisti spem; tametsi illam existimes ratiocinio hoc stabilitam:

Si quis habens se in statu ignorantiæ per affectatam abstractionem comparato, dicat se agnoscere, ac persuaderi quòd habeat Ideam, per quam summum aliquem Deum æternum, infinitum, omniscium, omnipotentem, rerumque omnium, quæ præter ipsum sunt, creatorem intelligat; absque eo, quòd ipsam vel ex auditu, vel ex contemplatione rerum externarum acceperit; est illius authoritas, ac persuasio germanum principium demonstrationis, qua probetur esse parem Ideam omnibus hominibus ingenitam, non verò ex auditu, aut ex contemplatione rerum externarum acceptam.

Atqui ego me habeo in statu ignorantiæ per affectatam abstractionem comparato, & dico me agnoscere, esséque persuasum, quòd habeam Ideam, per quam, &c.

Igitur mea authoritas, ac persuasio est germanum principium demonstrationis, qua probetur, &c.

IV. Circa id, quod dixi, *eum, qui infinitum quid dicit, tribuere rei, quam non capit, nomen, quod non intelligit*, admones, *distinguendam esse intellectionem modulo ingenii nostri conformem, qualem de infinito nos habere unusquisque apud se satis experitur, à conceptu rerum adæquato, qualem nemo habet non modò de infinito, sed ne fortè etiam de ulla alia re, quantumvis parva.* Hoc verò prout heic dicitur, non modo esse verum consentio, sed exosculor etiam, maximoperéque commendo. Quod autem dicis *me non distinguere*; vide, an-non ipse potiùs reipsa distinguam, tu id contentus dicere, tanquam præclarum aliquid; distinctionem tamen reipsâ non teneas. Ego quippe distinctione admissa, nullam intellectionem, seu nullum conceptum adæquatum in hominibus comperio, etiam de re quantumvis parva, cujusmodi est acari, cujus natura, generatio, compositio, vivificatio, motio, & id genus cætera, videntur mihi omnem humanam solertiam, sagacitatemque excedere insuperabilibus parasangis; Ac proinde fuisse verissimè dictum à Doctore doctissimo, *Divinum opificem ita magnum esse in magnis, ut in parvis minor non sit.* Quare tantùm abest ut ego non distinguam Intellectionis modulum; quin potiùs nihil agnosco præter Modulum; & cùm sit modulus respectu acari, quantò magis, putas, respectu Entis infiniti? Eò certè adducor, ut cùm nulla sit proportio inter acari, & non totum modò Mundum, sed etiam infinitum Ens, existimem, Si is conceptus, quem formo de acaro intellectionis modulus sit, conceptum de Deo, seu Ente infinito, non modò non modulum, sed ne minimuli quidem moduluIi umbellissimam umbellulam esse. An tu perinde modulum teneas, aut te tenere existimes, verba tua satis declarant. Dicis *verum non esse intelligi Infinitum per finis, seu limitationis negationem.* Quasi verò ut vox Infiniti negationem finis, seu limitationis importat, non ita res illa cui tribuitur, intelligatur esse ejus diffusionis, ut maxima ejus pars nos lateat, ac eatenùs solùm concipiatur, quatenus ejus finis non est; ubi finis est nostræ conceptionis. Nempe quantumvis concipiamus rem non terminari, ubi terminatur conceptio; chaos tamen est, quod concipimus, eóque nos recipimus, ut dicamus nos quicquid id est, concipere non posse. Dicis *è contra omnem limitationem infiniti negationem continere.* Sed perinde est, ac si dicenti, Cæcum esse privatum visu, objiceres non ita esse, sed è contra videntem esse privatum cæcitate. Ac licitum quidem est tibi positivam rem duplici negatione explicare; verùm illi qui negativam negatione explicant, non videntur non planiùs loqui. Quod dixi *Ideam repræsen-*

Dei, cùm infinitus sit, non haberi veram ideam: Infinitum negatione solùm cognosci: Unde sit Idea ampliatio: Injuriâ negari fore perpusillum Deum, si major non sit quàm à nobis intelligatur.

sentantem perfectiones ex rebus finitis acceptas, mentéque ampliatas, & Deo attributas, non plus continere realitatis objectivæ, quàm habeant res ipsæ finitæ simul sumptæ; admittis tu quoque *istas perfectiones ab intellectu nostro ampliari, ut Deo tribuantur*. Quod autem rogas, *an existimem illa, quæ sic ampliata sunt, non ideò majora esse non ampliatis?* Nonne hoc est, quod sæpius dixi, ac notavi præsertim videri te decipi, quòd existimes plus esse realitatis, seu substantiæ in dilatata aliqua re, quàm in eadem, dum est contracta, ut in lamina, plusquàm in globo non dilatato, aut in reti, plusquàm in tela, ex cujus filis contexitur; aut in Byrsæ arcis circumductu, plusquàm in corio integro: Et rursus caussam referens, quamobrem Ideam tantò confusiorem faciamus, quantò illam ampliamus magis, quasi intercepta inanitate, & facta distractione partium, quæ quòd proptereà plures non sint; ideò plus quidem dilatationis habeant, sed non ideò plus realitatis, quæcumque illa sit, contineant; Quæris, *unde esse possit facultas ampliandi perfectiones creatas, nisi Idea Dei, seu Entis majoris, sit in nobis?* Sed cùm non negem Ideam Dei esse in nobis, seu ex auditu, seu ex contemplatione sit, ut jam dictum est; cùm admittam Dei esse beneficium, quòd habeamus facultatem ampliandi perfectiones creatas; Dico tamen non esse necessarium recurrere ad Ideam Dei, ut ingenitam, quo hujusmodi facultas id præstet. Præstat scilicet ea ratione, qua Deus talem fecit, ut Ideam Pygmæi ampliaret instar ideæ Gigantis; lapidis instar montis; Lacus instar maris, &c. Quippe vis nativa intellectus habenda non est minor ea vi, quæ est in manu, ut pastam diducat; in ore, ut vitrum exsufflando dilatet, & ita de cæteris. Negas *perpusillum fore Deum, si major non sit, quàm à nobis intelligatur*. Sed ohe! ubi Modulus? *Intelligitur*, inquis, *infinitus, atque infinito nihil majus esse potest.* Sed iterum ohe! ubi Modulus? Nam infinitum quidem dicis, sed rem non intellectam dicis. Quippe aliqua quidem notio videtur huic voci subjecta; Verumtamen alia non est, quàm finis negatio in Ente, cujus positivam amplitudinem cùm non capias, imò neque partem illius millesimam, imò neque centies millies millesimam, imò denique nullam, fateri cogaris voluisse te intelligere rem, quæ non potest intelligi, & nihil aliud posse te dicere de illa, nisi quòd infinita sit, hoc est inæstimabiliter excedens finitudinem tuæ perceptionis. Dicis me intellectionem cum Imaginatione confundere: Nempe quia dum requisivi *qualem-nam liceret Dei essentiam imaginari*, requirere potius debueram *qualem-nam liceret intelligere?* Verùm non

non eſt, cur aliquid ad antedicta adjiciam, aut de voce ipſa contendam, quæ ut admodum propria, etymoque ſuo conformis, ita perfamiliaris eſt. Tuum potiùs fuit dicere, cùm Deum intelligeres, qualem-nam tuæ intellectioni obverſari experireris? Annon quaſi quandam auram ubique, & abſque fine diffuſam, tenuiſſimam, puriſſimam, ſimpliciſſimam, lucidiſſimam, cui competeret eſſe intelligentiſſimam, potentiſſimam, optimam, &c. Et niſi hoc modo, aut formâ humanâ, quadam certè alia; cùm illius Ideam haberes ſecùs, quàm in puncto, quàm expertem ſimilitudinis, naturæve imaginis. Non ſanè quòd propterea cenſeres Deum hujuſmodi eſſe, ſed quòd non alium conciperes; & cùm non poſſes concipere, qualis in ſe eſſet, interim tamen qualem poſſes, tibi ipſi repræſentares, ut fieret objectum, de quo aliquid negares, aut aſſereres. Ego ſaltem ſimpliciter, ac bona fide id quod experior, quodque non experior, enuncio, neque meæ me ignorantiæ pudet; Tu, ſi ſecùs tibi videatur, perge agere, ut videbitur.

DVBITATIO V.

De illo effato, Nihil eſt in effectu, quod non ſit in cauſſa, *intelligendo de cauſſa materiali: &, quatenus verum eſſe poſſit*, tantum ſaltem eſſe debere realitatis formalis in cauſſa ideæ, quantum objectivæ in idea eſt.

Aſſumis *conſequenter manifeſtum eſſe naturali lumine tantumdem ad minimum debere eſſe in cauſſa efficiente & totali, quantum in effectu eſt*: idque ut inferas, *tantumdem ſaltem eſſe debere realitatis formalis in cauſſa Ideæ, quantum objectivæ in Idea eſt*. Paſſus nempe hîc etiam grandis, & in quo non-nihil conſiſtendum ſit. Primò vulgare illud dictum, nihil eſſe in effectu, quod non ſit in cauſſa, videtur debere potiùs de materia, quàm de efficiente intelligi. Quippe efficiens externum eſt, & diverſæ plerumque naturæ ab effectu. Et quamvis effectus dicatur habere realitatem ab efficiente; habet tamen, non quam efficiens habeat neceſſariò in ſe, ſed quam mutuari aliunde poſſit. Patet res perſpicuè in effectu artis. Nam quamvis domus habeat totam ſuam realitatem ab artifice; artifex tamen illam non à ſe, ſed aliunde acceptam tribuit. Idem facit Sol, cùm materiam inferiorem variè commutat, variáque animalia

malia procreat; imò etiam parens, à quo licèt proles habeat materiæ aliquid, illud tamen non ut à principio efficiente, ſed ut à materiali habet. Quod objicis, *eſſe effectus debere vel formaliter, vel eminenter contineri in cauſa*, nihil amplius arguit, quàm effectum aliquando habere formam ſimilem formæ ſuæ cauſæ, aliquando diſſimilem, & imperfectiorem quidem, adeò ut forma cauſæ ſupra illam emineat. Sed non ſequitur ut proptereà vel eminens cauſa det aliquid de ſuo eſſe, vel quæ continet formaliter, partiatur ſuam formam cum effectu: Nam & quamvis id fieri videatur in generatione viventium, quæ eſt ex ſemine; non dices tamen, opinor, patrem, cùm generat filium, reſecare daréque illi rationalis animæ partem. Vno verbo, cauſa efficiens non alia ratione continet effectum, quàm quatenus illum ex certa materia adumbrare poteſt ac perficere. Deinde circa illud quod infers, *de realitate objectiva*, exemplum uſurpo imaginis meæ, quæ ſpectari poteſt, vel in ſpeculo cui me objicio, vel in tabula quam pictor adornat. Vt enim ego ipſe ſum cauſa imaginis in ſpeculo, quatenus ex me emitto mei ſpeciem in ſpeculum, & pictor cauſa imaginis, quæ exhibetur in tabula; ita cùm Idea, vel imago mei ſit in te, vel quovis alio intellectu, quæri poteſt, an ego ipſe ſim cauſa illius, quatenus emitto mei ſpeciem in oculum, & intercedente oculo in ipſum uſque intellectum; an verò ſit cauſa quæpiam alia quæ illam quodam quaſi penicillo, ſtylove in intellectu delineet. Videtur porrò non alia cauſa præter me eſſe requirenda: nam & quamvis poſteà intellectus mei Ideam ampliare, minuere, componere, alià ratione tractare poſſit; ipſe ſum tamen cauſa primaria totius realitatis, quam illa habet in ſe: & quod heic dicitur de me, idem intelligendum eſt de quolibet objecto externo. Iam realitas illa Ideæ diſtinguitur duplex per te; & formalis quidem alia eſſe non poteſt, quàm tenuis illa ſubſtantia, quæ ex me effluxit, & in intellectu recepta, inque Ideam conformata eſt. (Niſi velis autem ſpeciem ex objecto procedentem effluxionem eſſe ſubſtantialem, fac quodcumque lubuerit, realitatem ſemper imminues.) Objectiva autem nihil eſſe poteſt præter repræſentationem ſeu ſimilitudinem mei, quam gerit Idea: aut certè præter ſymmetriam, qua partes Ideæ ita diſponuntur, ut me referant. Quocumque modo acceperis, nihil eſſe quidem reale videtur; quoniam eſt ſola relatio partium inter ſe, & ad me, vel modus realitatis formalis, quatenus hoc modo conformata eſt: ſed nihil refert; dicatur, quia placet,

R realitas

realitas objectiva. Hoc posito, videreris tu quidem debere comparare realitatem formalem Ideæ cum realitate mea formali, seu cum mea substantia: & realitatem objectivam Ideæ cum symmetria partium mei, seu delineatione & forma externa: at placet tamen tibi comparare realitatem objectivam Ideæ cum realitate mea formali. Porrò quicquid sit de explicatione superioris axiomatis, patet non modò esse in me tantundem realitatis formalis, quantum est objectivæ in mei Idea; sed realitatem etiam formalem Ideæ, nihil penè esse respectu meæ formalis, seu totius meæ substantiæ. Quocirca & tibi concedendum esse, *tantumdem saltem esse debere realitatis formalis in causa Ideæ, quantum objectivæ in idea est*, quando totum quicquid in Idea est, nihil penè est comparatione ipsius causæ.

RESPONSIO.

Multa hîc dicis ut mihi videaris contradicere, nec tamen ullo modo contradicis, cùm planè idem quod ego concludas. Sed tamen multa hinc inde permisces, à quibus valde dissentio, ut quod axioma, nihil est in effectu quod non præextiterit in causa, *de causa materiali potius quàm de efficiente sit intelligendum, nunquam enim perfectio formæ in causa materiali, sed in sola efficiente præexistere potest intelligi; & quòd* formalis realitas Ideæ sit substantia, *& talia.*

INSTANTIA.

I. *Haud jure relinqui regiam viam, qua Dei exsistentia probatur ex effectibus in universo manifestis; ut per vocatam objectivam Ideæ realitatem probetur: Realitatis vocem impropriè usurpari.*

Erras, si me existimas tibi aliquid objecisse contradicendi animo, aut ut contradicere viderer. Feci amicè, quòd te amicè excepturum non diffidebam, hoc est, proposui dubitationes, de quibus te velle moneri putabam; Vnde & principia expendi, & quæ tu dixeras obscurè, experiri volui, an satis intelligerem; ac proinde vel vera, vel nihil obstantia admisi, ut hærerem solùm vel falsis, vel dubiis: sicque me hoc loco potissimum gessi. Tu verò ita excepisti ut qui rixantur in Scholis solent: dum me amicè accedentem intuitus es torvè; quasi inimicum; & me officiosè aliquid largiente, videri voluisti quasi vi herculea à reluctante id extorsisse. Age porrò ecquidnam est, in quo me non contradixisse, & conclusisse tecum gloriaris? Nempe conclusi, *tantundem saltem esse debere realitatis formalis in caussa Ideæ, quantum objectivæ in idea est*. Ego verò cùm id conclusi, juxta expositionem antecedentem conclusi;

clusi; & cùm dicis me nullo modo tibi priùs contradixisse, tibi ipse statim contradicis, cùm ais, dissentire te valdè ab eo, quòd præmisi, Effatum illud intelligendum potiùs, quàm de efficiente caussa, &c. Et agnosco sanè quid velis; sed, ut hoc præmoneam; Cùm probanda foret Dei exsistentia ex quibusdam operibus, quorum caussa agnosceretur, tu non potuisti quidem aliud, quàm petitum ex dependentia effectus à caussa argumentum excogitare; at deseruisti tamen viam Regiam, quam & Scriptura indicat, & Sapientes omnes sectantur; videlicet contemplationem admirabilis universi; & per nescio quam somnii, deceptionis, delusionis semitam, subduxisti te ex ipso universo; videlicet ipsum & quicquid esset præter te, falsum esse existimans; ac falsum simul quicquid ex eo, & præter te deduceretur. Quæsiisti ergo in teipso aliquem effectum, cujus si nullam posses caussam, præter DEVM agnoscere, exsistere Deum exinde probares: Et quia ipsa Dei Idea occurrit, ideò visum est circa illam totum opus impendere. Ac videbas quidem te illam habere ex auditu, ac meditatione, & ex conversatione usque cum hominibus habita; neque enim, licèt voluisses, exuere planè potueras ideas rerum priùs visarum, auditarum meditatione formatarum; sed te tamen sic habere voluisti, quasi nullas planè haberes Ideas ex rebus, essetque tibi liberum, ut disquireres, an non aliunde potiùs, quàm ex rebus haberes, ut quas non esse supponeres. Tum quia hujusmodi Idea videbatur esse miræ tenuitatis sustinendæ moli, tanti ponderis, ideò corroborandam censuisti distinctione illa realitatis duplicis, formalis, atque objectivæ, cujus inventione ita es gloriatus, ut censueris posse eâ solâ, ceu Equo Durateo Ilium expugnari. Cæterùm ut nihil heic dicam nec de via Regia relicta, nec de delusoria illa semita, nec de falsa suppositione, quòd existimes te non accepisse Ideas ex rebus; nec de incapacitate demonstrandi quod te aliquid de te referente authoritas tua pro principio demonstrationis habenda sit; Quæso circa tuam distinctionem (ex qua si quidpiam sis probaturus, non aliis, sed tibi probaturus sis) Quæso inquam, quid nomine *Realitatis* intellectum velis? Si dixisses *Entitatem*, idem, ut videtur, dixisses, & vocem tritam, saltem in Scholis tuo sensui accommodasses; at sapere placuit nihil nimis vulgare: Quid ergo Realitas est? Vox abstracta est, cujus concretum est Reale: Quid verò est id, quod Reale vocas? Reale vox est derivata, cujus primitiva est Res; Quid verò est Res? Quàm vereor ne vocem usurpâris,

 (quam

quam non possis describere! Sed hoc mittatur; Nonne Res per te est sola substantia, cùm quicquid prætereà est, non sit Res, sed modus Rei? Igitur id solùm quod substantiale est Reale est, sicque sola substantialitas realitas erit? Iam verò Idea per te, est-ne substantia? dicis manifestè non esse, dicis manifestè esse Modum, imò & modum dicis non substantiæ, sed operationis, quæ ipsa est modus. Igitur Idea per te non est Res, sed modus duntaxat? Igitur quod erit Ideale, Modale quidem dici poterit, sed non tamen Reale; & ipsa Idealitas erit quidem Modalitas; sed non poterit Realitas dici. Igitur haud bene distinguis in Ideâ Realitatem duplicem, quæ ne ullam quidem Realitatem habet. An dices de Idea, quod universè de accidente dixisti, totam ejus realitatem, sive entitatem modalem ab Idea substantiæ, (dicendum fuit à substantia) desumi? At cùm Idea spectari possit vel quatenus Idea est, seu est repræsentativa objecti; vel quatenus unà cum operatione, cujus est modus, cohæret cum mente, seu operante substantia; poterit quidem dici habere realitatem posteriore modo, sicque ad summũ habebit eam, quam realitatem formalem dicis; at priore nullam habebit, sicque haud bene appellabis realitatem objectivam. An dices modalitatem posse analogicè appellari realitatem? Sed cur relinquas proprium, congruumque nomen modalitatis, usurpes verò improprium, & incongruum Realitatis?

II. *Videri ideam cum sua realitate objectiva, sese habere ut figuram ceræ impressam cum sua sigilli repræsentatione; adeò ut quemadmodum figura repræsentativa est, sigillum repræsentabile: sic idea habeat realitatem objectivam, seu repræsentationem caussæ; ipsa caussa realitatem formalem, seu repræsentabilitatem.*

Vno verbo, cùm non laborares de Realitate Ideæ formali, sed sola Realitas objectiva esset cordi, quid necesse fuit tum ea distinctione offundere tenebras, tum obtrudere vocem illam Realitatis objectivæ, cujus loco poteras dicere similitudinem, repræsentationem, aut esse repræsentativum, vel quid simile, ut explanatiùs res diceretur? Ego ut dicam, si quid percipio; cùm tu nolis Ideas, seu species ac imagines rerum ita dimanare in nos, ut quidpiam realitatis formalis ex earum substantia retineant, ac nolis proinde eam imaginem quæ dicitur Idea consurgere, fieri, aut esse in mente per modum picturæ, seu quomodo imago per applicationem colorum depingitur in tabula; Superest ut censeas eam imaginem, quæ dicitur Idea, consurgere, fieri, aut esse in mente per modum impressionis, seu quomodo Imago per applicationem sigilli in cera imprimitur. Dices statim me nimis carneum, qui rerum corporearum instar res mentaleis concipiam. Sed, ô bone, discrimen hoc puto inter te, & me, quòd cùm uterque eodem modo concipiamus, ego bona fide modum explicem, neque opinionem facere velim,

velim, quòd ſubtiliorem modum concipiam ; tu eundem modum non agnoſcas, & cùm ſubtiliorem non reveles, videri tamen velis, habere ſubtiliorem. Hoc certè loco, aut longè fallor, aut non aliam habes imaginationem, quàm figuræ in re molli à ſigillo impreſſæ ; videlicet omnia, quæ dicis huic imaginationi conformia ſunt ; at fateri tamen non vis, imò neque mentionem facere ejus ſimilitudinis, quam habes in mente, ne facilè nimis res mentaleis corporearum inſtar intelligere convincaris. Certè etiam quod ſpectat ad Ideam Dei, non videris poſſe, aut habere illam ut notam impreſſam, aut concipere cauſſam imprimentem ; aut intelligere conſervationem notæ impreſſæ ex impreſſione inceſſante per cauſſam imprimentem facta, modo ullo magis mentali, ac Seraphico, quàm D. Bonaventura, dum uſus eſt ſimilitudine notæ, ſeu figuræ, quæ ita in aqua à ſigillo imprimitur, ut quo momento ſigillum deſinit imprimere, nota, ſeu figura prorsùs evaneſcat. Vtcumque ſit, & cùm univerſa noſtra Philoſophia, (quæ noſtra eſt infirmitas) in comparandis rebus conſiſtat, Neque enim rem incompertam ex alia comperta deducere poſſumus, quin ad ſimile aliquid, ac magis notum referamus ; mirari non debes ſi ego infirmitatis conſcius, comparando philoſopher, ac cenſeam res à me conceptas non poſſe meliùs explicari aliis, quàm ſi ipſis eaſdem, quibus ipſe utor, comparationes, ſeu ſimilitudines, palàm faciam. Heinc ſeu aſſequar mentem tuam, ſeu non aſſequar, imaginabor ſaltem te concipere Ideam veluti figuram in cera impreſſam, & cauſſam Ideæ veluti ſigillum, à quo figura impreſſa ſit. Nempe contendis *cauſſam Ideæ nihil transfundere de ſua realitate actuali, ſive formali in Ideam* ; non transfundit verò etiam aliquod ſigillum in figuram impreſſam, (idque quicquid demũ voces actualem, formalemve realitatem ; ſeu nempe ſubſtantiam, ſeu potiùs formam ipſam repræſentabilem, qualis eſt in ſigillo forma externa, ſeu figura & ſimilitudo repræſentabilis per figuram impreſſam.) Dicis *ideam eſſe talis naturæ, ut nullam aliam ex ſe realitatem formalem exigat, præter illam, quam mutuatur à cogitatione, cujus eſt modus :* talis verò etiam eſt natura figuræ, ut non aliam exigat quàm ipſius ceræ, ſive ſubſtantiæ, cujus eſt modus. Subdis, *quòd Idea realitatem objectivam hanc, vel illam contineat, potiuſquàm aliam, hoc profectò habere debere ab aliqua cauſſa, in qua tantundem ſit ad minimum realitatis formalis, quantum ipſa continet objectivæ :* Quod verò figura hanc vel illam ſimilitudinem, ſeu repræſentationem, potiùs quàm aliam habeat, debet hoc profectò ha-

bere ab aliquo sigillo, in quo tantundem sit ad minimum repræsentabilitatis, quantum ipsa continet (ita loqui liceat) repræsentativitatis. Scilicet potest quidem sigillum multa prætereà alia repræsentabilia continere; (ut si ex parte solum fuerit ceræ applicitum) at figura nihil potest habere repræsentativum illius, quod ab ipso non habeat, quodque saltem in eo, ut repræsentabile non sit. Addis, *quemadmodum modus essendi objectivus competit Ideis ex ipsarum natura, ita modum essendi formalem competere Idearum caussis ex earum natura:* quemadmodum verò modus essendi repræsentativus competit figuræ ex sua natura; ita & sigillo modus essendi repræsentabilis ex sua natura. Sequitur, *Quamvis fortè una Idea ex alia nasci possit, non tamen hic dari progressum in infinitum, sed tandem ad aliquam primam debere deveniri, cujus caussa sit instar archetypi, in quo omnis realitas formaliter contineatur, quæ est in Idea tantum objectivè;* Quamvis verò una figura ex alia nasci possit (ut si cera figurata, & indurata imprimatur materiæ molliori) non tamen datur processus in infinitum, sed tandem ad aliquam primam debet perveniri, cujus caussa, seu sigillum, à quo est facta, sit instar archetypi, in quo omnis similitudo repræsentabiliter contineatur, quæ est in figura tantum repræsentativè. Concludis *Lumine naturali esse tibi perspicuum ideas in te esse veluti quasdam imagines, quæ possint quidem facilè deficere à perfectione rerum, à quibus sunt desumptæ, non autem quicquam majus, aut perfectius continere:* Lumine verò naturali perspicuum est figuram esse velut imaginem, quæ possit quidem facilè deficere à perfectione sigilli, à quo fit (ut si cera sit granulosa, aliasve impura, aut non satis mollis) non autem quicquam majus, aut perfectius continere, (seu repræsentare ex sigillo) valeat. Quorsum porrò hæc omnia? non alio fine, quàm ut intelligamus, quò respexeris, respicereve potueris, cùm tuam illam realitatem objectivam obtrusisti, cujus loco si similitudinem, repræsentationem, aut quid simile visum fuisset dicere, perinde dixisses, & clariùs dixisses.

III. *Dissimulatas difficultates fuisse: & quatenus verum, aut non verum sit, præexsistere effectum in caussa; ut de objectiva idea realitate concludatur.*

Videamus jam quo apparatu, ac molimine machinam commoveas. *Iam verò,* inquis, *Lumine naturali manifestum est tantundem ad minimum esse debere in caussa efficiente, & totali, quantum in ejusdem caussæ effectu; Nam quæso undénam posset assumere realitatem suam effectus, nisi à caussa? Et quomodo illam ei caussa dare posset, nisi eam haberet? Heinc autem sequitur nec posse aliquid à nihilo fieri, nec etiam id, quod magis perfectum est, hoc est, quod plus realitatis in se continet, ab* eo,

eo, quod minus. Quis nō exſpectaret hoc loco effectum quantus eſt univerſus Mundus? videlicet ad demonſtrandum perfectionem divinæ cauſſæ, quæ tot tantaſque perfectiones univerſo indidit Mundo? Tu tamen pro effectu accipis non totum Mundum, non Solem, non terram, non hominem, non mentem, nō ſubſtantiam ullam, imò neq; operationem ullius ſubſtantiæ, atque adeò ne mentis quidem; ſed ſolum, ac ſimplicem modum operationis ipſius mentis; tametſi neq; integrum illum, ſeu prout eſſe formale habet, ſed qua parte ſolùm habet objectivum. Intermiſcuiſti autem vocem realitatis, ut tibi viam ſterneres ad attribuendum id nominis Ideæ objectivè acceptæ. Sed de nomine quidem dictum jam eſt, & de ipſa re paullò poſt dicetur. Nunc cùm dicere ſuffeciſſet, *Tantundem ad minimum eſſe debere in re ſui imaginem imprimente, quantum in imagine ipſa impreſſa:* Placuit tamen longiore circuitu & ab univerſaliore effato, eò, quò tendebas, accedere. Ac ipſe quidem, effatum illud, quòd dum fuerit ritè acceptum, videatur eſſe veriſsimum, universè non improbavi; ſed prout abs te propoſitum fuit, difficultates oppoſui, quas tu ſolertiſsimè declinaſti pro more. Dixeras tu *manifeſtum eſſe naturali lumine tantundem ad minimum eſſe in cauſſa efficiente, quantum in effectu:* Ego ut oſtenderem manifeſtum non eſſe, oppoſui debuiſſe te potiùs loqui de cauſſa materiali, quàm de cauſſa efficiente; & exemplo rem declaravi in artis, naturæque effectibus. Tu deinceps nihil ad hoc, ſed dixiſti ſolùm *te à me valdè diſſentire, quia nunquam formæ perfectio in cauſſa materiali, ſed in ſola efficiente præexſiſtere intelligi poſſit.* Sed ut præteream quàm conſtanter pares tibi ſuffugia ex ipſa ratione loquendi, cùm *non formam* dicis, de qua, ut parte effectus, ſeu ſubſtantia, ſeu accidens, ſeu modus, ſeu quicquid deniq; ſit, erat potiſſimùm dicendum; ſed *perfectionem formæ*, ex qua phraſi non poſsis nihil non comminiſci. Vt hoc, inquam, præteream, nonne oportuerat reſponſionem adjicere, niſi ad alia, ſaltem ad id, quod fuerat de Inſectorum à Sole, productione objectum? Nonne explicandum, quomodo vel forma, vel anima ranæ in Sole præexſiſtat? & niſi anima, ſaltem perfectio hujus animæ, non extrinſeca illa quidem (ne ad aliquid recurras, quod extrà cùm ſit, nihil ipſius ſit, tantum abeſt, ut ſit perfectio) ſed omninò intrinſeca, & quæ ſit eſſentialiter ipſamet, aut certè aliquid ab ipſa non pluſquàm modaliter, & conſideratione diſtinctum? Nonne explicandū, inquam, quomodo in Sole, potiuſquàm in materia, materialibuſve principiis (qualia non negem aliqua, utpote corpuſcula Lucis ex Sole

Sole usque advenire) quæ ex varia sui permistione, adjectione, detractione, transpositione, &c. videantur posse nunc hanc, nunc illam, nunc aliam exhibere formã, illiusve perfectionem; eodem modo, quo dum statua, aut domus, aut quidvis aliud per artem fit, tota forma, perfectióque ejus intelligitur præexstitisse in materia, quatenùs oportuit duntaxat aliquid ipsius detrahere, addere, transmutare, &c. adeò ut nihil planè in effectu sit, quod nõ anteà potuerit demonstrari in ipsa materia? Addo me ex abundanti admisisse modum loquendi vulgarem, quo Materia dicitur caussa; quandoquidem propriè loquendo solum efficiens caussa est; adeò ut caussa, & efficiens Synonyma sint, & utraque vox significet principium, à quo, & materia, nihil aliud, quàm materia sit, & significet principium ex quo. Adnoto verò, ut insinuem, quàm facile nobis circa res ipsas imponatur, nisi circa voces satis attenti fuerimus. Hoc certè loco nemo non dicit Effectum præexsistere in caussa; Et tamen Primò effectus non præexsistit, quoniam, si præexsisteret, exsisteret, cùm non exsistere tamen supponatur. Secundò, neque præexsistit, neque exsistit unquam in caussa; sed exsistit solùm, sive fit à caussa; idque eo tempore, quo fit; Nam de antecedente dicitur solùm fieri potuisse, & consequente factus fuisse à caussa. Tertiò neque præexsistit, exsistitve quidem in ipsa materia, sed exsistit solùm, seu fit ex materia, & eo quidem tempore, quo exsistit, aut fit; nam antecedente, aut consequente dicitur solùm fieri potuisse, & factus fuisse ex materia. Quartò proinde dici non potest aliquid effectus præexstitisse in materia, sed fuisse potiùs ipsa materia: siquidem materia non fuit suiipsius subjectum, sed ipsamet sua entitas. Addo rursus, me non abs re dixisse, tametsi interdum effectus habeat aliquid de efficientis materia, ea ratione tamen ab ipso non ut ab efficiente, sed ut à materiali principio pendere. Innuere enim volui, cùm Efficiens hujusmodi est, ut resecare aliquid ex se ipso non valeat, tum nihil planè, quod in effectu sit, præexstitisse in efficiente; qua ratione se habet effectus artis respectu artificis, ac se habere debet effectus naturæ respectu caussæ immaterialis. Ex quo fit ut tales effectus dici possint præ cæteris non tam in caussa, quàm à caussa esse; & consideratione translata ad tempus productionem antecedens, non tam debeant dici præfuisse in caussa, quàm esse, vel fieri potuisse à caussa. Dicere certè fuisse in potentia activa caussæ, eo tantùm sensu probari potest, quòd potentia ipsius productrix fuerit in caussa; cùm aliunde nihil effectus neque in potentia

caussæ,

caussæ, neque in caussa fuerit; & quod dicitur fuisse formaliter, vel eminenter, tum hoc sensu accipi debeat, tum adjungi debeat interpretatio in Dubitatione exposita. Dicere etiam fuisse in intellectu caussæ propter Ideam, eo tantùm sensu potest admitti, quod ejus faciendi Idea in intellectu caussæ fuerit; cùm alioquin effectus neque sit ipsa Idea, neque omninò aliquid, quod in intellectu extiterit, sed quidpiam planè extra ipsum. Vtcumque sit, En ut non graver idem planè quod tu iteratò concludere:

Tantundem ad minimum realitatis formalis, seu similitudinis repræsentabilis debet esse in caussa, seu re imaginem sui imprimente, exempli gratiâ in sigillo, quantum est realitatis objectivæ, seu similitudinis repræsentativæ in ejus effectu, seu imagine, exmpli gratiâ in figura ceræ à sigillo impressa:

Atqui datur caussa imprimens in mente Ideam, seu imaginem sui; ipsáque Idea, seu Imago in mente impressa est effectus illius caussæ:

Igitur tantundem ad minimum debet esse realitatis formalis, seu similitudinis repræsentabilis in caussa Ideæ, quantum est realitatis objectivæ, seu similitudinis repræsentativæ in ipsa Idea.

DVBITATIO VI.

De non habente ex se sui ipsius ideam Mente (quæ non videatur posse seipsam magis intelligere, quàm oculus seipsum videre) & neque Dei, neque Angelorum, neque corporearum potissimùm rerum.

SVbsumis, *si in te sit Idea, cujus realitas objectiva sit tanta, ut nec eminenter, nec formaliter illam contineris, atque adeò illius causa esse non potueris; tum demùm sequi necessariò exsistere aliquid præter te in mundo: cùm secus careas argumento, quo certus reddaris esse aliquid.* Verùm ex jam dictis, tu causa non es realitatis Idearum; sed ipsæmet res per Ideas repræsentatæ, quatenus emittunt imagines sui in te, ut in speculum: licèt tu ex ipsis occasionem possis aliquando sumere chimærarum depingendarum. Sed seu ipsa sis causa, seu non; an propterea incerta es, esse aliquid præter te in mundo? Bona verba quæso:

quæso: nam opus non est, ut, quicquid de Ideis sit, argumenta ad id quæramus. Percurris deinceps *Ideas quæ in te sunt, ac præter ideam tui, numeras Ideas Dei, rerum corporearum, inanimatarumque, Angelorum, animalium, hominum: idque, ut cùm de Idea tui difficultatem non esse dicas, inferas Ideas hominum, animalium, Angelorum, componi posse ex iis, quas habes tui, Dei, rerum corporalium: & Ideas rerum corporalium potuisse quoque à te proficisci.* Hoc verò loco mirari subit, quî dicaris habere Ideam tui, (& fæcundam adeò, ut ex illa possis tot alias depromere) ac rem carere difficultate: cùm reverâ tamen aut Ideam tui nullam habeas, aut illam admodum confusam atque imperfectam, prout jam observavimus in superiorem Meditationem. Et inferebas tu in illa, nihil posse faciliùs, atque evidentiùs à te percipi, quàm te ipsam: Quid si, cùm non habeas, nec habere possis tui Ideam, dicaris posse quidvis aliud faciliùs, atque evidentiùs, quàm teipsam percipere? Cogitanti certè mihi quorsum fieri possit, ut neque visus seipsum videat, neque intellectus seipsum intelligat; illud in mentem subiit, quod nihil agat in seipsum: quippe nec manus (aut in ipsa digitus summus) se verberat; nec pes sibi calcem impingit. Cùm aliunde verò ad notitiam alicujus rei eliciendam, necesse sit rem agere in facultatem cognoscentem; immittere nempe in illam sui speciem, sive sui specie illam informare: perspicuum videtur ipsam facultatem, cùm extra seipsam non sit, non posse illam sui speciem in seipsam transmittere, neque sui notitiam consequenter, elicere, sive, quod idem est, percipere seipsam. Et quare putas oculus, cùm se in seipso non videat, videt tamen in speculo? Nempe quia inter oculum, speculumque est interstitium, & oculus ita agit in speculum, immittens in illud sui speciem, ut speculum in ipsum reagat, propriam ejus speciem in illum remittens. Dato mihi porrò speculum, in quod ipsa perinde agas; spondeo fore, ut eo reflectente in teipsam tui speciem, tum demum te, non directâ quidem, sed reflexâ tamen cognitione percipias: quousque autem non dederis, spes non est, ut teipsam nôris. Possem heic quoq; insistere, quî dicaris habere Ideam Dei, nisi fortè qualem, & quo modo jam diximus? Quî Angelorũ? de quibus nisi aliquid audiisses, nescio an unquam cogitasses? Quî animalium, cæterarumq; rerum, quarum, si in sensus non incidissent, penè certus sum te nullas Ideas fuisse habituram: ut & nullam habes innumerarum rerum, quarum ad te neque adspectus, neque fama pervenit? Sed his dimissis, illud admitto, Ideas diversarum rerum in mente existenteis ita posse com-

componi, ut plures aliarum formæ cooriantur, tametsi quas enumeras, non videantur sufficere ad istam tantam diversitatem; imò neque ad distinctam, determinatamque certæ cujuspiam rei Ideam. Hæreo autem solùm circa Ideas rerum corporearum, quòd difficultas non parva sit, quomodo ex sola tui Idea, dum te pro incorporea geris, teque ut talem consideras, eas deducere ex te possis. Nam si solam substantiam incorpoream nosti, quomodo fieri potest ut capias præterea substantiam corpoream? Est-ne aliqua inter hanc, & illam analogia? Dicis utramque convenire in eo, quòd sit apta exsistere: at ista convenientia non intelligitur, nisi priùs res utraque quæ convenit, intelligatur. Notionem quippe communem facis, quæ priusquam formetur, oportet particularia intelligi. Profectò si ex intellecta substantia incorporea potest intellectus formare Ideam substantiæ corporeæ: non est cur dubitemus quin cæcus, vel qui à nativitate detentus fuerit in densissimis tenebris, formare apud se Ideam & lucis, & colorum possit. Dicis posse consequenter haberi Ideas extensionis figuræ, motus, aliorúmque sensibilium communium: sed facilè nimirùm dicis. Id mirum, cur non lucem, colorem, alia, facilitate pari deducas: verùm immorandum in istis non est.

RESPONSIO.

SI quid haberes ad exsistentiam rerum materialium probandam, procul dubio hîc attulisses, sed cùm tantùm interroges, an ergo mea mens incerta sit esse aliquid præter se in mundo; *& fingas non opus esse ut argumenta ad id quæras, atque ita provoces tantùm ad præjudicatas opiniones; multò clariùs ostendis nullam te ejus quod affirmas dare posse rationem, quàm si omnino tacuisses. Quæcumque verò hîc disputas de ideis non egent responsione, quia tu nomen ideæ ad solas imagines in Phantasia depictas restringis; ego verò ad id omne quod cogitatur extendo. Sed obiter quærere libet quo argumento probes,* nihil agere in se ipsum? *Nempe non soles uti argumentis; hoc autem probasti exemplo digiti, qui seipsum non verberat, & oculi qui se in seipso non videt, sed in speculo. Quibus facile est respondere non esse oculum, qui speculum videt magis quàm seipsum, sed mentem quæ sola & speculum, & oculum, & seipsam quoque agnoscit. Atque etiam dari possunt alia exempla in rebus corporeis, ut cùm turbo se in gyrum vertit, nunquid ista conversio actio est quam in seipsum exercet? Denique notandum est me non affirmasse,* ideas rerum materia-

 lium

lium ex mente deduci, *ut non satis bona fide hîc fingis; expressè enim postea ostendi ipsas à corporibus sæpe advenire, ac per hoc corporum exsistentiam probari: hîc verò tantùm exposui, nullam in iis tantam realitatem inveniri, ut ex eo quod nihil sit in effectu, quod non formaliter, vel eminenter præextiterit in causa, concludi debeat illas à sola mente non potuisse proficisci, quod nullo modo impugnas.*

INSTANTIA.

I. *Non ineptiendum. Difficultates declinatas fuisse. Omnem ideam esse imaginem; quare in intellectu, non minùs quàm in imaginatrice, imaginem esse.*

QVàm velles me facerem ineptum, si tui instar dubitarem esse aliquid præter me in mundo, & ad probandum aliquid esse, rationes alias, quàm evidentiam aut conquirerem, aut afferrem. Tu ut voles, somniato, decipitor, deluditor, quocumque lubebit modo caveto, ne te versari nobiscum putes, nos alloqui, ad nos scribere, &c. Ego agere pergo bona fide, qui in Mundo, seu Natura rerum tam multa obscura, & perscrutatione digna invenio, ut nimis puerile, & ridiculum putem res adeò apertas vertere in dubium, & in ipsarum exsistentia comprobanda terere tempus. Et dicito me nihil aliud, quàm interrogare; dicito provocare me ad opiniones præjudicatas; dicito me nullam habuisse rationem; dicito satius fuisse ut tacerem; non extorquebis tamen à me, ut esse ineptiendum putem. Ad rem potiùs ipsam; Dicis *quæcumque hîc disputo de Ideis non egere responsione:* Sed perspectum jam artificium, quo, dum nihil habes, quod respondeas, nihil esse dignum responsione dicis. Caussam subdis, *Quia nomen Ideæ ad solas imagines in phantasia depictas restringam, tu ad id omne, quod cogitatur, extendas.* Quàm verò cautè scopulum declinas! Videlicet postquam dixisti *restringere me Ideæ nomen ad imagines in phantasia depictas* (quod tamen non feci) cavisti acutissimè ne subjiceres *te extendere ad imagines in mente depictas*; quas non exclusas à me novisti, & de quibus par, aut eadem potiùs fuit difficultas; sed obliquando subjecisti *te extendere ad id omne, quod cogitatur.* Quæso te verò, quicquid cogitatur, nonne est objectum cogitationis? Istud verò objectum, nonne objicitur, & quasi obversatur menti cogitanti? Et istud nonne objicitur, obversaturque sub aliqua, nisi phantastica, saltem mentali imagine? & ista imago nonne erit Idea? Et reciprocè ista Idea nonne erit imago in mente exsistens? Et nonne tu quoque, ut est adnotatum, dixisti ea tantùm, quæ cogitantur ut imagines, esse propriè ideas? Proba igitur ecquas-nam ex omnibus imaginibus ideas esse non admiserim.

ſerim ad phantaſiam, reduxerim ad mentem; ſive ad id omne, quod cogitatur, non extenderim. Sed hoc nempe te angit, quòd cùm nihil poſſit objici, ſive obverſari menti cogitanti, niſi tanquam imago, videas talem imaginem eſſe ſemper ſpeciem corpoream, atque adeò rem cogitatam non exhiberi menti, niſi ſub ſpecie corporea; quomodo nobis non exhiberi ſubſtantias incorporeas tu perſuadere adnixus es, ut inferre poſſes illarum notitiam ex corporearum notitia non proficiſci, aut dependere.

Probatum non fuiſſe idem non *agere in ſeipſum, ſuggillari immeritò, & retorqueri in doctorem culpam. In circumductione turbinis non agere idem in ſeipſum.*

II. Quæris deinde obiter, quo argumento probem nihil agere in ſeipſum; nempe qui non ſoleam uti argumentis? Sed mihi quidem viſum eſt ſuperfluum argumentum ſubjicere, ubi tam manifeſtum fuit actionem, & paſſionem, idem eſſe cum motu: adeò ut cùm omnis motus habeat terminum à quo, & terminum ad quem, ut loquuntur, ipſa actio ſit ab agente, tanquam à termino à quo, & paſſio ſit in patiente, tanquam in termino, ad quem; ſintque agens, & patiens proinde diſtincta, quòd aliàs non eſſent duo termini, neque idcircò ullus motus. Vnde & contentus fui adferre exemplum de manu; &, ne cavillareris manum agere in ſeipſam, quatenus digito extremo volam pulſat (quanquam tunc non tota manus agit in ſeipſam, ſed una pars manus in aliam) idcircò accepi exemplum de digito ſummo, qui ſe jam non pulſet; & de calce, quæ utcumque poſſit in aliam partem ejuſdem corporis impingi, non tamen in ſeipſam poteſt. Tu verò, quòd non omnia, quòd non ſuperflua dixerim, anſam accepiſti, quaſi ab inexſpectatò, ut tibi fidem faceres, dicenti me nullas adferre rationes, nullis uti argumentis, nihil objicere reſponſione dignum. Sed de me quidem alii viderint, qui nunquam mihi tam parùm tribuent, ut non plus æquo attributum cenſeam; Quod te adtinet, cùm hoc loco reprehendis in me, quòd argumento uſus non ſim, dum agere nihil in ſeipſum dixi, contendiſque ex oppoſito poſſe aliquid in ſeipſum agere, ecquónam quæſo argumento id, quod propoſui, improbas? ecquónam idipſum, quod aſſeris, probas? Nullo certè; ut mirum ſit nullis te uti argumentis, ubi me nullis uſum cauſaris. Dicis *exemplis à me allatis facile eſſe reſpondere*; Sed ad memorata quidem nihil reſpondiſti, dixiſtique ſolùm aliquid de exemplo oculi, quod cùm ipſe non attuliſſem, niſi ad præveniendum reſponſionem; tu diſſimulaſti inſtantiam, qua propoſui emiſſionem ſpeciei ex oculo in ſpeculum, non eſſe remiſſionem ex ſpeculo in oculum; ut oſtenderem circa emiſſionem oculum eſſe agens, & ſpeculum patiens;

circa remissionem verò speculum agens, & oculum patiens: recurristi autem ad mentem, quæ cùm cognoscat cætera, sese quoque ipsam cognoscat; tametsi hoc ipsum in quæstione sit, neque ullo à te argumento probatum. Heinc quia parum idonea videbatur esse responsio, non argumentum quidem, sed exemplum solum attulisti in rebus corporeis. *Nam,* inquis, *cùm turbo se in gyrum vertit, Nunquid ista conversio actio est, quam in seipsum exercet?* DEUM immortalem! nisi non aut manus, aut scutica fuit, quæ in orbem acta hanc impressit vertiginem? Nisi non eadem est ratio, quæ sagittæ transvolantis per aërem. Et quamvis fortè dicturus sis sagittam habere eum motum non ab arcu, aut manu, sed à seipsa; idcirco-ne idem aget in seipsum? Certè dici quidem potest pars agere in partem, hoc est pars sequens quælibet ab usque capulo impulso à chorda in quamlibet antecedentem, hoc est ad usque cuspidem: at non propterea eadem pars in seipsam, aut tota sagitta in totam sagittam; alioquin enim tam esset actio à cuspide in capulum, quàm à capulo in cuspidem, sicque sagitta non magis progrederetur, quàm regrederetur, foretque adeò immobilis. Quare & quòd turbo vertatur in orbem, tum modus impressionis tum figura facit, ob quam partes non directè, ut in sagitta, sed orbiculariter dispositæ sunt, seseque proinde in orbem quidem, sed ordine tamen, sive successivè propellunt: Adeò ut una aliqua prima designata, postquam impressio ordinatè pervenerit ad ultimam, impellatur ab ipsa, ut sibi contigua, sicque revolutiones plures peragantur, neque propterea aut eadem pars in seipsam, aut totus turbo in se totum agat; converslave sit actio, quam turbo in seipsum exerceat; nisi eo modo, quo, dum homo sua manu femur suum percutit, hanc percussionem actionem dices, quam homo in seipsum exerceat, ac ideò concludas idem agere in seipsum.

III. *Nihil confictum fuisse, cùm objectum est dictam esse Mentem posse deducere ex se Ideas rerum corporearum; Neque responsum fuisse ad difficultatem, quæ proposita fuerat ea de re.*

Dicis posteà, *notandum esse te non affirmasse ideas rerum materialium ex Mente deduci, ut non satis bona fide hic fingo.* Cedò porrò non-ne tu ipse es, qui te dicis Mentem, aut nomine Mentis loqueris, loquutusve es? Et non-ne ista tua fuerunt verba? *Quantum autem ad ideas rerum corporalium, nihil in illis occurrit; quod sit tantum, ut non videatur à me ipso potuisse proficisci?* Et facta distinctione, *Ex iis verò, quæ in ideis rerum corporalium clara, & distincta sunt, quædam ab idea mei ipsius videor mutuari potuisse, nempe substantiam, durationem, numerum, & si quæ alia sunt ejusmodi. Nam cùm cogito lapidem esse substantiam, sive esse rem, quæ per se apta est existere; itemque me esse substantiam;*

tiam; quamvis concipiam me esse rem cogitantem, & non extensam; lapidem verò esse rem extensam, & non cogitantem, ac proinde maxima inter utrumque conceptum sit diversitas, in ratione tamen substantiæ videntur convenire. Cedò proinde ecquid-nam finxi? Ecquid non satis bona fide? An quod dixi te *affirmare*, cùm tu solùm dixeris *videri?* At hoc ipsum est, quod tutemet fingis; cùm eam vocem mihi attribuis. Siquidem mea hæc verba fuerunt, *Hæreo solùm circa ideas rerum corporearum, quòd difficultas non parva sit, quomodo ex sola tui idea, dum te pro incorporea geris, téque ut talem consideras, eas deducere ex te possis.* Nulla affirmationis mentio, sed eo solùm modo, quo aut affirmares, aut tibi videri diceres, hærere me dixi. Verùm fac me illud *videri* ita fuisse interpretatum, quasi tu seriò affirmares, An-non propter consequutionem abs te deductam id licuit? Nempe id statim pòst habuisti, tanquam seriò, & affirmanter constitutum, sic inquiens, *Itaque sola restat Idea Dei, in qua considerandum est, an aliquid sit, quod à meipso non potuerit proficisci.* Dicis te posteà expressè ostendisse ideas rerum materialium à corporibus sæpe advenire, ac per hoc corporum exsistentiam probari. Sed hoc difficultatem non solvit, donec te habes in eo statu, in quo nihil ad te perveniat ex corporibus, in quo si aliquid remaneat, quod olim ex corporibus pervenerit, id reputes falsum; in quo tuiipsius, ac Dei notitiam mutuari contendis, non ex ulla notitia corporum rerumve externarum; sed planè ex teipso, aut ex iis, quæ in te sunt, seclusis planè rebus externis. Dicis *te hîc tantùm exposuisse nullam in iis tantam realitatem inveniri, ut ex eo, quòd nihil sit in effectu, quod non formaliter, vel eminenter præexstiterit in caussa, concludi debeat illas à sola mente non potuisse proficisci.* Et subdis, *me hoc nullo modo impugnasse.* Sed primùm facis tu chimæras, & vis deinde illas impugnemus? Fingis te nempe in eo statu, ut nescias an aliqui homines ante te exstiterint; an sit aliquid omninò extra te: ut nôris duntaxat teipsum, hoc est mentẽ tuam, mentisve naturam (cùm ipse nempe sis sola mens) omninò clarè, & distinctè; ut clarè, & distinctè cognoscas esse substantiam incorpoream, & tametsi neque lapidem, neque ullum omninò corpus unquam videris, aut falsum sit, quod videris, cogites tamen lapidem esse substantiam; & in ratione substantiæ convenire cum mente, & similia. Nisi verò ista chimæræ non sunt, aut digna sunt non impugnatione, sed ne commemoratione quidem? Deinde, hoc tuum fuit artificium, dicere me non impugnasse, cùm animadvertisti te respondere non posse ad difficultates, quas impugnando tibi propo-

propoſui. Illas non repeto, ſed quæſo duntaxat patientem Lectorem, ut conſideret, annon reſpondere debuiſſes ad ea quæ objeceram, ab illis uſque verbis, *Nam ſi ſolam ſubſtantiam incorpoream noſti, quomodo fieri poteſt, &c.* & ad quorum calcem teſtatus ſum nolle me in iis immorari. Nempe quia difficultas præcipua circa concluſionem intentam ſtatim urgenda remanebat; Qua occaſione, cùm properarem, teſtatus quoque fueram mox antè, nolle me inſiſtere, ut pluribus ſanè licuiſſet, circa ea, quæ dixeras de Ideis Dei, Angelorum, animalium, cæterarum rerum, ut extenſionis, ſubſtantiæ, coloris; & de quibus loquutus ſic fueras, quaſi nihil unquam de rebus per illas repræſentatis neque vidiſſes, neque audiiſſes, neque alio modo quàm falsò noviſſes; ac interim tamen Ideas ita partireris, ut ceneres alias potuiſſe à teipſo proficiſci; alias accipi à rebus extra te exſiſtentibus; alias à nihilo procedere, videlicet Ideas falſas. Eadem porrò occaſio eſt, ob quam nunc etjam non inſiſto, contentus proponere ratiocinationem, qua fretus illa ediſſeruiſti, cujuſque jam antè eſt facta ſuſpicio.

Si quis habens ſe in ſtatu ignorantiæ per affectatam abſtractionem, perſuaſus ſit ſibi promptum eſſe agnoſcere Ideas innatas, ſeu quas haberet in ſtatu ignorantiæ per puram negationem; illi promptum eſt diſcernere Ideas vel à ſe habitas, vel à re extra exſiſtente acceptas, vel à nihilo etiam profectas:

Atqui ego me habens in ſtatu ignorantiæ per affectatam abſtractionem, perſuaſus ſum mihi promptum eſſe agnoſcere ideas innatas, ſeu quas haberem in ſtatu ignorantiæ per puram negationem:

Igitur mihi promptum eſt diſcernere Ideas, vel à me habitas, vel à re extra exſiſtente acceptas, vel etiam à nihilo profectas.

DUBITATIO VII.

De capitali Demonſtratione pro Dei exſiſtentia, ex præcedente apparatu; ad cujus imitationem conficiatur exſiſtere reipsâ infinitos mundos, quorum habita eſt idea ab antiquis philoſophis.

Concludis, *Itaque ſola reſtat Idea Dei, in qua conſiderandum eſt, an aliquid ſit, quod à meipſo non potuerit proficiſci. Dei nomine intelligo ſubſtantiam quandam infinitam, independentem, ſummè intelli-*

intelligentem, summè potentem, & à qua tum ego ipse, tum aliud omne, si quid aliud exstat, quodcumque exstat, est creatum. Quæ sanè omnia talia sunt, ut quò diligentiùs attendo, tantò minùs à me solo profecta esse posse videantur: ideoque ex antedictis Deum necessariò exsistere est concludendum. Scilicet huc est quò tendebas. Ego verò ut conclusionem amplector, ita non video quî sic concludas. Dicis ista, *quæ de Deo intelligis, hujusmodi esse, ut proficisci à te solo non potuerint:* id nempe intendens, *ut debuerint ab ipso Deo proficisci.* Sed primùm, nihil verius est quàm quòd à te solo profecta non fuerint, seu quòd illorum intelligentiam à te, vel per te duntaxat non habueris: sunt enim profecta, habitáque à rebus, à parentibus, à magistris, à Doctoribus, à societate hominum, in qua es versatus. At mens sola sum, inquies, nihil admitto extra me; ne aures quidem quibus audierim, neque homines mecum colloquutos. Hæc dicere potes: sed diceresne, nisi auribus nos audires, ac nisi essent homines, à quibus verba acciperes? Loquamur seriò, & dic bona fide: Voces illas, quas de Deo effers, nonne habes à societate hominum, quibus convixisti? Et cùm ab illis voces habeas, nonne & notiones subjectas, designatasque vocibus? Igitur non sint à te solo, videntur tamen non propterea à Deo, sed aliunde esse. Deinde quidnam in illis est, quod accepta primùm à rebus occasione, habere ex te ipse deinceps non potueris? An-ne propterea aliquid capis, quod sit supra humanum captum? Sanè si intelligeres Deum cujusmodi est, esset cur à Deo te doctum putares: hæc verò omnia, quæ Deo attribuis, nihil aliud sunt, quàm observatæ aliquæ in hominibus, aliisque rebus perfectiones, quas mens humana valeat intelligere, colligere, & amplificare, ut aliquoties dictum jam est. Dicis, *cum ex te possit esse Idea substantiæ, quia substantia es; non posse tamen Ideam substantiæ infinitæ, quia infinitus non es.* Verùm nulla est propterea in te infinitæ substantiæ Idea, nisi nomine tenus, & quatenus homines comprehendere (quod est reverà non comprehendere) infinitum dicuntur: adeò ut necesse proinde non sit talem Ideam à substantia infinita proficisci; ea nempe fieri componendo, ampliandóque potest: quemadmodum jam dictum est. Nisi cùm prisci Philosophi ex comprehenso hoc visibili spatio, hoc unico mundo, his paucis principiis, ipsorum Ideas sic in se habuerunt, ut illas ampliantes Ideas efformaverint infiniti universi, infinitorum mundorum, infinitorum principiorum; dicturus sis illos non efformasse taleis Ideas ex vi suæ mentis: sed eas processisse in mentem ex infinito uni-

verso, infinitis mundis, infinitis principiis? Quod defendis autem *te percipere infinitum per veram Ideam:* sanè, si illa esset vera, repræsentaret infinitum cujusmodi est, ac proinde perciperes quod est in ipso præcipuum, & de quo nunc agitur, videlicet infinitatem. Verùm cogitatio tua semper terminatur ad finitum aliquid, solúmque infinitum dicis, quia non percipis quod est ultra tuam perceptionem: ut proinde non malè censearis percipere infinitum per negationem finiti. Neque sufficit dicere, *percipere te plus realitatis in infinita substantia, quàm in finita.* Oporteret enim te percipere realitatem infinitam; quod tamen non facis. Quin etiam revera non plus percipis: quoniam finitam solùm amplias, ac deinde imaginaris esse amplius realitatis in eo, quod dilatatum est, quàm in eodem, dum est contractum. Nisi velis quoque Philosophos illos plus percepisse realitatis, quæ reverâ esset, cùm plureis mundos conciperent, quàm dum unicum in mente haberent. Ex quo obiter adnoto caussam, cur mens nostra tantò magis confundatur, quantò aliquam speciem, sive Ideam magis ampliat, ex eo esse videri, quòd hujusmodi speciem à suo situ distrahit, distinctionem partium illi adimit, ac ita totam attenuat, ut tandem evanida fiat. Ne memorem mentem perinde confundi ad caussam oppositam, cùm nimis contrahit Ideam. Dicis *non obstare, quòd non apprehendas infinitum, aut omnia quæ in illo sunt: sed sufficere, ut pauca quædam intelligas, quò veram, & maximè claram, distinctamque Ideam habere dicaris.* Imò verò non habes veram Ideam infiniti, sed finiti solùm, si non comprehendas infinitum, sed finitum duntaxat. Dici potes ad summum cognoscere partem infiniti: at non propterea ipsum infinitum: ut ille qui nunquam egressus specum subterraneam, dici quidem potest cognoscere partem mundi, at non propterea ipsum mundum: adeò ut propterea ineptus evasurus sit, si tam angustæ partis Ideam, censeat esse Ideam veram, germanamque totius mundi. *At,* inquis, *de ratione infiniti est, ut à te, qui finitus es, non comprehendatur.* Credo equidem: at non est de ratione veræ Ideæ rei infinitæ, ut illius tantùm partem minimam, sive potius nullam, ob nullam cum toto proportionem repræsentet. *Sufficere,* ais, *ut pauca hæc à te clarè percepta intelligas.* Sed nempe, ut sufficit videre extremum capillum ejus hominis, cujus vis habere germanam Ideam. An non esset mei egregia effigies, si pictor unum mei capillum, ejusve extremū duntaxat depingeret? At minor, non dico longè, aut longissimè, sed infinitè etiam est proportio eorum omnium quæ de infinito,

to,

to,seû deDeo cognoſcimus,quàm unius mei capilli, apiciſve ejus ad meipſum totum. Vno verbo hæc de Deo nihil probant, quod non probent etiam de infinitis illis mundis; ac tantò magis, quantò illi potuerunt clariùs ex hoc uno clarè perſpecto intelligi quàm Deus, vel ens infinitum ex tua ſubſtantia, quæ cujuſmodi ſit, nondum tibi conſtat.

RESPONSIO.

Hic nulla habes quæ non jam ante dixeris, & à me fuerint exploſa: unum monebo de Idea infiniti, quam ais non poſſe eſſe veram, niſi comprehendam infinitum, dicique poſſe ad ſummum me cognoſcere partem infiniti, & quidem partem minimam, quæ non meliùs infinitum refert, quàm exigui capilli effigies hominem integrum repræſentat. Moneo, inquam, è contra planè repugnare, ſi quid comprehendam, ut id quod comprehendo ſit infinitum. Idea enim infiniti ut ſit vera nullo modo debet comprehendi, quoniam ipſa incomprehenſibilitas in ratione formali infiniti continetur, & nihilominùs eſt manifeſtum Ideam quam habemus infiniti non repræſentare tantùm aliquam ejus partem, ſed revera totum infinitum, eo modo quo debet repræſentari per humanam Ideam; etſi procul dubio alia multò perfectior, hoc eſt, accuratior & diſtinctior, haberi poſſit à Deo, aliâve naturâ intelligente, quæ ſit humanâ perfectior. Eadem ratione qua non dubitamus quin Geometriæ imperitus totius trianguli Ideam habeat, cùm figuram eſſe tribus lineis comprehenſam intelligit, etſi à Geometris alia multa de eodem triangulo cognoſci poſſint, atque in ejus Idea animadverti, quæ ab illo ignorantur. Vt enim ſufficit intelligere figuram tribus lineis contentam ad habendam Ideam totius trianguli; ſic quoque ſufficit intelligere rem nullis limitibus comprehenſam, ut vera & integra Idea totius infiniti habeatur.

INSTANTIA.

I. Capitalis fortè illa demonſtratio proponitur formâ ſyllogiſticâ; ejuſque imbecillitas univerſè primum, ac variè monſtratur.

AN nihil heic habeam non dictum; an tu omnia exploſeris, ſi qui legent, ii judicium ferent: ac ſpecialiter quod heic attigi de infinito univerſo, déque infinitis principiis, ac mundis; quódque cùm nulla ratione poſſes ſolvere, ſolito more es præterlapſus. Id ut meliùs pateat, ac ſimùl, quæ ſit Archimedeæ tuæ demonſtrationis vis inclareſcat, rem ex antecedentibus reſumere eſt operæ-pretium. Demonſtrare voluiſti Deum exiſtere;

rem aliunde certiſſimam, ſed viſus es tibi ea ratione, ſeu demonſtratione probare, qua præfatus fueris, *nullam meliorem ab humano ingenio excogitari unquam poſſe.* Illam hoc loco ita concludis,

Si ſit in me Idea, cujus realitas objectiva ſit tanta, ut non potuerit à me proficiſci, neceſſe eſt illam eſſe in me poſitam ab aliqua cauſſa diſtincta à me, in qua tantundem ad minimum ſit realitatis formalis, quantum eſt in Idea objectivæ, quæque proinde reipſa exſiſtat:

Atqui eſt in me Idea, cujus realitas objectiva eſt tanta, ut non potuerit à me proficiſci; illa ſcilicet, quæ mihi repræſentat, aut per quam intelligo Deum ſubſtantiam quandam infinitam, æternam, independentem, ſummè intelligentem, ſummè potentem, & à qua tum ego ipſe, tum aliud omne, ſi quid aliud exſtat, quodcumque exſtat, creatum eſt:

Igitur neceſſe eſt talem Ideam eſſe à cauſſa, in qua tantundem ad minimum ſit realitatis formalis, quantum in ipſa Idea eſt objectivæ, quæque proinde reipſa exſiſtat.

Sed in ſolo Deo eſt tantundem ad minimum realitatis formalis, quantum in ipſa Idea eſt objectivæ, ſolus enim Deus eſt ſubſtantia infinita, quidvis autem aliud, atque ego etiam finita:

Igitur talis Idea à ſolo Deo eſt, ac proinde Deus exſiſtit.

Hæc itaque tua Demonſtratio eſt, quam non modò evidentiorem, certioremque eſſe Geometricis ſtatuis, ſed etiam evidentiſſimam, ac certiſſimam dicis. Id-ne porrò ita ſe habeat, attendere ad iſta imprimis universè juvat. *Primò* tu tibi ſoli demonſtras, de te ſolo loqueris, de tuo ſolo facto reſpondes: Germana autem demonſtratio homines omneis adtinet, generalis eſt; & factum uſurpans pro principio, id non privatum, privatimve apparens, ſed univerſale, omnibuſve universè apparens uſurpat. Quare & tua ratiocinatio cùm tui reſpectu vim habeat, non poteſt tamen apud alios habere vim demonſtrationis, ſed ad ſummum authoritatis, qua prout pollebis apud homines, fidem tibi referenti, prout quiſque volet, habebit. *Secundò* Ratiocinatio tua ſupponit te eſſe in ſtatu, in quo revera non es, & ex quo proinde, tanquam poſito fundamento demonſtrare nihil potes. Supponis enim te ſomniare, decipi, deludi; ſupponis te non habere corpus, non manus, non caput, non cerebrum; ſupponis omnia quæ hactenus videris, audiveris, olfeceris, guſtaveris, tetigeris, cogitaveris, eſſe non modò dubia, verùm etjam falſa; niſi quòd jam advertiſti te cogitare, te eſſe, te rem cogitan-

gitantem esse. Supponis te ex tua cogitatione delevisse omneis imagines rerum corporalium, vel (quia id difficile sit) te illas ut inaneis, ac falsas nihili pendere, & te solùm alloqui, inspicerèque penitiùs in teipsum: Supponis te in hoc ignorantiæ per affectatam hujuscemodi abstractionem statu, tam posse judicium ferre de cæteris rebus, an sint, an non sint, quàm facere in statu ignorantiæ per puram negationem, ut si nihil unquam vidisses, audisses, &c. Supponis ideas quas habes Angelorum, animalium, cæterorum corporum non facere te certum, quòd res per illas repræsentatæ aut fuerint, aut sint, aut sit omninò aliquid præter te in mundo: Supponis denique te certum non esse, an aliquid de Deo vel alio loquente, vel te audiente acceperis, & quam de illo habes Ideam, partim auditu, partim propria cogitatione formaveris. Hæc & alia sunt, quæ supponis, quæ profectò falsa cùm sint, quid-nam certi superexstruetur? quid veri demonstrabitur? *Tertiò*, nihil potes demonstrare, quousq; habueris propositiones, de quibus clarè distinctéq; perceptis, sis certus quòd fallaces non sint: Atqui nondum habere potes, neque es omninò habiturus, priusquàm in quarta Meditatione stabilieris pro viribus illud pronunciatum: *Quicquid clarè, distinctéque percipio, est verum.* Nempe initio hujus Meditationis difficultatem de eo movisti, quam sublaturus non fuisti, nisi post ostensam Dei exsistentiam, illiusque veracitatem; id quod demùm conatus es Meditatione quarta præstare, docendo illud pronunciatum ideò non fallere, quòd omnis clara, & distincta perceptio cùm sit aliquid, DEVM habeat authorem, quem, cùm summè perfectus sit, repugnet esse fallacem. Quamobrem, cùm hoc nondum loco probâris Deum esse, & repugnare ut fallax sit, propositiones habere non potes, quales ad demonstrandum necessariæ sunt; Vnde & sequitur, ut dum aliquas heic usurpas, certus de illis, tanquam clarè, distinctéque à te perceptis, ut probes Deum exsistere; in diallelum incidas, sive circulum, ut vocant, committas.

II. *Monstratur deinde speciatim, ac variè in majore Prosyllogismi propositione.*

Deinde, ut dicam etiam aliquid de majore Propositione; deseruisti, *Primò*, ut est antè dictum, regiam, planam, perspicuam viam, qua ad notitiam exsistentiæ, potentiæ, sapientiæ, bonitatis, aliorumque DEI attributorum pervenitur; præclarum hoc nempe universi opus, quod sua magnitudine, distinctione, varietate, dispositione, pulcritudine, constantia, aliisque adjunctis suum clamat Auctorem: totum, inquam, hoc opus tam magnum, tam varium, tam mirabile, rejecisti, pro falso habuisti, quicquid de illo tibi in-

innotuerat; & ad probandum DEI exsistentiam, potentiam, attributáque cætera, usurpasti solùm ideam intra tuam mentem conclusam, quæ & tibi obscura sit, & ostendi aliis non possit, ut ostenduntur sidera, aliæque partes universi. Ideam, inquam, qualem omnes non habent, qualem tu non semper habuisti, qualem potes non semper habere; rem fluxam, rem accidentariam, imò non rem, sed rei modum, sed modi modum, sed partem modi. *Secundò* scilicet usurpasti non totam Ideæ realitatem, sed objectivam solummodò; quanquam neque realitatem per te habet, quia res non est, sed modalitatem solùm, quia est solùm modus. Et certè ut figura ceræ impressa nihil per se est, sed est solùm ipsamet cera, quatenus heic depressa est, illeic eminens, heic latior, illeic angustior; sic idea menti impressa, nihil est per te, sed est solùm ipsa-met mens prout suo modo, & hac se, illave, aut alia ratione comparatam habet; & ut similitudo seu repræsentatio sigilli, quæ est in cera, est mera relatio, atque adeò non Ens; ita & similitudo, seu repræsentatio rei alienæ quæ in mente est, quamque tu appellas realitatem objectivam, mera relatio, ac non ens erit. Cedò proinde, quàm insignis effectus fuerit usurpatus abs te ad tantam caussam demonstrandam. *Tertiò* Realitas objectiva Ideæ, ut tu accipis, est inseparabilis à realitate ejusdem Ideæ formali; neque enim nisi formalis sit, objectiva erit; neque, nisi objectiva, formalis. Igitur à qua caussa efficiente pendebit formalis, pendebit etiam objectiva: Atqui per te realitas formalis non ab alia caussa pendet, quàm à tua cogitatione, seu mente; Quippe expressis verbis doces, *Talem esse naturam ipsius Ideæ, ut nullam aliam ex se realitatem formalem exigat præter illam, quam mutuatur à cogitatione tua, cujus est modus:* Igitur objectiva quoque realitas à tua sola cogitatione, seu mente pendebit. Quamobrem vel hypothesis supervacanea est, & inepta, si caussam requiras extra te, quam novisti esse in te; vel tibi ipsi veritatem celas, mirumque non est, si ad conclusionem eádem celatâ deducaris. *Quartò*, quid-nam dici potuit obscurius, quàm *tantundem ad minimum esse realitatis formalis, in caussa, quantum est objectivæ in effectu?* Etenim tametsi formalem alio nomine dixeris actualem, non declarasti tamen neque in quo formalitas, neque in quo actualitas consisteret; neque an realitas caussæ esset ipsius substantia, an ipsa per ideam repræsentabilitas, an quidpiam aliud denique, quod ad reddendum propositionem evidentem fuit necessarium. Tametsi etiam addideris, *Modum essendi objectivè in intellectu per ideam, quantumvis imper-*

perfectus sit, non tamen profectò nihil esse; nihilominùs non dixisti quatenus esset aliquid, quatenus dici res mereretur, quatenus realitatem haberet; quatenus caussam exigeret; quod sanè fuit quoque necessarium ad evidentiam propositionis. Rursus tametsi comparaveris realitatem objectivam cum formali, non explicuisti tamen, an utraque esset absoluta, an utraque relativa, an absoluta una, relativa altera; neque quid illud esset, in quo realitas formalis æqualis esset, aut excedere posset objectivam; & id genus alia, quibus non explicitis, non potuit propositio non inevidens esse.

Præterea, ut dicatur quoque de Minore, seu Assumptione, Dicis *Primò* te habere Ideam, quæ repræsentet tibi DEVM *substantiam quandam infinitam*, &c. Sed quandònam habes? An priusquam planè aliquid audieris de DEO, aliquid de substantia, aliquid de infinitate? Priusquàm certè ad hanc ratiocinationem te accingeres, accepisti ab aliis & voces, & vocum significatus, juxta quos notiones ideæve rerum significatarum fuere in tua mente formatæ, in eáque hæserunt, ac etiam-num hærent; Neque meministi ullarum notionum, sive idearum res vocibus illis significatas repræsentantium, quas in tua mente habueris, priusquàm alios audiveris, de DEO, de substantia, de infinitate loquenteis. Dicis *Secundò* te intelligere *substantiam quandam*; Et benè quidem dicis *quandam*; Nam qualis sit neque intelligis, neque aut intelligere, aut fando explicare potes. Quippe ne substantiam quidem corpoream, & ne ipsius quidem ceræ, quantumcúmque ipsam multifariàm versaveris, qualis revera est, cognoscis, sed confusâ solùm, & obscurâ quadam ratione imaginaris; seu, quia placet, intelligis. Quomodo igitur distinctè, & clarè intelligeres cujusmodi sit illa substantia, quæ adeò verè dicitur tenebras posuisse latibulum suum; & lucem quidem, sed nihilominus inaccessibilem habitare? Bene iterùm dicis *quandam*; ut quæ prorsus talis non sit, quales sunt prorsus omnes, quæ à nobis intelliguntur, aut intelligi putantur substantiæ: quæ non substet ulli accidenti, quæ nulli planè subsistat rei; quæ propriè substantia non sit, quæ potiùs supersubstantia sit; quæ sit aliquid longè excellentius, quàm quicquid substantiam intelligimus; quæ denique sit aliquid, quod intelligere non possimus. Dicis *Tertiò* te intelligere *infinitam*; at hoc ipsum est, quod tibi pernegatum est; quandoquidem solius infiniti intellectus est rem intelligere infinitam; quòd ille solus tantum sit intellectivus, quantum res intelligibilis est. Et quamvis nos utamur voce infiniti, non tamen propterea intelligimus,

III. Similiterque in Minore, sive assumptione.

mus totam illam Late-patentiam, quâ ſecundũ ſe res diffunditur; ſed aliquouſque intelligendo progreſſi, agnoſcenteſq; nobis non licere progredi ulterius, tametſi ibi finem non viderimus, tum quaſi in nos regreſſi, infinitum id dicimus, cujus non agnovimus finem; ſignificamuſque proinde hac voce, non id quod de re intelligimus, ſed quod non intelligimus potius. Idem nempe eſt, ac ſi aliquis in cavernam ſubiens conetur viſu penetrare totam craſſitudinem montis: Quippe aliquouſque progreſſus, & nihil ulterius videre valens, impenetrabilem viſu montem dicet, & hac voce ſignificabit non quod viderit, ſed potius, quod non viderit. Verùm hac de re plura ſunt jam dicta, & ſunt etiam quædam ſtatim pòſt dicenda, ubi expendetur quid reſponderis. Dicis *Quartò* te intelligere *æternam*: At hoc ipſum quoque negatur; Nam æternitas nihil aliud eſt, quàm durationis infinitudo; & ut infinitudo ſeu ſecundùm locum, ſeu ſecundùm perfectionem non poteſt intelligi; ita neque infinitudo ſecundùm durationem. Hoc dicimus, æternam rem principio, & fine carere; ſed non idcircò intelligimus totam durationis latitudinem; verùm aliquouſque ſecundùm antecedentem durationem progreſſi, aliquouſque ſecundùm conſequentem, conſiſtimus, regredimur, & neque principio, neque fine agnito, rem æternam dicimus, hoc eſt cujus nec ſit principium, nec finis. Quare & hoc quoque nomine non quod intelligimus, ſed quod non intelligimus dicimus. Dicis *Quintò* te intelligere *independentem*; At quomodo hoc potes, niſi infinitatem, & æternitatem intelligas, ut tibi appareat, neque alicubi, neque aliqua in re, neque aliquando dependere? Dicis *Sextò*, te intelligere *ſummè intelligentem, ſeu omniſciam*: At quomodo id potes, niſi tantum ſis intelligens, quantum ipſe eſt DEVS? Cùm ſi intelligas partem ſolùm eorum, quæ intelligit; neque ſummè intelligentem, neque omniſcium intelligas? Dicis *Septimò* te intelligere *ſummè* ſive *Omnipotentem*: At quomodo potes, niſi intelligas quotquot unquam effecta produxit, producet, potuit, poteſt, poterit in æternum producere. Si enim partem ſolùm hujuſcemodi effectorum intelligas, profectò non intelliges ſummè, ſive omnipotentem. Dicis *Octavo* te intelligere *& tui & cæterorum omnium quæ exſtant, ſi aliqua exſtant, creatorem?* At quomodo potes, primùm quidem tui, ſi noſti ſolùm de te, quòd cogites, quòd ſis, quòd res cogitans ſis? An te probaſti creatum eſſe? An meminiſti te aliquando non fuiſſe? An meminiſti ejus momenti, quo tranſiviſti ex non eſſe ad eſſe? An quomodo tranſiveris? An

qua

qua caussa agente transiveris? An ex materia aliqua, an ex nihilo, an à parentibus, an cum parentibus, an sine parentibus factus fueris? Quomodo potes etiam aliorum, si omnia alia falsa putas, si ignoras aliquid-ne creatum fuerit, aut non creatum? An cùm nihil videris creari, intelligere potes quid sit creari, quid sit creatum esse, quid sit omnia creata esse? An fuisti quo tempore omnia fuere creata, ubi fuere creata; & percepisti quomodo creata? An si non fuisti, si non percepisti, illud reverà intelligis, quod te intelligere dicis? *Nonò* proinde quod dicis Ideæ, qua DEVM intelligis, *realitatem objectivam esse tantam, ut non potuerit*, &c. admitteretur quidem, si diceres te intelligere DEVM substantiam *infinitam*, *æternam*, &c. confuso, obscuro, humano, seu potiùs humanissimo, hoc est imperfectissimo modo; At quia jactas non semel te intelligere clarè, distinctè, & parùm abest, quin eo modo, quo Angeli, seu qui vident non jam ampliùs per speculum, & in ænigmate, sed facie ad faciem, ut loquitur Scriptura sacra; ideò fit ut vox illa *tanta* tuo sensu non admittatur. Quo eodem modo, cùm *Decimo* dicis *tantam, ut non potuerit à te proficisci*, Id admitteretur quidem, si ejusmodi esse Ideam intelligeres, ut sine parentibus, Præceptoribus, Sacerdotibus, cæteris hominibus, quibuscum conversatus es, & à quibus sæpe audiisti appellari DEVM infinitum, æternum, omnipotentem, creatorem cæli & terræ, eam in te habere non potueris; aut si fingas te talem fuisse, qualem fingi ab Ethnicis primos homines vidimus; habere eandem non potueris, sine exsistentia, & conversionibus siderum, sine ornatu, ordine, perfectionéque Vniversi, & partium ipsius: At quia *tantam* intelligis, ut ne hoc quidem modo, seu externis rebus menti tuæ prælucentibus, non potuerit ex te proficisci; idcircò non admittitur.

Ex his patet, quo firmamento Conclusio illius tui Prosyllogismi nitatur; quo robore constet quæ illi velut superexstruitur. Verùm ut etiam aliquid de Sub-assumptione addatur; Cùm illud ais, *esse in Deo tantundem ad minimum realitatis formalis, quantum in Idea est objectivæ*; Id quidem non modò admittendum est, sed addendum quoque esse infinitè ampliùs; quicquid denique per realitatem formalem intellexeris. Nam si intelligas substantiam divinam; ecquid est illud, quod ex ipsa tuæ menti objicitur, respectu ejus immensitatis, quæ non objicitur, quæque te, & omnem creatum intellectum latet? Si repræsentabilitatem, ecquid est illud, quod ex DEO tuæ menti repræsentatur, comparatum ad illud, quod beatis Mentibus re-

IV. *Ac rursus in Sub-assumptione; ubi & de consequutione pro exsistentia infinitorum Mundorum.*

 præsen-

præsentatur in cælo Empyreo? imò quid est illud, quod repræsentatur beatis mentibus, comparatum ad id, quod ipsi DEO repræsentatur? Si quidvis aliud denique intellexeris, idem planè. At cùm addis *in Solò Deo*, quasi tua Idea aliquid contineat, quod res ipsæ quæ sunt in Mundo, visu, audituve perceptæ, mente cogitatæ, & nativa mentis vi comparatæ, copulatæ, amplificatæ non contineant; idipsum est, quod tibi negatur, quod negatum est, quod probandum fuit. Ea non repeto, quæ sunt aliquoties in Dubitationibus dicta, circa amplificationem perfectionum, quæ in rebus creatis observatæ, referuntur in DEVM, detractis quantum per intellectus imbecillitatem licet imperfectionibus omnibus; & seposita præ cæteris omni finitudine, seu limitatione, promovendo nempe perfectiones, quantum possumus, versus infinitatem, veluti observatam aliquam alicujus rei creatæ magnitudinem, durationem, scientiam, potentiam, fœlicitatem, &c. absque eo tamen, quòd unquam totalem illam, veréque infinitam magnitudinem, durationem, scientiam, potentiam, fœlicitatem, cætera, mente assequamur, aut possimus dicere nos aliquid ampliùs quàm finitum, creatum, aliquousque amplificatum, & quale revera in DEO non est (cùm sit nempe modo inexcogitabiliter eminentiore) assequi. Addo heic, tuam illam rationem in textu expressam his verbis, *Non esset in me idea substantiæ infinitæ, cùm sim finitus, nisi ab aliqua substantia, quæ reverâ esset infinita, procederet*, fecisse partem, occasionemve potissimam Paralogismi. Videlicet existimasti te verè intelligere totam infinitudinem, seu amplitudinem positivam infinitæ substantiæ; neque voluisti advertere negativam illam infiniti vocem imponere tibi, tuamque intelligentiam non propterea in immensum, & absque ullo fine protendi. Heinc manifestam quidem tibi feci consequutionis fallaciam, allato exemplo ex antiquis philosophis, infinitum Vniversum, infinitos Mundos, infinita principia cogitantibus: at tu oculos quasi occlusisti, deductamque ex illo exemplo consequutionem dissimulasti, ne videri posses aut agnoscere, aut profiteri Paralogismum. Tua ratiocinatio hujusmodi fuerat:

> *Si est in me Idea substantiæ infinitæ, talis idea non potest esse in me posita, nisi ab ipsamet substantia infinita, quam proinde sit necessarium existere:*
>
> *Atqui est in me Idea substantiæ infinitæ, videlicet Dei infiniti, æterni*, &c.

Igitur

Igitur talis idea non potest esse in me posita, nisi ab ipsamet substantia infinita, seu Deo, quem proinde sit necessarium exsistere.

Ego verò objeceram consequutionem illam Majoris propositionis esse fallacem, quoniam prisci Philosophi potuissent pari jure sic ratiocinari:

Si est in nobis idea infinitæ substantiæ, talis idea non potest esse in nobis posita, nisi ab ipsamet substantia, quam proinde sit necessarium exsistere:

Atqui est in nobis idea infinitæ substantiæ, videlicet infiniti Universi, infinitorum Mundorum, infinitorum principiorum:

Igitur talis idea non potest esse in nobis posita, nisi ab ipsamet infinita substantia, scilicet infinito Universo, infinitis Mundis, infinitis principiis, quæ proinde sit necessarium exsistere.

An-non solvendum hoc fuerat, si paralogismum esse non putabas? Ac verbulum quidem quasi in transcursu in dubitationem sequentem interjicere visus es: sed illud ibi apparebit. Prætereo heic infirmitatem tuæ illius consequutionis ex tuis ipsius principiis. Cùm enim admiseris posse in te esse ideas falsas, neque caussam positivam præter te exigere; quorsum si in te sit idea substantiæ infinitæ, illa non possit esse falsa, neque ullam positivam præter te exigere caussam, cujusmodi censenda est exstitisse idea antiquorum philosophorum? Et præoccupas ipse quidem objectionem his verbis, *Nec dici potest hanc fortè ideam Dei materialiter falsam esse, ideóque à nihilo esse posse, ut paullò antè de ideis caloris, & frigoris, & similium animadverti: Nam contrà cùm maximè clara, & distincta sit, & plus realitatis objectivæ, quàm ulla alia contineat, nulla est per se magis vera, nec in qua minor falsitatis suspicio reperiatur.* Veruntamen quomodo id probas esse maximè claram & distinctam; nisi te probes esse unam ex beatis mentibus, quæ in cœlo sunt? quomodo continere plus realitatis, quàm ullam aliam, qualis ex rebus creatis, desumi, colligi, & ampliari potest; imò & speciatim quàm illam antiquorum philosophorum? quomodo nullam esse per se magis veram, & in qua minor falsitatis suspicio reperiatur; nisi idem licere putes antiquis illis philosophis? Pergis, *Est inquam hæc idea Entis summè perfecti, & infiniti maximè vera; Nam quamvis fortè fingi possit tale Ens non exsistere, non tamen fingi potest ejus ideam nihil reale mihi exhibere, ut de idea frigoris antè dixi.* Idem dixissent philosophi. Sequitur, *Est etiam maximè clara, & distincta; nam quicquid clarè, & distinctè percipio, quod est reale, & verum, & quod perfectionem aliquam importat, totum in ea con-*

ea continetur. Idem illi quoque dixissent; cùm tu intereà heic assumas pro principio, quod erit tibi infrà probandum ex eo, quòd probare jam vis, circa perceptionis claræ, & distinctæ realitatem, ac veritatem: Vt voculam illam reticeam, *& quod perfectionem aliquam importat, totum in ea continetur*: ex qua statues inferius specialem quandam, & quasi ab ista separatam demonstrationem.

V. *Falsam, quam habemus Ideam entis infiniti repræsentare reverà non partem, sed totum infinitum: Et qui differat Idea, quam Deus habet sui, ab ea, quam homo habet de Deo.*

Atque ex his demùm apparet, palmaris-ne illa tua Demonstratio ad probandum Dei existentiam, ejusmodi sit, ut implorare debueris Deûm, ut ita loquar, & hominum fidem; interpellando sacram Facultatem, ut illam sanciret, habendamque præscriberet, *non modò ut æquantem, sed etiam ut superantem Geometricas certitudine, atque evidentia; ac talem, ut via non pateat humano ingenio, per quam melior inveniri unquam possit*. Vt aliquid porrò Coronidis vice ad illud adjiciam, quod admones de comparatione à me instituta de eo, qui extremi capilli effigiem pro totius hominis effigie accipiat. Cùm ais, *planè repugnare, si quid comprehendas, ut id quod comprehendis, sit infinitum*; id ambabus ulnis accipio, ut etiàm illud quod sequitur, *Idea enim infiniti, ut sit vera, nullo modo debet comprehendi*. etenim dici nihil veriùs potuit, modò non extendatur ad Ideam, quam Deus habet de seipso. Cùm pergis autem, *Et nihilominùs est manifestum, Ideam, quam habemus infiniti, non repræsentare tantùm aliquam ejus partem, sed revera totum infinitum*: Heic jam requiro constantiam. Nam primùm, dicere debebas Ideam, quam habemus infiniti vel comprehendi, vel non comprehendi, ut inferres esse veram, vel nõ veram; & deflexisti tamen ratiocinium; à comprehensione, quæ est ex parte intellectus, ad repræsentationem, quæ est ex parte Ideæ, faciens transitum. Deinde, ut quæram, quod prætermisisti, Ista Idea, quam habemus entis infiniti, comprehenditur-ne à nobis, an non comprehenditur? Nam si illam quidem quoquo modo comprehendimus, vera per te non est; si non comprehendimus, neque id etiam, quod repræsentat comprehendimus, cùm Idea solùm agnoscatur ex repræsentatione rei, cujus est Idea, & de realitate formali rei cognitæ, ex realitate objectiva Ideæ feratur judicium. Si rem porrò, quæ per Ideam repræsentatur, non comprehendimus; unde-nam scimus illam per Ideam repræsentari? unde totam repræsentari? Addo, si Idea, quæ est in nobis, repræsentat nobis totum infinitum; ergo nihil infiniti nos latet; Nam si vel minima aliqua nos lateret particula, reverà non repræsentaret totum. Porrò si nihil ejus nos latet; igitur totum infinitum comprehendimus; quid enim est aliud

aliud nos aliquid comprehendere, quàm illud ita cognoſcere, ut nihil ipſius nos lateat? Atqui, per te, repugnat, ut id, quod comprehendimus, infinitum ſit: Igitur id, quod infinitum eſt, infinitum eſſe repugnat. Dicis, *Ideam Entis infiniti eo modo repræſentare totum, quo repræſentari debet per humanam Ideam*: Et benè id quidem; ſed quæſtio manet, an talis Idea humana ſit vera, & reverà rem repræſenter. Nam id quidem, quod tibi repræſentatur per humanam Ideam, ipſe comprehendis, alioquin enim neque de eo loquereris, neque id aut aſſereres, aut aſſumeres aliis demonſtrandum: atqui dixiſti id, quod comprehenditur, non eſſe infinitum: quare quod tibi repræſentatur per humanam ideam, non eſt infinitum: quare neque vera eſt illa Idea, vel ex eo, quod dixeris Ideam infiniti, ut ſit vera, nullo modo debere comprehendi. Pergis, *Etſi procùl dubio alia multò perfectior, hoc eſt accuratior, & diſtinctior haberi poſſit à Deo, aliáve natura intelligente, quæ ſit humanâ perfectior*. Quàm es verò cautus, cùm etiam de Idea, quam Deus de ſe habet, loquens, dicis ipſam eſſe perfectiorem ea, quam de illo habes non *infinitè*, ſed ſolùm *multò*: ne ſi inſtaretur nullam eſſe infiniti ad finitum proportionem, cogereris admittere tuam Ideam non eſſe veram. Vtcumque id ſit, meminiſti-ne eorum, quæ dixiſti, dum me ſuperiùs diſtinguente duas Ideas Solis, duaſque hominis ejuſdem, procùl & propè viſi ſpecies, utramque ſimilem, & veram, tametſi aliam magis, aliam minùs; excepiſti enim me facere idem, ac ſi dicerem, *Verum, & falſum non differre, cùm de eodem ſubjecto affirmantur?* Patere id jam in te regeri; reverâ enim cùm attribuis Enti infinito tuam, ſeu humanam Ideam, ac Ideam ipſius Dei; idem facis, ac ſi diceres, *Verum, & falſum, cùm de eodem ſubjecto affirmantur, non differre*. Quid-ni verò patiaris? Nam certè, cùm ego ex hoc terræ loco conſpexero Solem, & Eudoxus, ſi fiat voti compos, ex loco Solis proximo, utrique verè videbimus, & ſpecies, ſeu imago Solis in utriuſque tam oculo, quàm intellectu repræſentata vera erit, quatenus aliquid Solis repræſentabit, & nihil repræſentabit, quod in Sole non ſit: tametſi quod ego videro, intellexeróque ex Sole, ſit penè incomparabiliter minus eo, quod viderit, intellexerítque Eudoxus. At inter te, & Deum, poteſt-ne eadem comparatio, quæ inter me terræ hærentem, & Eudoxum Soli admotum inſtitui? Nonne ſive pes, ſive alia communis menſura aſſignari poterit, quæ & diſtantiam inter me & illum, & magnitudinem illi apparentem, cum ea quæ mihi apparebit comparatam metiatur;

tiatur; nulla verò prorsus assignari poterit, quæ repetita, aut intellectum tuum divino; aut Ideam quam de Deo habes, illi quam de se Deus habet exæquet? Qua ratione ergo, si mea Solis Idea respectu Eudoxiæ falsa sit; vera erit tua respectu divinæ? Similitudo autem illa tua de Triangulo, quàm apposita esset, si ut imperitus ille capit totam Trianguli naturam, relinquendo Geometris proprietates sibi ignotas, ita tu caperes totam Naturam Entis infiniti, & Deo superessent cognoscendæ proprietates tibi incompertæ? Et quomodo dicere potes, *Vt sufficit intelligere figuram, tribus lineis contentam ad habendum Ideam totius Trianguli; sic quoque sufficere intelligere rem nullis limitibus comprehensam, ut vera, & integra Idea totius infiniti habeatur.* Videlicet figura illa non est major Ideâ, qua percipitur: At Ens infinitum non modò simpliciter, sed etiam infinitè est majus Ideâ, qua percipis ipsum. Quare & verum quidem est intelligere te figuram tribus contentam lineis; intelligis enim quot lineas figura habet, & quomodo dispositas habet: At falsum est intelligere te rem nullis limitibus comprehensam, quoniam non intelligis quicquid habet, nec quomodo habet, sed intelligis solùm quod non habet, videlicet limites. Cùm dicis autem *veram, integramque Ideam totius infiniti haberi*; requiro rursùs constantiam, seu quonam modo id cohæreat cum eo, quod censuisti, *Ideam infiniti, ut sit vera, nullo modo debere comprehendi:* cùm habere Ideam veram, atque integram, nihil aliud sit, quàm comprehendi? Quomodo etiam cum eo, quod dixisti *repugnare id, quod comprehenditur, esse infinitum*; cùm non possit haberi Idea totius infiniti, nisi comprehendatur infinitum; Nam qui totum dicit, nihil excludit, seu nihil incomprehensum facit.

DVBITATIO VIII.

De subsidiaria Demonstratione, ex eo, quòd, Qui sibi deesse sentit aliquid, inferre debeat dari Ens, quod sit infinitè perfectius.

ARgumentaris aliunde sic, *Qua enim ratione intelligerem me dubitare, me cupere, hoc est aliquid mihi deesse, & me non esse omninò perfectum, si nulla Idea entis perfectioris in me esset, ex cujus comparatione defectus meos agnoscerem?* Verùm, si de re aliqua dubitas,

tas,

tas, si aliquam cupis, si agnoscis quidpiam tibi deesse, quid mirum; cùm non nôris omnia, cùm non sis omnia, cùm non habeas omnia? Agnoscis te non esse proinde omninò perfectum? Et hoc profectò verum est, dicíque citra invidiam potest. Ergo intelligis esse aliquid te perfectius? Quid-ni? tametsi quicquid cupis non sit semper te, quacumque ratione, perfectius. Quippe cùm panem desideras, non est panis te, vel corpore tuo undequaque perfectior; sed perfectior solùm ea inanitate, quæ in stomacho tuo est. Quomodo ergo colligas esse aliquid te perfectius? Nempe quatenus vides universitatem rerum, quæ & te, & panem, & cætera complectitur: adeò ut, cùm singulæ partes Vniversi aliquid perfectionis habeant, & aliæ aliis inserviant, adveniréque valeant; facile sit intelligere plus perfectionis esse in toto, quàm in parte; ac proinde te, cùm sis solùm pars, debere agnoscere quidpiam te perfectius. Hoc igitur modo esse potest in te Idea entis perfectioris, ex cujus comparatione defectus agnoscas. Vt prætercam posse quoque parteis alias perfectiores esse; te cupere quod illæ habent, & ex iisdem tecum comparatis posse tuos defectus agnosci. Quippe cognoscere potuisti hominem, qui foret sanior, robustior, pulcrior, doctior, moderatior, ac proinde perfectior: neque fuit tibi difficile concipere illius Ideam, & ex illius comparatione intelligere non esse in te gradum sanitatis, roboris, aliarumque perfectionum, quæ in illo forent. Objicis tibi post-modum; *Sed fortè majus aliquid sum, quàm ipsa intelligam, omnesque illæ perfectiones, quas Deo tribuo, potentiâ quadam in me sunt, etiamsi nondum ad actum reducantur, ut fieri potest, si mea cognitio magis, magisque augeatur in infinitum.* Respondes autem, *Vt verum sit meam cognitionem gradatim augeri, & multa esse in me potentiâ, quæ actu nondum sunt, nihil tamen horum ad ideam Dei pertinet, in qua nihil est potentiale: namque hoc ipsum gradatim augeri certissimum est imperfectionis argumentum.* Porrò verum quidem est illa, quæ in Idea percipis, esse actu in ipsa Idea: at non sunt tamen propterea actu in ipsamet re, cujus est Idea. Architectus quippe sibi fingit Ideam domus, quæ Idea actu constat ex designatis parietibus, tabulatis, tectis, fenestris, &c. & tamen domus illa, ipsiusque partes nondum actu sunt, sed potentiâ tantùm. Sic illa Philosophorum Idea continet actu infinitos mundos: at non dices propterea illos infinitos actu esse. Quare sive quid in te sit, sive non sit potentiâ: satis est, quod Idea vel cognitio tua, gradatim augeri, ampliarive possit: neque propterea inferri debet

quod

quod per eam repræsentatur, cognosciturve, actu esse. Quod agnoscis deinde, *cognitionem tuam nunquam fore infinitam*, ultro accipitur: sed nempe agnoscere debes neque fore in te unquam veram, germanamque Dei Ideam, de quo semper amplius (imò infinitè) cognoscendum restet, quàm de homine, cujus videris extremum duntaxat capillum. Certè & nisi hominem illum totum videris: vidisti tamen alium, ex cujus comparatione aliquam facere de illo conjecturam valeas: at aliquid simile Deo, illiusque immensitati nunquam est datum cognoscere. Dicis, *te judicare Deum actu infinitum, ut nihil perfectioni ejus addi valeat.* Sed judicas nempe quod ignoras, & ex præsumptione solùm judicas, ut judicabant Philosophi infinitos mundos, infinita principia, ac infinitum universum, cujus immensitati nihil addi posset. Quod subjicis, *esse objectivum Ideæ non pendere ab esse potentiali, sed ab actuali*; Vide quî possit esse verum, si verum sit, quod jam diximus de Idea Architecti, & antiquorum Philosophorum: ac præsertim ubi memineris hujuscemodi Ideas conflatas esse ex aliis, quas intellectus præhabuerit ab exsistentibus actu causis.

RESPONSIO.

E*Vndem hîc repetis errorem, cùm veram Ideam Dei haberi negas, etsi enim omnia quæ in Deo sunt non cognoscamus, omnia ea nihilominus sunt vera quæ in eo esse cognoscimus. Quæ verò intermisces, ut* panem non esse eo, qui panem desiderat, perfectiorem, ex eo quòd percipiam aliquid esse actu in Ideâ, non ideò esse actu in re cujus est Idea; me judicare id quod ignoro, & *talia, testantur tantùm te, ô Caro, multa temerè velle impugnare, quorum sensum non assequeris; Neque enim ex eo quòd quis panem desideret, infertur panem esse ipso perfectiorem, sed tantùm illum qui pane eget esse imperfectiorem se ipso, cùm non eget: & ex eo quod aliquid sit in Idea, non infero idem esse in rerum natura, nisi cùm nulla alia istius Ideæ causa reddi potest præter rem quam repræsentat actu exsistentem, quod non de pluribus mundis, nec de ulla alia re, præterquam de solo Deo, verum esse demonstravi. Nec judico id quod ignoro, rationes enim attuli cur id judicarem, & quidem tam firmas, ut nullam ex ipsis vel minimùm impugnare potueris.*

INSTAN.

INSTANTIA.

QVàm egregiè ludis ab æquivocatione? Cùm vox enim *veræ Ideæ* possit accipi pro germana, atque adæquata, seu repræsentante Deum qualis, & quantus in se est: vel pro repræsentante aliquid verum, quod nobis de Deo affirmare pro modulo nostræ cognitionis liceat, perspicuum est agere nos, & difficultatem solùm inter nos versari de vera Idea juxta priorem significatum: Tu verò respondes de vera Idea juxta posteriorem accepta, comminisceris que, & dicis *Errorem me repetere*, de quo longissimè abfui ut somniarem. Quàm subtiliter etiam consequenter elaberis, dissimulasque vim argumenti, seu modum illum, quo objeci esse in te posse Ideam Entis te perfectioris, absque eo quod sit propterea in te Idea Entis infiniti. Quippe tu volens ostendere *priorem quodam modo in te esse perceptionem infiniti, quàm finiti, hoc est Dei, quàm tui ipsius*, caussam subjeceras iis verbis, *Qua enim ratione intelligerem me dubitare, &c.* ex quibus hoc modo videbaris ratiocinatus:

I. *Dissimulatam difficultatem fuisse circa illam consequutionem*, Si unum alio perfectiùs est, Igitur illud est infinitum.

Si sit in me Idea entis perfectioris, ex cujus comparatione defectus meos intelligam, est in me Idea Entis infiniti:

Atqui est in me Idea Entis perfectioris, ex cujus comparatione defectus meos intelligam, (quoniam intelligo me dubitare, me cupere, hoc est aliquid mihi deesse, & me non esse omninò perfectum:)

Igitur est in me Idea Entis infiniti.

Ego admisi te reverâ dubitare, te cupere, deesse tibi aliquid, non esse te omninò perfectum; esse aliquid te perfectius, te illud intelligere: Et quia videbaris nimis exorbitanter παραλογίζειν, propter illam consequutionem *Est in me Idea Entis perfectioris; ergo est Idea Entis infiniti*; atque adeò, *Est aliquod Ens me perfectius; Ergo illud est infinitum*; quasi inter te, ac Ens infinitum nulli essent gradus intermedii, essesque uno minor Iove; idcircò ostendi posse te intelligere Ens perfectius te, absque eo quòd illud infinitum sit; ac primùm quidem considerando Vniversum, cujus sis tantùm pars; cùm aliunde notissimum sit totum esse perfectius parte: deinde verò mentem flectendo ad partem universi aliam, in qua deficientes in te perfectiones reperiantur, cujusmodi esse potest homo sanior, robustior, pulcrior, doctior, moderatior, &c. Tu, cùm tuam defendere consequutionem deberes, ubi sensisti te id non posse, ef-

fundendum esse atramentum censuisti, dicens *me quædam intermiscere, quæ testentur me, caro cùm sim, multa tamen velle impugnare, quorum sensum non assequar.* Quo sanè loco subodorari non possum, quid bilem tibi moverit, nisi fortè quòd cùm tu dixisses te dubitare, ego ut seriò dictum accepi, admisique te & non nosse omnia, & cognoscere potuisse hominem, qui esset te doctior, moderatior, & cætera quoque perfectior; hoc autem, nisi verum sit, gaude bonâ tua fortuna. Id mirum; cùm ego ea verba; *tametsi quicquid cupis non sit semper te quacumque ratione perfectius; quippe cùm panem desideras, &c.* intexuissem solùm ad præoccupandum cavillum, quem præsenseram posse arripi; te in illo solùm hæsisse. Ecce enim reperisti quod caussareris, *Ex eo quod panem quis desideret, non inferri panem esse ipso perfectiorem; sed tantùm illum, qui pane eget, esse imperfectiorem seipso, cùm non eget.* quanquam aliquid nec heic dicis, quod reipsà non dixerim. Nimirùm & expresè dixi panem non esse perfectiorem te desiderante; & cùm dicis te egentem pane esse imperfectiorem te non egente, seu habente panem, nihil aliud quàm concretè dicis, quod ego abstractè, comparando panem cum inanitate, seu indigentia panis. Quod caput est, non fuit faciendum πάρεργον ἔργον; aut consequenter ostendendum, quomodo ex eo, quòd sis nunc sine pane imperfectior, nunc cum pane perfectior, sequi esse in te Ideam Entis infinitè perfecti. Nam potes quidem col-
II. ligere, si quis fame non laboret, esse eum perfectiorem te; si quis sit, qui non dubitet de rebus tibi dubiis, esse eum perfectiorem te; si quis habeat, quæ tibi desunt, eum esse perfectiorem te; potesque tibi fingere Ideam hominis, qui tui instar non prematur fame, non hæreat de rebus incertis, deesse sibi nihil sentiat; at neque potes colligere talem Ideam esse Ideam Entis infiniti, infinitéve perfecti; neque magis licet inferre hominem Ideâ illâ repræsentatum, reipsâ exsistere, quàm exsistere reipsa Gigantem, Chimæram, cæteraque hujusmodi, quorum Ideas fingere potes.

Committi semper paralogismos, quibus ex Esse actuali Idea, colligitur Esse actuale rei: ex finitudine cognitionis, quæ possit adhuc crescere, infinitudo cogniti; ex eo, quod aliquid in Idea est, exsistentia illius ut caussæ.

Ad hæc, quia tu fueras sic ratiocinatus:

Illa res exsistit, in cujus Idea nihil est potentiale, sed totum actuale:
Atqui in Idea Dei nihil est potentiale, sed totum actuale:
Igitur Deus exsistit:

Objeceram ego te malè ratiocinari ex iis, quæ actu sunt in Idea, ad ea, quæ sunt actu in rerum natura; Et quia poteras sic actuale, potentialéque distinguere, ut cùm quicquid per Ideam repræsentaretur, actu quidem repræsentaretur; sed intelligeretur tamen

aut

aut ut potentiâ solùm exsistens, aut ut actu quoque exsistens in rerum natura; idcircò ut ostenderem neutro modo consequutionem valere, exemplum duplex attuleram, unum de Architecto, cujus Idea repræsentat actu domum, ut potentia solùm exsistentem; aliud de antiquis Philosophis, quorum Idea repræsentabat actu infinitum universum, infinitos mundos, infinita principia, ut actu exsistentia. Tu verò sensisti vim quidem; Nam & reverà si ex eo quòd Idea repræsentat tibi Ens infinitum, in quo nihil sit potentiale, sed totum actuale, inferas illud exsistere; nihil obest, quo minùs Philosophi illi ex eo, quòd Idea illis repræsentat infinitum Vniversum, infinitos Mundos, infinita principia, inferant exsistere infinitum Vniversum, infinitos Mundos, infinita principia. Quid-nam igitur ad hæc respondisti? Nempe istud, *Ex eo, quòd aliquid sit in Idea, non infero idem esse in rerum natura, nisi cùm nulla alia istius Ideæ caussa reddi potest, præter rem, quam repræsentat actu exsistentem; quod non de pluribus Mundis, nec de ulla alia re, præterquàm de solo Deo, verum esse demonstravi.* At primò verum non est, demonstrasse te nullam aliam rem esse posse caussam Ideæ quam habes rei infinitæ, præter ipsam rem actu exsistentem, uti hactenus declaratum est. Non est quoque verum, demonstrasse te id, quod de Deo conclusisti, non posse concludi de pluribus Mundis. Quippe tota ratio cur probaveris Deum exsistere, fuit ipsius infinitudo per tuam Ideam repræsentata, assumpto illo principio, *tantundem ad minimum est realitatis formalis in caussa Ideæ, quantum objectivæ in Idea est*; atqui eadem militat ratio pro antiquis Philosophis, Vniversi nempe, Mundorum, principiorumque infinitudo; eodem assumpto principio, eadémque argumenti formâ. An-non ergo exinde constat Paralogismi evidentia; magna alioquin, ex manifesta petitione principii, sive circulo, quo probas Ens infinitum exsistere actu, quia in Idea repræsentatur ut actuale; & aliunde Ens infinitum in Idea repræsentari ut actuale, quia actu exsistit. Cùm fuisses prætereà sic ratiocinatus:

Ille, cujus cognitio non potest ita augeri, ut fiat actu infinitus & non sit semper incrementi capax, potest nihilominùs judicare esse Ens ita actu infinitum, ut ejus perfectioni addi nihil possit:
Atqui mea cognitio non potest ita augeri, ut fiat actu infinita, & non sit semper incrementi capax:
Igitur possum nihilominùs judicare esse Ens ita actu infinitum, ut ejus perfectioni addi nihil possit.

Ego insinuâram, ut agnosceres hæc secum pugnare. Nam cùm cognitio alicujus objecti tantò semper evadat major; quantò amplius de objecto cognoscitur; sequitur ut si cognitio non possit ita increscere ut infinita evadat, non possint etiam infinita de objecto cognosci; sicque ille, cujus est cognitio, non possit judicare objectum esse actu infinitum; & cùm finita solùm cognoscat, ac propter capacitatem incrementi, supersint semper multa incognita, non possit judicare quid objecto desit, aut non desit; tantum abest ut possit judicare illi nihil deesse (quia ut posset, deberet cognoscere omnia quæ in illo sunt)& repugnare esse aliquid, quod nõ sit in illo. Insinuâram, inquam, te propterea debere agnoscere, non fore unquam in te veram, germanamque DEI ideam, ut de quo semper ampliùs, (imò infinitè ampliùs) cognoscendum restaret, quàm de homine, cujus vidisses extremum duntaxat capillum, &c. Tu nihil ad hoc, sed quia ego subjeceram *te judicantem Deum ita actu infinitum, ut nihil perfectioni ejus addi valeret, judicare quod ignorares, & ex præsumptione solùm judicare, ut judicabant philosophi infinitos Mundos*, &c. Id stomachabundus ita excepisti; *Nec judico id, quod ignoro; rationes enim attuli, cur id judicarem, & quidem tam firmas, ut nullam ex ipsis vel minimum impugnare potueris.* Quod quidem quàm verum sit, quamque satisfaciat, viderint lectores. Admoneo solùm, cùm tu postremò ita fuisses ratiocinatus:

> *Quod est in esse objectivo ideæ, id actu exsistit, (quoniam esse objectivum ideæ non à solo esse potentiali, quod propriè loquendo nihil est, sed tantummodo ab actuali, sive formali potest produci:)*
>
> *Atqui in esse objectivo meæ Ideæ est Deus, vel Ens infinitum:*
>
> *Igitur Deus, vel Ens infinitum actu exsistit:*

Insinuasse me quoque ut videres quid firmitudinis haberet illud principium, *Esse objectivum ideæ*, &c. propter illud, quod jam objeceram de Idea Architecti, antiquorumque philosophorum; qui necessariò inferrent exsistere infinitos Mundos, si ejus ideæ, quam de illis haberent, esse objectivum non solùm ab illorum esse potentiali, sed solummodo ab actuali, seu formali produci posset: admoneo, inquam, me insinuasse; & cùm respondendum haud-dubie fuisset aliquid, nihilominùs te nihil respondisse.

DVBI-

DVBITATIO IX.

De alia ſubſidiaria demonſtratione, ex eo, quòd aliquid fieri, aut exſiſtere non poſſit, ſi Ens infinitum non exſiſteret: quodque partes temporis ſint inter ſe independentes.

QVæris deinceps, *An jam habens Ideam entis te perfectioris, eſſe ipſa poſſes, ſi tale ens nullum exſiſteret?* Et reſpondes, *Nempe à quo eſſem? à me ſcilicet? vel à parentibus? vel ab aliis quibuſlibet Deo minus perfectis?* Probas conſequenter, *Te non eſſe à te*: ſed hoc nihil neceſſe. Rationem etiam reddis, *cur non ſemper fueris*: ſed id quoque ſuperfluum; niſi quatenus vis ſimul inferre habere te cauſam tui non productricem modò, ſed & conſervatricem. Nempe, *ex eo quòd tempus vitæ tuæ pluréis partéis habet*, infers *te creari debere in partibus ſingulis, ob mutuam illarum à ſe independentiam.* Sed vide quî id intelligi poſſit. Nam ſunt nonnulli quidem effectus, qui ut perſeverent, neque momento quolibet deficiant, indigent præſentia, continuáque efficientia cauſæ, per quam primum eſſe cœperunt, cujuſmodi eſt ſolis lux: (quanquam hujuſmodi effectus non tam iidem reipſa ſunt, quàm æquivalenter, ut de fluminis aqua dicitur:) at videmus alios, qui perſeverent non modò eâ causâ, quam agnoſcunt, non amplius agente, ſed, ſi velis, etiam corruptâ, redactáque in nihilum. Hujus generis ſunt tot res genitæ, factæque, ut recenſere pigeat: ſufficitque te eſſe unam ex illis, quæcunque tandem tui cauſa ſit. *At partes tui temporis non dependent aliæ ab aliis.* Heic inſtari poſſet, quænam ſit excogitabilis res, cujus partes ſint à ſe invicem inſeparabiles magis? inter cujus parteis ſit inviolabilior ſeries, & connexio? cujus quæ ſunt partes poſteriores poſſint minus averti, magis cohærere, magis dependere à prioribus? Sed ne hæc urgeamus, quid propterea facit hæc ſeu dependentia, ſeu independentia partium temporis, quæ externæ ſunt, ſucceſſivæ ſint, activæ non ſunt, ad tui productionem, reproductionemve? Profectò nihil magis, quàm fluxus, ac pertranſitio partium aquæ, ad productionem, reproductionemve alicujus rupis, quam fluvius præterfluit. *At ex eo quòd paulò ante fueris, non ſequitur te nunc eſſe debere.* Credo ſanè: verùm non ex eo, quòd cauſa requiratur, quæ

te de novo creet: ſed quod non teneatur abeſſe cauſſa: quæ te poſſit deſtruere, vel tu non debeas in te habere imbecillitatem, qua tandem deficias. Dicis, *proinde eſſe manifeſtum naturali lumine, conſervationem à creatione non niſi ratione differre.* Sed quomodo eſt manifeſtum, niſi fortè in ipſa luce, effectibus-ve ſimilibus? Subdis, *non eſſe in te vim, per quam paulò pòſt ſis futura, quòd conſcia illius non ſis, cum ſis tamen res cogitans.* Verùm eſt in te aliqua vis, quâ poſſis exiſtimare te quoque paulò pòſt futuram: non tamen neceſſariò, aut indubiè, quia illa tua vis, ſeu naturalis conſtitutio, quæcumq;ea ſit, eò non extenditur, ut omnem cauſam corrumpentem, ſeu internam, ſeu externam arceat. Quare & futura es, quòd vim habeas, non quæ te de novo producat, ſed quæ, ut perſeveres, præſtare ſufficiat, niſi corrumpens cauſa ſuperveniat. Quod autem colligis, *dependere te ab aliquo ente diverſo à te*, bene colligis; non tamen quaſi de novo ab eo producaris; ſed quaſi producta ab ipſo olim fueris. Pergis, *tale ens non eſſe parentes, aliaſve cauſas quaſlibet.* Sed quare parentes non ſint, à quibus videris adeò manifeſtè unà cum corpore producta; ne aliquid dicam de Sole, cæteriſque cauſis concurrentibus? *At ego*, inquis, *ſum res cogitans, Ideamque Dei in me habens?* Verùm nonne parentes tui, menteſve illorum fuere quoque res cogitantes, habenteſque Ideam DEI? ut propterea heic urgeri non debeat effatum illud, de quo jam ante, *tantumdem ad minimum eſſe debere in cauſſa, quantum in effectu. Si ſit alia,* inquis, *præter Deum cauſſa, quæri poteſt, an ſit à ſe, vel ab alia? Nam ſi à ſe, erit Deus; ſi ab alia, toties quæretur, donec ad illam perveniatur, quæ à ſe, & ſit Deus; cùm in infinitum progredi non liceat.* Verùm ſi cauſa fuere parentes, ea potuit eſſe, non à ſe, ſed ab alia, illaque rurſus ab alia, atque ita in infinitum. Neque abſurdum probaveris progreſſum iſtum infinitum, niſi ſimul probes cœpiſſe aliquando mundum, ac ideò fuiſſe parentem primum, cujus parens non fuerit. Infinitus certè progreſſus videtur duntaxat abſurdus in cauſis ita inter ſe connexis, ſubordinatiſq;, ut inferior agere ſine ſuperiore movente non poſſit: ut dum lapis quidpiam impellit, impulſus à baculo, quem impellit manus, vel cùm infimus annulus catenæ pondus trahit, tractus ipſe à ſuperiore, & iſte ab alio; ſic enim perveniendum eſt ad unum movens, quod primum moveat. At in cauſis ita ordinatis, ut priore deſtructa, ea quæ ab illa pendet, ſuperſit, poſſitque agere, non videtur eſſe perinde abſurdum. Heinc cùm dicis, *ſatis apertum, progreſſum heic infinitum non dari*: Vide an fuerit adeò apertum Ariſtoteli,

li, qui persuasus tantopere fuit nullum fuisse parentem primum. Pergis, *nec plureis causas partialeis ad te efficiendum convenisse, ex quibus Ideas variarum perfectionum Deo attributarum acceperis; cùm illæ reperiri non possint, nisi in uno, ac solo Deo, cujus unitas, seu simplicitas est præcipua perfectio.* Verumtamen, seu una, seu plures tui causæ fuerint, non est propterea necesse, ut illæ in te impresserint suarum perfectionum Ideas, quas adunare potueris. Interea verò occasionem facis quærendi à te, cur nisi plures tui causæ, saltem res plures esse potuerint, quarum perfectiones mirata, beatam illam rem duxeris, in qua exsisterent omnes simul? Nosti ut Pandoram Poëtæ describant? Quid-ni tu mirata in hominibus variis eminentem quandam scientiam, sapientiam, justitiam, constantiam, potentiam, sanitatem, pulchritudinem, beatitudinem, diuturnitatem, & alia, componere hæc omnia potuisti, & suspiciendum existimare, si quis omnia simul haberet? Cur non deinceps omneis perfectiones variis gradibus adaugere, donec ille magis videretur suspiciendus, si ejus scientiæ, potentiæ, durationi, & cæteris nihil deesset, addive posset, sicque foret omniscius, omnipotens, æternus, & cætera omnia? Et cùm videres tales perfectiones in humanam naturã cadere non posse, cur non potuisti existimare beatam fore illam naturam, si cui ista competerent? Cur non dignum putare investigatione, talisne esset aliqua, an-non? cur non argumentis quibusdam induci, ut consentaneum magis videretur esse, quàm non esse? Cur non consequenter ipsi adimere corporeitatem, limitationem, & cætera omnia, quæ imperfectionem quandam connotarent? Ita professò processisse plurimi videntur; cùm exsistentibus tamen variis ratiocinationis modis, gradibusque, aliqui corporeum reliquerint Deum, aliqui membra humana habentem: aliqui non unum, sed multiplicem, & quæ sunt alia nimis vulgaria. Circa illud, *de perfectione unitatis*; nihil repugnat omneis perfectiones Deo attributas concipere, ut intimè junctas & inseparabileis; tametsi Idea, quam habes illarum non ab ipso fuerit in te posita, sed à te hausta ex rebus perspectis, ampliatáque, ut dictum est. Sic certè depingunt non modò Pandoram omnibus donis, perfectionibusque ornatam deam: sed perfectam etiam Rempublicam, perfectum Oratorem, &c. Denique, *ex eo quòd exsistas, entisque perfectissimi Ideam in te habeas, concludis demonstrari evidentissimè exsistere Deum.* At cùm conclusio vera sit, *Deum* nempe *exsistere*; non apparet tamen ex dictis, eam esse à te evidentissimè demonstratam.

RE-

RESPONSIO.

Cum negas nos continuò causæ primæ influxu indigere, ut conservemur, negas rem quam Metaphysici omnes ut manifestam affirmant, sed de qua sæpe illiterati non cogitant, quia tantùm ad causas secundùm fieri, *non autem* secundùm esse *attendunt. Sic Architectus est causa domus, & pater filii* secundùm fieri *tantùm, ideóque cùm opus absolutum est, potest absque istiusmodi causâ remanere; sed Sol est causa lucis ab ipso procedentis, & Deus est causa rerum creatarum non modò* secundùm fieri, *sed etiam* secundùm esse; *ideóque debet semper eódem modo influere in effectum, ut eundem conservet. Hocque apertè demonstratur ex eo quòd explicui de partium temporis independentia, quódque frustra conaris eludere, proponendo necessitatem consecutionis quæ est inter partes temporis in abstracto considerati, de quo hîc non est quæstio, sed de tempore seu duratione rei durantis, cujus non negas singula momenta posse à vicinis separari, hoc est rem durantem singulis momentis desinere esse. Cumque ais,* vim esse in nobis, quæ ut perseveremus, præstare sufficiat, nisi corrumpens causa superveniat, *non advertis te creaturæ tribuere perfectionem creatoris, quòd nempe independenter ab alio in esse perseveret, ac creatori imperfectionem creaturæ, quòd nempe per positivam actionem tendere debeat in non ens, si quando velit efficere ut esse desinamus. Quod deinde addis,* de progressu in infinitum; *nempe,* non absurdum esse illum dari, *à te ipso postea infirmatur, fateris enim* absurdum esse in causis ita inter se connexis ut inferior sine superiore agere non possit: *de talibus enim tantùm hîc quæstio est, nempe de causis* in esse, *non de causis* in fieri, *ut sunt parentes; nec proinde Aristotelis authoritas hîc mihi adversatur: ut neque etiam id quod ais de Pandora; fateris enim omnes perfectiones quas in hominibus animadverto, variis gradibus posse à me adaugeri, adeò ut postea videam tales esse, ut in humanam naturam cadere non possint: quod omninò mihi sufficit ad Dei exsistentiam demonstrandam. Est enim illa ipsa vis perfectiones omnes humanas eousque ampliandi, ut plusquam humanæ esse cognoscantur, quam urgeo & contendo non futuram fuisse in nobis, nisi à Deo facti essemus. Atqui quòd tibi non appareat me istud evidentissimè demonstrasse, nequaquam miror, quia non hactenus animadverti te ullam ex meis rationibus rectè percepisse.*

INSTANTIA.

QVid eſt, cur cùm aliud non negem, quàm ratiocinii tui vim, tu invidioſè ſic impetas, quaſi ipſam quoque concluſionem negem? Non ego is ſum, qui negem continuum primæ cauſſæ in nos influxum. Non nego quicquid Metaphyſici, Theologíque ſaniores de Deo ſentiunt (nempe cùm tu dicis omneis Metaphyſicos, opponere poſſem non modò omneis penè antiquos, ſed ex Scholaſticis etiam Doctoribus quos tu *omneis* vocas, nonnullos:) Nego verò ſolùm eam conſequutionem, qua te conſequens adſtruxiſſe putas. Heinc dum allatum, explicatumque à me duplex genus cauſſæ, effectuſque reſumis, & mutatis nominibus *ſecundùm fieri*, ac *ſecundùm eſſe* appellas, Scholaſticè quidem id facis: (neque egò non te agnoſco egregium Scholaſticum eſſe; quamvis tu me talem non agnoveris, dum non tam philoſophicis rationibus, quàm oratoriis quibuſdam artibus utentem cenſuiſti) Enimverò, quàm malè agi ſecum Scholæ principes reputarent, niſi firmiùs corroborarent, quæ tu ex ipſis in hac ſpeciatim Meditationis parte ſumpſiſti; quantumcumque dicas te non meminiſſe, homineſ-ne ulli fuerint ante te? Dicis *Solem eſſe cauſſam lucis, & Deum rerum creatarum non modò ſecundùm fieri, ſed etiam ſecundùm eſſe; ideóque debere ſemper eodem modo influere in effectum, ut eundem conſervet.* Sed primùm, demonſtraſti-ne res eſſe creatas, & DEVM eſſe earum creatorem, ſive cauſſam in fieri; ut jam iiſdem perſeverantibus, aſſignès DEVM conſervatorem, ſive cauſſam in eſſe? Si quis enim neget Deum *Primò creare*, negabit profectò *conſequenter creare*: ac tantò magis, quantò *prima* rei productio poteſt intelligi; *conſequens* autem, ſive continuata, non poteſt. Quippe cùm lapidem videmus, fieri eum potuiſſe intelligimus; at fieri illum continuò minimè intelligimus. Quemadmodum enim, ut aliquid fiat, debet non eſſe, ita, ut continuò fiat, debet continuò non eſſe: quomodo autem dici poteſt continuò non eſſe, quod continuò eſſe deprehenditur? quomodo item fieri continuò, quod idem planè, individuumque immutabiliter perſeverat? Videtur proinde nulla eſſe cauſſa, niſi in fieri, quia cauſſa eſt propriè, à qua res fit, & quando fit; adeò ut, cùm in eſſe perſeverans non fiat, ſed facta ſupponatur, non cenſeatur propriè habere cauſſam in eſſe, ſed habuiſſe cauſam cur eſſet; & cùm interdum dicitur habere cauſſam ſui eſſe, intelligatur cauſſa,

I. Non fuiſſe demonſtratum in antecedentibus eſſe Deum creatorem, ut neque eſſe Deum cauſſam rerum, eo modo, quo Sol lucis cauſſa eſt.

quæ præbuerit esse, seu quæ fecerit; non quæ deinceps præbeat, seu faciat. Et quamvis esse perinde dicas dare alicui rei esse, ac impedire ne esse illi adimatur; patet profectò, physicè quidem perinde non esse, sed moraliter, ut loquuntur, solùm; cùm si quis telum in caput alicujus directum avertat, destructorive ædium obsistat, non ea, quæ pater, aut opifex faciat. Deinde exemplum de Sole nihil juvat ad unius, ejusdemque numero, sive singularis, ac individuæ rei conservationem probandam. Siquidem Sol non modò non est conservator, seu caussa luminis in esse; sed videtur etiam caussa in fieri deterioris longè conditionis, quàm quilibet artifex. Etenim lux Solis, quæ perseverare videtur in aëre, una, eademque numero non est, sed continenter nova, ac nova; eo modo quo aqua perseverare visa in profluente, non eadem individua est, sed continenter alia, ac alia; adeò ut non immeritò Sol dicatur esse fons lucis; quatenus ut fons continenter novam aquam suppeditat, ita Sol quoque novam lucem; idque seu lux sit substantialis quidam effluxus; seu qualitas quædam emanans; seu ἐνδελέχεια, vel continua motio. Quare & tantum abest, ut Sol conservet lucem semel productam, ut potiùs ipsam evanescere, ac perire sinat, ejusque loco aliam numero distinctam substituat. Vnde & potest quidem dici caussa in fieri, sed nullo modo caussa in esse; estque proinde similis non artifici domum constituenti, quæ deinceps constet, sed artifici, si quis talis sit, à quo non priùs domus sit exstructa, quàm corruat, quique eodem momento aliam inchoet, ipsaque rursùs corruente aliam, haud absimiliter ruituram. Agitur heic autem de rebus creatis, quæ eædem numero, individuæque perseverant. Et licèt res corporeæ, ac potissimùm animatæ in continuo quasi partium fluxu, & novarum partium substitutione versentur; attamen & ipsa saltem partium substantia, sive materia incorrupta, & sine fluxu, ac substitutione manet; Et quæstio heic est præsertim de Mente, quam carentem partibus facis, & quam, ut opinor, dicturus non es aliam, aliamque continuò fieri, instar lucis, videlicet; potiusquàm eandem numero, individuamque perseverare, instar scilicet lapidis, aut domus.

II. *Remanere Paralogismum ex assumpta Temporis conditione, seu natura alia, quàm sit.*

Pergis, *hoc apertè demonstrari ex eo, quod explicuisti de partium temporis independentia.* En verò tuam explicationem: *Quoniam omne tempus vitæ in parteis innumeras dividi potest, quarum singulæ à reliquis nullo modo dependent, ex eo, quod paullò antè fuerim, non sequitur me nunc debere esse, nisi aliqua caussa me quasi rursus creet ad hoc momentum, hoc est me-*

est me conservet. Perspicuum enim est attendenti ad temporis naturam, eadem planè vi, & actione opus esse ad rem quamlibet singulis momentis, quibus durat, conservandam, qua opus esset ad eandem de novo creandam, si nondum exsisteret; adeò ut conservationem sola ratione à creatione differre, sit etiam unum ex iis, quæ lumine naturali manifesta sunt. Hoc verò loco, quanta materies, segesve paralogismorum! Nam primò perspicuam supponis temporis naturam, qua nihil potest dici obscurius. Indicio sanè esse potest vel innumerabilis illa opinionum varietas, quæ apud antiquos Philosophos fuit, quæque etiamnum perseverat. Tametsi enim tu me dicas Mentem alloqui, quæ ne sciat quidem an Philosophi fuerint, quæque illorum authoritate non moveatur; cùm hæc nihilominùs Mens ignara adeò rerum omnium, quæ extra se sunt, supponat temporis naturam esse adeò perspicuam, ut demonstrationem exinde contexat; & me de perspicuitate illa dubitante (ob caliginem, quæ sola est caussa varietatis opinionum inter tot alioquin sapientes, perspicacesq; Philosophos) ipsa Mens non alia ratione perspicuitatis fidem faciat, quàm authoritatem suam obtrudendo; Non subest profectò, cur ego, aut alius, authoritate ejus moveamur, ipsamque ejus authoritatem fundamentum esse, aut principium demonstrationis existimemus. Et quàm beabis deinceps nos! quàm obstringes totam Sapientum nationem, si perspicuam, & in aperto feceris temporis naturam; si explicueris utrum sit aliquid reale, an-non? quî à re durante differat, aut non differat: quid in illa sit, vel non sit: cæteraque his consimilia! Quod ad me spectat, fateor ingenuè ignorare me temporis naturam; ac tametsi mihi videar intelligere utcumque quid sit, explicare tamen, si velim non possum; mihique statim præclara illa D. Augustini verba succurrunt, *Quid est ergo tempus? Si nemo ex me quærat scio; si quærenti explicare velim nescio*; quanquam etiam convinco me ideò nescire quid sit tempus, quòd dicere aliis non possim quid sit. Certè pro voto satis non est, cùm dico me concipere tempus, sive durationem, quasi quendam fluxum, qui nunquam cœperit, qui jam perseveret, qui nunquam desiturus sit: qui neque impediri, neque retardari, neque accelerari possit. Qui secundùm totam suam amplitudinem acceptus, & quatenus principio, ac fine caret, dici possit æternitas, seu duratio DEI, ipsi toti, ob ejus naturæ immutabilitatem coëxsistentis, ut coëxsistit rupes præterlabenti flumini; acceptus verò secundùm parteis, sit duratio rerum exortui, interituique obnoxiarum, cujusmodi est totus Mun-

dus, cujusmodi sunt omnes partes Mundi, sive res creatæ, quæ donec simul perseverant, non pluribus temporibus, sed uno, eodemque tempore durare censeantur. Cujus denique, cùm sit successivus, homines mensuram adinvenerint, motum scilicet, successivum ipsum, ac cælestem potissimùm; absque eo tamen, quòd motu velociore, aut tardiore facto, fluxus temporis ideò fiat concitatior, aut segnior; quippe qui uno tenore sit, quique seu quidpiam moveatur, seu nihil; imò & seu Mundus fiat, seu destruatur, & seu aliquid sit, seu nihil prorsus, invariabiliter continuetur. Id, inquam, non mihi satis est pro voto; Sed utcumque sit, huc est quò respexi, cùm te dicente, *posse Tempus in parteis innumeras dividi, quarum reliquæ à singulis nullo modo dependeant*, ipse objeci instari posse, *Quænam sit excogitabilis res, cujus partes sint à se invicem inseparabiles magis? inter cujus parteis sit inviolabilior series, & connexio? cujus quæ sunt partes posteriores possint minùs averti, magis cohærere, magis dependere à prioribus?* Quid tu ad hoc? Nempe; *voluisse me eludere, proponendo necessitatem consequutionis quæ est inter parteis temporis in abstracto considerati, de quo hîc non est quæstio; sed de tempore, seu duratione rei durantis, cujus non nego singula momenta posse à vicinis separari, hoc est rem durantem singulis momentis desinere esse.* At falleris sanè, dum existimas me fuisse conatum eludere, potiusquàm jactatam à te perspicuitatem adipisci. Dicis *me proposuisse consequutionem quæ est inter parteis temporis in abstracto considerati.* At quid vocas tempus abstractum, abstractéve consideratum? Ego quidem unicum agnosco, quod non diffitebor sanè dici, aut considerari posse abstractum, quatenus nòn pendet à rebus, cùm sive res sint, sive non sint; sive moveantur, sive quiescant, eodem semper tenore fluat; ac invariabiliter perseveret: At esse aliud præter istud, quod possit dici, aut considerari quasi in concreto, quatenus rebus competit, seu quatenus res illo durant, nullo profectò modo agnosco. Aggrederis tu declarare, cùm dicis *quæstionem esse non de illo, sed de tempore, seu duratione rei durantis*: Ego verò solùm requiro, quodnam aliud tempus rei durantis sit, quàm illud? Audivisti vulgò distingui tempus externum, & internum; At si illud quod ego dixi, externum sit, quod-nam erit istud internum? Id experiamur. Ego verbi caussa sum res à quinquaginta jam annis durans, agnoscóque me durare eadem duratione, qua omneis coætaneos, qui omnes simul non amplius hactenus duravimus, quàm unus; Neque enim à nostro exortu fluxere tot illæ annorum myriades, quæ supputari possent, si toties

si toties seipsis quinquaginta adderentur, quot quinquagenarii jam sumus: at internum tempus, quod mihi peculiare sit, & quod præter externum illud tibi vocatum in abstracto, mihi in concreto conveniat, neque agnosco, neque à te addisco. Dicis *me non negare singula hujus momenta posse à vicinis separari, hoc est rem durantem singulis momentis desinere esse*. Quam lepidè facis, dum id quod controvertitur, pro confesso habes! Ego certè ne agnosco quidem quæ momenta me non negare dicis. Nam fateor quidem rem durantem desinere posse singulis momentis; sed momentis nempe durationis illius communis, quibus eisdem, & non aliis, res quoque aliæ simul durantes possunt desinere, & quæ separari à se mutuò propter indissolubilem concatenationem non possint. Tu si secus capis, quare non declaras? Nam posse rem hoc momento desinere, & posse sequente desinere, & posse alio desinere, est rem habere potentiam durandi infirmam; sed non est habere momenta, sive parteis temporis, quæ in momentis, sive partibus temporis alterius desinere possint. Heinc est ille vulgaris error, quo poëticè dicunt *Tempus edax rerum*; Sanè enim tempus nihil deterit, sed Physicæ sunt caussæ, quæ nisi uno, saltem alio tempore deterunt, ac destruunt.

III. *Variè peccare Demonstrationem ex independentia partium temporis inter se deductam.*

Sed jam formetur tua Demonstratio:

Si partes singulæ temporis vitæ nullo modo dependent à reliquis; tum ex eo, quòd paullò ante fuerim, non sequitur me nunc debere esse, nisi aliqua caussa me quasi rursus creet ad hoc momentum, hoc est me conservet:

Atqui partes singulæ temporis vitæ nullo modo dependent à reliquis:

Igitur ex eo, quòd paullò ante fuerim, non sequitur me nunc debere esse, nisi aliqua causa me quasi rursus creet ad hoc momentum, hoc est me conservet.

Primùm conditio propositionis, quatenus ex ea assumptionem facis, est falsa; quoniam partes temporis ita sunt inter se connexæ, ut posteriores necessariâ, & ut ita loquar inimpedibili consequutione dependeant à prioribus; & quamvis tu potentiam desinendi singulis momentis accipias pro ipsis temporis momentis, perperam tamen accipis, quoniam rem durantem cum duratione confundis, tot multiplicas tempora, quot sunt res durantes; & quacúmque alia ratione temet explices, tempus, rem obscuram, obscuriorem facis. *Deinde* cùm ea conditione posita deducis, *non sequi ex eo*

quòd paullò antè fueris, te nunc esse debere, heterogenea planè est deductio; quoniam ut pars temporis præcedens non fuit caussa, ut priùs esses; verùm ea caussa, quæ te in illo produxit, aut quæ, ut non esses, non fecit; ita neque pars temporis sequens est caussa ut posteriùs sis, aut non sis; sed ea caussa quæ te in illo aut conservat, aut perimit: Ex quo fit, ut ex eo, quòd antè fueris, non sequatur te nunc esse debere; non quia partes temporis dependentes, aut independentes ab invicem sunt; sed quia est quædam caussa, quæ cùm antè te non destruxerit, destruere nunc potest. Heinc est cur etiam infirmitas consequutionis vel ex eo pateat, quòd alia planè opposita pari jure sit admittenda. Nam ut dixisti, *Ex eo, quòd paullò antè fuerim, non sequitur me nunc debere esse*; potuisti quoque dicere, *ex eo, quòd paullò antè fuerim, non sequitur me debere non esse*; Sed nempe non propter dependentiam, aut independentiam partium temporis, sed propter præsentiam caussæ conservantis; vel propter absentiam caussæ corrumpentis. Possem quoque proponere res incorruptibileis, ac DEUM præsertim, quem non dixeris, ex eo, quòd paullò antè fuerit, non sequi nunc esse debere; tanquam DEO habente ex immutabilitate naturæ, ut non possit desinere; nō verò ex dependentia, aut independentia partium temporis, quibus coëxsistit. *Tertiò* cùm absque antecedente id consequens possit admitti, *Ex eo quòd paullò antè fuerim, non sequitur me nunc esse debere*, Nulla tamen necessitas est ulterioris consequutionis, *Nisi aliqua caussa me quasi rursus creet.* Nam si loco horum verborum illa adhibeantur, *nisi caussa absit, quæ me destruat*; vel, *nisi sit caussa, quæ me tueatur*; vel, *nisi sit in me satis virium, ut adhûc subsistam*, aut similia, nulla non magis videbuntur, quàm tua ista cohærere. Quippe ipsa sponte, ac planè sequuntur; cùm tu rem deducas ab inexspectato; ac tantò magis, quantò, ut antè dicebam, non potest intelligi rem quæ continuò est, continuò produci. *Quartò* Cùm dicis te *rursus creari*, aut *quasi creari*, supponis te priùs creatum; Igitur à DEO creatore; Igitur à DEO exsistente; atqui hac tua ratiocinatione contendis probare, & Deum exsistere; & esse creatorem; & te, cæteraque creasse. Igitur non modò argumentaris à non caussa ut caussa; verùm etiam petis principium; ne memorem rem planè miram; Mentem nempe adeò ignaram, tam parùm adhûc ratiocinatam, potuisse rem adeò arcanam, ac est Creatio, cognoscere, quam tot illustres Philosophi, post tot circa illam ratiocinia, habuere prorsùs incompertam! *Quintò* ex his patet cujus roboris sit totius propositionis confirmatio, dum ais, *Perspi-*

Perspicuum enim est attendenti ad temporis naturam, eadem planè vi, & actione opus esse ad rem quamlibet singulis momentis, quibus durat, conservandam, quâ opus esset ad eandem de novo creandam, si nondum exsisteret. Quippe & temporis natura perspicua non est, ut ad eam attendens rem facias perspicuam, quæ obscuritatis est tantæ. Et cùm ad ista attendis, nondum constituisti aliquid creari; neque novisti quæ actio sit creatio; ut scias utrum conservatio eadem actio sit, an diversa; & utrum ab eadem planè vi, an ab alia procedat. Et cùm meminisse possis exempli lucis, & similium, quorum infirmitas est jam antè declarata, succurrere potest exemplum domus, quæ profectò non eadem vi conservatur, & singulis momentis durat, qua fuit exædificata; itemque pulli, qui non eadem vi, & actione conservatur, & durat, qua fuit genitus, & aliorum innumerorum. Et cùm possis dicere aliam esse rationem de prima caussa; hoc ipsum tamen in quæstione est, neque adhuc probasti eam dari, ut neque actionem ipsius esse creationem ex nihilo, potiusquàm productionem ex præjacente æternùm materia; aut simplicem Mundi ab æterno exsistentis administrationem. Et non meministi ipse an creatus ab illo fueris; neque quando, ubi, ex quo, qua occasione, qua vi, quomodo. Et quamvis meminisses, resque esset tibi perspicua de te, non posses tamen idem dicere de re qualibet, qui rei cujuslibet conditionem, ac naturam non nosses; Et denique, videtur potiùs attendenti perspicuum minus esse laboris in re conservanda, ut dicebam de domo, quàm in eadem producenda. *Sextò*, cùm ita colligis, *adeò ut conservationem sola ratione à creatione differre sit etiam unum ex iis, quæ lumine naturali manifesta sunt*, Nihil aliud subit dicere, nisi quod beatus nimiùm es, cujus lumini naturali sunt omnia adeò manifesta. Tibi enim spoliato omni antecedente notitia, idem tam sponte occurrere, quod doctissimis, ac subtilissimis Theologis simùl ac Philosophis, non nisi post diuturna studia, & profundam rerum divinarum, ac humanarum perscrutationem occurrit; id sanè debet incomparabilis existimari fœlicitatis. Dic tamen amabò; An saltem hæc verba ita extulisses, nisi à Scholasticis accepisses? Et quod illi ut creationem, sic conservationem referant prælertim ad lumen supernaturale, nihil-ne fuit scrupuli, te ab ipsis desciscere, & referre ad solum naturale? Et cùm conservatio non possit esse manifesta naturali lumine, quin creatio quoque manifesta sit, à qua ratione sola differt, existimasti-ne te fuisse demonstratione mera persuasum, quemadmodum conserva-

tionem,

tionem, ita & creationem esse? Et, si ita sit, quomodo putasti posse fieri, ut id diceretur manifestum naturali lumine, quod omnes prorsùs Philosophi, qui solo lumine naturæ fuere ducti, non modò non habuere manifestum, sed oppositum etiam asseruerunt, defendentes nihil creari, seu ex nihilo nihil fieri? An credidisti te hoc modo legitimè ratiocinari?

Illud est manifestum naturali lumine, quod immanifestum fuit omnibus Philosophis solo naturæ lumine usis:

Atqui creatio (& consequens illam, ut sola ratione differens conservatio) fuit immanifesta omnibus Philosophis solo naturæ lumine usis:

Igitur creatio (& consequens illam conservatio) manifesta est naturali lumine.

IV. *Non agi heic de veritate Rei ipsius, sed de vi Ratiocinii: adversus quam quæ objecta præsertim fuerant, aut insoluta sunt, aut intacta.*

Ad tuam Responsionem ut redeam, Quòd dixerim, *vim esse in te, non quæ te de novo producat, sed quæ, ut perseveres, præstare sufficiat, nisi corrumpens caussa superveniat*; Excipis *me non advertere, tribuere me creaturæ perfectionem Creatoris, quòd independenter ab alio perseveret.* Sed cùm ego advertam quam personam geram, nempe non impugnantis id quod res est, verùm ostendentis imbecillitatem tui ratiocinii; Non videris tu satis quàm sustineas advertere, dum loco germanæ responsionis, nihil aliud planè quàm allegas incommodum, & incommodum quidem ejuscemodi, ut sit illud ipsum, de quò quæritur. Non-ne enim hoc ipsum quæritur, tuque defendendum suscepisti, *Te dependenter à Deo Creatore conservari, seu perseverare in esse?* Pergis, *me etiam tribuere Creatori imperfectionem creaturæ, quòd nempe per positivam actionem tendere debeat in non-Ens, si quando velit efficere, ut esse desinamus.* Sed iterùm, ego non tribuo, & peream potiùs, quàm ut tribuam imperfectionem ullam Creatori, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum; in quo vivo, moveor, & sum; cui benedictio, claritas, sapientia, gratiarum actio, honor, virtus, fortitudo in sæcula: Tuum est ratiocinium, cui rursùs eam imperfectionem tribuo, ut nihil aliud, quàm alleges incommodum, ac idipsum quidem, quod est in quæstione. Nimirùm in quæstione est, *Deus-ne res servet continuo influxu; adeò ut subtracto influxu servari non possint, sed desinant esse.* Prætereo autem debuisse te quoque ostendere, cur imperfectioni vertatur, si Deus non sola negatione concursus, sed positiva etiam actione quidpiam destruat. Nonne enim vim agendi habet, qua ut educit ex nihilo, ita detrudat in nihilum? An si concurrat cum homin-

ut ine

ut inferat gladium in jugulum tauri, non poterit ipſe ſine homine gladium inferre in jugulum? An imperfectio erit in DEO, ſi poſſit ſe ſolo, & poſitiva actione jugulare taurum, ſive ut tu loqueris, tendere in non Ens, hoc eſt mortem tauri? Sed voluiſti nempe oſtendere quantum in diſtinctionibus Scholaſticis eſſes verſatus. Oppoſueram conſequenter *poſſe te quidem colligere dependere te ab Ente diverſo à te:* ſed ita tamen ut *illud intelligeretur non à quo de novo, continuóque producereris, ſed à quo fuiſſes olim productus:* Verùm tu id exiſtimaſti ejuſdemmet incommodi allegatione ſalvatum. An verò debuiſti ejuſdem prætextu illud præterire, quod objeceram de Parentibus? Siquidem tu ita quæſieras, *Nempe à quo eſſem? à me ſcilicet? vel à parentibus? vel, &c.* Ego imprimis dixeram, nihil fuiſſe neceſſe ut probares te non eſſe à te; ſupponens quippe te ea de re nec potuiſſe, nec debuiſſe dubitare, qui & meminiſſes te non ſemper fuiſſe (niſi quod poteras exiſtimare te ab æterno tempore dormiiſſe ſomnum abſque inſomniis, ac ſponte demùm evigilaſſe, cùm cogitare primum cœpiſti, immemor cauſſæ productricis) & inter tam multa tibi manifeſta, illud te latere non poſſet, Nihil eſſe ſui ipſius cauſſam. Deinceps verò requiſivi, *cur non exiſtimares te à tuis Parentibus eſſe, à quibus videreris eſſe adeò manifeſtè productus?* Et quia tu præveneras, *quoniam eſſes res cogitans, Ideamque Dei in te habens, & tantundem ad minimum deberet eſſe in cauſſa, quantum in effectu;* idcircò ita inſtiti, *Verùm nonne parentes tui, menteſve illorum* (nempe ita fuit diſtinguendum, quod tu loquereris ut Mens) *fuere quoque res cogitantes, habenteſque Ideam Dei?* Tu porrò ad hoc nihil reſpondiſti; ut neque reverâ reſpondere potuiſti, niſi negando parentes tuos, quando te genuerunt, non habuiſſe mentem, aut habuiſſe quidem, ſed non cogitantem; aut cogitantem quidem, ſed non habentem Ideam DEI; aut habentem quidem, ſed non tantundem ad minimum realitatis objectivæ continentem, quantum te, aut mentem, quam tunc accepiſti, & agnoviſti deinceps (etiam intra uterum degens) te habere.

V. *Pravè detortum, quod objectum fuerat de progreſſu infinito, in cauſis eſſentialiter & accidentaliter ſubordinatis.*

Hoc prætermiſſo, id impetis, quod circa progreſſum infinitum dixi. Vt appareat porrò quàm lepidè facias, id ſolùm noſcendum, de quo agitur: Tu probaturus non eſſe te à Parentibus, aliáve cauſſa, quàm à Deo, productum, uſus fueras illa ratione apud Doctores familiari, *Si alia ſit cauſſa, poteſt de illa quæri, an ſit à ſe, vel ab alia; Nam ſi à ſe, patet ex dictis illam ipſam Deum eſſe; quia &c. ſi autem ab alia, rurſus eodem modo de hac altera quæretur, an ſit à ſe, vel ab a-*

ab alia; donec tandem ad caussam ultimam deveniatur, quæ erit Deus: Ego excepi, *Verùm si caussa fuere parentes, ea potuit esse non à se, sed ab alia, illaque rursùs ab alia, atque ita in infinitum.* Quo loco quid est manifestius, quàm institutam fuisse quæstionem de progressu infinito caussarum *in fieri*, seu accidentariò (ut loquuntur) subordinatis, non verò caussarum *in esse*, seu subordinatis essentialiter? Et ne id verti posset in dubium, rem consequenter exposui, declaravique tibi probandum absurdum esse progressum in infinitum, non in caussis essentialiter subordinatis, seu in esse, ut de quibus non esset quæstio; sed de accidentariò subordinatis, seu in fieri, cujusmodi sunt parentes, seu Pater, avus, proavus, abavus, atavus, tritavus, & cæteri, quibus non exsistentibus, possunt filii, nepotes, pronepotes, & cæteri agere, fierive pari modo caussæ. Iam tu ais, *Quod ego addo de progressu in infinitum (nempe non absurdum esse illum dari) infirmari postea à meipso.* Quomodo verò? *Quoniam fateor absurdum esse in caussis ita inter se connexis, ut inferior sine superiore agere non possit.* Et non-ne hoc lepidum est? Dixi ego absurdum in istis caussis; Ergo infirmavi, quod addidi, cùm dixi *non esse absurdum in aliis ita ordinatis, ut priore destructa, ea quæ ab illa pendet, supersit, agereque possit?* Sed nempe is modus tuæ consequutionis. Pergis, *De talibus enim tantùm heic quæstio est, nempe de caussis in esse, non de caussis in fieri, ut sunt Parentes.* Sed nonne potiùs de causis in fieri, ut sunt Parentes, agitur? Attamen ulterius insistere piget. Id potiùs noto, præterlabi te callidè, dum quas in esse caussas vocas, cum iis, quas vocant essentialiter subordinatas confundis; quasi caussæ sic subordinatæ non sint revera in fieri, & non modò quidem quod ad conservationem, sed maximè etiam quod ad primam productionem spectat; ac interim dicis quæstionem esse de caussis in esse, non autem in fieri, simulque tacitè declinas quod de Aristotele non alio fine memini, quàm ad ostendendum non esse ista adeò aperta naturali lumine, ac tu asseveras; si Aristoteles quidem lumine naturæ non caruit.

VI. *Non ex eo, quòd perfectio aliqua mente ampliatur, illam ampliatam reipsâ dari.*

Quod dico posteà *de ampliatione perfectionum humanarum, ad eum usque gradum, ut in humanam naturam cadere non possint*, lætor visum fuisse tibi esse argumentum, ad demonstrandum Dei exsistentiam: At non eam proinde pervideo, quam tu, illiúsmet necessitatem. Nam quòd perfectionem, seu potentiam saliendi, quæ in homine est, ita mente amplificemus, ut concipiamus illum ex Atlante transsilientem, vel potiùs transvolantem in Caucasum; & ex Terra in orbem Lunæ; ac discurrentem porrò per Stellarum globos, ad inter-

internoscendum quid illeic geratur, aut qui omnia se in iis habeant; Et agnoscentes licèt talem perfectionem, (amplificatam scilicet) non cadere in humanam naturam, reputemus tamen fœlicem, si cui ipsa contigerit; non video propterea quorsùm admittatur talem perfectionem necessariò esse; ac nisi hominem, saltem naturam aliam, saltem DEVM ipsummet dari, qui ea ratione transvolet. Quippe & rursùs sic amplificare, ut talis natura in omnibus illis orbibus, & ubique sit, sicque volatu, aut motu ad pergendum, cognoscendúmque omnia non egeat; Consequutio est ex eodem principio, quod probandum foret, *Omnia quæ ampliando intelligimus, concipimúsque, reipsâ esse*. Pergis *esse eam ipsam vim, perfectiones omneis humanas eò usque ampliandi, ut plusquàm humanæ esse cognoscantur, quam urges, & contendis non futuram fuisse in nobis, nisi à Deo facti fuissemus.* Verum quæstio non est an urgeas, & contendas; sed an probes, atque demonstres? Quod concludis certè *non mirari te mihi non apparere te istud evidentissimè demonstrasse, quòd non hactenus animadverteris me ullam ex tuis rationibus rectè percepisse*; gratulor beatitudinem ex tanto admirationis defectu tibi contingentem.

DVBITATIO X.

De modo impressionis Ideæ Dei in Mente, ut notæ impressæ ab Artifice, cujus similitudinem Mens gerit.

S*Vperest*, inquis, *ut examinem, qua ratione Ideam istam à Deo accepi: neque enim illam à sensibus hausi; nec etiam à me efficta est; (nam nihil ab illa detrahere, nihil illi superaddere planè possum) ac proinde superest ut mihi sit innata; quemadmodum etiam mihi est innata Idea mei ipsius.* Enimverò ut illam partim hauris à sensibus, partim effingere potueris, aliquoties jam dictum est. Quod autem dicis te nihil posse illi addere, aut detrahere, cogita ut initio non æquè perfectam habueris: cogita ut possint esse homines, vel Angeli, aut aliæ naturæ te doctiores, à quibus aliqua moneri de Deo valeas, quæ nondum novisti: cogita posse saltem Deum te sic erudire, eáque claritate sive in hac vita, sive in alia perficere, ut reputari nihilum, quicquid de illo jam nosti, possit. Quicquid demum sit, cogita, ut ex perfectionibus rerum creatarum fieri ascensus valeat

ad cognitionem perfectionum Dei, & ut illæ omnes non uno momento noscuntur, possuntque & plures & plures in dies detegi; ita posse Ideam Dei non uno momento haberi perfectam, sed magis, magisque in dies perfectiorem. Pergis, *& sanè non mirum est Deum in creando, Ideam illam mihi indidisse, ut esset tanquam nota artificis operi suo impressa. Nec opus est, ut nota illa sit aliqua res ab opere ipso diversa: sed ex hoc uno, quòd Deus me creavit, valde credibile est me quodammodo ad imaginem, & similitudinem ejus factum esse: illamque similitudinem, in qua Idea Dei continetur, à me percipi per eandem facultatem, quâ ego ipse a me percipior: h. e. dum meipsum intelligo, non modò intelligo me esse rem incompletam, & ab alio dependentem, remque ad majora, sive meliora indefinitè aspirantem: sed simul etiam intelligo illum à quo pendeo, majora ista omnia, non indefinitè & potentiâ tantùm, sed reipsâ infinitè in se habere, atque ita Deum esse.* Ac tu speciosè quidem hæc omnia, ipséque non esse vera non objicio: sed quæsierim tamen undenam probentur? Vt antè dicta enim prætercam, Si Idea DEI est in te, ut nota artificis operi impressa, quis-nam est modus impressionis? quænam est forma istius notæ? quo-nam modo illam discernis? Si non est aliud ab opere, sive à re ipsa; tu ipsa ergo es Idea? tu ipsa nihil aliud es, quàm cogitationis modus? tu ipsa es & nota impressa, & subjectum impressionis? *Credibile est*, inquis, *te factam ad imaginem & similitudinem Dei.* Credibile sanè religiosa fide: at ratione naturali, quî liceat intelligere, nisi Deum facias hominiformem? Et, in quo-nam consistere potest hæc similitudo? An tu cùm sis pulvis & cinis, præsumere te similem potes æternæ illi, incorporeæ, immensæ, perfectissimæ, gloriosissimæ, & quod caput est, invisibilissimæ, incomprehensibilissimæque naturæ? An illam de facie novisti, ut tecum ipsa comparans, asseverare conformem possis? *Credibile* dicis, *ex eo quòd creavit:* sed ex eo potiùs incredibile est. Siquidem opus operanti simile non est, nisi cùm ab eo generatur per communicationem naturæ. At tu hoc modo genita à DEO non es; neque enim es ejus proles, naturæve ejus particeps: sed creata solùm es, hoc est ab eo ficta secundùm Ideam: adeò ut non possis te dicere illi magis similem, quàm sit domus fabro murario. Atque id quidem supposita tui, quam nondum probasti, à Deo creatione. *Percipis*, inquis, *similitudinem, dum intelligis te rem incompletam, dependentem, & ad majora, melioráque aspirantem.* Sed quare non hoc potiùs sit dissimilitudinis argumentum; cùm Deus ex opposito sit completissimus, independentissimus, sibi sufficientissimus,

tiſſimus, quipe maximus, optimuſque? Vt præteream, cùm te dependentem intelligis, non propterea ſtatim intelligere te id, à quo dependes, eſſe aliud, quàm parentes; vel ſi aliud intelligis, non ſubeſſe cauſam, cur te ipſi ſimilem putes. Vt præteream quoque mirum eſſe, cur non cæteri hominum ſive mentium, idem, quod tu intelligant: ac præſertim, cùm non ſit ratio cur non credatur, Deum illis perinde ac tibi, impreſſiſſe Ideam ſui. Profectò vel hoc unum arguit non eſſe Ideam à Deo impreſſam; quandoquidem ſi ita eſſet, & omnibus, & ſimùl una, eademque impreſſa eſſet, hominesque omnes conciperent DEVM ſimili formâ ac ſpecie; eadem illi tribuerent; eadem planè de eo ſentirent; cùm oppoſitum tamen notiſſimum ſit. Sed de his tamen multa jam nimis.

RESPONSIO.

Cum reprehendis id quod dixi, nihil Ideæ Dei addi, nihilque ab ea detrahi poſſe, non videris attendiſſe ad id quod vulgò ajunt Philoſophi, eſſentias rerum eſſe indiviſibiles; Idea enim repræſentat rei eſſentiam, cui ſi quid addatur, aut detrahatur, protinus fit alterius rei Idea: ſic Pandora, ſic falſi omnes Dii ab iis qui verum Deum non rectè concipiunt, effinguntur. At poſtquam ſemel concepta eſt Idea veri Dei, quamvis novæ detegi poſſint in ipſo perfectiones quæ nondum fuerant animadverſæ, non ideò tamen augetur ejus Idea, ſed tantùm diſtinctior redditur & expreſſior, quia omnes in eadem illa quæ prius habebatur, debuerunt contineri, quandoquidem ſupponitur fuiſſe vera. Vt neque augetur idea trianguli cum variæ in eo proprietates quæ prius fuerunt ignoratæ advertuntur. Neque enim, ut ſcias, Idea Dei formatur à nobis ſucceſſivè ex perfectionibus creaturarum ampliatis, *ſed tota ſimul ex hoc quòd ens infinitum, omniſque ampliationis incapax mente attingamus. Cùm autem petis*, undénam probem Ideam Dei eſſe in nobis tanquam notam artificis operi impreſſam, & quis ſit modus impreſſionis, quæve forma iſtius notæ? *idem eſt ac ſi aliqua in tabella tantùm artificii deprehendens ut ipſam à ſolo Apelle pingi potuiſſe judicarem, diceremque inimitabile iſtud artificium eſſe veluti quandam notam, quam Apelles tabellis omnibus ſuis impreſſit, ut ab aliis dignoſcantur; tu verò quæreres quæ forma iſtius notæ, quiſve modus impreſſionis? certè riſu potius quàm reſponſione dignus videreris. Quid cùm pergis?* ſi non eſt aliud ab opere, tu ipſa ergo es Idea, tu ipſa nihil aliud es quàm cogitationis modus, tu ipſa es & nota impreſſa, & ſubjectum im-

impressionis. *Nunquid æquè acutum est, ac si dixissem artificium illud quo Apellis tabellæ ab aliis dignoscuntur, non esse quid diversum ab ipsis tabellis; urgeres, ergo tabellas istas nihil aliud esse quàm artificium, nec ex ulla materia constare; ergo ipsas esse tantùm modum pingendi, &c. Quid cùm ut neges* nos ad imaginem Dei factos esse, *dicis*, ergo Deum esse hominiformem, *& ea colligis in quibus humana natura differt à divina? es ne in eo acutior quàm si ut negares quasdam Apellis tabellas ad similitudinem Alexandri factas fuisse, diceres ergo Alexandrum fuisse instar tabellæ, tabellas autem ex ligno, & pigmentis compositas esse, non ex ossibus & carne, ut Alexander. Nempe nõ est de ratione imaginis, ut in omnibus eadem sit cum re cujus est imago, sed tantùm ut illam in aliquibus imitetur. Et perspicuum est perfectissima illam vim cogitandi, quam in Deo esse intelligimus, per illam minùs perfectam quæ in nobis est repræsentari. Cùm verò mavis conferre Dei creationem cum fabri operatione, quàm cum generatione parentis, sine ulla ratione id facis: etsi enim illi tres agendi modi toto genere diversi sint, propius tamen est à productione naturali ad divinam, quam ab artificiali argumentari. Sed nec tantam similitudinem esse dixi inter nos & Deum, quanta est inter filios & parentes; nec etiam semper nulla est similitudo inter opus fabri, & ipsum fabrum, ut patet cùm statuarius sibi simile signum exsculpsit. Quàm mala autem fide refers mea verba, cùm fingis me dixisse*, à me percipi similitudinem in eo quòd sim res incompleta, & dependens; *cùm è contra ista in dissimilitudinis argumentum attulerim, ne putaretur me velle homines Deo æquare. Dixi enim me non modò percipere me in istis Deo esse inferiorem, & interim ad majora aspirantem, sed etiam majora ista in Deo esse, quibus majoribus aliquid simile in me sit, cùm ad ipsa ausim aspirare. Denique cùm mirum esse ais*, Cur non cæteri hominum idem quod ego de Deo intelligant, cùm in illis, æquè ac in me, impresserit ideam sui, *idem est ac si mirareris, quod cùm omnes norint ideam trianguli, non tamen omnes æquè multa in ipsa animadvertant, & fortè nonnulli falsa quædam de ipsa ratiocinentur.*

I. *Quæ conclusa ad calcem Meditationis* III, *Syllogisticâ formâ exhibentur: ut quid virium habeant, uno prospectu pateat.*

INSTANTIA.

EGregiè prorsùs Doctorem agis, dum mones quid vulgo Philosophi doceant; egregiè prorsùs Disputatorem, dum subtili adeò distinctione subterfugis. *Non videor*, ut inquis, *attendisse ad id, quod vulgò ajunt Philosophi*; Sed de hoc statim; juvat imprimis Lectionem tuam repetere, ipsam nempe Coronidem Medita-

Meditationis, de qua est quæstio. *Quinque* sunt, quæ in ea præstas. Nam postquam superesse dixisti, ut examines qua ratione Ideam Dei à Deo acceperis, Resumis *Primùm* quadam veluti anacæphalæosi probationem, quòd tibi sit innata; *Secundò* ostendis quomodo fuerit tibi impressa; *Tertiò*, Concludis Argumentum de probata Dei exsistentia ex ejus Idea; *Quartò* subinfers Deum non esse fallacem. *Denique* dicis placere tibi hîc aliquandiu in contemplatione Dei immorari. De hoc autem postremo capite ut nihil dicam; Quoniam cætera sunt quasi compendium totius tuæ Demonstrationis, & aditus quidam ad ea, quæ sequuntur, idcircò singulorum vim exprimere placet syllogisticâ formâ. *Primum* igitur ita habet:

Si, quam habeo ideam Dei, non est hausta à sensibus; neque à me efficta, quòd nihil ab illa detrahere, nihil superaddere planè possim, superest ut mihi sit innata, quemadmodum etiam mihi est innata idea mei ipsius:

Atqui Idea Dei, quam habeo, non est hausta à sensibus, neque à me effecta, quòd nihil ab illa detrahere, nihil superaddere planè possim:

Igitur superest ut idea Dei quam habeo, sit mihi innata, quemadmodum mihi est innata idea mei ipsius.

Quod Demonstrationis hujus robur sit, tum ex hactenus dictis clarè patet, tum erit statim pleniùs dicendum circa illam particulam, *quod nihil detrahi, nihil superaddi Ideæ possit. Secundum* est hujusmodi:

Si non mirum est Deum me creando ideam illam mihi indidisse, ut esset tanquam nota artificis operi suo impressa, nec etiam opus est, ut nota illa sit aliqua res ab opere ipso diversa, sed ex hoc uno, quòd Deus me creavit, valde credibile est me quodammodo ad imaginem, & similitudinem ejus factum esse, illamque similitudinem, in qua Dei Idea continetur, à me percipi per eandem facultatem, per quam ego ipse à me percipior; hoc est dum in meipsum mentis aciem converto, non modò intelligo me esse rem incompletam, & ab alio dependentem, remque ad majora, & majora sive meliora indefinitè aspirantem; sed simul etiam intelligo illum, à quo pendeo majora ista omnia non indefinitè, & potentia tantùm, sed reipsa infinitè in se habere, atque ita Deum esse: Si, inquam, hoc mirum non

non est, Sequitur Deum me creando ideam illam mihi indidisse, ut esset tanquam nota artificis operi suo, &c.

Atqui mirum non est Deum me creando ideam illam mihi indidisse, ut esset tanquam nota artificis operi suo, &c.

Igitur Deus me creando, ideam illam mihi indidit, ut esset tanquam nota operi suo, &c.

Nempe non alio examine, neque alia ratione ostendis, quomodo Ideam Dei ab ipso Deo acceperis, ipsave fuerit in te impressa. *Tertium* est,

Si agnoscam fieri non posse ut exsistam talis naturæ, qualis sum, nempe ideam Dei in me habens, nisi reverà Deus etiam exsistat, Deus, inquam, ille idem, cujus idea in me est, hoc est habens omneis illas perfectiones (quas ego non comprehendere, sed quocumque modo attingere cogitatione possum) & nullis planè defectibus obnoxius; sequitur Deum exsistere:

Atqui agnosco fieri non posse ut exsistam talis naturæ qualis sum, nempe ideam Dei, &c.

Igitur Deus exsistit.

Quid habeat quoque roboris hujuscemodi Demonstratio, constat satis ex antè dictis. Heic noto solùm duo, Vnum, cùm ais te non comprehendere, sed cogitatione solùm quomodocumque attingere perfectiones, quæ in Deo sunt, manifestum fieri, te ex unaquaque earum perfectionum, quas cognoscis, aliquid solùm cognoscere, non verò totam; atque adeò non cognoscere infinitam; & cùm numerus earum, quas cognoscis, finitus sit (neque enim novas, ac novas in omne ævum dinumerabis) cognoscere te solùm aliquid non ex omnibus, sed ex aliquibus duntaxat; quare & te nihil in Deo infinitum cognoscere; neque proinde habere reverâ ideam entis infiniti. Alterum, cùm addis, *Et nullis planè defectibus obnoxium*, id quidem verum esse; at non posse tamen assumi, quasi demonstratum à te; cum etiam perfectiones, quas de Deo novisti, & te demonstrare ex tua idea existimasti, ipse non comprehenderis, sed quomodocumque solùm attigeris, adeo ut nescias, quousque extendantur; & cùm non omneis, sed aliquas solùm cognoveris, nescias quousque perfectiones plures, ac plures in Deo habeantur; sicque ostendere non possis, divinas perfectiones hujusmodi esse, ut imperfectionem omnem excludant, ac Deus proinde nullis planè defectibus obnoxius sit. *Quartum* denique:

Si

Si Deus obnoxius non est ullis planè defectibus, patet fallacem esse non posse; quia omnem fraudem, & deceptionem à defectu aliquo pendere, lumine naturali manifestum est:
Atqui Deus nullis planè est obnoxius defectibus:
Igitur Deus fallax esse non potest.

Nimirum hoc fuit, quod voluisti, cùm illam particulam mox adnotatam subtexuisti. Quorsum verò ex tot defectibus, qui recenseri potuerant, delegisti fallaciam, cujus ad calcem meminisses? Scilicet ut hanc conclusionem *Deus fallax esse non potest*, sine strepitu in penu, aut armarii quasi angulo conderes, quàm cùm opus foret, depromere posses, quasi demonstratissimum principium. Id deinceps videbimus.

Nunc de Responsione, ut dicam, objicis *me non attendisse ad id, quod vulgò ajunt Philosophi:* Sed primùm, attendisti-ne tu ad id, quod ipsemet dixisti? Verba certè tua hæc fuerunt sub finem responsionis ad objecta in superiorem Meditationem, *Quantum ad me, nihil unquam aliud requiri putavi ad manifestandam substantiam, præter varia ejus attributa, adeò ut, quò plura alicujus substantiæ attributa cognoscimus, eò perfectiùs ejus naturam intelligamus.* Quid jam ajunt Philosophi? *Ajunt*, inquis, *essentias rerum esse indivisibileis: Idea enim repræsentat essentiam, cui si quid addatur, aut detrahatur, protinùs fit alterius rei idea.* Id-ne verò jam approbas, an-non? Approbas sanè; nam in hoc est tota vis tuæ responsionis. At si essentia, seu natura est indivisibilis; igitur ubicumque est illius vel quam-minimum, ibi tota omninò est, neque aliquid ampliùs est; neque enim quod indivisibile est, parteis ullas habet. Si idea quoque hujusmodi sit, ut ipsi nihil addi, nihil detrahi possit; igitur ubicumque est ideæ vel quam-minimum, ibi tota idea est, nihilque est in re, quod non repræsentet; si enim aliquid esset, quod posset repræsentare præterea, tunc illi quidpiam adderetur, fieretque rei alterius idea. Iam cùm admittas non unicum, sed plura, ac plura alicujus substantiæ, naturæ, sive essentiæ attributa sic posse cognosci, ut quò plura cognita fuerint, eò res perfectiùs intelligatur. Quæro, quando primùm cognitionem aggrederis, & unicum essentiæ attributum cognoscis, putes-ne totam rei essentiam in eo contineri, an-non? putes-ne ideam, quam de ea re habes, esse totam rei ideam, an-non? Si putes; igitur falsum est esse plura attributa, & te per plura attributa rem intelligere perfectiùs; Si non putes; igitur essentia rei non consistit in indivisibili, sed latitudinem attributorum habet,

II. *Falsum, ideis, quas de rebus habemus, nihil posse addi, aut adimi.*

imò & distinctionem quandã attributorum inter se, quatenus unum cognosci potest, non cognitis aliis. Igitur & ipsa rei idea talis non est, ut ipsi addi nihil possit, sed eatenus potiùs est additionis capax, quatenus attributa posteriùs cognita tam possunt per ideam repræsentari, quàm cognitum primò. Verumtamen seu tu ad ista attenderis, seu non attenderis, Quod attineat quidem ad philosophos, non requiro heic quatenus admitti debeat, vel non debeat, quod ajunt *rerũ essentias esse indivisibileis*; ut neq; an rerum essentias, quibus id accommodent, nôrint. Quod ad te spectat, cùm dicis *ideam repræsentare rei essentiam*, inferre posse videor non malè, si quæpiam res sint, quarum essentiam non noveris, non habere te illarum ideam. Quæso te ergo, nosti-ne Solis, Lunæ, aut alterius sideris essentiam? Non dices, opinor, te nosse; quid nosti enim ex illis ampliùs, quàm magnitudinem, figuram, motum, distantiam, lucem, candorem, calorem, vim generandi, fovendi, movendi, & si quæ sunt hujusmodi; Atqui hæc sunt adjuncta solùm, sive accidentia; ipsa verò essentia, natura, sive substantia intima, quæ iis subjacet, omninò te latet; Nam & quamvis asseras te hæc attributa cognoscentem, intelligere siderum naturam, uni tibi asseres, uni tibi probabis, unus tibi plaudes, unus tametsi nihil ampliùs habens, quàm cæteri, teipsum præ cæteris coles. Neminem certè esse puto, qui te hæc solùm cognoscentem cognoscere putet siderum essentiam; Quare neque, per te, habere siderum ideam. Nisi autem siderum habeas, quarum-nam rerum igitur? An Terræ? An aquæ? An alicujus meteori, lapidis, mineralis, plantæ, animalis, hominis? An universè ullius corporis, aut rei in Vniverso existentis? Nullius sanè essentiam nosti; quæcúmque enim proferre potes, quæ de illis noveris, ea pari modo nihil sunt aliud, quàm adjuncta, seu accidentia; proprietates, atque effectus, omnia præter ipsam essentiam. Quare nullius planè rei, quæ sit in Mundo habes ideam. Vnde-nam esse igitur potest, ut tu quoque ipse loquaris de rebus; quæ in Mundo sunt, easque proinde intelligas, nisi illarum habes ideas? Nempe habes quidem ideas, sed non qualeis ipse designas. Quippe ideæ solùm sunt rerum, quatenus illas novimus; Et quia distincta cognitione novimus earum accidentia, non verò essentiam, quam solùm confusè sub ipsis delitescere, quasi suspicamur, vel concipimus; idcircò idea distincta est ipsorummet accidentium, non verò essentiæ, confusè duntaxat sub iis comprehensæ. Ex quo proinde efficitur, ut tantò clariorem

clariorem, exquisitioremque alicujus rei ideam habeamus, quantò clariùs, exquisitiúsque, & plura ipsius accidentia noverimus. Cùm experiamur enim Ideas esse in mente nostra veluti imagines rerum; & imagines sint non essentiæ, sed accidentium ipsius; heinc fit, ut quemadmodum imago alicujus hominis expressa in tabula tantò est perfectior, quantò symmetria, dispositio, & repræsentatio plurium partium elaboratior fuerit, ac singulares quæque notæ, quæ in singulis partibus, exhibitæ fuerint studiosiùs; ita Idea cujusque rei tantò evadat perfectior, quantò plura ejus accidentia, seu plures quasi circumstantias ordinatiùs, disertè magis, magis ad vivum retulerit.

Quòd ad illam spectat, de qua agitur, Quia tu dixeras te talem Dei habere Ideam, *ut ipsi nihil detrahere, nihil supperaddere posses*, ipse varios objeci modos, quibus posses ipsi superaddere aliquid. Tu, ut eludas, innuis imprimis *attendisse te ad Dei essentiam*, *cujus cùm indivisibilis sit*, *debuerit similiter esse indivisibilis idea*; *cui nihil proinde posset addi*, *aut adimi*, *quin alia*, *alteriusque rei protinus efficeretur*. Tum, non negas quidem, *quin novæ perfectiones à te non prius animadversæ possint detegi*; *sed negas augeri ideam* (hoc est aliquid ipsi *addi*; nam quamvis vocem detorqueas, aut dissimules, de ipsa tamen est quæstio) *sed distinctiorem solum reddi*, *quoniam antè eas contineret*. Cæterùm valdè Primùm demiror, quî ignores non modò Solis, sed minimi etiam acari essentiam: & putes tamen nosse te adeò perfectè essentiam DEI. Inepti ergo illi, qui & dies poscunt, & multiplicant, & finem nunquam faciunt, ut disquirant quid Deus sit; quòd quantò magis considerant, tantò putent rem fieri obscuriorem. Nimirùm, si te imitentur, uno momento adeò claram de essentia Dei habebunt notitiam, ut superaddi ipsi nihil possit. Inepti rursùs, qui ex effectis, actionibus, proprietatibus, perfectionibus, quasi quibusdam rivulis in comitatum velut quæsitis, deduci nituntur ad oram extremam immensi illus Oceani. Nimirum, si te consequantur, non ex rivulis in oram pervenient; sed mox uno passu dimetientur Oceanum, & per rivulos deinceps procedent. Deinde cùm habes essentiam divinam cæterarum instar indivisibilem, non habes ipsam propterea ut punctum. Certè enim cùm habeas infinitam, extensionem quandam in ea concipis, cùm ea re, quæ sine ulla extensione concipitur, nihil possit esse finitius. Et quamvis sis repositurus te concipere divinam essentiam, non ut punctum quidem, sed non tamen propterea ut quidpiam extensum; non idcircò

III. *Falsum, nihil addi posse ideæ, quam de Deo semel habemus. Quo sensu rerum essentiæ sint indivisibiles, etiam divinæ: Et de divinis attributis.*

circò tamen explicabis quomodo & infinitã simul, & indivisibilem concipias, cùm & notio infinitatis sine extensionis notione non sit, & extensionis notio esse cum notione indivisibilitatis non possit. Potiùs ergo quemadmodum Philosophi illi, qui, cùm vulgò ajunt hominis v.c. essentiam esse indivisibilem, non intelligunt illã extensione quadam, sive partibus quibusdam carere, taleis enim esse dicunt genus & differentiam, ut puta animal, & rationale; vel physicè loquendo, corpus, & rationalem animam; sed contendunt solùm nexum harum partium adeò simplicem, indivisibilémque esse, ut absque eo homo neque sit, neque intelligatur; ac proinde nulla ejusmodi partium aut seorsim accepta, aut cum alia quapiam conjuncta, intellectáve homo sit. Quemadmodum, inquam, illi sic accipiunt, ita & tu quoque, ut puto, non vis Deum carere amplitudine quadam, atque varietate attributorum essentialium, quæ & perfectione, & numero sint infinita; sed vis solùm ea omnia esse inter se adeò inseparabiliter connexa, ut planè sine ipsis, aliquibúsve ipsorum esse Deus nequeat, aut intelligi. Cùm porrò idea, quam putamus nos habere de essentia hominis, repræsentare debeat non præcisè ipsum nexum indivisibilem partium, seu attributorum essentialium; sed ipsas potiùs parteis, sive attributa indivisibiliter connexa; atque idcircò essentiæ hominis idea indivisibilis non sit, quasi instar puncti sit, & partibus careat: Pari sanè modo, idea repræsentans Dei essentiam, cùm repræsentare debeat non præcisè illum quasi nexum attributorum Dei essentialiũ, sed ipsa potiùs Dei attributa indivisibiliter conjuncta, simplicissiméve, & ut ita loquar, identissimè unita; non est, cur censeamus hanc ideam indivisibilem instar puncti, & quasi carentem variis veluti partibus repræsentantibus attributa varia. Ad-hæc, quæso te, quænam sint attributa ista essentialia Dei? Nempe enumerata illa abs te, cùm dixisti Deum substantiam æternam, infinitam, independentem, omnipotentem, summè intelligentem, creatricem rerum omnium, earundemque conservatricem. At primùm, licèt Theologi ista, cæteráque generis ejusdem attributa vocent essentialia; faciunt hoc tamen, Tum quòd distinguentes in Deo essentiam unam, & personas treis, attributa simul distinguant, quæ conveniunt Deo ut uni secundùm essentiam, ab iis, quæ ut trino secundùm personas, ex quo fit ut illa essentialia, hæc Personalia censeri possint. Tum ut expressiùs significent simplicitatem, integritatemq; inalterabilem divinæ essentiæ; quoniam si diceretur habere attributa quædã accidentaria,

taria, intelligi posset habere quædã accidentia, quæ & compositionem quandam cum essentia facerent,& ipsi adesse,abesséq; possent. Tum proinde ut intelligamus quodlibet horum attributorum tanta necessitate Deo convenire,quanta conveniunt, (imò majore, quàm conveniant)homini suum genus,suáq; differentia: atq; idcircò quicquid in Deo est,& penitus esse à Deo inseparabile, & Deum ipsum esse. Enimverò ista non obstant,quin præter ipsa attributa,essentiam agnoscant,cui illa attribuant(& certè attributa sunt, quoniam alicui attribuuntur)unde & requirunt,& concludunt quemadmodum tum inter se,tum ab essentia distinguantur; exprimentes aliunde illa etiã concretis vocibus, ut cùm omnipotentem verbi caussa dicunt,intelligamus non modò ipsam omnipotentiam, quæ est attributum, sed etiam essentiam,cui omnipotentia attribuitur. Hæc verò attingo, ut innuam, præter cognitionem attributorum, quæ nobis utcumq; per effectus,& à posteriori,ut loquuntur,innotescunt,superesse adhuc cognitionem essentiæ,quam si tu haberes,Mose ipso fœlicior esses,qui tametsi cum Deo toties colloquutus,nisi posteriora tamen nunquam vidit. Sunto deinde hæc attributa ipsa Dei essentia: ecquid quæso de illis nosti?aut quotam partem illorum nosti? Nihil sanè de illis nosti, nisi definitè, analogicè, confusè, obscurè, in ænigmate; & partem aliunde ipsorum nosti tantulam,ut quæcumque nosti,ne sint quidem quasi guttula, punctumve guttulæ respectu Oceani totius. Et dicis nihilominùs te talem habere divinæ essentiæ ideam,ut superaddi ipsi nihil possit. Sed nempe nihil distinxisti inter ideam & essentiam, putastíque nihil differre esse rem in se,& cognosci ab aliquo;quando existimasti nihil esse in Deo, quod in idea tua non esset.

Rursus igitur, qualem-nam intellexisti tuam ideam? Nimirùm quale est acari; indivisibilem enim facis, quale est acari oculi respectu. Et videor sanè non ineptè eam cum acari comparare. Nam ut imago seu idea acari in tuo vel oculo, vel cerebro, vel intellectu depicta repræsentabat tibi ante viginti quinque annos albicans solùm, & sine ulla distinctione partium, punctulum; nunc verò invento microscopio, & postquam illo usus es, repræsentat tibi animal grandiusculum, & cum suis quidem capite, cauda, cruribus, dorso, partibusque cæteris; sic idea Dei, quam primùm habuisti, repræsentavit tibi *essentiam indivisibilem*; deinceps autem ea *reddita distinctior, & expressior fuit, cùm potuisti perfectiones detegere, quæ nondum fuerant animadversæ*. Porrò ut postquam es microscopio speculatus acari ejus idea facta est auctior; quidni etiam facta sit auctior

IV. *Declaratur variè, ut idea semel habita de Deo amplietur.*

idea divinæ essentiæ? *Quia* inquis, *omnes perfectiones in eadem illa, quæ prius habebatur, debuerunt contineri*. Vide, quàm sit verum, quod dicebam mox, æquiparare te ideam essentiæ, quasi essentia nihil contineat, quod non contineat quoque idea? quasi aut probare possis esse in idea; aut dicèndo *debere esse*, *continerive in idea*, *quoniam vera supponitur*, non manifestam principii petitionem insinues? An dicis verò pari modo ideas specialeis partium acari, quæ microscopio detectæ sunt contineri debuisse in ea, quæ habebatur ante microscopium? Non dices opinor; Tibi enim est, convexitatis vitri natura perspectior, quàm ut putes non augescere speciem acari propter deflexionem, interpolationemqne radiusculorum accedentium ex iis acari partibus, quæ ob superficieculæ ipsius inæquabilitatem aliò respectarent, neque specialeis imagines cæteris interpositas in oculo depingerent. Quamobrem, neque est cur censeas ea, quæ per priorem ideam in Deo non vidisti, fuisse ut in Deo, sic in ipsa idea; Quippe si fuissent in idea, profectò in Deo vidisses; idque quoniam idea mensura est non rei, sed notitiæ, quæ habetur de re. Nisi verò lubens admittas comparationemacari, utere comparatione cum Luna, aut Sole, aut quocumque voles objecto antè, & post inventionem telescopii; idem omninò efficietur. Sin malis uti oculo nudo, ac sine vitro interposito, utere comparatione, cùm re nunc procul, nunc prope visa; efficietur pariter idem. Tametsi enim superiùs, cùm ageretur de Sole, improbasses quod dixeram de veritate duplicis ideæ, visus es tamen posteà probare; & nunc etiã videris planè non improbaturus, quando supponis *ideam, quæ priùs fuerit minùs distincta, atque expressa, fuisse nihilominùs veram*. Quare te cùm vides hominem primùm ex passu centesimo, & non agnoscis satis vultum, propter speciem minùs distinctam; ac vides posteà ex decimo, agnoscisque distinctiùs vultum ob distinctiorem speciem: profectò species, seu idea, quam habes illius propioris, est in te ut distinctior, ita auctior ea, quam habes distantioris; eademque propioris idea plureis parteis habet, quæ non continebantur in alia, propter radios partium, quæ aliò, quàm in oculum directè spectabant. Verùm comparationem video, quæ fortè magis sit placitura. Videris enim velle ideam priorem esse quasi rudem adumbrationem, seu lineares ductus, quibus pictor in tabula imaginem faciendam designat; posteriorem verò quasi perfectam imaginem, ut putà adornatam coloribus vivis. Porrò quamvis rudis imago secundùm ambitum non augeatur, augetur tamen numero, &

conditione

conditione colorum, distinctionéque, & qualitate partium; & utcumque illam augeri non dicas, dicere tamen non potes ipsi nihil addi; ut idem tibi proinde sit de Idea Dei dicendum. Et, si fortè dicas in eadem invariata imagine, posse plura distinctius, expressiúsque cognosci, ubi major lux fuerit, aut oculus propius accesserit: tunc mutabis suppositionem, comparabisque jam imaginem cum objecto, cui nihil novi advenit; & non cum idea, cui aliquid accedit. Denique, quia tibi præsertim comparatio imaginis per sigillum impressæ arridet, Considera, si initio quidem & totum, & qua par est profunditate impressum ceræ sigillū fuerit, nihil planè desiderari, quo minùs ab initio usque, imago tam sit, quàm esse potest integra, distincta, expressa; Pari enim modo si Idea Dei tota ab initio, & quantum potest impressa sit, nusquam deinceps poterit magis integra, distinctior, expressiorque reddi: At si dicas reddi; fatendum est illi idem advenire quod imagini in cera impressæ, dum ab initio vel non totum sigillum, vel non secundùm totam eminentiæ, cavitatisque varietatem in profundum adigitur; ut ipsi proinde addi quidpiam possit. Quanquā quid in his immoror, cùm constet, quacumque ratione id fiat, ei notitiæ, ac proinde ideæ, quam de Deo habes, posse aliquid indies superaddi. Ad illud verò, quod subjicis de Idea trianguli, nihil addendum est ad ea, quæ superiùs dicta jam sunt; quousque planum feceris, essentiam Dei, atque adeò omnia attributa ejus essentialia tam esse tibi explorata, teque illa tam in promptu, ac numerato habere, quàm habes treis lineas, ex quibus triangulus constituitur. Nam quod alioquin dicis, *ut sciam* (nempe, ut dixi, Doctorem agis omninò egregium, & auscultatione dignum) *Ideam Dei non formari à nobis successivè ex perfectionibus creaturarum ampliatis, sed totam simul, ex hoc, quod Ens infinitum, omnisque ampliationis incapax mente attingamus*; explorarem ecquidnam velles, nisi aut tibi ipsi contradiceres, docens ideam Dei formari totam simul à nobis, quam hoc præsertim capite contendis à Deo imprimi, aut si idipsum, quod volebas, nō satis pro voto dixisti, ipsum principium non peteres, & solutionis loco nihil ad difficultates aliud, quàm quod controvertitur, responderes. Ne innuā te semper eadem hallucinatione teneri, quòd tam facile sit totum ens positivum, totámve ejus capacitatem, tametsi carentem fine, cogitare, quàm facile est pronunciare, tribueréque ipsi nomen negativum. Idque potissimum, cùm de re finita, cujusmodi est Mundus, cum omnibus suis partibus, particulisque, earúmque proprietatibus polliceri

liceri tibi non possis; imò neque polliceri sibi possint omnes homines, quotquot sunt, aut futuri sunt.

V. *Difficultatem lepidè elusam: quasi agatur de Idea, quæ sit non similitudo artificis, sed nota peritiæ ipsius.*

Cùm petiissem *unde probares Ideam Dei esse in nobis, tanquam notam artificis operi impressam, & quis esset modus impressionis, quæve forma istius notæ:* Excepisti tu, *id esse perinde acutum, ac si aliqua in tabella tantum artificii deprehenderes, ut ipsam à solo Apelle pingi potuisse judicares, diceresque inimitabile istud artificium esse veluti quandam notam, quam Apelles tabellis omnibus suis impressit, ut ab aliis dignoscantur; ego verò quærerem quæ forma ipsius notæ? quisve modus impressionis*, adjecistique *me certè risu, potiusquam responsione dignum iri visum.* Age proinde experiamur, uter sit ridendus, & ilia ducat. Quæstio agitur de Idea, seu imagine, quæ rem qualis est, repræsentet. Assumat igitur Apelles tabulam, in qua dicas ipsum facturum picturam ad imaginem, & similitudinem suam, hoc est, quæ ipsum Apellem, qualis qualis est, perfectissimè referat; & in qua nihilominùs ille vespertilionem solùm depingat. Ego quidem nullam imaginem, aut similitudinem, qualis promissa fuerat, agnoscam; tu agnosces tantam, ut censeas non esse ovum ovo similius, quàm vespertilio erit Apelli. Tum, quia fortè eorum cachinnos timebis, qui splene erunt petulanti, reclamabis puto, ac excipies, noluisse te dicere vespertilionem esse similem Apelli, sed artificium, quo fuerit peracta, esse notam certissimam, qua Apelles intelligatur. Atqui heic agitur, non de quavis nota, sed de nota, quæ sit imago, quæ similitudinem gerat, & qualis fuisset, si Apelles se, non vespertilionem pinxisset. Nam multis quidem aliis notis potuit Apelles intelligi, epigraphe, sigillo, aliis; verùm debuit intelligi repræsentatione personæ. Et vis id meliùs agnoscere? Comparatur heic Apelles cum DEO, quatenus ut Deus varias res creavit, sic Apelles varias tabellas depinxit. Et quælibet quidem creatura suum clamat, notatque Authorem, quatenus ejusmodi est, ut non aliâ, quàm DEI manu potuerit è nihilo educi, conformari, concinnarique, & eam quam habet, perfectionem accipere; quemadmodum omnes tabellæ clamant, indicantque principem Pictorem, quatenus eâ arte sunt elaboratæ, ut non potuerint aliâ, quàm Apellis perfici manu. Verùm comparatio hoc loco non fuit instituenda circa operum perfectionem, seu notam peritiæ, quæ nihil sit aliud, quàm ipsa perfectio (sic enim unaquæque creatura, & unaquæque tabella continet hujusmodi notam) sed circa repræsentationem per imaginem; adeò ut cùm quæstio sit non de qualibet creatura, sed de

sola

ſola mente, quatenus Deus illam creavit ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam; ita tu de Apelle loquens, aſſumere debueris non tabellam quamlibet, ſed eam ſolùm quam depinxerit, ut in ea ſui imaginem, ſimilitudinémque exhiberet. Non feciſti autem, ſed exiſtimaſti te pro more fucum facturum, difficultatemque evaſurum, ſi ut quæſtionem, ſic comparationem à recto ſtatu abduceres; Et cùm rogareris quis eſſet modus impreſſionis, & quæ forma notæ, ſeu Ideæ, imaginíſve operi impreſſæ, artificiosè eluderes, quaſi rogatus fuiſſes de nota, non quæ eſſet Idea, ſeu imago, ſed quæ ſolam peritiam artificis ſubindicaret. Eodem ſpectat, quod paullò pòſt dicis, *cùm malo conferre creationem à Deo cum fabri operatione, quàm cum generatione à parente, ſine ulla ratione id fieri.* Sed nemo non videt optimam rationem, quòd per generationem à parente filius habeat eandem naturam cum patre, & ſit ſecundùm omneis ſui parteis, etiam internas ſimilis patri; per creationem verò à Deo homo nullo modo habeat eandem cum Deo naturam, neque ſit ei ſecundùm omnia, etiam eſſentialia attributa conformis. Contrà verò, ut per operationem fabri conſtructa domus eſt naturæ à fabro diverſæ, & eſt tamen planè ſimilis Ideæ, quam faber in mente concepit; ita per Creationem à Deo homo eſt diverſæ naturæ à Deo, & eſt tamen prorsùs conformis Ideæ, quam Deus ab æterno habuit: Idque cùm non obſtet, quòd aliunde docent Theologi de ratione imaginis Dei expreſſæ in homine propter animæ facultates, comparatione veſtigii expreſſi in cæteris rebus. *Sed neque dixiſti*, inquis, *tantam eſſe ſimilitudinem inter nos, & Deum, quanta eſt inter filios, & parentes.* Et quare dixiſſes: cùm non niſi unicus poſſit eſſe divinus filius, qui ſit ſplendor Paternæ gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus? *Nec etiam*, inquis, *ſemper nulla eſt ſimilitudo inter opus fabri, & ipſum fabrum, ut patet, cùm ſtatuarius ſibi ſimile ſignum exſculpſit.* Heic jam agnoſce tale tibi uſurpandum fuiſſe exemplum, non verò tabellam, in qua non imago, aut ſimilitudo, ſed ſola nota peritiæ foret; quo caſu reſpondendum tibi ad quæſita fuiſſet, neque ſolo riſus prætextu captato effugium quæſiiſſes.

VI. *Debere in imagine, non omnimodam quidem, ſed ſaltem tamen aliquam eſſe ſimilitudinem cum eo, cujus eſt imago.*

Quæris aliunde, *an cùm negem nos ad imaginem Dei factos eſſe, & dicam Deum eſſe hominiformem, eáque colligam, in quibus humana natura differt à divina, ſim in eo acutior, quàm ſi ut negarem quaſdam Apellis tabellas ad ſimilitudinem Alexandri factas fuiſſe, dicerem ergo Alexandrum fuiſſe inſtar tabellæ; tabellas autem ex ligno, & pigmentis compoſitas eſſe, non ex oſſibus, & carne, ut Alexandrum.* Sed, ò acutiſſime viro-

virorum (ſatis enim ſenſi initio id ἀντίθετον tibi reſtituendum) non ſum ego quidem admodum acutus, ſed ſum tamen ſatis, ut agnoſcam non debere te adeò invidioſè mecum agere, ut ſi quam objicio, ea mihi ſtet ſententia. Non ego is ſum, qui nos negem ad imaginem Dei factos; benéque eſt, quòd in ipſa quoque Dubitatione teſtatus ſum id religioſa Fide credendum; ſed is ſum, qui meminerim te demonſtrationem pollicitum fuiſſe; ac me requiſiiſſe quî poſſet talis imago intelligi juxta rationem naturalem. Sed poſt meam hebetudinem, tuam acutiem conſideremus. Heic imprimis non quærebatur, an Deus hominem feciſſet ad imaginem alterius rei; ut tu heic facis Apellem pingentem tabellam non ad ſui, ſed ad Alexandri ſimilitudinem: Verùm id nihil eſt, fingamus Apellem pinxiſſe non Alexandrum, ſed ſeipſum, ut cùm dixiſti Statuarium exſculpere ſignum ſibi ſimile. An-non repræſentare in tabella debuit ſui frontem, oculos, nareis, genas, parteis alias, univerſéque ſui formam, adeò ut ex tabella judicium ferri poſſet de ipſo; & ut de tabella dici poterat quòd eſſet Apelliformis, ita de Apelle dici poſſet, quòd eſſet Tabelliformis; hoc eſt quòd inter Prototypum, ectypumque eſſet relatio conformitas dicta, ratione cujus relatorum alterum eſſet alteri reciprocè conforme? Cur igitur, ſi Deus quidem hominem creavit ad imaginem ſui, formámque ſuam illi impreſſit, inferri ex ipſo lumine naturæ non valeat, eſſe ergo hominem Deiformem, & Deum hominiformem, ad indicandum conformitatem, qua Deus ut prototypus, & homo ut ectypus, ſeu Dei imago, conformes adinvicem ſint? An iſtud perinde eſt, ac oſſa, & carnes in tabella requirere, cùm de imagine agatur, quam conſtat non eſſe neceſſarium, ut ſit ſecundùm omneis, etiam interiores perfectiones prototypo, illive rei, cujus eſt imago, conformis? Id agnoſcis ipſe; ſed cùm ſubjicis, *non eſſe de ratione imaginis, ut in omnibus eadem ſit cum re, cujus eſt imago, ſed tantùm, ut in aliquibus imitetur*; debuiſti ſanè adjicere eſſe tamen de ratione imaginis, ut eatenus ſaltem eadem ſit, eatenúſque imitetur, ſive tantum repræſentet de re, quatenus res per ipſam agnoſci, ac diſcerni poſſit: Certè enim, cùm ex Apelle non requiſierim, ut ſive Alexandri, ſive ſui depicturus imaginem, oſſa quoque, & carneis tribuat; jure tamen requiram, ut ampliùs, quàm extremum ſui, Alexandrive (quod ſupra dicebam de me) capillum in tabella pingat. Siquidem quantumvis pictura extremi capilli dici poſſit aut eadem, aut in aliquo ſimilis cum Apelle, aut Alexandro; conſtat tamen hoc

hoc non sufficere, ut alterutrius imago censeatur. Ex hoc autem est, cur tametsi in homine, aut humana Mente, ad hoc, ut Dei imago sit, non requiram omnimodam cum ipso Deo conformitatem, videar tamen posse requirere tantam, quæ Deo dignoscendo sufficiat. Quippe, si ea tantula sit, ut quod per hominem, ejusve mentem, & quicquid est in ea, repræsentatur de Deo, minorem cum Deo proportionem habeat, quàm capilli apex cum Apelle, aut Alexandro; videtur fieri perspicuum hominem, illiúsve mentem non esse imaginem Dei. Heinc, cùm apud te sequitur, *Et perspicuum est perfectissimam illam vim cogitandi, quam in Deo esse intelligimus, per illam minùs perfectam, quæ in nobis est, repræsentari*; Perspicuum est sanè eam longè, imò incomparabiliter, imò infinitè minùs, repræsentari, quàm repræsentetur Alexander totus per apicem unius capilli. Quod exclamas porrò, *Quàm mala fide tua verba retulerim, fingens te dixisse à te percipi similitudinem in eo, quòd sis res incompleta, & independens, cùm è contrà ista in dissimilitudinis argumentum attuleris, ne putaretur te velle hominem Deo æquare, dixisti enim, &c.* Quomodo quæso retuli mala fide, quin ne una quidem litera omissa, additáve ea retuli! Quàm malâ potius tu refers mea, dum quod ex tuorum sensu contradictionem colligens dixi, *Percipis*, inquis, *similitudinem, dum intelligis te rem incompletam, dependentem, &c.* Tu ita refers, quasi dixerim, *percipis*, inquis, *similitudinem in eo quòd sis res incompleta, & dependens*, quæ quantum distent, nemo non videt. Sed vitilitigationis piget, ac præsertim cùm sit perspicuum, nihil voluisse me aliud, quàm dissimillimas esse duas res, quarum una sit incompletissima, dependentissimaque; altera completissima, ac independentissima; quod artificio solito censuisti esse dissimulandum.

VII. *Prætextu comparationis Trianguli non apposita, declinatam difficultatem, de iis, qui Ideam Dei vel nullam habent, vel eandem non habent.*

Tandem, *quòd mirum esse ais, cur non cæteri hominum idem, quod tu de Deo intelligant, cùm in illis, æquè, ac in te impresserit Ideam sui*; idem esse dicis, *ac si mirarer, quòd cùm omnes nôrint Ideam Trianguli, non tamen omnes æquè multa in ipsa animadvertant, & fortè nonnulli falsa quædam de ipsa ratiocinentur.* Sed quàm callidè scopulum, sive potiùs seriem scopulorum pro more declinas! Nam primò non dixi, quòd ais, *Deum impressisse Ideam sui cæteris hominibus*, quòd esset omninò rem tibi controversam concedere; sed, *non esse rationem, cur non credatur Deum illis perinde ac tibi impressisse Ideam sui*; nempe, si tibi quidem impressit. Deinde, quod quæsivi, *cur idem, quod tu non intelligant*, non tantùm eos notat, qui alia, quàm tu, sed etiam eos, qui

qui intelligunt nihil. Historiæ quippe, Relationésque Navigationum in novum orbem, memorant non modò singulareis homines (ut fuere semper aliqui) sed integras etiam nationes (ut recitatum quoque pridem de aliquibus insulis) nullam de Deo vel notitiam, vel suspicionem sæculis retrò elapsis habuisse. Innuere autem ex hoc volui, non esse Ideam à Deo impressam omnibus hominibus; & cùm non sit ratio major de his, quàm de illis, fuisse impressam nemini, ac ne tibi quidem; adeò ut, si & tu, & ego, & alii Ideam Dei in mente habeamus, illa adventitia videatur, ac potissimùm ex auditu, quo nomine Deus beare nos voluit, qui omni Nationi, ut Scriptura loquitur, non taliter fecit, nec sua judicia manifestavit. Quo autem modo Ethnici quoque absque impressione Ideæ, pervenire olim in Dei notitiam potuerint, declaratum superiùs est; cùm id quoque divinæ gratiæ, & largitionis fuerit, uti etiam quòd intellectum ejus capacitatis habuerint, qui potuerit eò pervenire. Tu nihil igitur dixisti de illis, in quibus nulla Dei notitia, cùm prætereundum sub prætextu comparationis tuæ non fuerit. Et quamvis sis fortè de illis dicturus, quòd vel ad seipsos non satis attendant, vel quòd Ideam Dei habeant sopitam quidem, sed quæ minima auditione, aliáve occasione excitari valeat; divinatio est, atque conjectura; non promissa illa, exspectatáque abs te, ut evidentissima, ita certissima demonstratio. Divinatio, inquam est mera; Et maximè, cùm qualiscumque habeatur deinceps ab illis notitia, ejusmodi sit, quæ, tametsi supposueris Ideam non præhabitam, possit perinde obtineri; cùm illi Ideam experturi sint, non necessariò, qualis est tua, sed qualem suggesserint, quicumq;, & quomodocumq; aliquid de Deo docuerint; tametsi illi ad ætatem adultam provecti, & corpore mentéque sani, vigilantes, ratiocinantes, non videantur minùs idonei ad agnoscendum talem Ideam, Deumve ipsâ repræsentatum, quàm tu conclusus in utero, aut sopitus Lethargo. Quod ad illos spectat, qui diversa sentiunt, non perinde sanè est de illorum Ideis, ac de Idea Trianguli. Siquidem ex iis omnibus, qui Trianguli notitiam habent, nemo non capit, nec diffitetur Trianguli naturam, in eo, vel per te esse constitutam, quòd figura sit tribus lineis comprehensa; quicquid sit de proprietatibus, quas potest aut non advertisse, aut etjam non satis bene advertisse: At ex iis qui Dei notitiam; nemone de ejus natura dissentit? Ecce alii corporeum faciunt, alii incorporeum: & ex prioribus alii formâ humanâ, alii aliâ: Ex posterioribus quidam faciunt animam Mundi, aliqui substantiam separatam volunt.

volunt. Nonnulli censent esse unum, multiplicem cæteri: hi infinitum, illi finitum; isti mobilem, alii immobilem; quidam immensæ potentiæ, quidam limitatæ; quidam æternum, quidam natum; Quidam authorem universi; quidam universum, illiúsve partem: quidam scientem, & providum; quidam plurium ignarum, & agentem sua; quidam passionum expertem, quidam passionibus obnoxium. Vt breve faciam, describito utcumque voles Dei naturam; describito tuam Ideam essentiæ divinæ, ut voles, conformem; nihil omninò adferes, quod universè admittatur; cujus non oppositum plerisque appareat. An-ne igitur idem est de Idea Dei, ac de Idea Trianguli? Addo vim argumenti in eo fuisse, ut si ipsemet Deus imprimeret Ideam sui omnibus hominibus, uniformem imprimeret; quippe ipse unus, & non multiplex; simplex, & non varius; ipse, qui eo fine imprimeret, ut agnosceretur, ac nihil alienum pro suo, ne quem falleret, imprimere vellet: Adeò ut quemadmodum ex impressione ejusdem sigilli in centum, in mille, in innumeris ceris, eadem semper figura est, eademque expressio sigilli, ac lineamentorum ipsius; quantumcumque cera alba, nigra, rubea, alteriúsve coloris sit; ita planè ex impressione divinæ essentiæ omnibus facta Mentibus, esse deberet eadem Idea, seu imago, & quasi figura, seu expressio, ac repræsentatio divinæ essentiæ, perfectionúmque ipsius, quantamcumque statuere posses inter Menteis diversitatem: (Dicere enim præterea corpus illam obscurare, atque immutare, addendo, detrahendo, transponendo, transformando id, quod est incorporeum, facturus opinor non es; aut si dicas, gratis dicturus.) Addo, inquam, istud fuisse argumentum; Te verò magni æstimasse, si te sub tuo Triangulo delitescentem subduceres, & tacitè difficultatem consequutionis declinares.

IN MEDITATIONEM IV

Quæ est

De Vero, & Falso.

DUBITATIO I.

De creata à Deo facultate judicandi erroris non immuni; déque rejecta à Physica caussarum finalium consideratione.

Circa quartam, Recenses initio quæ putas in superioribus demonstrata, quibusque factam viam præsumis ad progrediendum ulteriùs. Ipse, ne remoram injiciam, non insistam continuò debuisse te illa firmiùs demonstrare: abunde erit, si memineris quid concessum fuerit, quid non: ne res trahatur in præjudicium. Ratiocinaris consequenter non posse Deum fallere te, & ut facultatem fallacem, errorive obnoxiam, quam ab ipso habes, excuses, conjicis culpam in nihilum, cujus tibi Ideam quandam obversari dicis, ex quo te ais participare, inter quod & DEUM, te medium assumis. Ac pulchra quidem ratiocinatio: sed ut præteream explicari non posse quomodò habeatur, aut qualis sit nihili Idea, quomodo participemus ex nihilo, & alia; observo solùm, ex distinctione hac non tolli, quin Deus potuerit dare homini facultatem judicandi erroris immunem. Nam quamvis non dedisset infinitam, ejusmodi tamen dare poterat, quæ errori non assentiretur, adeò ut, quæ nosset quidem, ea clarè perciperet; quæ non nosset, non pronunciaret esse hujusmodi, potiùs quàm alia. Id tibi objiciens, *non mirandum censes, si aliqua à Deo fiant, quorum rationem non intelligas.* Et id quidem rectè; sed mirandum tamen, esse in te Ideam veram, quæ repræsentet DEUM omniscium, omnipotentem, omninò bonum, & videre te nihilominùs aliqua ejus opera non omninò absoluta: adeò ut, cùm saltem potuerit perfectiora condere, neque tamen condiderit, argumento esse videatur, quòd aut nescierit, aut non potuerit, aut noluerit: ac saltem in eo imperfectus fuerit, quòd

quòd si sciens & potens noluerit, posthabuerit perfectionem imperfectioni. Quòd autem, *à Physica consideratione rejicis usum causarum finalium*, aliâ fortassis occasione potuisses rectè facere: at de DEO cùm agitur, verendum profectò, ne præcipuum argumentum rejicias, quo divina sapientia, providentia, potentia, atque adeò exsistentia lumine naturæ stabiliri potest. Quippe ut mundum universum, ut cœlum & alias ejus præcipuas partes prætercam, undenam, aut quomodo meliùs argumentari valeas, quàm ex usu partium in plantis, in animalibus, in hominibus, in te ipso (aut corpore tuo) quæ similitudinem Dei geris. Videmus profectò, magnos quosque viros ex speculatione anatomica corporis humani, non assurgere modò ad DEI notitiam., sed hymnum quoque ipsi canere, quòd omnes partes ita conformaverit, collocaveritque ad usus, ut sit omninò propter solertiam, atque providentiam incomparabilem commendandus. Dices Physicas esse causas hujusmodi formæ, ac situs, quæ investigari debeant, ineptosq; esse, qui ad finẽ potiùs quàm ad agens, aut materiam recurrant. Sed cùm nemo mortalium possit intelligere, necdum explicare, quod agens formet collocetque, eo quo observamus modo, valvulas illas, quæ ad vasorum orificia in sinubus cordis constitutæ sunt; cujus conditionis, aut unde mutuetur materiam, ex qua illas elaborat; quomodo sese ad agendum applicet; quibus utatur organis, aut quomodo illa usurpet; quid opus illi, ut eâ temperie, consistentiâ, cohærentiâ, flexilitate, magnitudine, figurâ, situ illas perficiat: cùm, inquam, nemo Physicorum, hæc & alia perspicere declararéque valeat; quid est, cur non saltem miretur præstantissimum illum usum, & ineffabilem providentiam, quæ tam appositè ad illum taleis valvulas concinnavit? Cur non laudetur, si exinde primam quandam causam necessariò admittendam agnoscat, quæ ista, cæteráque omnia sapientissimè, & ad suos fines consonantissimè disposuerit? Dicis, *temeritatem esse investigare fines Dei.* Sed cùm id possit esse verum, si intelligantur fines quos ipse Deus occultos voluit, aut investigari prohibuit; non profectò tamen, si illi, quos quasi in propatulo posuit, quique non multo labore innotescunt, ac sunt aliunde hujusmodi, ut laus magna ad ipsum Deum, tanquam authorem referatur. Dices fortè, Ideam Dei quæ est in unoquoque, sufficere ad habendum veram germanamque., de Deo ejusque providentia notitiam; absque eo quòd aut ad fines rerum, aut ad aliud quid omninò respiciat. Verùm non sunt omnes ea fœlicitate quâ

tu,

tu, ut Ideam illam tam perfectam à nativitate obtineant, vel tantâ claritate objectam contueantur. Quamobrem quibus Deus non dedit tantam hanc perſpicaciam, invidendum non eſt, quòd ex inſpectione operum, cognoſcere glorificaréque opificem poſſint. Ne memorem id non obſtare, quò minus Idea illa uti liceat, quæ etiam videtur omninò ex cognitione rerum ita perfici, ut tu, ſi verum dicere velis, huic cognitioni non prorſus parum, ne omnia penè dicam, debeas. Quæſo te enim, quouſque tandem progreſſuram te fuiſſe putas, ſi ex quo es infuſa in corpus, manſiſſes huc uſque in eo clauſis oculis, obturatis auribus, & nullo denique ſenſu externo hanc rerum univerſitatem, & quicquid extra eſt percepiſſes; totáque intereà meditando apud te, volvendóque & revolvendo cogitationes, ævum triviſſes? Dic bona fide, & deſcribe, quam Ideam tui Deíque, te exiſtimas fuiſſe habituram?

RESPONSIO.

Q*Vamnam* nihili *Ideam habeamus, & quomodo de* non ente *participemus, ſatis explicui, vocando illam negativam, & dicendo nihil hoc aliud ſignificare quàm nos non eſſe ſummum ens, & nobis deeſſe quamplurima. Sed tu nodos ubique in ſcirpo quæris. Et cùm ais,* me videre aliqua Dei opera non omnino abſoluta, *planè affingis id quod nullibi ſcripſi, nec cenſui, ſed tantùm ſi quædam ſpectarentur, non prout habent in mundo rationem partis, ſed ut totum quid, tunc videri poſſe imperfecta. Quæcunque deinde affers pro cauſa finali, ad efficientem ſunt referenda; ita ex uſu partium in plantis, in animalibus, &c. effectorem Deum mirari, & ex inſpectione operum cognoſcere, ac glorificare opificem par eſt, non autem quo fine quidque fecerit divinare. Ac quamvis in Ethicis, ubi ſæpe conjecturis uti licet, aliquando ſit pium conſiderare quem finem conjicere poſſimus Deum ſibi in regendo univerſo propoſuiſſe, certè in Phyſicis, ubi omnia firmiſſimis rationibus niti debent, eſt ineptum. Nec fingi poteſt aliquos Dei fines, magis quàm alios, in propatulo eſſe, omnes enim in imperſcrutabili ejus ſapientiæ abyſſo ſunt eodem modo reconditi. Nec etiam fingere debes neminem mortalium cauſas alias poſſe intelligere; nulla enim non eſt cognitu multò facilior quàm Dei finis: & eas ipſas quas in exemplum difficultatis proponis, non nemo exiſtimat ſe noviſſe. Denique quia hîc tam ingenuè interrogas,* quas putem mentem meam habituram fuiſſe Dei, & ſui Ideas, ſi ex quo infuſa eſt in corpus manſiſſet huc uſque in eo clauſis oculis, & abſque ullo aliorum

rum sensuum usu: *ingenuè, & candidè respondeo me non dubitare (modò ipsam in cogitando non impeditam à corpore, ut neque etiam adjutam supponamus, quin easdem, quas nunc habet, Dei & sui Ideas fuisset habitura, nisi tantùm quòd multò puriores, & clariores habuisset. Sensus enim ipsam in multis impediunt, ac in nullis ad illas percipiendas juvant: & nihil obstat quò minùs omnes homines easdem se habere æquè animadvertant, quàm quia in rerum corporearum imaginibus percipiendis nimium occupantur.*

INSTANTIA.

An tu, cùm facis te scirpeum, ac enodem putas, non sis ea saltem flexilitate, ut constringi in nodos possis, haberísque etiam ex iis, quos Latinorum aliqui Scirpeos, Græci appellaverunt Gryphos; aliorum esto judicium. Ego certè nihil aliud, quàm planitiem, hoc est perspicuitatem quæro, nec me quicquam movent magnifica verba, quæ neque qui audiunt, neque qui proferunt, ut plurimùm capiunt. Dicis tu *Nihili ideam*: dicis *ideam negativam*; testor me ego id præterire, quasi non possit intelligi, esse ideam, & non esse objectum: esse imaginem, & nullius rei imaginem esse. Habere naturam ideæ, cujus est aliquid repræsentare; & esse tamen quid negativum, sive repræsentare nihil: tu id iniquo fers animo. Dicis tu, *Participare nos ex non ente*; id ego quoque prætereo, quasi non possit intelligi, quomodo Non-ens ita dividatur, ut nos ex eo partem capiamus; quomodo inter nostri parteis alia quidpiam sit, alia nihil. Id tu etiam non fers. Dicis nos *participare ex non ente*, nihil esse aliud, quàm *non esse nos summum Ens, seu deesse nobis quam-plurima*; ego verò ajo non capi, cur non dicamur potiùs esse duntaxat id, quod sumus, quàm participare ex eo, quod non sumus, quod nobis deest, &c. & declaro tamẽ nolle me his insistere. Tu hoc vocas nodos quærere in scirpo; Esto igitur tuo sensu enodis, ac ut poteris firmato teipsum. Interim tui pſe, requiris-ne nodum, an non, cùm ais *me tibi planè affinxisse id, quod nullibi scripseris, nec censueris*; nempe *te videre aliqua Dei opera non omninò absoluta*? Quippe nihil planè minùs dixi, quàm te id vel scripsisse, vel censuisse; sed historicè solùm dixi, *videre te aliqua Dei opera non omninò absoluta:* quod vel tu quoque statim probas, cùm ais, *saltem ut sunt partes, videri posse imperfecta.* An autem adhærens huic fictitio nodo, ac interim verum intactum relinquens, videri possis fecisse satis, qui atten-

I. *Difficultatem pro more declinatam, circa cremationem facultatis errori obnoxia. Id statui tanquam principium, quod inferiùs probandum sit; ac supponi demonstratum, quod demonstratum tamen non fuit.*

 derint,

derint, ipsi dicent. Cùm opposuissem enim tuam de Nihilo ideam, tuámque participationis ex non-ente distinctioně non obstare, quin dici valeat, potuisse Deum dare homini facultatem judicandi, si non infinitam, saltem erroris immunem; & te respondente *non esse mirandum, si aliqua à Deo fierent, quorum rationem non intelligeres*, institissem, mirandum tamen, quomodo assereres esse in te ideam veram, quæ repræsentaret Deum omniscium, omnipotentem, omninò bonum; & videres nihilominus aliqua ejus opera non omninò absoluta (ut facultatem judicandi, de qua agebatur, errori obnoxiam) argumento, quòd aut nescivisset, aut non potuisset, aut præ livore quodam noluisset perfectiora condere; tu id totum prætermisisti, verbulóq; solùm hærendum censuisti. Cautior paullo fuisti circa id, quod monui de tua illa recensione, quâ cùm præmisisses *te jam absque ulla difficultate cogitationem à rebus imaginabilibus ad intelligibileis tantùm, atque ab omni materia secretas convertere*, subjeceras, *Et sanè multò magis distinctam habeo ideam Mentis, quatenus est rès cogitans, non extensa in longum, latum, & profundum, nec aliud quid a corpore habens, quàm ideam ullius rei corporeæ: Cúmque attendo me dubitare, sive esse rem incompletam, & dependentem; adeò clara, & distincta idea Entis independentis, & completi, hoc est Dei mihi occurrit; & ex hoc uno, quòd talis idea in me sit, sive quòd ego ideam illam habens exsistam, adeò manifestè concludo Deum exsistere, atque ab illo singulis momentis totam exsistentiam meam dependere, ut nihil evidentius, nihil certius ab humano ingenio cognosci posse confidam*. Etenim præsumente te complanatam exinde viam ad progrediendum ulteriùs, testatus sum nolle me quidem remoram injicere, neque insistere continenter debuisse te omnia firmiùs demonstrare; at memoriâ tamen tenendum quid tibi concessum, quid non, ne præjudicium factum putares: Tu id nihil es præclarè moratus, neque cogitandum censuisti de rebus firmiùs constabiliendis. Enimverò, cùm ea, quæ deinceps à te respondentur supponant hæc fuisse à te perfectè ostensa; ideò ex verbis recitatis, seligo hanc tuam ratiocinationem:

Si est in me clara, & distincta idea Entis independentis, & completi, hoc est Dei, egóque proinde illam habens exsisto, manifestè concludo me exsistere, meámque totam exsistentiam singulis momentis ab illo pendere; & nihil ab humano ingenio posse evidentius, certiúsque agnosci:

Atqui est in me clara, & distincta idea Entis independentis, &c.

Igitur manifestè concludo Deum exsistere, totámque meam exsistentiam

ſtentiam ſingulis momentis ab illo pendere, & nihil ab humano ingenio poſſe evidentius, certiuſque agnoſci.

Nempe cùm nondum probaveris, ſed probaturus inferius ſis, claram diſtinctámque notitiam idcircò non eſſe fallacem, quoniam Deus eſt, ejúſque notitiæ in te exſiſtentis author non fallax; Tu tamen hoc loco veracem ſupponis, ut probes Deum eſſe, & totius tuæ exſiſtentiæ, ipſiúſque adeò notitiæ in te exſiſtentis authorem eſſe. Quod cætera ſpectat, nihil adjiciendum ad ea quæ objecta ſunt in ſuperiorem Meditationem. Adjungo ſolummodò ob verba, quæ ſtatim ſubjungis, *Imprimis agnoſco fieri non poſſe, ut ille me unquam fallat: in omni enim fallacia, vel deceptione aliquid imperfectionis reperitur: Et quamvis poſſe fallere nonnullum eſſe videatur acuminis, aut potentiæ argumentum, procul dubio velle fallere, vel malitiam, vel imbecillitatem teſtatur, nec proinde in Deum cadit:* Adjungo, inquam, te heic ſolùm repetere, & tanquam principium ſequentium ratiocinationum habere, quod circa extrema verba ſuperioris Meditationis te non demonſtraſſe obſervatum eſt, dum ita ratiocinareris:

Si Deus eſt nulli defectui obnoxius, fallax eſſe non poteſt:
Atqui Deus nulli eſt defectui obnoxius:
Igitur Deus fallax eſſe non potſt.

II. *Neceſſariam maximè Finium conſiderationem in Phyſica; ut Deus tum Rector, tum Author Univerſi agnoſcatur.*

Vt aliquid porrò adjiciam de iis, quæ in Reſponſione uberiùs deducis, Excipis, *Quæcumque deinde affero pro cauſſa finali, ad Efficientem eſſe referenda.* Quomodo verò accipis hanc vocem, *Eſſe referenda?* Nam ſi ſenſus ſit admirationem, laudem, gloriam, quæ ex facta circa rerum fineis ratiocinatione, & ex perſpectis uſibus cujuſque adeò appoſitis elicitur, referendam eſſe ad Effectorem, qui adeò ſapienter, providéque omnia diſpoſuit; nihil ſanè dicis, quod non fuerit tota dubitatione dictum. Et videri ſanè hunc eſſe tuum ſenſum, videtur poſſe colligi ex verbis, quæ ſtatim ſequuntur. Nam, *Ita*, inquis, *ex uſu partium in plantis, in Animalibus, &c. Effectorem Deum mirari, & ex inſpectione operum cognoſcere; ac glorificare Opificem par eſt.* At ſi ſenſus ſit, vacandum ſolùm explorationi, contemplationíque cauſſarum efficientium; dimittendam verò inveſtigationem, conſiderationémque cauſſarum finalium; hoc ipſum ſanè eſt, quod non dixi: & de DEO quidem cùm agitur; Nam & quod alia occaſione id fieri poſſit, perſpicuè dixi. Porrò hunc eſſe tuum ſenſum, tum quæſtionis ſtatus declarat, tum quod apud te ſequitur. Nam ubi dixiſti, *par eſſe ex uſu partium Deum mirari, &c.* pergis, *Non autem quo fine quidque fecerit, divinare.* Quo loco, lubet

bet adnotare, quî putes posse homines ex usu partium Deum mirari; & non divinare tamen quo fine parteis fecerit. heic siquidem *Vsus*, & *Finis* idem sunt; & non potest Vsus authorem mirari, qui non miretur authorem Finis. Et vide proinde utrum rectè facias, dum caussam finalem ita abdicas. Nam ex nuda quidem inspectione Solis, Lunæ, cæterarúmque partium Mundi, atque adeò Mundi totius, non propterea fuisse intelligitur Effector, sive caussa Mundi. Potest nimirùm quis suspicari aut Mundum semper talem fuisse, & neque Patres alium vidisse, neque Nepotes visuros alium; aut certè casu sic coaluisse ex iis principiis, ex quibus constat, ut ista, non alia dispositione constiterit. Quare & hoc modo, non tantùm caussa finalis ablegabitur; sed efficiens quoque de Mundo tolletur. At ex investigatione finium, non ipsa modò caussa finalis exsistere intelligitur; sed is ipse quoque est gradus ad agnoscendum efficientem, quæ in efficiendo talem sibi ipsi proposuerit finem. Eo planè modo, quo si quis in silvis nutritus, indéque digressus conspiceret pontem, & nihil aliud prima fronte, quàm foramen attenderet, per quod fluvii aqua transiret; suspicari posset tale quidpiam esse, quale observasset in quodam torrente, ubi duas rupes vidisset se verticibus contingenteis, & disparatis basibus intercipienteis alveolum; nihil ratiocinatus aliud, quàm quòd aut semper sic constitissent, aut ex montibus heinc inde corruentes sibi sic mutuò occurrissent: At cùm videret præterea viatores magno compendio, & commodo supra ipsum transvadenteis; ac idcircò propiùs accedens ad opus spectandum, consideraret fornicem per-amplum, affabrè factum, constantémque ex multiplici serie lapidum cæsorum, dolatorum, compactorum, positorum ex ordine, ac ea omninò ratione, ut spectato usu non potuissent accommodari solertiùs; Tum sanè agnosceret non potuisse Pontem aut casu fieri, aut esse infectum; sed debuisse omninò fieri ab Opifice, qui & attendisset ad finem, & sapienter excogitasset dispositionem operis; & tantum habuisset potentiæ, ut institutum exsequeretur. Ex quo proinde sequitur, nō *in Ethicis* modò *esse pium*, ut ais, *considerare quem finem conjicere possimus Deum sibi in regendo Vniverso proposuisse*; sed *in Physicis quoque esse non ineptum*, (quicquid ipse dicas) imò prorsus aptum, ac laudabile, id considerare, quatenus prorsus necesse est, si velimus quidem agnoscere regi à Deo Vniversum, & quod præterea requiritur, esse Deum caussam Vniversi. Quippe, spectato Vniverso, non statim cogitatio, aut persuasio subit, effectum id esse alicujus

jus caussæ conditricis, aut directricis; & cùm subire possit cogitatio, Vniversum esse aut infectum, & seipso regi: aut casu factum esse, & eodem casu administrari; quonam tandem modo subibit persuasio, aut factum esse reipsâ mundum ab aliqua caussa; aut regi, administrariq; ab aliquo Moderatore; nisi observemus Sapientiam, quâ omnia in ipso disposita sunt? & cùm Sapientia in eo consistat, ut nihil fiat temerè, seu absque proposito fine; intelligamus esse caussam, quæ operata fuerit, ob eum, quem adhuc tuetur, finem?

III. *Non esse incompertos hominibus omneis fineis Dei: idque vel ex variarum partium corporis humani finibus constare.*

Quod autem dicis *fingi non posse aliquos Dei fineis magis in propatulo esse, quam alios; quòd omnes in imperscrutabili ejus sapientiæ abysso sint eodem modo reconditi:* Id videtur omninò falsum; nisi, cùm fines aliqui rerum sint adeò perspicui, non admittamus Deum esse caussam conformationis hujusmodi rerum; sed referamus omnia ad casum; dicamúsque res non ob usus, fineisque sic dispositas; sed rebus sic fortè fortuna dispositis, usus quoque, seu fineis fuisse fortè fortuna adinventos. Nam verum est quidem esse aliquos fineis Dei nobis penitùs incompertos, inque imperscrutabili sapientiæ ejus abysso reconditos (taleis nimirum sum professus, quos ipse aut occultos voluit, aut investigari probibuit.) At verum perinde non est, non fecisse Deum aliquos in propatulo, ut innumeri illi sunt, quos vel in uno hominis corpore attendere licet. Quid enim? Dicere ergo non possumus DEUM, cùm formavit in homine os, non eò respexisse, ut homó per id duceret, educerétque aërem, ac in nutrimentum assumeret cibum? Et cùm in nativitate id apertum voluit, paravítque intereà lac, mammam, papillam, quæ ore exciperetur, sugeretúrque, non id fecisse ad alendum infantem? Et cùm œsophagum cavum fecit, ampliavítque stomachum; non fecisse ut alimentum tum per illud transmitteretur, tum in hoc elaboraretur? Et cùm sic formavit vasa cætera, non ob trajectionem partim recrementi, partim alimenti fecisse? Et cùm ossa dura formavit, articulationésque distinxit, non attendisse ad firmitudinem corporis, & ad varios flexus, motúsque obeundos? Et cùm creavit musculos, tendinésque implantavit solidioribus partibus; noluisse esse organa, quibus cieri partes possent? Et cùm cordi motum attribuit, communicavítque arteriis, non attribuisse ad calorem fovendum, distribuendúmque, & ad excipiendum, præparandum, transmittendum per totum corpus arterialem sanguinem? Et cùm nervos ex cerebro per universum corpus produxit, non produxisse ut organa euaderent sensus, ac motus? Et cùm

oculos fabricatus eſt, palpebráſque, & cilia adjecit, non fabricatum ut videremus, ſervarentúrque oculi? Sed quid perſequor ſingula, cùm ſingula ſint infinita? Ex quibus abſque temeritate aſſeverare poſſe videmur reſpexiſſe DEUM ad hoſce, illóſve hujuſmodi fineis. Nihil ſanè me hæc ſpeculantem non in admirationem rapuit: Sed dico, vel tria præſertim ſunt, quæ ingentem ſemper ſtuporem fecerunt. Vnum, Vaſa umbilicalia appoſitè adeò formata, collecta, producta, implántata, humorémque nutritium, ſeroſum, ſpirituoſum diſtribuentia; cum ſuccedente illorum in nativitate obſtructione, & commodiore aliarum partium reſeratione, aſſumptione, diſpenſatione, &c. Alterum cordis Valvulæ, appoſitè adeò & ſubſtantià, & formà, & numero, & ſitu, excipiendo, emittendóque ad utrumque ſinum, & per vaſa quidem adeò appoſitè comparatæ; ipſáque proinde vaſorum orificia alternis claudentes, atque reſerantes. Tertium tendines attrahentes in volam interiores digitorum articulos, adeò appoſitè ad aliorum trajectionem perforatos. Quæ ſanè, & cætera quoque reipsâ non minùs miranda, manifeſtant nobis, velimus, nolimus, quem finem in ipſis ita conformandis Naturæ Author habuerit. Quare & cauſſas comparando videris abs re carpere, quod de difficultate efficientium intelligendarum ſubjunxi; quaſi nulla non ſit cognitu multò quàm DEI finis, facilior.

IV. *Inexplicabileis eſſe difficultates propoſitas de cauſa efficiente Valvularum cordis; cùm tamen finis, ſive uſus videatur perſpectiſſimus.*

Cùm verò pergis, *eas ipſas, quas in exemplum difficultates propono, non neminem exiſtimare ſe noviſſe*; O quantum non modò de te; ſed de cæteris quoque ſpondes! Ego certè, quod ad me ſpectat, tuam ſponſionem abnuo; ut qui ingenuè fateor me prorsùs non exiſtimare. Poſſem quoque præſtare ſponſorem aliorum non ſanè paucorum, quos eſſe novi eo candore, ut tametſi totam ætatem in cauſſis ejuſcemodi inveſtigandis conſumpſerint; fateantur nihilominus eſſe illas ſibi planè incompertas. Verùm, ut de cæteris taceam, Tu igitur exiſtimas noſſe te hujuſcemodi cauſſas? Tu putas te poſſe illas dicere? Scilicet, ut iterum dicam, Tu intelligis, ac explicare potes, *Quod agens formet, collocétque eo, quo obſervamus modo, Valvulas illas, quæ ad vaſorum orificia in ſinubus cordis conſtitutæ ſunt? cujus conditionis, aut unde mutuetur materiam, ex qua illas elaborat? quomodo ſeſe ad agendum applicet? quibus utatur organis, aut quomodo illa uſurpet? Quid opus illi, ut ea temperie, conſiſtentia, cohærentia, flexilitate, magnitudine, figura, ſitu illas perficiat?* O te non hominem, non heroem, non ſemideum, ſed omninò aliquem Deum! Sed vide, amabò, ne de te plus æquo tibi ipſe perſuaſeris. Nam ſi dicas quidem te

noſſe

nosse hujuscemodi agens esse Deum; Nihil imprimis dices, quod vir quisque pius non dicat; Neque est, cur in Physicis operosissimè labores; cùm quilibet è media plebe dicere idem noverit. Deinde, tametsi nôris esse Deum, qui sit omnium tam visibilium, quàm invisibilium rerum factor; non nosti tamen ejus naturam; neque quomodo intra uterum sit; quomodo ibi agat; quomodo, aut quam deligat materiam: quomodo illam usurpet, formet, temperet, &c. Tertiò, cùm manifestum videatur non agere se solo Deum omnia; sed caussas secundas, & particulareis admittere; Esto, noveris Deum esse agens, quod valvulas formet, collocet, &c. At nosti solùm caussam primam, & universalem, de qua quæstio non est, cùm de ea nemo dubitet, & uno perinde verbo, seu nullo cum discrimine ad omnia quæsita responderi possit. Quæstio est, an nôris caussam secundam, & particularem, quæ valvulas formet, collocet, &c. hanc scilicet nosse est operæ-pretium. Porrò, si nosse te illam dicas, si proinde ad difficultates, quas proposui, respondeas, ô quàm magnus Apollo eris! Sed iterum vide, amabò, ne cùm inter causas secundas aliæ generales sint, ac remotæ; aliæ singulares, & propinquæ; illas pro istis accipias; cùm non illæ tamen, sed istæ quærantur. Etenim, cùm nulla sit philosophantium Secta, quæ excogitatis rerum principiis, non adnitatur omnia naturæ effecta ex ipsis deducere; nulla est, quæ non generaleis, remotásque caussas edisserat; sed cùm singulares, & propinquæ poscuntur, qualeis nosse operæ-pretium est; nulla est, quæ non obmutescat, aut ineptissimè garriat. Et aliæ quidem præ aliis verisimilia proferunt, longiúsque non-nihil progredi videntur; veruntamen neque illæ quidem verisimilitudinem prætergredi possunt; neque non consistere citra intervalla, à causa speciali, proximáque, insuperabilia. Sic verò, non diffiteor quidem, quin tu pro tua solertia verisimiliora, specialiora, propinquiora quædam possis dicere; At ea dicere, ex quibus difficultates propositas in aperto statuas, & non ipsas potiùs intra caliginem insuperabilem relinquas; hoc est, quod imbecillitatis humanæ conscientia persuaderi non sinit. Et dicito *in Physicis debere niti omnia firmissimis rationibus*; addendum tamen quatenus, & quousque homini licet. Nam circa generalia quidem nemo non geometrico progreditur more, *Nihil nisi ex materia fit; nihil sine motu, & agente fit, &c.* At cùm speciatim dicendum est quæ materia; quis motus; quod agens; quæ cætera; nemo non prolabitur, balbutítque infantium ritu. Vnde & quod ais, *nullam caussam non esse cognitu multò fa-*

tò faciliorem, quàm Dei finem: Id dijudicetur quæso ex comparatione cujusvis istarum specialium, proximarúmque caussarum, cum quolibet fine ex iis, quos paullò ante deduxi, circa parteis corporis: & quid sit sentiendum nemo non agnoscet.

V. Quod postremò dicis de Idea Dei, ac Mentis tuæ, quam haberes jam, si ex quo momento ipsa Mens fuit infusa in corpus, & à nativitate usque mansisses clausis oculis, obturatis auribus, & nullo denique sensu externo hanc rerum universitatem, & quicquid extra est, percepisses, totusque intereà meditando apud te, volvendóque, & revolvendo ævum trivisses; quod, inquam, dicis *te non dubitare, quin easdem Ideas haberes, quas nunc; imò multò puriores, & clariores;* consequenter sanè tibi ipsi dicis; spectatis iis, quæ de mente in utero, & per Lethargum commemorata superiùs sunt; At quàm verisimiliter, aut quanam alia, præter principii petitionem, ratione dicas, alii, ut volent, sententiam ferent. Sanè quod assumis *debuisse eo casu Mentem ut non adjuvari, ita non impediri in cogitando à corpore;* supponis posse ipsam ex se (secluso nempe impedimento) perinde cogitare & puriùs, clariúsque Deum, & seipsam cognoscere, quàm nunc cogitet, aut cognoscat; quod in quæstione tamen est. Vt concedatur autem fuisse corpus temperatissimum (neque enim aliud supponere licuit) Quæso fuisset-ne aliquod, an nullum planè impedimentum? Si nullum; igitur Mens tua in tuo corpore perinde se planè habuisset, ac in statu separationis, & nihil potuisses tibi expetere pejus, quàm ut aperirentur tibi oculi, paterent aures, & deinceps olfacere, gustare, tangere quidpiam concederetur. Hoc autem quidnam aliud est, quàm fuisse de te malè meritum, quisquis tibi visum, auditum, cæterósque sensus concessit? Si aliquod; aut illud fuisset majus, quàm nunc sit, postquam cœlum, & alia, quæ sunt in Vniverso, novisti, aut minus: Si majus, ergo non habuisses puriores, clarioréſque Ideas. Si minus; tum redit instantia; quòd ille status fuisset tibi expetibilior, quàm iste; quódque fuisset de te malè meritus, quisquis te in hoc constituisset; tum illa additur, quòd non possit Deus nos arguere, nisi ex ejus operibus, ipsum, ut par est, cognoscamus; Posset enim quisque DEO respondere; Cur me igitur eduxisti ex meæ matris utero, aut me statim non excæcasti, & omneis planè sensus ademisti; cùm ea ratione potuissem meliùs te cognoscere, ut par est? Profectò cùm non modò ais *sensus in multis impedire mentem;* sed etiam *in nullis ad percipiendas Dei, mentísque Ideas juvare;* arguere videris omnem

Falsum, si quis ab utero absque omni sensuum usu maneret, habiturum easdem (ac etiam puriores) rerum Ideas, quàm habeat usus sensibus.

omnem & divinam, & humanam ſapientiam, quæ uti nos viſu hortatur, quo ex viſis rerum perfectionibus ad intelligendum Dei perfectiones aſſurgamus; velut dum ſpectata Vniverſi magnitudine, Solis pulcritudine, Architecti ſapientia, conamur intelligere, quàm major, quàm pulcrior, quàm ſapientior eſſe, qui Mundum, qui Solem, qui Architectum condidit, debeat? Ex quo fit, ut cùm ſubjicis, *nihil obſtare, quò minus omnes homines eaſdem ſe habere Ideas æquè animadvertant; quàm quia in rerum corporearum imaginibus percipiendis nimium occupantur*; Culpari quidem in ipſis poſſit, ſi ita occupentur, ut exiſtiment Deum talem eſſe, qualis per corporeas repræſentatur imagines; At negari tamen non poſſit, quin corporeæ imagines aliquatenus ipſos juvent, dum ſunt occaſioni, ac fiunt quaſi gradus, quibus ad Deum intelligendum, quantum quidem licet per vireis, aſſurgant. Et quæſo ſi corporeæ imagines obſtaculo ſunt in eo, qui rerum univerſitatem contemplatus eſt; ut putà viſu prædito: Rogitemus cæcum, ut exprimat nobis qualem de Deo Ideam habeat? An deſcribere meliùs Deum poterit, quia nullas habebit imagines Solis, Iridis, aliarum rerum corporearum? Verùm immorandum in iſtis non eſt.

DVBITATIO II.

De judicandi facultate errori obnoxia homini tributa à Deo, qui tamen immunem tribuere illi potuerat.

Solutionem deinde affers, *quòd creatura viſa imperfecta, conſiderari debeat non ut totum quid, ſed tanquam univerſi pars, quâ ratione perfecta erit.* Et laudanda ſanè diſtinctio: ſed hîc non agimus de imperfectione partis, ut pars eſt & cum integritate totius confertur; ſed ut in ſe totum quid eſt, munúſque ſpeciale exercet: quod cùm ad univerſum retuleris, difficultas ſemper reſtabit, annon revera univerſum futurum fuiſſet perfectius, ſi omnes ejus partes perfectæ extitiſſent, quàm nunc ſint, partibus pleriſque imperfectis exſiſtentibus. Sic enim illa Reſpublica eſt futura perfectior, in qua cives omnes boni fuerint, quàm alia, in qua plerique, aut aliqui mali. Quare & cùm poſtmodum dicis, *majorem quodammodo eſſe univerſitatis rerum perfectionem, quòd partes aliquæ illius ſint errori obno-*

xiæ, quàm si omnes similes essent; perinde est, ac si dicas majorem quodammodo esse Reipublicæ perfectionem, quòd aliqui cives mali sint, quàm quòd omnes boni. Ex quo fit, ut quemadmodum videtur planè esse debere pro optimi principis voto, habere omnes cives bonos; ita videatur esse debuisse pro instituto Authoris Universi, partes ejus omnes creari, esseque erroris immunes. Et quamvis possis dicere perfectionem earum quæ sunt immunes apparere majorem, ex oppositione earum quæ sunt obnoxiæ; illud tamen est per accidens solùm: quemadmodum virtus bonorum, quamvis eluceat quodammodo ex oppositione eorum qui vitiosi sunt, elucet solùm ex accidenti. adeò ut quemadmodum desiderandum non est, ut aliqui cives mali sint, quò boni fiant illustriores; ita neque videatur fuisse committendum, ut aliquæ Universi partes forent errori obnoxiæ, quò clarerent magis quæ forent immunes. Dicis, *non habere te jus conquerendi, quòd Deus te eam in mundo sustinere personam voluerit, quæ non esset omnium præcipua, & maximè perfecta*: sed hoc non tollit dubium, cur satis illi non fuerit sustinendam dare personam, quæ ex perfectis minima esset, & non etiam tibi dare imperfectam. Nam & quamvis principi vitio non vertatur, quòd non omnes cives ad sublimia munera vocet, sed aliquos habeat in mediis, aliquos in infimis, verteretur tamen, si non aliquos modò destinaret operibus vilissimis, sed aliquos etiam destinaret pravis. Dicis, *te non posse rationem afferre, quâ probes Deum tibi majorem cognoscendi facultatem, quàm dederit, dare debuisse: atque quantumvis peritum artificem esse intelligas, non ideò tamen putare te illum in singulis operibus omnes perfectiones ponere debuisse, quas in aliquibus potest ponere*. Verùm viget semper quod modò dicebam; vidésque non tam difficultatem esse, cur Deus tibi facultatem cognoscendi majorem non dederit, quàm cur dederit errantem: neque controverti, cur artifex summus perfectiones omnes dare nolit omnibus operibus, sed cur etiam aliquibus tribuere velit imperfectiones. Dicis, *tametsi non valeas ab erroribus abstinere ex evidenti perceptione rerum; posse tamen ex instituto, quo firmiter tibi proponas nulli rei assentiri, quam evidenter non perceperis*. Sed utcumque possis eâ semper attentione esse; nonne semper est imperfectio, ea, quæ dijudicare est opus, non percipere evidenter, ac errandi periculo esse perpetuò obnoxium? Dicis, *errorem inesse in ipsa operatione, quatenus à te procedit, & privatio quædam est; non in facultate, quam à Deo accepisti, neque etiam in operatione, quatenus ab illo dependet*. Sed, non

sit er-

ſit error in facultate à Deo accepta proximè; eſt tamen remotè, quatenus cum ea imperfectione creata eſt, ut errare poſſit. Quare *non eſt quidem*, ut ais, *quod conquerare de Deo, qui reverà tibi nihil debuit, & tamen illa bona tribuit, ob quæ debes illi gratias agere*; ſed eſt ſemper quod admiremur, cur perfectiora non dederit, ſi ſcivit quidem, ſi potuit, ſi livore ductus non fuit. Addis, *neque eſſe cur conquerare, quòd tecum concurrat ad errandi actum: cùm actus omnes ſint veri, & boni, quatenus à Deo dependent, majórque quodammodo perfectio in te ſit, elicere illos poſſe, quàm non poſſe: & privatio, in qua ſola falſitatis, & culpæ eſt ratio formalis, concurſu Dei nullo indigeat, quia neque ſit res, neque ad eum relata.* Verùm cùm ſit illa ſubtilis diſtinctio, non tamen planè ſatisfacit. Siquidem non concurrat Deus ad privationem quæ eſt in actu, falſitáſque & error eſt; concurrit tamen ad actum, ad quem ſi non concurreret, privatio non eſſet; & aliunde ipſe eſt Author potentiæ, quæ fallitur aut errat, atque adeò, ut ita dicam, impotentis potentiæ: ſicque defectus, qui eſt in actu, non tam ad illam, quæ impotens eſt, quàm ad Authorem, qui impotentem fecit, nec potentem potentiorémve, cùm poſſet, voluit facere, videtur eſſe referendus. Certè ut fabro non vertitur vitio, quòd aperiendo ſcriniolo prægrandem clavim non elaboret, ſed quod puſillam fabricatus, formam aperiendo aut inhabilem, aut difficilem tribuat: ita non eſt quidem culpa in Deo, quòd facultatem judicatricem tribuens homuncioni, non tantam illi dederit, quantam rebus vel omnibus, vel plurimis, vel maximis ſuffecturam arbitraretur: ſed permirum eſt, cur ad pauca illa, quæ dijudicari ab homine voluit, imparem, implicitam, incertámque tribuerit.

RESPONSIO.

HIc ubique malè aſſumis pro poſitiva imperfectione, quòd ſimus erroribus obnoxii, cùm tamen ſit tantùm (præſertim reſpectu Dei) majoris perfectionis in creaturis negatio. Nec rectè quadrat comparatio civium Reipublicæ cum partibus Univerſi: civium enim malitia, cùm refertur ad Rempublicam, eſt aliquid poſitivum; non autem quòd homo ſit errori obnoxius, ſive quòd non habeat omnes perfectiones, cùm refertur ad bonum univerſi. Sed meliùs inſtitui poteſt comparatio inter eum, qui vellet totum humanum corpus oculis tegi, ut elegantior appareret, quia nulla ejus pars oculo pulchrior videtur, & eum, qui putat nullas creaturas in mundo errori obnoxias, hoc eſt, non planè perfectas eſſe debuiſſe.

Planéque falsum est quod supponis, Deum nos destinare operibus pravis, nobísque tribuere imperfectiones, *& talia. Vt etiam planè falsum est*, DEUM ad illa pauca quæ dijudicari ab homine voluit, imparem, implicitam, incertámque facultatem judicatricem ei tribuisse.

INSTANTIA.

I. *Difficultatem declinatam fuisse. Comparationem Mundi cum Repub. in qua præstet neminem esse civem malum fuisse appositam; non item illam cum homine, cujus nulla pars oculus non sit.*

Quæso tuam fidem; potest-ne esse positiva ulla imperfectio, si præcisè, ut imperfectio, seu quatenus est privatio sumatur? Potest-ne ulla esse negativa, si præcisè, ut est subjectum, & quatenus habet realem naturam? Quæso rursùs, Egóne usquam imperfectionem priore modo sumptam, quasi posteriore assumpsi, hoc est, privationem pro subjecto habui? Ego usquam dixi potentiam errantem, ut potentia est, esse imperfectam; & non potius, ut errans est, seu errori obnoxia? Ecquid ergo est, quod tu heic redarguis? An-non ipse potiùs præposterè sumis? Nam cùm ego dicam imperfectionem esse, quòd errori obnoxii simus; Tu hoc esse potiùs majoris perfectionis negationem dicis; ac proinde supponis defectum, qui in nobis est, esse aliquam perfectionem, tametsi non tantam, quanta esse potest. Neque dicere potes quæstionem esse de facultate judicatrice, ut talis est; agimus enim de ea præcisè, ut errori obnoxia est. Ego porrò institi semper, cur talis potentia esset imperfecta, non verò cur parva: ut si de claudo questus fuissem, quòd haberet facultatem incedendi titubantem, non verò quòd exiguam, comparatione cervi; aut de puero algescente, quòd vestem laceram, non verò quòd parvam, respectu hominis grandioris. Tu verò ita accepisti, ut si defectum qui in claudo, facultatéve ejus est, explicare oporteret non per negationem recti incessus, sed per negationem velocitatis cervi; aut eum, qui in puero, vestéve illius, non per negationem integritatis, sed per negationem magnitudinis, qualem vir deposcit. Heinc difficultatem cautè declinasti, involastíque in comparationem, quâ non potuit esse apposita magis. Ecquid enim ex ea non quadrat? Comparantur Princeps cum Deo, Respublica cum Mundo, Civis cum homine, Voluntas cum Intellectu, bonitas cum veritate, malitia cum errore; An aliquid deest? *At*, inquis, *Civium malitia, cùm refertur ad Rempub. est aliquid positivum; non autem quòd homo sit errori obnoxius, sive quòd non habeat omneis perfectiones, cùm refertur ad bonum Vniversi.* Deum immortalem, quàm omnia turbas? Nam

Nam poſtquàm dixiſti malitiã eſſe aliquid poſitivum; dicere debuiſti errorem non eſſe aliquid poſitivum ; aut dicturus de homine errori obnoxio, quatenus non habet omneis perfectiones, dicere debuiſti pari modo de cive malitiæ obnoxio, quatenus non habet : ut etiam dicturus hominem erroneum referri ad bonum Vniverſi, dicere civem malum referri ad bonum Reipublicæ ; aut notaturus diſparitatem, monſtrare quod bonum Vniverſo ſit ex hominibus errori obnoxiis. Sed placuit ea phraſi elabi, tum ne innoteſceret quid velles, tum ne appareret nihil dici poſſe de malitia civium in Republica, quod non poſſit dici de errore hominum in Mundo; cùm utrumque reverâ ſit quid privativum; & nulla ratione poſſis dicere malitiam eſſe poſitivum quid, quâ errorem quoque poſitivum quid dicere non liceat. Pergis, *Meliùs inſtitui poſſe comparationem inter eum, qui vellet totum humanum corpus oculis tegi, ut elegantior appareret, quia nulla ejus pars oculo pulcrior videtur; & eum, qui putat nullas creaturas in Mundo errori obnoxias, hoc eſt, non planè perfectas eſſe debuiſſe.* Sed nemo habet oculos, qui non videat, debuiſſe à te comparationem inſtitui cum duobus hominibus, altero Luſcioſo, altero perſpicuè vidente: cùm liceat queri de homine, non quòd duos tantùm oculos habeat, ſed quòd duos habens, imperfectè videat. Quippe repetitum eſt ſæpiùs difficultatem eſſe, non cur homo limitatam judicandi facultatem habeat; ſed cur talem habens imperfectè judicet. Ac ſi homo quidem tam cenſeretur deformis, quatenus toto corpore oculatus non eſt; quàm cenſetur imperfectus, quatenus eſt errori obnoxius, ſic fortaſſis inſtitui tua illa comparatio poſſet: At ſecùs eſſe vel illud arguit, quòd ne venit quidem alicui in mentem, ut deſideret totum corpus, quale fingitur Argi caput: cùm ſit tamen nemo, qui non expetat fieri ab errore immunis.

II. *Difficultatem iterùm diſſimulatam adverſus imbecillitatem Ratiocinii, quo facultas judicandi, quæ eſt in homine, concluditur eſſe perfecta.*

Dicis *me ſupponere, deſtinare nos Deum operibus pravis, nobiſque tribuere imperfectiones.* Verùm ego neque ſuppono, neque aſſero; ſed tibi ſolùm objicio difficultates, quæ occurrunt, fierique poſſunt à quolibet; Scilicet inſtando in eas diſtinctiones, quas ex Scholaſticis mutuatus, debuiſti profectò illorum more propugnare, non arbitrari ſatis eſſe, ſi ea, quæ objicerentur, falſa eſſe diceres. Quin etiam, quòd Deus nos deſtinet operibus pravis, ne memini quidem; memor quæſtionem heic ſolùm eſſe de errore veritati oppoſito; non de pravitate oppoſita virtuti. Sed nempe quod ipſe inter comparandum propoſui de Principe, accepiſti ipſe de Deo cum Principe com-

comparato: & conatus es detorquere difficultates, quæ fiunt de tuo ratiocinio, ad subjectam materiam, de qua controversia non est; Scilicet ut viderı possem non tam tecum, quàm cum veritate pugnare, quod absit. Pergis *falsum quoque esse illud, Deum ad illa pauca, quæ dijudicari ab homine voluit, imparem, implicitam, incertamque facultatem judicatricem ei tribuisse.* At Cordatos quæso, an sufficerit falsum dicere, & rationem intereà nullam reddere, quâ falsum probetur id, quod experimur de facultatis imperfectione. Nihil porrò mirum; quia & heic tandem dissimulanda fuit difficultas, tuum impetens ratiocinium. Nam verum quidem profectò est Opera Dei perfecta esse; At quia considerando Mentem seu facultatem judicandi, illa videbatur esse imperfecta, utpote errori obnoxia, atque idcircò non opus Dei; idcircò disquisitum fuit, quomodo, ut esset opus Dei, censeretur esse perfecta. Tu es igitur sic ratiocinatus:

> *Illa facultas perfecta est, quæ licèt defectum habeat, quatenus participat ex non ente, sicque infinita non est, desuntque illi quamplurima; nihilominùs nihil habet in se, per quod imperfecta sit, quatenus creata est à summo Ente:*
>
> *Atqui facultas judicandi, quæ est in homine, licèt defectum habeat, hoc est, fallatur, seu in errorem inducatur, quatenus participat ex non ente, sicque infinita non est, desuntque illi quamplurima; nihilominùs nihil habet in se per quod imperfecta sit, hoc est fallatur, aut in errorem inducatur, quatenus creata est à summo Ente:*
>
> *Igitur Facultas judicandi, quæ est in homine, est perfecta.*

Ac pervidisti ipse quidem imbecillitatem ratiocinii; quando nullum non movisti consequenter lapidem, ut posses illud constabilire: Sed operosa nimiùm res fuit. Ipse institi continenter quæstionem esse, non quare Deus facultatem infinitam, hoc est, in omni genere perfectam, absolutámque non fecerit: Sed cur finitam faciens, non fecerit saltem in suo genere perfectam; idque præsertim te admittente *non esse dubium, quin Deus talem potuerit, ut nunquam falleretur, creare.* Siquidem tametsi non fuerit adstrictus, ut aliam crearet, neque tu possis reddere rationem, quare talem creaverit; nihilominùs hoc non obstat, quin videatur creasse non perfectam, ut potuit, sed imperfectam, ut voluit; eo modo, quo faber, de quo sum loquutus, conficit clavim, non perfectam qualem posset, sed imperfectam, qualem vult; Sicque ut voluntas fabri non obstat quo minùs

minùs clavis imperfecta sit; ita neque Dei voluntas obstare videatur, quò minùs facultas judicandi sit imperfecta. Quare & quòd tu nihilominùs ratiocinareris perfectum, ideò comparationem illam de fabro institui, quam nihil necesse heic prosequi; ut neque cætera in dubitationis contextu perspicua.

DVBITATIO III.

De Caussa Erroris, vel Falsitatis: sit-ne ex eo, quòd Voluntas, aut judicandi facultas latiùs pateat, quàm Intellectus.

REquiris proinde, *quænam sit in te falsitatis vel erroris causa.* Ac primùm quidem hîc non disputo, cur *intellectum voces solam facultatem noscendi Ideas, seu res ipsas simpliciter, & absque ulla affirmatione, aut negatione apprehendendi: voluntatem verò ac liberum arbitrium voces facultatem judicandi, cujus sit affirmare aut negare, assentiri aut dissentire.* Propono solùm, quare voluntas libertásve arbitrii, limitibus nullis circumscribatur per te, circumscribatur intellectus? Sanè enim videntur hæ duæ facultates æquè latè patere, & non intellectus saltem minùs, quàm voluntas; cùm in nullam rem voluntas feratur, quam intellectus non præviderit. Dixi, *non saltem minùs*: Quippe videtur intellectus, etiam latiùs quàm voluntas patere; siquidem non modò voluntas, sive arbitrium, judicium, & consequenter electio, prosequutio, fuga, de nulla re est, quam non apprehenderimus, seu cujus Idea percepta, & proposita ab intellectu non fuerit: sed etiam multa obscurè intelligimus, de quibus nullum judicium, prosequutio, aut fuga est: & facultas judicandi ita sæpe est anceps, ut paribus rationum momentis, nullisve exsistentibus, nullum sequatur judicium, cùm intellectus interim apprehendat ea quæ remanent injudicata. Quod porrò dicis, *te posse semper majora, majoráque intelligere, ac nominatim facultatem ipsam intellectus, cujus Ideam etiam infinitam formare valeas*: hoc ipsum arguit intellectum non esse magis limitatum, quàm voluntatem; quando sese extendere ad usque objectum infinitum potest. Quod verò agnoscis, *voluntatem tuam exæquari voluntati divinæ, non extensivè quidem, sed formaliter*: vide quorsum idem non possit de intellectu quoque dici, ubi formalem intellectus, non secus atque voluntatis, notionem definiveris.

ris. Sed paucis, dic nobis, ad quid se voluntas extendere possit, quod intellectum effugiat? Non videtur proinde *error ex eo nasci*, ut asseris, *quòd voluntas latiùs, quàm intellectus pateat, & sese ad illa judicanda extendat, quæ intellectus non percipit*; sed ex eo, quòd cùm æquè latè pateant, intellectus aliquid percipit non bene, & voluntas judicat non bene. Quare neque est *cur voluntatem ultra fines intellectus* promoveas; cùm neque judicet de rebus, quas intellectus non percipit, & pravè solùm judicet, quod intellectus pravè percipiat. Quod exemplum *de re ipsa* adfers, circa ratiocinium à te factum de rerum exsistentia; procedit quidem rectè, quantum ad judicium de tui exsistentia spectat; sed quantum spectat ad alia, videtur non rectè assumptum: cùm quicquid dicas, vel potiùs ludas, reverâ non dubites; sed omninò judices esse aliquid præter te, & à te distinctum; quippe aliquid præter te, & à te distinctum præintelligens. Quod supponis, *nullam rationem occurrere, quæ unum persuadeat, magis quàm aliud*, supponere potes; at simul debes supponere, nullum sequuturum judicium, sed voluntatem semper fore indifferentem, neque se ad judicandum determinaturam, quousque intellectui major aliqua verisimilitudo ex una parte, quàm ex alia occurrerit. Quod proinde dicis, *hanc indifferentiam ita extendi ad ea, quæ non satis perspicuè cognoscuntur, ut quantumvis probabiles conjecturæ te in unam partem trahant, sola cognitio, quòd sint conjecturæ, te impellere ad contrariam assensionem possit*: id nullo modo videtur verum. Quippe cognitio illa, quòd sint solùm conjecturæ, faciet quidem ut judicium de ea parte, in quam te trahunt, cum aliqua formidine, & hæsitatione feras: sed nunquam faciet, ut judicium feras de parte contraria: nisi postquam occurrerint conjecturæ non modò æquè probabiles, verùm etiam probabiliores. Quod subdis, *te id fuisse expertam his diebus, cùm falsa esse supposuisti, quæ maximè vera esse credideras*: memento id tibi non fuisse concessum: neque enim revera sensisse, aut persuasisse tibi potes, non vidisse te Solem, terram, homines, alia: non audiisse sonos, non ambulasse, non comedisse, non scripsisse, non loquutam fuisse (usam scilicet corpore, organisve ejus) non alia. Denique ergo, *forma erroris*, non tam videtur consistere, *in non recto usu liberi arbitrii*, sicut asseris, quàm in dissonantia judicii à re judicata: & ex eo quidem orta, quòd intellectus illam rem secus, quàm sese habeat, apprehendat. Quare & non tam videtur esse culpa arbitrii, quòd non rectè judicet, quàm intellectus, quòd non rectè demonstret.

strет,

ſtret. Quippe ea videtur arbitrii ab intellectu dependentia, ut ſi intellectus quidem aliquid clarè percipiat, videatúrve percipere, arbitrium ferat judicium ratum, atque determinatum, ſeu id reipſa verum ſit, ſeu verum eſſe exiſtimetur. Sin autem obſcurè, tum arbitrium ferat judicium dubium, ac formidoloſum, & pro tempore tamen habitum verius, quàm oppoſitum; ſeu in re ipſa veritas, ſeu falſitas ſubſit. Ex quo fit, ut non tam cavere poſſimus ne erremus, quàm ne in errore perſeveremus; expendamúſque propria judicia, non tam vim facientes arbitrio, quàm applicantes intellectum ad clariorem notitiam, quam judicium ſemper ſecuturum ſit.

RESPONSIO.

V*Is ut hîc paucis dicam*, ad quid ſe voluntas poſſit extendere quod intellectum effugiat? *Nempe ad id omne in quo contingit nos errare. Ita cùm judicas mentem eſſe tenue quoddam corpus, intelligere quidem potes ipſam eſſe mentem, hoc eſt, rem cogitantem; itémque tenue corpus eſſe rem extenſam, unam autem & eandem eſſe rem quæ cogitet, & quæ ſit extenſa, profectò non intelligis, ſed tantummodo vis credere, quia jam ante credidiſti, nec libenter de ſententia decedis. Ita cùm pomum, quod fortè venenatum eſt, judicas tibi in alimentum convenire, intelligis quidem ejus odorem, colorem, & talia grata eſſe, non autem ideò ipſum pomum tibi eſſe utile in alimentum, ſed quia ita vis, ita judicas. Atque ſic fateor quidem nihil nos velle de quo non aliquid aliquo modo intelligamus; ſed nego nos æquè intelligere ac velle; poſſumus enim de eademre velle permulta, & perpauca tantùm cognoſcere. Cùm autem pravè judicamus, non ideò pravè volumus, ſed fortè pravum quid; nec quidquam pravè intelligimus, ſed tantùm dicimur pravè intelligere, quando judicamus nos aliquid ampliùs intelligere, quàm revera intelligamus. Quæ poſtea de indifferentia voluntatis negas, etſi per ſe manifeſta ſint, nolo tamen coram te probanda ſuſcipere, talia enim ſunt ut ipſa quilibet apud ſe debeat experiri, potiùs quam rationibus perſuaderi; túque, ô Caro, ad ea quæ mens intra ſe agit, non videris attendere. Ne ſis igitur libera ſi non lubet, ego certè mea libertate gaudebo; cùm & illam apud me experiar, & à te nulla ratione, ſed nudis tantùm negationibus impugnetur: majorémq; fortè apud alios merebor fidem, quia id affirmo quod expertus ſum, & quilibet apud ſe poterit experiri, quàm tu quæ idem negas, ob id tantùm quòd fortè non experta ſis. Quanquam etiam evinci poſſit ex tu is ver-*

bis te id ipsum esse expertam, *negando enim* nos cavere posse ne erremus, *quia non vis voluntatem in quicquam ferri, ad quod non determinetur ab intellectu*, *simul concedis* cavere nos posse ne in errore perseveremus, *quod omninò fieri nequit absque illa voluntatis libertate*, *seipsam sine determinatione intellectus, in unam aut alteram partem movendi, quam negabas. Nam si semel intellectus determinavit voluntatem ad falsum aliquod judicium proferendum, quæro à te, cùm primùm ipsa incipit cavere ne in errore perseveret, à quonam ad id determinatur? si à seipsa; ergo potest ad aliquid ferri ad quod ab intellectu non impellitur; quod tamen negabas, & de quo solo controversia est: si verò ab intellectu: ergo ipsa non cavet, sed tantummodo sicut priùs ferebatur in falsum, quod ipsi ab intellectu proponebatur, ita jam casu contingit, ut feratur in verum, quia intellectus ei verum proponit. Sed præterea vellem scire quam naturam falsi concipias, & quo pacto putes illud esse posse objectum intellectus? Ego enim, qui per falsum nihil aliud intelligo, quàm veri privationem, planè repugnare mihi persuadeo, ut intellectus falsum sub ratione veri apprehendat; quod tamen esset necesse, si determinaret unquàm voluntatem ad falsum amplectendum.*

INSTANTIA.

I. *Vitanda confusionis gratia debere intellectum, & voluntatem ita distingui, ut quicquid cognitionis, & judicii est, ad intellectum pertineat; quicquid appetitionis, electionisque ad voluntatem.*

HAud malè fueram subodoratus largiri me nimiùm, cùm initio Dubitationis, ne hærerem in vocibus, disputare me nolle dixi, cur secùs ac omnes authores, præterque vocum communem usum, non modò acciperes Intellectum pro sola facultate simpliciter apprehendente; sed voluntatem etiam confunderes cum facultate judicante. Quippe superfuit inde occasio, quare ex æquivocatione (sed tua nempe) luderes; & qui viderunt, caussati sunt fuisse me nimis facilem, ac placere nimis voluisse, cùm tecum loquens, & tua usus phrasi, ipsam Voluntatem judicare dixi. Itaque, ut de errore agentes, saltem ab errore verborum caveamus, notissimam illam distinctionem sector, quâ vulgò in Mente, seu humana Anima, præter facultatem quidem moventem, duas illas celebreis discernunt, cognoscentem, & appetentem, quas vocant propriis nominibus Intellectum, & Voluntatem. Constat proinde, appositè ad Intellectum revocari quicquid cognitionis in Mente est, ad Voluntatem quicquid appetitionis: Adèo ut ad Intellectum pertineat non modò simplex apprehensio, qua, sine affirmatione, aut negatione aliquid concipimus; sed etiam judicium,

cium, ſive Enuntiatio, qua affirmamus, aut negamus, ac ipſa quoque Ratiocinatio, ſeu judicium, quo ex uno poſito, inferimus aliud; Ad Voluntatem autem pertineat, Electio, ſeu Volitio, nolitio, proſequutio, fuga; itémque amor, odium, & paſſiones cæteræ, quæ generis moralis ſunt; ut cætera illa ſunt intellectualis. Iam non diſputatur heic quidem, ſit-ne inter Intellectum, & Voluntatem realis, ut vocant, modalis, aut alia diſtinctio; ſatis eſt, ſi cùm homines, ad devitandum confuſionem, excogitârint nomina, quibus conceptus de eadem re varii, pro obſervatis variis illius operationibus exprimantur, id tantò magis heic imitemur, quantò, niſi fecerimus, magna ſuboriatur confuſio. Cùm igitur tu Intellectui ſolam illam primam operationem, hoc eſt ſimplicem apprehenſionem tribuas, reliquas autem duas, hoc eſt judicium, tam enunciativum, quàm illativum, ut appellant, voluntati attribuas; præſtabilius omninò erit non modò primam, ſed etiam ſecundam, ac tertiam Intellectui relinquere; Voluntati autem ſuas concedere, ac reſervare; Quod tu quoque ipſe videris appoſitè magis feciſſe, dum in Meditatione tertia apertè dixiſti, *nullam eſſe in voluntate, vel affectibus falſitatem timendam; ac proinde ſola ſupereſſe judicia, in quibus cavendum tibi ſit, ne fallare.*

II. *Progreſſus Intellectus à 1 operatione in 2, & ab hac in 3, eámque multiplicem; abſque ulla actionum voluntatis intermiſtione.*

Verùm quomodocumque tu acceperis, acciperéve deinceps velis; En quem germanum vulgò ſtatuant inter operationes progreſſum. Videt quiſpiam, exempli gratiâ, corpus aliquod ab uno milliari: Id Intellectu quidem apprehendit; ſed nihil de ipſo pronunciat, utrum nempe ſit inanime, an animatum. Spectat attentiùs, obſervátque id locum mutare, ſive progredi, apprehendítque conſequenter motum, ſeu progreſſum; ſicque peraguntur duæ apprehenſiones ſimplices, una *corporis*, & alia *progreſſus*; Sequitur autem ſtatim judicium, ſive ſecunda operatio, qua intellectus duas illas primas, ſimplicéſque connectens, ita judicat, ſeu pronunciat, *Corpus illud progreditur.* Cæterùm in ea non conſiſtit; ſed quia ex præhabitis notionibus, formavit alias apud ſe, illud judicium, ſeu illam aliam operationem ſecundam, *Id, quod progreditur, eſt animal*; eamobrem iſtam repetens, apponit recentem, & ita connectit, ut ex utraque tertiam, in hunc modum eliciat, *Id quod progreditur, eſt animal; Corpus illud progreditur; igitur Corpus illud eſt animal.* Hæc verò eſt Ratiocinatio, ſive operatio intellectus tertia, quæ ipſa quoque judicium eſt, ſed ab alio dependens, & compoſitum magis. Quod ſi ſpectanti attentiùs, & diebus quidem bene multis id cor-

pus

pus videatur immotum; tunc apprehenso *corpore*, apprehendet etiam *immobilitatem*, consistentiámve in eodẽ loco; & ex his duabus operationibus primis, istam secundam conficiet, *Id corpus immobile est*: ac deinceps aliam præhabitam repetens, ita ratiocinabitur, *Quod est immobile* (seu quod tandiù manet immotum) *non est animal*: *Id corpus immobile est*; *Igitur animal non est*: quæ jam est operatio tertia. Discrimen est solùm, quod priore modo judicium affirmando fit; posteriore verò negando. Atque hactenus quidem nihil est cum voluntate commercii. Accipio exemplum aliud. Apprehendit Intellectus *pomum*, apprehendit *dulcorem*; túmque utrumque connectens pronunciat, *Pomum est dulce*. Et quia aliunde præjudicavit id quod est Dulce, esse expetendum, ideò ratiocinatur, *Dulce est expetendum*, *Pomum est dulce*; *Igitur expetendum*. Vel, si cùm attentè spectârit, venenum observaverit; apprehendet *Pomum*, apprehendet *venenum*, & utrumque conjungens, pronunciabit, *Pomum est venenatum*: ac tum præjudicatam propositionem assumens, sic ratiocinabitur, *Quod est venenatum, fugiendum est*; *Pomum hoc venenatum est*; *Igitur fugiendum*. Et huc usque rursus nihil est voluntati cum utroque judicio alterutrius modi commune. Quin-etiam, nihil commune erit, si tertio modo rem accipiamus; nempe si apprehenso *pomo*, apprehendatur in illo heinc *dulcedo*, inde *venenum*; ac tum intellectus sic pronunciet, *hoc pomum est simul dulce, & venenatum*; seu *Dulce quidem, sed venenatum*: deincépsque præjudicatam propositionem assumens, ratiocinetur, *Quod est dulce quidem, sed tamen venenatum, id respuendum est*; *hoc pomum est dulce quidem, sed venenatum tamen*; *Igitur respuendum*. Quid, quòd posset etiam quarto modo, conferente nihil voluntate, sic accipi, ut apprehenso *pomi veneno*, apprehendatur *liberatio ab ærumnis intolerabilibus*, intellectúsque ita pronunciet; *Pomum hoc venenatum liberare potest ab ærumnis intolerabilibus*; ac tum ex præjudicio sic ratiocinetur; *Quod liberare potest ab ærumnis intolerabilibus, tametsi venenatum sit, expetendum est*; *Hoc pomum id potest*; *Igitur expetendum*.

III. *Omnem actionem voluntatis supponere intellectus de re expetenda, aut non expetenda judicium; etiam cùm ipsi intellectui imperat, ut dijudicet aliquid.*

Posterior ergo his omnibus est ipsa voluntas, seu voluntatis actio, hoc est expetitio, aversio, seu volitio, nolitio; atque adeò electio, neglectio; imperium, prohibitio; prosequutio, abstinentia; & quæ sequuntur omnia, prout intellectus judicaverit, sive judicium tulerit; non puræ solùm enunciationis, sed etiam ratiocinationis. Neque enim pomum expetet reipsâ, nisi intellectus judicaverit dulce; neque nolet, aut respuet, nisi intellectus judicaverit venenatum;

natum; atque reſpuendum. Neque præferet abſtinere à veneno, factâ dulcoris illecebrâ, niſi intellectus judicaverit pomum eſſe ſimul dulce, ac venenatum; & ſatius eſſe abſtinere à dulci propter venenum, quàm venenum proſequi propter dulce. Neque eliget potiùs venenum, quàm negliget, niſi intellectus priùs judicaverit cum hoc veneno junctam eſſe liberationem ab ærumnis; & minus malum eſſe expetendum, ſeu habere rationem boni, quod à majore malo liberat. Vno verbo, egregia prorsùs communis illa ſententia, quæ adſtruit voluntatem eſſe potentiam cæcam, ſeu quæ ad nihil tendat, vel nihil refugiat, niſi intellectus facem præferat. Neque obſtat, quòd aliquando operationes intellectus velimus; ſeu quòd intellectus judicet, quia judicare eum volumus: Quippe iſta volitio ex alio judicio præcedente pendet; & judicium quod ſequitur, non tale eſt, quia volumus, ſed quia ſimplices apprehenſiones ſunt tales. Etenim, ut exemplum priùs reſumamus, Poſtquam vidit quis illud corpus mille paſſibus diſſitum, Intellectus quidem nihil aliud prima fronte apprehendit, quàm corpus; At cùm præcognoſcens omne corpus eſſe animatum, vel inanime; & deſtitutus nota ſive charactere, quo iſtud, utrum ſit, diſcernat, judicium ea de re ſuſpendat; interim tamen quia aliunde apprehendit cognitionem, quæ attentione paratur, ideò ita pronunciat, ſive judicat, *Corpus hoc in cognitionem cadere, ſive fieri cognitum attendenti poteſt*; ac tum ſequitur ratiocinatio ſeu judicium ex præjudicata alia propoſitione in hunc modum, *Attentio illa expetenda, ſeu utilis, ac bona eſt, quâ res ignoratæ cognoſcuntur; Atqui ex attentione ad motum, quietémve hujus corporis cognoſci de eo poteſt quod ignoratur, ſcilicet utrum animatum, an inanimatum ſit: Igitur talis attentio expetenda eſt, ſeu mavis, utilis, ac bona.* Hoc autem judicio poſito, adeſt voluntas, quæ reipsâ expetit, ſeu vult rem utilem, ac bonam monſtratam, imperátque attentionem, ac judicium, prout attendendo res obſervata fuerit, faciendum. Quod idcircò addo; quoniam cujuſmodi ſpeciatim, diſtinctéque futurum hoc judicium ſit, ipſa voluntas non præſcribit; id ſcilicet ignotum eſt; neque, niſi ſub ratione generali, confuſéque expetitur; ſed potiùs tale futurum eſt, quale attendenti character ſeu motus, ſeu immobilitatis, monſtrabit. Non addo verò quàm ſit attendendum, ut is character & proprius ſit, & ſpolietur fallaciis, quò judicium feratur verum; cùm ſatis ad præſens inſtitutum ſit, tale futurum eſſe judicium, qualis character ſimplici apprehenſione fuerit perceptus. Nam exempli

 gratiâ,

gratiâ, licet ad ferendum hoc judicium, *Corpus movetur*; character sit, *Mutatio loci*: Nihilominùs quia mutatio loci apparere perinde potest, seu corpus ipsum reverâ moveatur, seu videntis oculus; ideò, ut judicium quidem sit verum, debet oculus quiescere; at si moveatur, corpore quiescente, cùm debeat Intellectus id prospicere, & nisi faciat, falsum sit futurum judicium; interim tamen tale erit judicium, quale ex eo solo, quod apparet, apprehenditúrque, necessarium est consequi, atque ita de cæteris.

IV. *Non patere latiùs voluntatem, quàm intellectum (imò nec tam latè) & objectus-ne meritò propria sententia amor fuerit.*

De tua Responsione ut jam dicam, tua verba sunt, *Vis, ut hic paucis dicam, ad quid se voluntas possit extendere, quod intellectum effugiat? nempe ad id omne, in quo contingit nos errare.* At quàm rectè dicas, vel ex eo constat, quòd cùm errare nos contingat seu in secunda, seu in tertia Mentis operatione, Si accipias quidem Voluntatem pro eo, quòd nos dicimus Intellectum secunda, vel tertia operatione agentem, manifestum sit ipsam ad nihil extendi, quod idem Intellectus per operationem primam non perceperit, cùm tale prorsùs judicium sit, qualis est rei apprehensio. Sin autem pro eo, quod nos Voluntatem dicimus; manifestum sit ipsam non ferri in errorem, quem neque velle, neque amare, neq; jubere, neque prosequi ullo modo potest; utpote qui sit incompertus, & respectu Voluntatis perinde sit, ac si non esset. Quid quòd compertum, neque velle, neque amare omninò potest; utpote quod malum quid sit; & dum vult, amátque judicium, quod contingit esse erroneum; non vult, amatque tanquam erroneum, sed tanquam verum existimatum, & ab intellectu tale demonstratum; Nam sanè si existimaretur, demonstraretúrque erroneum, tunc non adamaret, sed aversaretur. Pergis, Voluntatem non jam pro judicante, sed pro appetente facultate usurpans, *Ita, cùm judicas Mentem esse tenue quoddam corpus; intelligere quidem potes ipsam esse Mentem, sive esse rem cogitantem; itémque tenue corpus esse rem extensam; Vnam autem, & eandem esse rem, quæ cogitet, & quæ sit extensa; profectò non intelligis, sed tantummodò vis credere, quia jam antè credidisti, nec liberè de sententia decedis.* Verùm cùm tam bellè declames, quidnam exinde colligis? Scilicet voluntatem meam ferri ad aliquid, quod intellectus meus non percipiat. Ecquid-nam verò illud est? Scilicet esse eandem rem, quæ cogitet, & quæ sit extensa. At, si id volo, nonne eadem ratione volo, quâ intelligo? Quo enim alio modo id conjunctum volo, quàm prout ab intellectu copulatur, & voluntati ostenditur? Et, si volo credere, quia jam antè credidi; Igitur jam antè id judicavi

dicavi quod nunc volo? Credidi autem, seu judicavi intellectu: Ergo non propterea voluntas ad aliquid fertur, quod intellectum effugerit. *At non libenter de sententia decedo?* Sed, ô bone, Vtinam tu tam decederes libenter, ac ego, si quid præoccupatus es! Ego certè de tota hac quæstione nihil pronuncio; & cùm id solùm ratum teneam, quod Fides sacra mihi præscribit; quod ex lumine naturali superest, & de quo solùm heic agitur, adeò mihi obscurum est, ut à sententia vel ferenda, vel defendenda longissimè absim. Nam & cùm dicis *me judicare Mentem esse tenue quoddam corpus*; Ego hoc non judico, qui & fide teneo esse incorpoream, & quod ad lumen naturæ spectat, illud habeo obscurius, quàm ut profitear me per ipsum cognoscere naturam Mentis: interim verò tibi objicio, qui te profiteris naturam hanc nosse ex naturali lumine; adeò ut cùm dicas te nosse clarè, & distinctè esse incorpoream, & non appareat, quomodo, dum Mens in corpore versatur, possit ullam substantiam, nisi sub quadam corporea specie, repræsentationéve intelligere, requiram ex te, sub qua alia specie seipsam Mens intelligat, quàm corporis cujuspiam tenuis? Pari ratione non judico, neque me scire profiteor, an, & quomodo res extensa intelligat; Quippe qui planè non cognoscam, quomodo visionem eliciam; fateor me longè adhuc minùs cognoscere quomodo ipsam intellectionem. Et tibi tamen consequenter propono, cur non intellectio possit esse à re extensa; cùm Mentis substantia non possit nisi extensa, aut extensæ instar intelligi: Neque si inextensum quid sit, intelligi valeat, quomodo hanc actionem eliciat, & tanta quidem varietate, quantam attendere est in promptu. Objicio hæc, inquam, & propono, ut inferam, si tu non ista meliùs, quàm cæteri intelligas, quamobrem tantâ fiduciâ, ipsa tanquam meliùs, imò optimè intellecta jactes, ac divendas? Et dicis *me non libenter de sententia decedere*? Non sanè, nisi quis exoriatur; qui aliquid magis consentaneum proferat; sed da qui veritatem commonstret; & nemo non modò lubentiùs, sed etiam ardentiùs illam complectetur. Sequitur, *Ita, cùm pomum, quod fortè venenatum est judicas tibi in alimentum convenire; intelligis quidem odorem, colorem, & talia grata esse; non autem ideò ipsum pomum tibi esse utile in alimentum; sed quia ita vis, ita judicas.* Quidnam verò etiam ex hoc colligis? Nam vel judicavi in pomo esse venenum, uti cætera, vel non judicavi (quod tu non satis exprimis) Et, si judicavi quidem inesse venenum; ergo venenum volui non injudicatum, seu non rectè perceptum; si

non

non judicavi; ergo volui quidem pomum, ut odoratum, coloratum, sapidum, alimentitium, quatenus tale judicavi; at non volui ut venenatum, quia non judicavi hujuscemodi. Et dicis *me ita judicare, quia ita volo*; Quàm diceres rectiùs me ita velle, quia ita judico! Siquidem non judico pomum utile esse in alimentum, quia volo; Quippe id non pendet à mea voluntate: sed ideò volo, quia judico utile esse in alimentum.

V. *Non nasci errores ex eo, quòd voluntas, aut etiam judicium latiùs pateat, quàm intellectus, aut simplex apprehensio.*

Quid quòd ipsemet, vel invitus, fateri statim cogeris, *nihil nos velle, de quo non aliquid aliquo modo intelligamus?* Istud sanè, ut nihil aliud, saltem imbecillitatem insinuat tui illius ratiocinii:

Si in aliquo errores nascuntur, ex eo est, quòd ejus voluntas latiùs pateat, quàm intellectus, neque ipsam intra eosdem limites contineat, sed etiam ad illa, quæ non intelligit, extendat:

Atqui in me errores nascuntur:

Igitur ex eo nascuntur, quòd voluntatem habeam latiùs patentem, quàm intellectum, neque ipsam intra eosdem limites contineam, sed etiam ad illa, quæ non intelligo, extendam.

Videlicet cùm jam admittis nihil velle nos, de quo non aliquid aliquo modo intelligamus, subodoratus omninò es non patere latiùs voluntatem, quàm intellectum, neque excurrere, aut extendi ultra limites, ad quos Intellectus non pertingat. Nam quod negas statim *nos æquè intelligere, ac velle*, videris non satis advertisse esse hæc inseparabilia, hoc est, volitionem totius, & intellectionem totius; volitionem partis, & intellectionem partis. Etenim si totum quidpiam volumus, necessariò totum intelligimus; Neque obstat quòd omneis ejus parteis non intelligamus distinctè; siquidem neque volumus omneis ejus parteis distinctè; sed planè ut intelligimus, ita volumus; adeò ut, si intelligamus unam, plureisve parteis distinctè, cæteras confusè; velimus etiam unam, plureisve parteis distinctè, cæteras confusè; Et, si intelligamus confusè omneis, velimus etiam confusè omneis. Quare &, cùm subdis, *posse nos de eadem re velle permulta, & perpauca tamen cognoscere*, id videtur omninò falsum; Neque in te est, ut declares, quid tandem velis de aliqua re, quod non cognoscas esse in re; &, si distinctè quidem, distinctè; si confusè verò, confusè. Pergis, *Cùm autem pravè judicamus, non ideò pravè volumus, sed fortè pravum quid.* Quo loco videris rem prorsùs turbare. Nam, cùm tu accepisses Voluntatis vocem pro facultate judicante, seu pro intellectu secunda, aut tertia operatione agente, dixeram ego te imitatus, ideò voluntatem

pravè

pravè judicare, quoniam Intellectus (seu eadem facultas prima operatione agens) pravè percipit: Tu verò jam hypothesin mutas; Nam & volitionem à judicio distinguis, & à pravitate Physica ad pravitatem moralem transis. Nempe ut Scholastici Aristotelem imitati aliud esse docent agere injustè, & agere injustum; quatenus potest aliquis non injusto affectu, operari aliquid, quod injustum esse præter illius voluntatem contingat: ita tu aliud esse statuis judicare pravè, & velle pravum; sed cum eo discrimine, ut cùm illi vocem agendi non mutent, & sic loquantur perspicuè; tu vocem judicandi commutes in vocem volendi, & ita loquaris obscurè. Quod autem sequitur, *Nec quidquam pravè intelligimus; sed tantùm dicimur pravè intelligere, quando judicamus nos aliquid ampliùs intelligere, quàm reverà intelligamus*; Declarare quidem videris quomodo tuum illud ratiocinium accipias; nempe ut Intellectus extendatur solùm ad ea, quæ qualia intelliguntur, talia sunt; Voluntas verò, seu judicium etiam ad ea, quæ talia non sunt, qualia intelliguntur: Verùm tota tua molitio, ex eo apparet inutilis, quòd Intellectus, & Voluntatis seu ejusdem Intellectus simpliciter apprehendentis, & judicantis, eadem sit restrictio, aut ampliatio facienda. Nam ut aliqua sunt, quæ ideò bene intelligimus, quoniam qualia sunt intelligimus; ita ipsa eadem sunt, de quibus ideò bene judicamus, quoniam qualia sunt, esse judicamus; & ut vice versa aliqua sunt, de quibus ideò pravè judicamus, quoniam judicamus, qualia non sunt; ita ipsa eadem sunt, quæ ideò pravè intelligimus, quoniam qualia non sunt, intelligimus. Ex quo fit, ut pro modo intelligendi sit etiam modus judicandi; & de nulla re feramus judicium, de qua intellectio non fuerit, rectum, si recta, pravum, si prava. Et ut præteream te non respondisse ad illud quod objectum est; Non latiùs patere judicium, quàm intellectionem; sed Intellectionem potiùs latiùs patere, quàm judicium; seu ut tuis vocibus utar, Intellectum, quàm voluntatem: Adnoto solùm videri heic contradictionis speciem, cùm ais, *judicare nos aliquid ampliùs à nobis intelligi, quàm reverà intelligatur*. Quomodo enim potest intelligi, quod non intelligitur, ut non intellectum intelligi judicetur. An vis dicere judicare nos aliquid intelligi esse in re, quod in re non sit? Sed aliud est esse in re, aliud intelligi esse in re. Et quòd quidem aliquid sit, vel non sit in re, hoc ad veritatem, vel falsitatem judicii facit; quòd verò intelligatur esse in re, hoc facit absolutè ad ferendum judicium de re. Quare & seu id,

Ff quod

quod judicatur, ſit in re, ſeu non ſit, intelligitur tamen eſſe; adeò ut, quamvis reverâ non ſit; reverâ tamen, hoc eſt reipſa intelligatur eſſe; & judicium noſtrum falſum ſit, non quòd intelligamus id, quod non intelligimus, ſed quòd intelligamus id, quod in re non eſt.

VI. *Indifferentiam intellectus videri radicem indifferentia voluntatis, in qua eſt libertas, & hanc ab illo determinari; ac non tam libertatem, quàm libentiam eſſe, cùm voluntas haret Summo Bono clarè perſpecto.*

Quæ *de Indifferentia* dixi, adeò manifeſta videntur, ut potiore jure quàm tu provocare poſſe ad experientiam videar. Quin-etjam penè nullus dubito, te ipſum quoque ea experiri; ſed tuæ fortè famæ magis intereſt, quàm ut agnoſcere, aut fateri velis. Gaudeto proinde, tuâ ſorte, ut voles; Nam id quidem ego tibi non invideo, ut neque quamcumque potueris apud quoſcumque fidem mereri. Satis mihi eſt, ut quod ad me ſpectat, neque is ſim, qui inficiatus fuerim omnem indifferentiam; neque qui nullam eſſe in me libertatem fuerim profeſſus: & quod ad te ſpectat, ut pro tuo Genio eventilâris calamum; dum interim non libertatis minus, quàm voluntatis vocem ad intellectum judicantem transferres. Quare & circa id, quod argumentaris *me libertatem fuiſſe expertum, quando admiſi non tam nos cavere poſſe ne erremus, quàm ne in errore perſeveremus*: nô tam reſponſione eſt opus, quàm inſtantia, ex ipſa libertatis, ac indifferentiæ ad judicandum, quæ in nobis eſt, explicatione deſumpta. Itaque licèt res ferè maneat ex præmiſſis expoſita; adjicere tamen heic lubet, Indifferentiam videri latiùs, quàm libertatem patere. Quippe non modò in anima, ſed in cæteris quoque rebus eſt indifferentia; Vt cùm Tabula dicitur ad hunc, illúmve colorem indifferens; aqua ad hunc, vel illum ſaporem; Sol ad producendum hanc, vel illam plantam, atque ita de reliquis; Vt minùs ſit mirum, ſi, cùm voluntas ſit propriè ſedes libertatis, ob eam, quam habet Indifferentiam, Intellectus tamen ſuam quoque Indifferentiam habeat, quantumvis ob illam liber non dicatur. Scilicet ipſe Intellectus eâ eſt indifferentiâ, ut reſpectu quidem primæ operationis apprehendat aliquid, vel non apprehendat; vel ſic apprehendat, ut poſſit, aut potuerit apprehendere oppoſitum: Reſpectu verò ſecundæ, aut tertiæ; judicium de aliqua re ferat, vel non ferat; vel ſic unum ferat, ut poſſit, potuerítve oppoſitum ferre. Cùm verò quicquid Intellectus apprehendit, ſit Ens, vel certè Ens eſſe appareat; & non poſſit conſequenter judicare id non eſſe quod eſt, vel apparet (quatenus quidem Ens apparet) ſive id eſſe, quod non eſt, vel non apparet (quatenus quidem Ens non apparet) heinc

heinc fit, ut cùm intellectus exposito modo indifferens sit, non sit tamen indifferens, ut judicium ferat verum, vel falsum, nisi quatenus id, quod falsum est, ipsi apparet verum. Vnde & tametsi fallatur; non existimat tamen falli se, neque existimaturus est, quandiu apprehensio ejus, quod apparet, eadem fuerit; adeò ut, si velis mutari judicium, necesse sit apprehensionem mutari. Res similis est, ac in oculo, cui baculus alioquin rectus, partim in aëre, partim in aqua objicitur. Quippe baculum curvum videt, quamvis curvus in se non sit, quia tali ipsius specie informatur; & nunquam non videbit curvum, nisi mutetur species, baculo ex aqua educto. Addo rursus Indifferentiam, quæ in Voluntate est, induere nomen libertatis, quatenus Voluntas potest quidpiam velle, aut nolle; vel sic velle unum, ut etiam oppositum; sed radicem tamen hujus indifferentiæ sitam esse in ea, quæ in intellectu est, quatenus pro flexilitate intellectus, est flexilitas voluntatis. Inde enim est, quare etiam, ut intellectus indifferens non est ad verum, & falsum, nisi quatenus falsum induit speciem veri; ita neque voluntas sit indifferens ad bonum,& malum, nisi quatenus malum habet speciem boni. Et ut Intellectus non potest mutare judicium, tametsi de re non vera, nisi mutetur apprehensio veri, quo ea obvelatur; ita neque mutari possit appetitio, tametsi de re non bona; nisi mutetur apprehensio boni, quo ea tegitur. Nempe eadem res vera est, ac bona: Vera quidem respectu sui, bona respectu alterius; & utrumque aut reipsâ, aut apparenter duntaxat. Quare intellectus apprehendit non modò Veritatem, qua res est in se, vel esse putatur; sed etiam bonitatem, qua se habet, vel habere putatur ad aliud; atque idcircò prout bona apprehenditur, ita ab intellectu judicatur; & prout ab intellectu judicatur, ita à voluntate appetitur. Ex quo fit, ut quemadmodum, cùm ab eo, quod est reipsâ verum, aberravimus, supersunt gradus innumeri ejus, quod est simile vero, alii majores, alii minores, juxta quos potest quidpiam dici simile, similius, simillimum vero; ita cùm ab eo, quod reverâ bonum deflexímus, supersint gradus innumeri ejus quod est simile bono, eâ varietate, ut quidpiam dici simile,similius, & simillimum bono possit. Et quemadmodum nunquam Intellectus deserit unum verisimile, nisi propter verisimilius; ita voluntas nunquam deserat quidpiam visum bonum, nisi ob visum melius. Et quemadmodum Indifferentia Intellectus in eo est, ut non ita determinetur ad arripiendum aliquid,

tanquam verisimile, quin arripere verisimilius possit; ita Indifferentia Voluntatis, in eo sit, ut non ita determinetur ad aliquid visum bonum, quin possit ad aliud melius visum ferri. Et quemadmodum intellectus, ubi clarâ notitiâ summum bonum est assequutus, Deum nempe ter-Max. velut in cælo beatæ Mentes, non est ampliùs indifferens, ut ab eo discedat, quòd aliquid verius intelligere deinceps non valeat: Ita Voluntas ubi eadem notitiâ assequuta est summum bonum, nempe ipsum quoque ter-Max. Deum, indifferens ampliùs, sive quod est idem, non est ampliùs libera, ut ab ipso deflectatur; quod non possit deinceps velle, aut amare aliquid melius. Sed notandum, necessitatem, qua voluntas hæret summo bono, non eam esse, quæ coactionem, violentiam, rigorem, atque idcircò renitentiam, molestiam, desperationem, aut aliquid simile sonat; sed eam, quæ intelligitur cum plenissima consensione, collubentia, complacentia; estque adeò maximè spontanea, suavissima, desideratissima; quæque proinde licèt à plerisque & libertas, & summa libertas dicatur; videatur tamen potiùs libentia, aut summa libentia (dum sic loqui liceat) posse appellari. Vnde & quando tu pronuncias *opus non esse in utramque partem ferri posse, ut sis liber, sed contra quò magis in unam propendes, sive quia rationem veri, & boni in ea evidenter intelligis; sive quia Deus intima cogitationis tuæ ita disponit, tantò liberius te illam eligere; neque enim divinam gratiam nec naturalem cognitionem unquam imminuere libertatem, sed potius augere, & corroborare*; Videtur id totum eatenus verum esse, quatenus liber

VII. *Vt Voluntas corrigatur, corrigendum priùs intellectus judicium ex correcta apprehensione rerum; Et voluntatem non imperare intellectui, nisi ipsomet prælucente.*

diceris, quasi libens; & eligere liberiùs quasi libentiùs; & non habere imminutam libertatem, quasi libentiam. Scilicet notio libertatis nulla videtur, si indifferentiam sustuleris; at ipsa interim libentia tantò intelligitur major, quantò bonum & majus est, & perfectiùs cognoscitur: Et cùm seu Dei gratia, suavísque dispositio, seu naturalis cognitio in voluntatem nostram agit; quoniam id fit respectu veri, aut majoris cujuspiam boni, ideò augetur, ac roboratur ejus collubescentia; ac libertas interim ipsa non tam dici debet imminui, quam perfici, quatenus propensio fit ad verum, potiusquam ad apparens, ad majus, quàm ad minus bonum. Atque hæc quidem propter id, quod ex Theologia attigisti.

Ad id quod cœperam, ut redeam, & ne ad supernaturalia excurram, ac intra metas luminis naturalis remaneam, addendum prætereà videtur, ut tam intellectus rectè judicet, quàm Voluntas rectè velit, curandum aliud videri nihil, quàm ut apprehensiones, seu

ſeu notiones, quas habemus de rebus, ſint ipſis conformes tam ſecundùm id, quod in ſe ſunt, quàm ſecundùm id, quod ad aliud. Siquidem nisi ita fiat, fruſtrà imperabitur, aut vis inferetur ſive Intellectui, ut id perſuadeatur, quo videt quidpiam veroſimilius; aut voluntati, ut id præferat, quo oſtenditur quidpiam melius. Et ſanè cùm de Intellectu res videatur clara, videtur quoque de Voluntate non eſſe minùs perſpicua. Nimirùm videtur præclarè id vulgo admitti, *Omnis peccans ignorans eſt*; Nam quamvis illud quoque tritum ſit, *Video meliora, probóque, Deteriora ſequor*: Nihilominùs nemo peccat, quin aliqua paſſio apprehenſiones, ſeu notiones obſcuret, perturbétque judicium; adeò ut virtus quidem, & honeſtas probetur; ſed interim tamen voluptas, lucrum, honor, injuria, quidvis aliud, præſentius ſit, clariùs appareat, vehementiùs moveat, atque idcirco magis probetur, magiſque abripiat, quàm virtus, honeſtas, præmium, alia, quæ vigente paſſione obfuſcantur, & vel non attenduntur, vel non certò creduntur, vel procul apparent; neque ad illa deſperatur regreſſus; Cùm id interim, quod præ manibus eſt, non videatur omittendum, & pœna, ſi quæ propoſita ſit, aut non cogitetur, aut evadi poſſe ſperetur. Ex quo fit proinde, ut dum peccamus, ea, quæ pro tempore apparent meliora, ſequamur, & ignorantes ideò ſimus, quòd ſpecies veri, aut majoris boni quaſi eminus, ac per nebulam duntaxat videatur; ſpecies fucati, aut minoris, quaſi cominùs, ac in ipſo Sole ſe prodat. Quare & danda eſt opera, non tantùm ut germanas de vero bono notiones habeamus; ſed etiam, ne paſſiones ſubrepant, quæ tenebras faciant, ob quas intellectu judicante id melius, quod deterius eſt, voluntas ad illud feratur. Addo poſtremò primas notiones, ſeu apprehenſiones, quas habemus de rebus, ſic intellectum occupare, ut quandiu illæ perſeverant, tandiu perſeveret judicium, quod conſequenter ad illas fit; &, ſi tota vita perſeverarent, idem tota vita tenetur judicium; ac prout initio contigiſſet judicium eſſe verum, aut falſum, ita deinceps perſeveraret. Enimverò, quia evenit, ut vel caſu, vel novo ſtudio, vel admonitione, vel alio quovis modo notiones primò habitæ ita mutentur, ut ſubſequentes potiores ſint; ideò judicamus, non ſic inhæreſcendum eſſe primis, quin ſit expendendum, an-non aliæ haberi poſſint, quibus fortaſſis deteriores ſint; atque idcircò, ut ſanioribus locum præſtent, ſint deponendæ. Hoc porrò facto judicio, aut quaſi præjudicio, expetit voluntas fieri id examen, ac intellectui imperat, ut ſeſe ad id facien-

faciendum accingat: Estque demùm hæc ipsa cautio, quam in nostra esse potestate dixi, ne si fortè in errorem inciderimus, in errore perseveremus. Neque verò se propterea voluntas ad id expetendum, aut jubendum determinat sine opere intellectus; Quippe nisi intellectus id demonstrasset expetendum, & exsequutione dignum, Voluntas nunquam eò contendisset. Vnde quod quæris, *si semel Intellectus determinavit voluntatem ad falsum judicium proferendum* (vel comprobandum) *cùm primùm ipsa incipit cavere, ne in errore perseveret, à quónam ad id determinetur?* clarum est determinari ab eodem intellectu; non eodem quidem directo judicio, quod expendendum proponitur; sed reflexo alio, quo intellectus ex præcedentibus observationibus edoctus, congruum judicat, ut id expendatur.

VIII. *Quatenus falsitas in rebus sit; cùm non sit propriè, nisi in intellectu.*

Quod denique postulas, *ecquam naturam falsi concipiam?* Non est profectò cur existimes, velle me falsum, ut tale est, sive Falsitatem, esse aliquid plusquam privativum. Quippe nullibi extra intellectum Falsitatem constituo, nisi instar denominationis, quam appellant extrinsecam: cùm extra intellectum nihil falsum sit, sed omnia sint vera, eâ veritate, quæ dicitur transcendentalis, seu qua unumquodque est id, quod est, non verò aliud. Neque enim Aurichalcum verbi gratià falsum aurum est, sed verum Aurichalcum; & denominatur solùm falsum aurum, quatenus intellectus putat ipsum aurum, cùm tamen non sit; eo modo quo paries denominatur dexter, non quòd dexter sit, aut partem dextram habeat, sed quòd animal cujus dextra est, ipsi dextram obvertat. Est igitur Falsitas propriè, in ipso solùm intellectu; ac inter ejus operationes, in ipso propriè judicio; tametsi posset in simplicibus quoque apprehensionibus agnosci, quatenus rebus conformes non sunt, judiciisque ansam falsitatis præbent. Quare cùm judicium, quod fertur de re, est ipsi conforme, utpote rem talem enuncians qualis est, vel talem non esse, qualis non est, appellatur verum: Et cùm hujusmodi conformitate caret, seu rem talem enunciat, qualis non est, vel non talem, qualis est, tunc appellatur falsum. Et hæc est carentia, seu privatio conformitatis, in qua falsi naturam consistere sentio. Quia contingit verò, ut hæc falsitas affingatur rei; ita ut defectus conformitatis non tam videatur esse in judicio comparato ad rem, quàm in re comparata ad judicium; ideò ob hanc comparationem res quoque ipsa dicitur falsa. Et quia tamen non putatur falsa, sed esse id, quod judicatur; eam ob caussam sub specie veri apprehendi dicitur, quatenus aliquid verum est, sine quo non appre-

apprehenderetur. Sic color flavus Aurichalci, verus Aurichalci est color; & interim tamen est species adeò illi similis, sub qua latere aurum solet, ut pro tali specie accipiatur; sicque fiat ansa intellectui apprehendendi judicandíque esse sub ea aurum, quod tamen non est; atque id proinde, quod verum in se aurichalcum est, comparatè ad intellectum, dicatur esse falsum aurum. Vnde nihil mirum si voluntas tam determinetur ab intellectu ad prosequendum hoc falsum aurum, quàm ad prosequendum verum; quoniam quantum ad ipsum spectat, ita habet utriusque speciem pro eadem auri specie, ut discrimen nullum agnoscens, aurum esse æquè sub una, ac sub altera arbitretur.

DVBITATIO IV.

De desiderata adhuc Methodo, quâ agnoscamus nos ita clarè, distinctéque aliquid percipere, ut periculum, ne errremus, non subsit.

COncludis fructum exaggerando, quem ex hac meditatione potes consequi, ac præscribis quid sit agendum, ut assequaris veritatem. Nempe assequuturum te dicis, *si tantùm ad omnia, quæ perfectè intelligis, satis attendas: atque illa à reliquis, quæ confusius & obscuriùs apprehendis, secernas.* Hoc porrò non modò est verum: sed etiam hujusmodi, ut tota præcedens meditatio, sine qua potuit intelligi, videatur fuisse supervacanea. Attende tamen, eximie vir, difficultatem non videri, an, ut non fallamur, debeamus clarè, atque distinctè intelligere aliquid; sed, quâ arte, aut methodo discernere liceat, ita nos habere claram, distinctámque intelligentiam, ut ea vera sit, nec fieri possit, ut fallamur. Quippe initio objecimus, nos non raró falli, tametsi nobis videamur aliquid adeò clarè, distinctéque cognoscere, ut nihil possit clariùs & distinctiùs. Tu quoque id tibi ipse objecisti, & expectamus tamen adhuc istam artem seu methodum, cui præcipuè sit incumbendum.

RESPONSIO.

Quantum ad fructum harum Meditationum, satis præmonui in præfatiuncula quam te legisse existimo, non magnum illum futurum pro iis, qui rationum mearum seriem, & nexum comprehendere non curantes, in singulas tantùm earum partes disputare studebunt. *Et quantum ad methodum qua possimus ea dignoscere, quæ revera clarè percipiuntur, ab iis quæ clarè percipi tantùm putantur, etsi credam ipsam à me satis accuratè traditam esse, ut jam dictum est; nequaquam tamen confido illos, qui de præjudiciis exuendis tam parum laborant, ut querantur quòd non* simpliciter ac paucis verbis *de ipsis sim loquutus, eam facilè esse percepturos.*

INSTANTIA.

I. *Vt agnosci posset, anpromissa Methodus foret tradita, fuisse præcipuas Meditationum particulas sigillatim expendendas.*

Memini sanè me legisse tuam illam Præfatiunculam;sed memini quoq; me lactatū spe,plusquam dici potest,inani,cùm nihil tale deinceps agnovi totis Meditationibus; quale feceras in ea sperandum. Memini etiam, te aversatum illos, qui Meditationes minutatim expenderent: sed non propterea abstinendum ab iis minutatim expendendis censui;ne,si aliqua capita prætermitterentur, suspicari possem ea esse, ob quæ non perspecta, non colligerem exspectatum fructum. Nam quòd pro tuis votis capita duntaxat quædam seligantur, ac eo more disputentur, quo solent in Scholis ex magno Theseon numero paucæ; id visum mihi satis non est ad ferendum judicium, quale Mersennus habere voluit, & futurum tibi pergratum spopondit. Ac egit ille quidem bona fide, qui jam, ut video, legerat in datis à te ad ipsum Responsionibus, verba ista, *Sed quia novi quàm difficile sit futurum etiam iis, qui attendent,& veritatem seriò quærent,totum corpus mearum Meditationum intueri, & simul ipsarum singula membra dignoscere, quæ duo simul existimo esse facienda, ut integer fructus ex iis capiatur*, &c. Verùm de te ecquid vis dicam, cùm illos non probas, qui singula membra dignoscere student, & cùm in singulis difficultates occurrant, ipsas tibi ingenuè, privatim, & rem tibi gratam facere putantes, proponant? Quòd enim dicis *eos non curare tuarum rationum seriem, nexúmque comprehendere*, quod me attinet, scio falsum esse; qui nisi aliunde satis comprehendi, tenuitas quidem ingenii mei caussa

caussa esse potest; sed tua quoque culpa videtur, quando rem fecisti non modò *valdè difficilem*, ut ais, sed etiam difficillimam, &c, ut sic dicam, penè crucem, attentissimè attendentibus, ac veritatem studiosissimè requirentibus; ut nemo lectorum, in quos incidi, testatus non est; cùm res potuisset haud-dubiè, facillima (quantum novisti, & contendisti dicere) facilitate explicari. Heinc quod subdis *te nequaquam confidere illos, qui de præjudiciis exuendis tam parum laborant, ut querantur, quòd non simpliciter, ac paucis verbis loquutus sis, Methodum à te traditam esse facilè percepturos*; quoniam te querela adhuc tangit, & angit; idcircò remitto ad ea, quæ dicta de ipsa suo loco sunt circa Meditationem primam. Heic solùm addo, fuisse institutam querelam, non quòd res multas utileis in pauca verba non contraxeris; sed quòd paucas inutileis diduxeris in multa verba. Scilicet nunc quoque trade Methodum copiosissimam quantum voles, dummodò tamen utilem & pollicitationi tuæ consentaneam; ipsámque exosculabitur non nemo. Id te offendit, quòd dixi nos illam adhuc exspectare; sed cur non feras, si verum sit te illam nondum tradidisse? Nam quod dicis *fuisse à te satis accuratè traditam*; dicere sanè non sufficit; nisi quo loco, aut quandónam id fuerit præstitum declares. An locum insinuas, cùm ais *illos non percepturos, qui de exuendis præjudiciis non laborant, &c.* Certè & circa tertiã Meditationẽ respondisti *id fuisse à te accuratè præstitum, ubi primùm abstulisti omnia præjudicia*, &c. Verùm quàm non fuerit à te illeic locorum præstitum, fuit instando manifestatum. An propter illa verba, *ut jam dictum est.*, insinuas id, quod in hac quarta Meditatione conclusum fuit? Certè scopum præcipuum, & Methodi quasi Epitomem complecti voluisse videris his verbis, *Quoties voluntatem in judiciis ferendis ita contineo, ut ad ea tantùm se extendat, quæ illi clarè, & distinctè ab intellectu exhibentur, fieri planè non potest, ut errem; quia omnis clara, & distincta perceptio est aliquid, ac proinde à nihilo esse non potest, sed necessariò Deum Authorem habet; Deum, inquam, illum summè perfectum, quem fallacem esse repugnat: ideóque proculdubio est vera.*

* Porrò subnotatum jam est Instantiis primis tam in hanc, quàm in superiorem Meditationem, quo utereris circulo, ut isthûc demum pervenires. Nunc ut res saltem indigitetur, observo te ex iis, quæ ab usque initio Meditationis tertiæ proposueras, sic ratiocinari,

Tum demùm fui certus futurus, claram, distinctámque notitiam esse

* I I. *Circulum commissum, probando esse Deum, ipsúmque veracem, quia clara, distinctáq; est ejus notitia; & notitiam Dei esse claram distinctámque, quia Deus est, ipsque verax. Desideratam denique Methodum adhùc desiderari.*

esse procul dubio veram, cùm probatum foret à me Deum esse, & esse Authorem rerum omnium, atque adeò claræ, distinctæque notitiæ, & deceptorem non esse:

Atqui jam probavi Deum esse, & esse authorem rerum omnium, atque adeò claræ, distinctæque notitiæ, & deceptorem non esse:

Igitur sum jam demum certus claram, distinctámque notitiam esse procul dubio veram.

Ac de propositione quidem, & de conclusione, tum verba mox antè ex fine istius Meditationis recitata; tum ea, quæ suo loco ex initio superioris relata sunt, fidem abunde faciunt, probare *te claram distinctámque notitiam esse veram, seu non fallacem, Quia Deus est; Quia ejus Author est; Quia non est deceptor.* De assumptione verò, fidem quoque faciunt, quæ in residuam superiorem, ac initium hujus memorata sunt; Probare te *Deum esse; authorem esse; Deceptorem non esse; Quia clara, distinctáque illius notitia est vera, non fallax.* Huc præ ceteris illa spectant, *Atque hæc omnia quò diutiùs, & curiosiùs examino, tantò clariùs, & distinctiùs vera esse cognosco.* Et posteà, *Sufficit me hoc ipsum intelligere, ac judicare, illa omnia, quæ clarè percipio, & perfectionem aliquam importare scio, atque etiam fortè alia innumera, quæ ignoro, vel formaliter, vel eminenter in Deo esse, ut Idea, quam de illo habeo, sit omnium, quæ in me sunt, maximè vera, & maximè clara, & distincta.* Quæso proinde, an-non circulum, ut ajunt, committas, in diallelum incidas, ac principium, seu quæsitum petas, cùm unum probas per aliud, quod ipsum non possit, nisi ex suppositione prioris probari? Verùm tametsi dubitet nemo, quin Deus sit Author claræ, distinctæque notitiæ; An-non videmus esse multos, qui putent se habere claram, distinctámque notitiam, & tamen fallantur? Dicis non habere reipsâ talem; alioquin enim non fallerentur; neque enim nisi aliquid nôrint, cujusmodi est; id clarè, & distinctè nôrint; quandoquidem ne nôrunt quidem. At quia nihilominùs tam illi putant se habere, cùm non habeant, quàm alii putant se habere, cùm habeant; & utrique pro certo habeant Deum esse, authorem esse, deceptorem non esse: An-non superest Methodus tradenda, qua illi agnoscant se ita habere claram distinctámque notitiam, ut non fallantur; isti ita non habere, ut fallantur? Cedò verò tu-ne hucusque hanc-ce Methodum tradidisti? Dicis te monuisse circumspicienda omnia; & cùm nihil repertum fuerit, quod dubitationem faciat, tum notitiam fore ita claram, atque distinctam, ut procul dubio vera sit; cùm si non esset, sequeretur

Deum

Deum deceptorem esse. Sed de Deo quidem ter-Max. parciùs quæso, ac verecundiùs. Cùm patiatur esse in Mundo malitiam, pati potest esse errorem; idque ob fineis, quos ipsemet esse imperscrutabileis negare non potes. Ad tuam Monitionem quod spectat; illa, ut suprà jam dictum est, neque nova est, neque tibi propria; & quæstio semper superest, cùm tam qui falluntur, quàm qui non falluntur, omnia quantum possunt, circumspiciant; & circumspecta omnia putent, quânam adjuvari possint methodo; ut certi reddantur nihil prætermissum; & nihil unquam occursurum quod prætermissum aliquid arguat; ut experientia docet temporis progressu occurrisse plurima, nihil obstante circumspectione, qua nihil prætermissum existimabatur. Dices, si aliquid occurrat, aut possit occurrere, signum esse notitiam non esse claram, & distinctam. Id esto: sed interim tamen clara, & distincta putatur; & post circumspectionem quam-diligentissimâ nihil putatur prætermissum, nihil posse occurrere, quod prætermissum fuisse convincat. Quare & tradenda superest methodus, qua agnoscatur nihil prætermissum; nihil occursurum, quod prætermissum convincat. Dices fortè eam contineri Regulis illis quatuor, quas in tua de Methodo dissertatione tradidisti. Sed prima quidem quæ præscribit, *Nihil admittendum, quod non percipiatur clarâ, distinctaque notitiâ*; tum nova non est, tum id non præscribit, quod requiritur, quomodo nempe agnoscamus notitiam sic esse claram, & distinctam, ut non fallat nos, sitque admittenda. Secunda, quæ præscribit, *Quamlibet difficultatem in tot particulas dividendam, quot sunt necessariæ, ut meliùs solvatur*; tum nova non est, tum neque præscribit, quod requiritur, nempe quomodo agnoscamus particulas factas sufficere; & quomodo sit unaquæque particula speciatim, ac tota universè solvenda. Tertia, quæ præscribit *incipiendum esse à simplicioribus, ac notioribus, & quasi gradatim ad compositiorum adscendendum notitiam*; tum nova non est, tum neque præscribit quod requiritur, quomodo nempe agnoscamus simpliciora, atque notiora, & compositiorum, obscuriorúmque ordinem, atque dependentiam. Quarta, quæ præscribit *faciendam ubique Inductionem, seu enumerationem partium, adeò generalem, ac sedulam, ut certi simus nihil omitti*; tum nova non est, tum neque præscribit, quod requiritur, nempe quomodo agnoscamus, ita nos sedulò percurrisse, & enumerasse omnia, ut certi reddamur nihil fuisse omissum. De his tamen satis.

IN MEDITATIONEM V,

Quæ eſt

De Eſſentia Rerum Materialium, & iterum de Deo, quòd exſiſtat.

DVBITATIO I.

De cognita ex ſola quantitate, figura, &c. rerum materialium eſſentia; déque attributa ideis, ac univerſalibus æterna, immutabilique natura.

CIrca quintam, Dicis primùm te diſtinctè imaginari *quantitatem, hoc eſt extenſionem in longum, latum, & profundum; itémque numerum, figuram, ſitum, motum, durationem.* Ex his omnibus, quorum te Ideas habere dicis, ſeligis figuram, & ex figuris Triangulum, de quo hæc habes; *Etſi fortaſſis talis figura nullibi gentium extra cogitationem meam exſiſtat, nec unquam exſtiterit: eſt tamen profectò determinata quædam ejus natura, quæ à me non efficta eſt, nec à mente mea dependet; ut patet ex eo, quòd demonſtrari poſſint variæ proprietates de iſto Triangulo; nempe, quòd ejus tres anguli ſint æquales duobus rectis, quòd maximo ejus angulo maximum latus ſubtendatur, & ſimiles, quas velim, nolim, clarè nunc agnoſco; etiam ſi de iis nullo modo antè cogitaverim, cùm Triangulum imaginatus ſum, nec proinde à me fuerint efficta.* Et tantum habes de eſſentia rerum materialium: nam quæ paucula ſubjicis, eodem pertinent. Ac hærere quidem hîc nolo: Inſinuo ſolùm durum videri ſtatuere *aliquam naturam immutabilem & æternam præter Deum ter maximum.* Dices te proferre nihil aliud quàm quod in ſcholis efferunt, naturas ſeu eſſentias rerum eſſe æternas, fieríque de ipſis propoſitiones ſempiternæ veritatis. Sed hoc durum perinde eſt, & capi aliunde non poteſt eſſe naturam humanam, cùm nullus eſt homo; aut dici roſam eſſe florem, cùm ne roſa quidem eſt. Dicunt aliud eſſe loqui de eſſentia, aliud de exſiſtentia rerum, & non eſſe quidem ab æterno exſiſtentiam rerum, ſed eſſe tamen eſſentiam. Verùm, cùm præcipuum, quod eſt in rebus, ſit eſſentia, ecquidnam magni Deus facit, quando producit exſiſtentiam? Videlicet

licet non ampliùs facit, quàm dum sartor veste induit hominem. Quanquam quî defendent essentiam hominis, quæ est in Platone, esse æternam & independentem à Deo? Vt universalis est, inquient? At in Platone nihil est nisi singulare? & solet quidem intellectus ex visis Platonis, Socratis, ac cæterorum hominum consimilibus naturis, abstrahere quendam conceptum communem, in quo omnes conveniant, & qui proinde censeri possit universalis natura, essentiáve hominis, quatenus omni homini intelligitur convenire. At universalem fuisse, antequàm Plato & cæteri essent, & intellectus abstraheret, explicari sanè non potest. Dices, numquid homine etiam non exsistente, atque idcircò ab æterno, vera propositio hæc est, homo est animal? Sed videtur planè non esse, nisi eo sensu, quod quandocumque fuerit homo, futurus sit animal. Certè enim licèt discrimen videatur inter duas illas propositiones, homo est, & homo est animal, quòd priore exsistentia disertè magis significetur, & posteriore essentia: attamen neque ab illa essentia excluditur, neque ab ista exsistentia: sed cùm dicitur, homo est, intelligitur homo animal; & cùm dicitur, homo est animal, intelligitur homo dum exsistit. Præterea autem cùm hæc propositio, homo est animal, non sit majoris necessitatis quàm ista, Plato est homo, fore igitur etiam istam sempiternæ veritatis, & singularem essentiam Platonis non fore minùs independentem à Deo, quàm universalem hominis; & alia similia, quæ prosequi piget. Et addo tamen, cùm dicitur hominem esse talis naturæ, ut esse non possit quin sit animal; non esse propterea imaginandum talem naturam esse aliquid, aut alicubi præter intellectum: sed sensum solummodo esse, ad hoc ut aliquid sit homo, debere ipsum simile esse cæteris iis rebus, quibus propter similitudinem mutuam eadem hominis denominatio tributa est: similitudinem, inquam, naturarum singularium, ex qua intellectus accepit ansam efformandi conceptum seu ideam, formámve naturæ communis, à qua diffidere non debeat quicquid homo futurum est. Hinc eadem de tuo Triangulo; illiúsve natura dico. Nam Triangulus quidem mentalis, est veluti regula qua explores an aliquid mereatur dici Triangulum: at non est propterea dicendum talem Triangulum esse reale quid, verámque naturam præter intellectum; qui solus, visis Triangulis materialibus, illam perinde ac dictum est de natura humana, formavit & communem fecit. Vnde neque est existimandum proprietates demonstratas de Triangulis materialibus, idcircò ipsis convenire,

quòd illas mutuentur ab ideali Triangulo: cùm ipsi potiùs in se habeant, & idealis non habeat, nisi quatenus intellectus ex ipsis inspectis, easdem illi tribuit, redditurus posteà inter demonstrandum. Eodem modo, quo proprietates naturæ humanæ non sunt in Platone & Socrate, quasi ipsi illas à natura universali acceperint; cùm potiùs natura universalis ideò habeat, quòd intellectus ipsi eas tribuit, postquam in Platone, Socrate, & cæteris animadvertit, redditurus illis deinceps, cùm ratiocinatione opus fuerit. Notum est enim intellectum ex visis Platone, Socrate, & aliis omnibus rationalibus, collegisse hanc universalem propositionem, omnis homo est rationalis: ac deinde cùm vult probare Platonem rationalem esse, illam pro principio in Syllogismum inducere. Et dicis tu quidem, ô Mens, *habere te Trianguli Ideam, habiturámque illam fuisse, tametsi nullam unquam in corporibus triangularem figuram vidisses: quemadmodum habes aliarum figurarum complurium, quæ tibi in sensus nunquam incurrerunt.* Verùm, si, ut supra dicebam, sic fuisses hactenus orbata omnibus sensuum functionibus, ut nunquam neque vidisses, neque tetigisses varias superficies, sive extrema corporum, putas Ideam Trianguli, alteriúsve figuræ habere, aut efformare in te potuisses? Habes jam complures in te, quæ in te illapsæ per sensus non sint? Sed nimirum facilè habes, quia ex iis, quæ illapsæ sunt, ipsas effingis, formásque varias, modis superiùs expositis. Dicendum hîc præterea foret de falsa illa Trianguli natura, quâ supponitur constare ex lineis, quæ latitudine careant, continere aream, quæ profunditate; terminari ad tria puncta, quæ omnibus partibus: attamen nimium evagaremur.

RESPONSIO.

Q*Via hîc, relatis pauculis meis verbis, addis,* me ea tantùm habere de quæstione proposita, *cogor monere te non satis ad cohærentiam eorum quæ scripsi attendisse; talem enim illam puto, ut ad cujusque rei probationem conferant omnia quæ ipsam præcedunt, & maxima pars eorum quæ sequuntur; adeò ut bona fide non possis referre quantum de aliqua quæstione habeam, nisi etiam totum id quod de reliquis scripsi recenseas. Quod verò ais,* tibi durum videri statuere aliquid immutabile & æternum, præter Deum, *meritò sic videretur, si de re exsistente quæstio esset, vel tantùm si quid ita immutabile statuerem, ut ejus immutabilitas à Deo non penderet. Sed quemadmodum Poëtæ*

fingunt

fingunt à Iove quidem fata fuisse condita, sed postquam condita fuere, ipsum se iis servandis obstrinxisse; ita ego non puto essentias rerum, mathematicásque illas veritates quæ de ipsis cognosci possunt, esse independentes à Deo; sed puto nihilominus, quia Deus sic voluit, quia sic disposuit, ipsas esse immutabiles & æternas; quod seu durum, seu molle esse velis, sufficit mihi quod sit verum. Quæ deinde contra Dialecticorum universalia habes, me non tangunt, utpote qui ipsa, non ut illi intelligam. Sed quantùm ad essentias, quæ clarè, & distinctè cognoscuntur, qualis est ea trianguli, alteriúsve cujusvis figuræ Geometricæ, facilè cogam te ut fatearis illarum Ideas quæ in nobis sunt, à singularibus non esse desumptas. hic enim illas falsas dicis, quia scilicet cum præconcepta tua de natura rerum opinione non conveniunt. Et paulò pòst ais, objectum puræ Matheseos, ut punctum, lineam, superficiem, constantiáque ex iis indivisibilia, indivisibilitérque se habentia exsistere reipsa non posse; *unde sequitur nullum triangulum, nihilque omninò ex iis quæ ad ipsius, aliarúmve figurarum Geometricarum essentias pertinere intelliguntur, unquam exstitisse, ac proinde istas essentias non esse ab ullis rebus exsistentibus desumptas.* At, inquis, sunt falsæ, *opinione tua scilicet, quia naturam rerum talem esse supponis, ut eæ non sint ipsi conformes. Sed nisi omnem Geometriam falsam quoque esse contendas, negare non potes quin de ipsis multæ veritates demonstrentur, quæ cùm eædem semper sint, meritò dicuntur immutabiles & æternæ. Quod autem fortè non sint conformes ei rerum naturæ quam tu supponis, ut nec etiam illi quam Democritus & Epicurus ex atomis effinxerunt, est tantùm ipsis denominatio extrinseca quæ nihil mutat; & nihilominus haud dubiè sunt conformes veræ illi rerum naturæ quæ à vero Deo condita est. Non quòd sint in mundo substantiæ longitudinem habentes sine latitudine, aut latitudinem sine profunditate; sed quia figuræ Geometricæ non considerantur ut substantiæ, sed ut termini sub quibus substantia continetur. Interim autem non concedo Ideas istarum figurarum nobis unquam per sensus fuisse illapsas, ut vulgò omnes sibi persuadent. Etsi enim haud dubiè dari possint in mundo, quales à Geometris considerantur, nego tamen ullas dari circa nos, nisi fortè tam minutas, ut nullo modo sensus nostros attingant: nam componuntur ut plurimùm ex lineis rectis, at nequidem unquam ulla pars lineæ, quæ revera recta esset, sensus nostros movit; quippe cùm illas quæ maximè rectæ nobis visæ sunt, pulicario perspicillo examinamus, planè irregulares, & undulatim ubique incurvas esse deprehendimus: Ac proinde cùm primùm olim in infantia figuram triangularem in charta depictam aspeximus, non potuit illa figura nos docere quo pacto verus triangulus, ut à Geometris conside-*

consideratur, esset concipiendus, quia non aliter in ea continebatur quàm velut in rudi ligno Mercurius. Sed quia jam antè in nobis erat Idea veri trianguli, & facilius à mente nostra, quàm magis composita figura picti trianguli concipi poterat, idcircò visâ istâ figurâ compositâ non illam ipsam, sed potiùs verum triangulum apprehendimus. Eodem planè modo quo dum respicimus in chartam, in qua lineolæ atramento ita ductæ sunt ut faciem hominis repræsentent, non tam excitatur in nobis Idea istarum lineolarum, quàm hominis: quod omninò non contingeret, nisi facies humana nobis aliunde nota fuisset, atque essemus magis assueti de illa, quàm de lineolis istis cogitare; quippe quas sæpe etiam cùm aliquantulum à nobis remotæ sunt, ab invicem distinguere nequimus. Ita sanè triangulum Geometricum ex eo qui in charta pictus est agnoscere non possemus, nisi aliunde mens nostra ejus ideam habuisset.

INSTANTIA.

I. *Visam haud immeritò fuisse tractationem de essentia rerum materialium admodum jejunam.*

HEIC jam agnosco, cur ægrè feras in singulas particulas Meditationum tuarum inquiri. Non sanè quòd ego censuerim inquirendum in singulas, qui quam-plurimas reliqui intactas; sed quòd hoc loco visus fuerim quasi Vestæ sacra movere. Quanquam neque quicquam reprehendi, sed dixi solùm, *Et tantum habes de essentia rerum materialium.* Verùm tu putans subnotari nihil scriptum fuisse titulo dignum, inarsisti, & *cogor*, dixisti, *monere te, &c.* Ac ego quidem, ut verum fatear, cùm Meditationis titulus spem faceret amplam de enucleanda, explicandáque rerum Materialium essentia; cognoscere avidè volui ecquid de illa scriberes; sperans fore, ut rerum principia, caussæ, vires & cætera apud Physicos disputata, & nihilominùs ignorata declararentur: cùm animadverti autem nihil aliud te, quàm quòd retuli, tradidisse; substiti sanè, neque potui non id tantisper demirari. Tu id ex ea voce, *Et tantum habes de essentia rerum materialium*, conjiciens, ac nihil scribere jejunè, frigidéque videri volens, admones, *me non satis ad cohærentiam eorum, quæ scripsisti, attendisse*; ac pergis *te talem illam putare, ut ad cujusque rei probationem conferant omnia, quæ ipsam præcedunt, & maxima pars eorum, quæ sequuntur; adeò ut bona fide non possim referre quantum de aliqua quæstione habeas, nisi etiam totum id, de quo scripsisti recenseam.* Cùm ego porrò admonitionem eâ, quâ decet mente accipiam, patere vicissim & tu, ut ego te admoneam. Primò, videri te non satis attendisse ad germanam significationem vocis

tantum

tantum, quæ neque illeic loci, neque in ea phrasi, neque in meo sensu, exclusionis fuit, sed quantitatis; adeò ut, si quid fuit à te priùs, posteriùs, alibi dictum, ea non insinuet fuisse non dictum; sed quod illeic loci de eo argumento dicendum cœpisti, fuisse eò usq; continuatum, & argumentum deinceps mutatum. Secundò, facere te lepidè nimis, cùm proposito titulo speciali, in quo specialem materiam tractas, putas absoluto tractatu, & mutato jam titulo, non posse me dicere terminari illeic prioris tituli argumentum, nisi conquiram, congeram, recenseam, quicquid alia occasione, & sub aliis titulis de eadem materia scribere potuisti. Tertiò, non optare te satis justè, ut faciam tibi locum conquerendi de tautologia, & confusione perpetua, si cùm ad cujusque rei specialis, de qua agis, probationem pertinere velis omnia præcedentia, & sequentium partem maximam, non possim me ab ulla re, seu speciali materia, expedire, & expeditum declarare, nisi recensendo in singulis omnia, & repetendo ubique tum præcedentia omnia, tum sequentium maximam partem. Quartò, tuum fuisse recensere nisi omnia, saltem præcipua capita eorum, quæ prætermissa à me caussaris; ut manifestum faceres me immeritò insinuasse, sterilissimam esse segetem, quæ circa essentiam rerum materialium demeti ex hoc agro poteſt, ex quo tamen, tanquam huic sementi specialiter destinato, præcipuus proventus exspectandus fuit; immeritò, inquam, tanquam te aliunde colligi posse uberrimam manipulorum copiam monstrante. Sed heic nimis hæreo; cùm Lectorem quemque monere sufficiat, ut postquam non modò quæ heic sub titulo proprio; sed quæcumque etiam in antecedentibus, & subsequentibus habes, expenderit; attendat quantum circa essentiam rerum materialium evaserit quàm priùs instructior. Quippe res omneis materialeis præditas esse Quantitate, & partibus; figura, atque situ partium; motu, vel quiete totius, aut partium, cæteráque hujusmodi; ne lippi quidem, ac tonsores nesciunt: Túque aliunde non ostendis eos, qui ista sciunt, nihil ignorare rerum pulcrarum, & admirabilium, quæ in rerum natura sunt; penetrasse illos profundissimè in intimos usq; naturæ recessus; hoc ipsum, quod nôrunt, ipsissimam esse cujusque rei essentiam: frustrà fatigari Philosophos alios, dum quidpiam ampliùs desiderant; non quòd difficultas inveniendi sit; sed quòd nihil sit prætereà in rerum natura: denique palmam iis deferendam, qui materialium rerum naturam, vim, seu proprietatem, & actionem omnem declarare adnixi sunt ex magnitudine, figura,

motu, situ, pauculisque aliis sive conjunctis, sive adjunctis corpusculorum, principiorúmve, ex quibus unaquæque res materialis componitur; spectantibus huc carminibus illis,

> *Concursus, motus, ordo, positura, figura*
> *Efficiunt igneis, mutatóque ordine mutant*
> *Naturam, &c.*

II. *Naturas rerum æternas, ac realeis nullas esse; & quas, ut Ideas, habemus in Mente, ab ipsa Mente ex inspectis rebus singularibus fieri.*

Quod ego dixi durum videri statuere aliquam naturam immutabilem, & æternam, præter DEVM ter maximum; Excipis tu, *seu durum esse velim, seu molle, tibi sufficere, quod sit verum, nempe quia non exsistentem, neque à Deo independentem facis.* Gratulor igitur, tibi esse palatum, cui nihil similium durum sit, cui omnia sint ut mollissima, sic facillima etiam deglutitu. Gratulor quoque eam perspicaciam, quâ naturas, hoc est res veras, agnoscere te profiteris, quę quidem exsistentes non sint, quæ nullibi neq; intra Mundum, neq; extra Mundum sint; quæ Deus non sint; quæ dependentes tamen à Deo sint. Porrò cùm nulla lex prohibeat te interrogare quomodo id capias, Age, cùm dicis *Deũ voluisse, & disposuisse, ut naturæ essent immutabiles, & æternæ;* Vel ipsæ naturæ fuerunt à se, ac improductæ; & Deus solùm ipsas voluit, ac disposuit, veluti faber vult, ac disponit in ædificium quos lapides reperit jam factos, non facit; Vel productæ fuerunt à Deo, Deúsque fuit illarum Author, qui ipsas faciendo voluit, ac disposuit. Et, si prius quidem; fuere igitur naturæ per se, ac independenter à Deo; & frustrà Deus voluit, ac disposuit, ut immutabiles, ac æternæ essent, quæ ex se ejusmodi erant. Nam & finge Deum noluisse, ac non disposuisse; an adeò minùs tales fuissent? Si posterius: Non fuere imprimis immutabiles, quæ ex non esse, ut loquuntur, transiere ad esse; seu ex possibilitate ad actum. Non fuere secundò æternæ, quia ut fierent debuerunt non esse, sícque aliquando cæperunt esse, quod rei æternæ repugnat. Tertiò, effectus igitur fuere, quoniam omnis productio, alicujus effectus est productio. Igitur etiam exstitere; quoniam omnis productio terminatur ad exsistentiam; Igitur fuere non modò immutabiles, & æternæ, quod tu asseris; verùm etiam exsistentes, quod tu negas; dum rem mihi duram sic tibi emollis, ut dicas de re non exsistente esse quæstionem. Heinc vides profectò, quàm apposite illud ex poëtis (imò & ex Stoicis) exemplum de fatis desumas. Nam cùm Iupiter fata condidit, supponitur fuisse ante fata; & decreta fecit de rebus, quæ poterant aliter esse, aut non esse: At non fuit Deus ante naturas, si illæ quidem immutabiles, ac

les, ac æternæ fuerunt; ſi aliter, quàm ſint, eſſe non potuerunt; alioquin enim talium rerum, quarum ſunt, non eſſent naturæ. Et dic, amabò; cùm deliberaret DEVS de natura Trianguli, & decerneret qualem-nam vellet eſſe Triangulum, potuit-ne fieri, ut ſtatueret aliter de Triangulo? vel potuit-ne eſſe Triangulus, qui non ex tribus lateribus, tribúſque angulis conſtaret? Cùm verò non, ut Iupiter Poëtarum fatis; ita Deus ter-maximus rebus à ſe conditis alligetur; ſed abſolutâ ſuâ potentiâ deſtruere quicquid condidit, poſſit; Quæſo te, qua ratione capias poſſe Deum ita diſpoſuiſſe de Triangulo, ut nunc, ſi abſolutè velit, ejus naturam deſtruens faciat, quod ab initio potuit, ſcilicet ut Triangulus ex tribus lateribus, tribúſque angulis non conſtet? Neque dicas, ſi Deus deſtruat, aut aliter ſtatuat, non Triangulum fore, ſed aliam figuram. Nam & cùm poſteà figura fiet ex tribus lateribus, totidémque angulis conſtans, Triangulus eſſe non deſinet; & manifeſtum evadet Naturam Trianguli talem eſſe, non quòd Deus talem voluerit, potiúſquam aliam facere, ſed quod talis ſit ex ſui neceſſitate. Quàm ſatiùs itaque videtur nullam rem veram, præter Deum ter-Max. agnoſcere, niſi ab eo reipſa creatam, reipſa exſiſtentem, reipſa ſingularem: Exiſtimare verò res nondum creatas, neque exiſtenteis, ſed duntaxat poſſibileis, nullam neque realitatem, neque veritatem habere; aut ſi quam habere cenſeantur, intelligere futuram oporteat; adeò proinde, ut revera realitatem non tam habeant (utpote quæ ipſæ non ſint, neque proinde aliquid habeant) quàm habituræ aliquando ſint (utpote quàndo fuerint.) Denique res, ſeu potiùs Ideas non alia ratione admittere, quàm ex operatione intellectus, quatenus ex pluribus rebus ſingularibus obſervatis, aut quaſi poſſibilibus habitis intellectus quaſi educit, ac format generaleis quaſdam notiones, quæ ut ex ſingularibus educuntur, ita ſingularibus tribui, ut ipſis convenientes, poſſunt. Hoc certè modo dici poterunt ipſæ res, ſeu naturæ univerſales eſſe dependentes à Deo, quatenus à Deo dependent, ſingularia, ex quibus formantur, & à quibus reipſa non differunt; cùm aliunde etiam intellectus, & ipſius conſideratio, quâ univerſales fiunt, Deum authorem habeat. Quin etiam dici eatenus poterunt immutabiles, quatenus Deus voluerit ut ſingularia eſſent conſtanter ejuſcemodi; eatenus æternæ, quatenus ſi Deus voluiſſet ab æterno uſque ſingularia producere, intellectus potuiſſet ex ipſis taleis educere notiones. Ac tu ita quidē es ratiocinatus;
Si ſint in me Ideæ figurarum, quæ aut non ſint, aut nulla ſuſpicio

esse possit, quòd per sensus illapsæ sint; possúmque varias de ipsis figuris proprietates demonstrare; sunt profectò tales naturæ immutabiles, ac æternæ, & non ex singularibus desumptæ:

Atqui sunt in me Ideæ talium figurarum, quas imaginari possem, etsi nullibi gentium extra cogitationem meam exsisterent, aut unquam exstitissent, velut Trianguli, & aliarum, quas suspicio esse non possit, quòd per sensus illapsæ sint; possúmq; tam de Triangulo, quàm de istis proprietates varias demonstrare:

Igitur sunt illarum naturæ immutabiles, ac æternæ, & non ex singularibus desumptæ.

Veruntamen non respondisti ad ea, quæ ipse regessi, quæque sequuntur ex disputatis circa facultatem, quæ est in Intellectu componendi, dividendi, detrahendi, deducendi, variè (uno verbo) versandi Ideas, quas semel desumpsit ex rebus singularibus.

III. *Falsum, ideas figurarum Geometricarum non esse haustas à sensibus: ac dari in Mundo taleis posse, quales à Geometris considerantur, h. e. indivisibileis.*

Assumpsisti solùm fore, *ut me cogeres ad fatendum Trianguli, cæterarúmque figurarum Geometricarum ideas, quæ in nobis sunt, a singularibus non esse desumptas*; Assumpsisti, inquam, sed non præstitisti: cùm mihi quidem nihil fuisset futurum jucundius, quàm aut demonstratione cogi, aut alicujus saltem verisimilitudinis vi impelli. Profectò enim dicere solùm *falsa esse, quæ propono, aut vera esse, quæ falsa dico, tanquam non convenientia opinioni, quam habeo de rerum natura, neque illi quam habent Democritus, & Epicurus,* (quibuscum mihi nihil heic commune, tibi verò circa opinionem, quã habes de corporea rerum natura, materialiúmve rerum essentia, quantum conjector, plurimùm) profectò, inquam, hoc non cogit: ut neque evertit expositionem, qua declaravi quemadmodum fieri, aut admitti propositiones valeant, quæ æternæ esse veritatis dicantur. Non cogit verò etiam, quòd admittens *non esse in Mundo substantias longitudinem habentes sine latitudine; aut latitudinem sine profunditate*; subdis *figuras Geometricas non considerari ut substantias, sed ut terminos, sub quibus substantia continetur.* Nam termini ipsi, sub quibus substantia quælibet continetur, singulares sunt; & cùm reipsa nihil aliud sint, quàm terminata ipsa singularis substantia, qua ratione quid physicum sunt; ipsemet ostendis à consideratione intellectus pendere, quod separatim spectentur; eáque ratione quid Geometricum, sive Mathematicum sint. Non cogit rursus, quòd ais *te non concedere ideas istarum figurarum per sensum illapsas*: Hæc nempe controversia est; & res neque ex tua, neque ex mea, neque ex alterius sive

con-

conceſſione, ſive non conceſſione pendet. Interim autem cùm admittis *Omnes vulgò ſibi perſuadere eſſe per ſenſum illapſas*: admittis omneis vulgò agnoſcere non eſſe ſibi ideas illarum innatas, ut tu contendis adverſus omnium agnitionem, perſuaſionémque me cogere. Quid-nam eſt porrò illud, quod ais, *Dari haud dubiè poſſe in Mundo taleis figuras, quales à Geometris conſiderantur*? Etenim dari poſſe lineam, quæ ſit Longitudo ſine latitudine, quomodo tandem concipis? Non dices, ut opinor, illam eſſe ſine ſubſtantia; ſi autem cum ſubſtantia ſit, non-ne talis ſubſtantia res phyſica eſt? nonne corporea eſt? nonne corpus longum eſt? nonne gracillimum quidem, ſed craſſitudinis tamen alicujus? nonne cum partibus non ſolùm in longum, ſed etiam in latum diſpoſitis? nonne proinde cum aliqua latitudine? nonne alia, ſive non talis, qualis à Geometris conſideratur? Dicis *nullas circa nos dari, niſi fortè tam minutas, ut nullo modo ſenſus noſtros attingant*. At non attingant; ſatis eſſet, ſi probares dari; ſi quomodo poſſunt cohærere: an ſine corpore: an cum corpore latitudinis, profunditatiſque experte? Dicis *illas componi ut plurimùm ex lineis rectis*. Quis indicavit? Quomodo ſcis? quomodo capis? quomodo eſſe, ut componantur, probas? Dicis *id ſenſum fugere*; & *affers exemplùm de recta linea materiali, quæ quamvis ſubtiliſſima, microſcopio tamen inæquabiliſſima obſervatur*. At cùm obſervatum veriſſimum ſit de lineis ſenſibilibus, quænam ſpes eſt, ut tuarum illarum lineolarum mathematicarum multitudo appareat unquam oculo? quæ ſpes, ut eſſe rectas probes? Hæc igitur etiam non cogunt.

IV. *Falſum, experiri puerum habere ſe Trianguli ideam, priuſquam triangulum, aliámve figuram, ex cujus analogia ratiocinetur, viderit.*

Pergis, *Cùm olim in infantia figuram triangularem in charta depictam aſpeximus, non potuiſſe illam figuram nos docere, quo pacto verus triangulus, ut à Geometris conſideratur, ſit concipiendus*. Verùm, quia in infantia Geometræ non fuimus, ac tales ſolùm evaſimus vel inſtitutione à Magiſtris, aut libris: vel inventione, aut ſtudio, ac labore proprio: ideò Triangulum ut conſtantem ex lineis latitudinis expertibus, accepimus ſolùm à Magiſtris, libriſve Euclideis, vel aliis; aut variè ratiocinantes tam de Triangulo, quàm de figuris cæteris, quæ vel in ſenſum incurrerunt, vel ex iis, quæ incurrerant, compoſitione, detractione, immutatione, &c. fuerunt à nobis conformatæ, ratiocinando collegimus. Nempe advertere potuimus tunc ſolùm noſtra ratiocinia exquiſitè procedere, & ad ipſam praxin quadrare, cùm lineas longitudinis, & ſuperficies craſſitudinis experteis ſuppoſuerimus; hoc eſt, conſideraverimus quidem lon-

gitudinem, sed non attenderimus ad latitudinem, quæcumque aut quantacumque possit esse adjuncta, &c. Heinc ergo non simplicis quidem Trianguli in infantia visi aspectus; sed partim visus primùm, partim alii, (adhibita simul aut institutione, aut meditatione) caussam præbuere illi Triangulo, cujus latera, seu extremas lineas adnixi sumus concipere, ut latitudinis experteis. Heic verò, aliter profectò, in chartaceo Triangulo, quàm in rudi ligno Mercurius, intelligitur contineri. Nam Mercurius sanè reipsa delineari ex ligno potest; at Triangulus ille indivisibilis non potest, nisi consideratione, & suppositione exstare. Pergis; *Quia jam in nobis erat idea veri Trianguli, & faciliùs à mente nostra, quàm magis composita figura picti Trianguli concipi poterat: idcircò visâ istâ figurâ compositâ, non illam ipsam, sed potiùs verum Triangulum apprehendimus.* Sed cùm hæc, & alia speciosè, atque Platonicè dicantur, ideòne speciosè ac verè probantur? Ostende porrò puero figuram, quam vocas compositam, Trianguli, non antè visam; is ideam quidem, seu imaginem illius in animo imprimet: &, si alium quidem vel viderit, vel possibilem intellexerit, ideam etiam generalem Trianguli formabit, ut ex uno, pluribúsve visis, intellectísve hominibus, generalem hominis ideam. At si quæras ex illo, quam aliam Ideam excitari in animo sentiat, omnia potiùs dicet, quàm ideam illius tui, scilicet constantis ex lineis latitudinis planè omnis expertibus, qualem se præhabuisse veluti reminiscatur. Dicet, inquam, nisi deinceps vel tu, vel alius, vel Euclidis lectio, vel exposita ratiocinatio cogitationem suggesserit, quæ tuo quæsito respondeat. Exemplum depictæ in charta hominis faciei ex lineolis nihil juvat. Nam illa delineatio est tantùm facta ad repræsentandum rem, quæ extra intellectum exsistit, & ex qua aliunde imago in intellectum transiit: At Triangulus est tantùm repræsentativus sui ipsius, planéque oportet, ut priùs imaginem sui in intellectum transmittat, quàm sese repræsentans imaginem sui in intellectu excitet; quemadmodum, ut excitet ideam Trianguli Geometrici, oportet, ut priùs vel docente alio, vel suggerente ratiocinio, talis Idea fuerit impressa.

V. *Animalis, aut alterius rei, qua sensu percepta non fuerit, nullam esse in mente ideam, experientiâ ipsâ convinci.*

Vno verbo, ista omnia, quæ vel à te, vel ab aliis de Ideis rerum innatis dicuntur, nihil aliud ostendunt, quàm esse in nobis facultatem cognoscendarum rerum innatam. Nam, si Ideæ quidem, quas vos fingitis, hujusmodi essent, ut conati ad illas attendere, possemus vel minimæ rei cognitionem assequi, id probabile fieret, quod de illis asseritis. Nunc verò nihil planè juvant; sed attendendæ omninò

ninò sunt res ipsæ extra intellectum; adeò ut sive ponantur Ideæ, sive tollantur, perinde sit, modò sit in nobis vis cognitrix rerum. Novi profectò (vel nosse possum) quoddam animal tibi nunquam visum. Quid prodest tibi quam dicis te habere innatam illius ideam? Intuere in illam, quantum voles; Certus sum te nunquam illius assequuturum notitiam, quousque tibi fuerit ostensum, descriptúmve ab aliquo. Vbi autem oculis tuis exhibitum fuerit, imaginem quidem illius hauries oculis; aut si describi audieris, ipsis auribus: ac tum demum esse in te illius Ideam agnosces: At præter illam excitari in tua mente quandam aliam præhabitam, quomodo senties? quomodo probabis, si fastum verborum seposueris? Non excitari porrò ullam, quæ præfuerit, veráque sit, ex eo constat, quòd viso uno solo unius generis animalium individuo, non aliam in nobis haberi, excitaríve illius ideam experimur, quàm qualis ab hujusmodi individuo deducta est: Et cùm aliud deinde, ac plura ejusdem generis individua vidimus, tunc ideam specialem variamus, & pro una duas, pluresve habemus: ac si post ipsas habitas generalem quoque habeamus, illa erit planè, quam ex singularibus eliciemus, abjicientes discrimina, & retinentes id, quod erit omnibus commune. Argumento autem quòd talis idea non sit innata, sed à nobis facta ex singularibus perspectis, illud etiam est, quòd in dies perficitur, & evadit semper tantò generalior, quantò plura cognoscimus, & discrimina plura animadversa rescindimus; cùm si innata foret, vel saltem excitata, post perspectum unum singulare individuum, perfecta prorsus exsisteret, neque novis, novísque semper excitationibus indigeret; quod tu quidem dicis de excitatione veri Trianguli ex unius chartacei, compositíque perspectione.

DVBITATIO II.

De probata Dei exsistentia, ex eo, quòd Ens summè perfectum exsistentiam sic exigat, ut Triangulus æqualitatem trium angulorum cum duobus rectis.

AGgrederis consequenter demonstrare Dei exsistentiam; vísque argumenti est in illis verbis; *Attendenti fit manifestum, non magis posse exsistentiam ab essentia Dei separari, quàm ab essentia Trianguli magnitudinem trium ejus angulorum æqualium*

lium duobus rectis: sive ab Idea montis Ideam vallis: adeò ut non magis repugnet Deum cogitari (hoc est ens summè perfectum) cui desit exsistentia (hoc est, cui desit aliqua perfectio) quàm cogitare montem, cui desit vallis. Enimvero attendendum est, videri tuam hujusmodi comparationem non satis justam. Nam ritè quidem comparas essentiam cum essentia; verùm non comparas deinde aut exsistentiam cum exsistentia, aut proprietatem cum proprietate, sed exsistentiam cum proprietate. Hinc vel dicendum fuisse videtur, non posse magis separari omnipotentiam, v. c. à Dei essentia, quàm ab essentia Trianguli illam magnitudinis angulorum æqualitatem: vel certè, non posse magis separari Dei exsistentiam ab ejus essentia, quàm ab essentia Trianguli ejus exsistentiam. Sic enim bene processisset utravis comparatio, & non modò prior fuisset concessa, verùm etiam posterior: quanquam non propterea evicisses Deum necessariò exsistere, quia neque Triangulus necessariò exsistit, tametsi illius essentia, exsistentiáque separari reipsa non valeant, quantumcumque mente separentur, sive seorsim cogitentur: ut cogitari etiam essentia, exsistentiáque divina possunt. Deinde attendendum est, te collocare exsistentiam inter divinas perfectiones, & non collocare tamen inter perfectiones Trianguli, aut montis; cùm perinde tamen, & suo cujusque modo perfectio dici valeat. Sed nimirum, neque in Deo, neque in ulla alia re exsistentia perfectio est; sed id, sine quo non sunt perfectiones. Siquidem id, quod non exsistit, neque perfectionem, neque imperfectionem habet: & quod exsistit, pluresque perfectiones habet, non habet exsistentiam ut perfectionem singularem, unámque ex eo numero; sed ut illud, quo tam ipsum quàm perfectiones exsistentes sunt, & sine quo nec ipsum habere, nec perfectiones haberi dicuntur. Hinc neque exsistentia, perfectionum instar, exsistere in re dicitur, neque, si res careat exsistentia, tam imperfecta (sive privata perfectione) dicitur quàm nulla, Quamobrem, ut enumerando perfectiones Trianguli non recenses exsistentiam, neque proinde concludis exsistere Triangulum: ita enumerando perfectiones Dei non debuisti in illis ponere exsistentiam, ut concluderes Deum exsistere, nisi principium petere velles. Dicis *in aliis omnibus rebus distingui exsistentiam ab essentia, non verò in Deo.* Sed quomodo quæso exsistentia Platonis, & essentia Platonis distinguuntur inter se, nisi cogitatione duntaxat? Fac enim Platonem non ampliùs exsistere, ubinam erit ejus essentia? Nonne porrò in Deo pari modo essentia,

tia,

tia, & exſiſtentia cogitatione diſtinguuntur? Objicis tibi ipſe, *Fortè, ut cogitando montem cum valle, aut equum alatum, non ſequitur propterea aut montem, aut talem equum exſiſtere: ita ex eo, quòd cogites Deum ut exſiſtentem, non ſequi illum exſiſtere*: ac tum latere ſophiſma arguis. Verùm non fuit difficile ſolvere ſophiſma quod ipſe finxiſti; aſſumendo præſertim id quod tam manifeſtè repugnat, Deum exſiſtentem non exſiſtere, neque perinde aſſumendo hominem, aut equum. At ſi accepiſſes ut montem cum valle, & equum cum alis, ita Deum cum ſcientia, potentia, attributiſve alis, tum difficultas proceſſiſſet, explicandúmque tibi incubuiſſet, quî fieri poſſit, ut mons declivis, aut equus alatus cogitari valeat, abſque eo quod exſiſtat: Deus ſciens, & potens cogitari abſque eo, quod exiſtat non valeat. Dicis *liberum non eſſe cogitare Deum abſque exſiſtentia, hoc eſt, ens ſummè perfectum abſque ſumma perfectione; ut liberum eſt equum cum alis, vel ſine alis imaginari.* Sed nihil addendum, niſi quòd ut liberum eſt cogitare equum non habentem alas, non cogitata exſiſtentia, quæ ſi advenerit, perfectio per te in eo fuerit; ita liberum eſt cogitare Deum habentem ſcientiam, potentiam, & perfectiones cæteras, non cogitata exſiſtentia, quam ſi habuerit, tum conſummatæ ſit perfectionis. Quare ut ex eo quòd equus cogitatus perfectionem alarum habens, non propterea colligitur habere exſiſtentiam perfectionum, per te, præcipuam; ita neque ex eo, quòd Deus cogitatur habens ſcientiam, perfectionéſque cæteras, colligitur propterea ejus exſiſtentia, ſed ea demum probanda eſt. Et quamvis dicas, *tam exſiſtentiam, quàm perfectiones cæteras in Idea entis ſummè perfecti comprehendi*, id dicis, quod probandum eſt, & concluſionem pro principio aſſumis. Nam etiam alioquin dicerem in Idea Pegaſi perfecti contineri, non tantùm perfectionem illam, quòd habeat alas; ſed etiam illam, quòd exſiſtat. Vt enim Deus cogitatur perfectus in omni genere perfectionis; ita Pegaſus cogitatur perfectus in ſuo genere; nihilque hic poſſe inſtari videtur, quod, proportione ſervata, uſurpari utrimque non valeat. Dicis, *ut cogitando Triangulum non eſt neceſſe cogitare, quod treis angulos habeat pareis duobus rectis, licèt id minus verum non ſit, ut attendenti poſteà patet; ita poſſe quidem cogitari alias Dei perfectiones, non cogitatâ exſiſtentiâ, ſed illam non eſſe propterea minus veram, cùm attenditur perfectionem eſſe.* Attamen vides quid dici poſſit: nempe ut illa proprietas attenditur poſteà eſſe in Triangulo, quia demonſtratione probatur; ita, ut exſiſtentia attendatur eſſe in Deo, demonſtratione

probandam esse: Secus profectò quidlibet in quolibet esse facile evincam. Dicis, *te attribuentem Deo omnes perfectiones, non perinde facere ac si putes omnes quadrilateras figuras circulo inscribi; quoniam ut heic falleris, quia deprehendis postea Rhombum non inscribi; non ita illic falleris, quia postea exsistentiam Deo convenire deprehendis.* Sed perinde prorsus facere videris, aut si non facis, necesse est, ut ostendas Deo non repugnare exsistentiam, quemadmodum ostenditur repugnare Rhombo circulo inscribi. Cætera prætereo, quæ vel non explicas, vel non probas, vel ex jam allatis solvuntur, ut; *Nihil posse excogitari, ad cujus essentiam exsistentia pertineat, præter solum Deum: non posse duos, aut plures ejusmodi Deos intelligi: talem Deum ab æterno exstitisse, & in æternum esse mansurum: percipere te multa alia in Deo, quibus nihil possit detrahi, nec mutari: oportere ista propius inspici, ac diligentius investigari, ut detegantur certaque habeantur, &c.*

RESPONSIO.

H*Ic non video cujus generis rerum velis esse exsistentiam, nec quare non æquè proprietas, atque omnipotentia dici possit, sumendo scilicet nomen proprietatis pro quolibet attributo, sive pro omni eo quod de re potest prædicari, ut hîc omninò sumi debet. Quin etiam exsistentia, necessaria est revera in Deo proprietas strictissimo modo sumpta, quia illi soli competit, & in eo solo essentiæ partem facit. Nec proinde exsistentia trianguli cum exsistentia Dei debet conferri, quia manifestè aliam habet relationem ad essentiam in Deo quàm in triangulo. Nec magis est petitio principii, quòd exsistentia inter ea quæ ad essentiam Dei pertinent numeretur, quàm quòd æqualitas trium angulorum cum duobus rectis inter trianguli proprietates recenseatur. Nec verum est essentiam, & exsistentiam in Deo, quemadmodum in triangulo, unam absque alia posse cogitari, quia Deus est suum esse, non autem triangulus. Nec tamen inficior quin exsistentia possibilis sit perfectio in idea trianguli, ut exsistentia necessaria est perfectio in Idea Dei; efficit enim illam præstantiorem quàm sint Ideæ illarum Chimærarum quarum exsistentia nulla esse posse supponitur. Nec proinde vel minimum ulla in re argumenti mei vires infregisti, hærésque semper delusus illo sophismate, quod ais tam facile à me solvi potuisse. Ad ea autem quæ subjungis, jam alibi satis respondi. Et planè falleris, cùm ais non demonstrari exsistentiam de Deo, ut demonstratur de triangulo, quòd ejus tres anguli sint æquales duobus rectis: utrinsque enim est par ratio, nisi quòd demonstratio probans in Deo exsistentiam sit altera multò*

multò simplicior, & clarior. Cætera denique prætereo, quia dum ais me nihil explicare, nihil ipse explicas, & nihil probas nisi tantùm te probare nihil posse.

INSTANTIA.

Non vides cujus generis rerum velim esse exsistentiam; id non miror; siquidem nolo certi ullius generis esse: Sed pervides-ne quid interim facias, cùm vis alicujus specialis esse generis? Scilicet videris imprimis concipere Rem (seu, ut vulgo dicunt, Ens, aut Aliquid) tanquam generalissimum genus, quod in duas species, sive genera subalterna distribuas, Substantiam nempe, & Proprietatem. Deinde Proprietatum genus in suas species dividens, habes exsistentiam pro una illarum, confundísque intereà Proprietatis, & attributi voces. Vt primùm autem de hac ipsa confusione aliquid dicam, quæ videtur fuisse æquivocationis caussa, Notum est *Proprietatis* vocem sonare quidpiam physicum, & ab intellectus operatione independens; vocem verò *attributi* sonare quidpiam logicum, & ab intellectu attribuente, sive prædicante dependens. Heinc autem fit, ut omnis quidem proprietas attributum fieri, sive esse possit; at non vicissim omne attributum Proprietas, ut vel ex eo patet, quòd Substantia quoque attributum sit, quæ tamen Proprietas non est, sed genus ab illa distinctum; imò & Res ipsa attributum sit, quæ est genus, substantiâ, & proprietate genaralius. Constat proinde attributum esse aliquid non modò transcendens, cujusmodi est Res, aut Ens; verùm etiam supertranscendens; quatenus de Re, aut Ente prædicatur; sed nempe transcendens, aut supertranscendens est, quatenus quidpiam logicum est, & ad intellectum pertinet, qui cogitatione sua prætergreditur vniversitatem Rerum. Quamobrem, ne æquivocatio sit, aut abstinendum tibi est à voce Attributi, aut limitando illam ad notionem proprietatis, intelligendum est attributum esse aliquid distinctum à Substantia, & minùs quàm Res, latè patens. Iam ergo cùm vis Exsistentiam esse specialem Proprietatem, sive speciale attributum, potest quidem vox proprietatis prædicari de Exsistentia, potest & ipsa Rei vox, quatenus omni generi competit, ut prædicari de specie possit: At ipsa Exsistentiæ vox neque abstractè, neque concretè prædicari poterit; neque de Proprietate universè, quoniam nulla species prædicatur de genere; Neque de Re universè,

I. Exsistentiam non esse proprietatem. neque esse ullius determinati generis rerum.

versè, quoniam quod non prædicatur de inferiori, five minùs generali, non prædicatur etiam de superiore, seu generaliore. Rursus neque de Substantia; quoniam nulla species prædicatur de genere contraposito, & de quo id genus, cujus est, non prædicatur; Denique neque de ulla alia proprietate, quoniam nulla species prædicatur de alia, quæ sub eodem genere est. Itaque ut non dicimus *Animal est homo, Corpus vivens est homo, Planta est homo, Equus est homo*; ita neque dicere poterimus, *Proprietas est exsistens, vel exsistit, Res exsistit, Substantia exsistit, Sapientia, aut alia proprietas exsistit*. Vides-ne igitur quàm-multa non exsistere consequatur, ex eo quòd vis Exsistentiam esse specialis generis rerum? Vides-ne proinde cur ego nō ad speciale aliquod rerum genus retulerim, sed habuerim potiùs ut generalissimum, sive transcendentale genus, quod omnibus generibus, speciebúsq; rerum ita competat, ut nisi de ipsis prædicari valeat, ipsæ nec res sint, nec censeri possint? Ex hoc sanè est, cur anteà objecerim sub perfectionis nomine, quod jam sub nomine proprietatis objiciendum occurrit. Cognoscere vis utrum Exsistentia haberi debeat tanquam proprietas illius rei, quæ exsistit; expende, an res ita possit aut illâ privari, aut privata intelligi, ut res adhuc quæpiam remaneat, remaneréve intelligatur. Nempe ita fieri comperies in proprietatibus omnibus, quibus aut reipsâ, aut mente sublatis, adhuc tamen substantia, cujus proprietates sunt, intelligitur, ut res quæpiam perseverare. Porrò ubi exsistentia aut adempta reipsà fuerit, aut adempta intelligetur, quæso an ea res, cujus fuit, sit perseveratura aliquid, an nihil? Vides sanè futuram nihil, quia quod non exsistit, nihil est; Nam & dum suppones perseverare per parteis, suppones quoque non esse ademptam exsistentiam per parteis: cùm ubi supposueris nullam remanere exsistentiam, tum res sit planè nulla futura. Ex hoc proinde subnotavi discrimen, quod est inter aliquam perfectionem, sive proprietatem, v. c. visum, & ipsam Exsistentiam. Nam homo quidem cui competit visus, si illo destituatur, non propterea nullus evadit, sed tantùm cæcus, hoc est imperfectus, & privatus visu; At quicquid sit illud, cui exsistentia competit, si exsistentiâ destituatur, tunc verè nullum, aut nihil esse dicitur, non imperfectum, aut exsistentia privatum; quando id quod imperfectum, aut privatum dicitur, supponitur adhuc esse aliquid, tametsi absque habita perfectione, seu proprietate.

II. *Paralogismum fuisse, ac perseverare, ob mutatam suppositionem ex statu ideali in statum realem.*

An-non proinde jure subjunxi, te, ut enumerando perfectiones, seu pro-

seu proprietates Trianguli, non recensueras exsistentiam, neque proinde concluseras exsistere Triangulum; ita enumerando perfectiones, sive proprietates DEI, non debuisse in illis ponere exsistentiam, ut concluderes Deum exsistere, nisi principium petere velles? Nempe ista fuit paralogismi radix ab ipsa usque transitione ex priore Meditationis parte, de essentia rerum materialium; ad posteriorem de Dei exsistentia. Etenim transitio hæc fuit, *Iam vero si ex eo solo, quòd alicujus rei Ideam possim ex cogitatione mea depromere, sequitur ea omnia, quæ ad illam rem pertinere clarè, & distinctè percipio, reverâ ad illam pertinere, Nunquid inde haberi etiam potest argumentum, quo Dei exsistentia probetur?* Tum ratiocinatio tua fuit, quam alicubi expressisti hac forma,

Quod clarè, & distinctè intelligimus pertinere ad alicujus rei veram, & immutabilem naturam, sive essentiam, sive formam, id potest de ea re, cum veritate affirmari:

Sed postquàm satis accuratè investigavimus quid sit Deus, clarè, & distinctè intelligimus ad ejus veram, & immutabilem naturam pertinere, ut exsistat:

Ergo tunc cum veritate possumus de Deo affirmare, quòd exsistat.

Cæterùm, cùm verba illa transitionis, *Ex eo solo, quòd alicujus rei Ideam possum ex me depromere, sequitur, &c.* ostendant tam in transitione, quàm in Propositione usurpari à te rem, ac veram, immutabilémque naturam, non quam extra intellectum, conceptúmve tuum, seu in se ipsa cognoveris, sed quam duntaxat intra intellectum, sive in Idea, cogitationis vi habueris: perspicuum est sensum tuæ Propositionis esse non posse alium, quàm si hoc modo efferatur,

Quod clarè, & distinctè intelligimus pertinere ad alicujus rei veram, & immutabilem naturam, quatenus in Idea est, id potest de ea re cum veritate affirmari, quatenus in Idea est.

Quippe, si ex eo, quòd in Idea ex cogitatione tua deprompta, & intra tuum intellectum aut nata, aut facta, & consistente, observas; ad id quod res sit, aut esse debeat in seipsa; vel in ipsamet rerum natura, extráque tuum intellectum, facere gradum volueris; paralogismus perspicuus est, ob commutatam suppositionem, seu rem in vario statu acceptam. Quo ex genere audiuntur Sophismata illa in Dialecticorum Scholis, Animal est genus hominis; homo est animal; igitur homo est genus hominis; Et, Equus prædicatur de multis, Bucephalus est Equus, Igitur Bucephalus prædicatur de multis, &c. Scilicet animal, & Equus nunc accipiuntur prout in intel-

intellectu sunt, & ab ejus operatione id, quod dicuntur esse, mutuantur; nunc prout in seipsis sunt, & ab operatione intellectus non pendent. Neque dicas tuas Ideas repræsentare res, non solùm quales in Ideis, seu intra intellectum sunt; verùm etiam quales in se, extráque ipsum intellectum. Siquidem hoc ipsum in quæstione est; & cùm nemo non possit pari jure idem dicere, vides quid ex tanta idearum discrepantia esse admittendum sequatur. Dices te rem limitare ad claram, distinctámque notitiam; sed & quæstio est, qualis-nam sit ista clara, distinctáque notitia, cui nulla planè falsitas subsit, ut agitatum superiùs est; & nemo ex iis, qui opposita sentiunt, non putat se habere tam claram, distinctámque notitiam, quàm tu; adeò ut, quo jure tu præfers tuam, illorum quivis præferat suam. Addo, dum quis in intellectu habet Ideam montis aurei, intelligi ab illo clarè, & distinctè pertinere ad montis aurei veram, immutabilémque naturam, essentiam, formam, ut ex auro constet. Neque enim minùs verum, immutabiléque est, debere montem aureum ex auro constare, quàm rationale animal esse ratione præditum. An igitur ex natura, quæ repræsentatur per Ideam, & intra intellectum est, licebit gradum facere ad naturam, quæ reipsa, & extra intellectum sit? Profectò dici hoc solum potest, *Quod clarè, & distinctè intelligimus pertinere ad montis aurei veram, immutabilémque naturam, quatenus in Idea est, id potest de monte aureo, cum veritate affirmari, quatenus in Idea est.* Neque dicas esse inter montem aureum, & animal rationale discrimen. Etenim discrimen est quidem, quòd postquam es egressus ex statu ideali, in statum realem; seu ex ergastulo intellectus, in theatrum naturæ; animal rationale passim videas; montem aureum nullibi videas. At quandiu manes in statu ideali, discrimen nullum idearum est; neque habes Criterium, quo dijudicare possis, an talis Idea sit conformis rei extra intellectum exsistenti, an non; exspectandúmque est, quousque in statu reali experientia criterium fiat. Dices Ideam montis aurei non continere veram, immutabilémque naturam; sed tantùm fictitiam, & ab intellectu compositam, quoniam non solùm

III. abstractione, sed etiam clara, & distincta operatione ita potes illam dividere, ut intelligas montem sine auro. Verum poteris pari modo dividere, & intelligere animal sine ratione; cùm ut montes sunt, qui aurei non sunt; ita animalia sint, quæ rationalia non sint.

Non alia ratione fuisse probatum Deum exsistere, quàm quid Deus exsistit.

Patet exinde quidnam sit de tua Assumptione dicendum. Nam pri-

primùm quod ais, *Postquam satis accuratè investigavimus quid sit Deus, clarè, & distinctè intelligimus, &c.* arguunt tuæ meditationes non investigasse te inspiciendo in ipsum Deum, quem ut in se est, non vidisti, sed in solam Ideam, quam te de illo intra intellectum habere censuisti. Quare & quicquid intelligis pertinere ad ejus naturam, non intelligis pertinere quatenus natura in seipsa est, sed quatenus est in tua Idea; ex quo sequitur ut non alio modo efferri potuerit assumptio, quàm isto;

Sed postquam satis accuratè investigavimus quid sit Deus, intuendo in ejus Ideam, clarè, & distinctè intelligimus ad ejus veram, & immutabilem naturam pertinere ut exsistat, quatenus in Idea est.

Et assumere fanè te naturam divinam non quatenus in seipsa, sed quatenus in Idea est, vel id arguit, quòd probaturus ejus exsistentiam, pervestigationem Ideæ, seu Ideam exploratam pro argumento habes; & cùm Idea contineat descriptionem naturæ divinæ, idcircò talem Deum describis, qualem ejus Ideam habes, ut constet quid nomine DEI velis esse intelligendum. Quippe frustrà requiritur, an res aliqua exsistat, an non, nisi qualis res concipiatur, perspicuum fiat. Cùm igitur illi; quem fingis negare DEI exsistentiam, probare contendis Deum exsistere, & qualis-nam Deus à te concipiatur ipsi describis; profectò talem ipsi describis, qualem ille concipit in tua Idea exsistere, non qualis reverà, & in se exsistit; quippe exspectat ut ipse probes talem in se exsistere, qualem in Idea exsistentem describis. Heinc si assumptionem ita urgeas, ut exsistentiam naturæ divinæ in Idea tua conceptam, accipiendam contendas pro exsistentia naturæ divinæ in se, tum ille poterit arguere manifestam esse sophisma, & te perinde continebit in assumptione exposita, ac contineret, si circa montem aureum aliud assumeres, quàm istud; *Sed postquam satis accuratè investigavimus, quid sit mons aureus, intuendo in ejus Ideam, clarè & distinctè intelligimus, ad ejus veram, & immutabilem naturam pertinere, ut ex auro constet, quatenus in Idea est.* Quare & ita exciperet, Ecquænam est, precor, hæc probandi forma? Controvertitur inter nos, An Deus exsistat; tu verò assumis pertinere ad ejus naturam, ut exsistat? Et nonne hæc ipsa est quæstio? Nonne hoc ipsum probandum est, pertinere ad ejus naturam, ut exsistat? Dices-ne fortè id remanere ex factà à te descriptione probatum? At describere qualem rem concipias, est-ne demonstrare exsistere ipsam? An id probas enume-

rando

rando omneis Dei perfectiones, æternitatem, immensitatem, summam potentiam, sapientiam, exsistentiam, &c. At quid agis aliud, quàm ponis inter perfectiones exsistentiam, ut esse exsistentiam, videlicet idem per se ipsum, probes? An ideò probas, quia non potest Ens summè perfectum sine exsistentia intelligi? At nonne hæc ipsa controversia est, an detur Ens summè perfectum, quale Dei nomine intelligitur? Nonne alia ratione probandum est, exsistere Ens summè perfectum, quàm supponendo dari Ens summè perfectum, quod omninò est petere principium? An probas, quia cæteris rebus non alia exsistentia, quàm possibilis, atque contingens convenit; ipsi autem Deo actualis, atque necessaria? At nonne hæc ipsa est quæstio, an exsistentia Deo conveniat, quæcumque tandem illa sit; cùm si quis universè neget, etjam actualem, & necessariam neget? Et sic ille quidem urgeret nihil aliud te, quàm principium petere; mihi satis est subnotasse paralogismum ex eo natum, quòd Exsistentiam inter perfectiones habueris; quòd Exsistentiam in Idea cum Exsistentia in reipsa confuderis; quòd Exsistentiam ad Exsistentiam comprobandam assumpseris. Quod superest, ea quæ deduxi in Dubitatione, ita constare (mihi quidem) videntur, ut spectata tua responsione quidpiam addere supervacuum putem; Lectoré́sque solùm admonendi sint, ut dubitationem cum responsione comparantes, judicent quid sentiendum sit de tuis illis verbis, *Nec proinde vel minimum ulla in re argumenti mei vireis infregisti, haré́sque semper delusus illo sophismate, quod ais tam facile à me solvi potuisse*, Et, *Cætera denique prætereo; quia dum ais me nihil explicare, nihil ipse explicas, & nihil probas, nisi tantùm te probare nihil posse.*

DVBITATIO III.

De certitudine, ac veritate omnis cognitionis, quatenus asseritur pendere à clara, evidentíque notitia, quòd Deus sit, & quòd sit verax.

DEclaras postremò, *omnis scientiæ certitudinem & veritatem, ab una veri Dei cognitione ita pendere, ut hac non habitâ, nulla certitudo aut scientia vera haberi possit.* Exemplum adfers: *Cum enim*, inquis, *naturam Trianguli considero, evidentissimè quidem mihi, utpote*

utpote Geometriæ principiis imbuto, apparet ejus tres angulos æquales esse duobus rectis; nec possum non credere id verum esse, quandiu ad ejus demonstrationem attendo. Sed statim atque mentis aciem ab illa deflexi, quantumvis adhuc recorder me illam clarissimè perspexisse, facilè tamen potest accidere, ut dubitem an sit vera: siquidem Deum ignorem. Possem enim mihi persuadere, me talem à natura factum esse, ut interdum in iis fallar, quæ me puto quamevidentissimè percipere: cùm præsertim meminerim, me multa pro veris & certis habuisse, quæ postmodùm aliis rationibus adductus, falsa esse judicavi. Postquàm verò percepi Deum esse: quia simul intellexi cætera omnia ab eo pendere, illúmque non esse fallacem, atque inde collegi illa omnia, quæ clare, & distinctè percipio, necessariò esse vera: etiamsi non attendam ampliùs ad rationes, propter quas istud verum esse judicavi: modò tamen recorder me clarè, & distinctè percepisse, nulla ratio contraria afferri potest, quæ me ad dubitandum impellat; sed veram, & certam de hoc habeo scientiam. Neque de hoc tantùm, sed & de reliquis omnibus, quæ memini me aliquando demonstrasse, ut de Geometricis & similibus. Ad ista porrò; vir eximie, cùm admittam te seriò loqui, nihil aliud licet dicere, nisi quòd videris ægrè à quoquam fidem impetraturus; Te, ante id tempus quo superiora de Deo es ratiocinatus, minùs fuisse certum illarum Geometricarum demonstrationum, quàm postmodum fueris. Profectò enim eæ demonstrationes ejus evidentiæ ac certitudinis videntur, ut per se assensum extorqueant, & semel perceptæ intellectum ampliùs hærere non sinant: adeò ut etiam pravo illi Genio tam facilè sis laqueum mandaturus, ac dum (tametsi Deo nondum cognito) tam animosè asseverasti non posse tibi imponi circa illam propositionem, illationémve, *ego cogito; itaque exsisto.* Quin-etiam quantumvis sit verum, uti nihil verius, Deum exsistere, esse illum omnium Authorem, non esse fallacem: quia tamen hæc esse videntur minus evidentia, quàm demonstrationes illæ Geometricæ, vel eo argumento, quòd Dei exsistentiam, rerum creationem, & alia de Deo multi controvertant, has demonstrationes nemo inficietur; ecquis est, quem persuadeas, istas ab illis evidentiam certitudinémque mutuari? Et quis capiat Diagoram, Theodorum, aut si qui similes sunt athei, certos omninò reddi non posse hujusmodi demonstrationum? Et quotusquisque credentium est, quem si rogaris, cur certus sit in Triangulo rectangulo quadratum baseos æquale esse quadratis crurum, responsurus sit, quia scio Deum esse, & Deum non posse fallere, & ipsum esse tam hujus rei, quàm aliorum omnium

nium Authorem: & non respondeat potius, quoniam illud scio, ac persuadeor indubitata demonstratione? Quantò magis id responderent Pythagoras, Plato, Archimedes, Euclides, cæteri Mathematici, quorum nemo esse videtur, qui de Deo cogitet, ut demonstrationum certissimus fiat. Quanquam, quia fortè non de aliis, sed de te ipso solo spondebis, idque aliunde pium est; non est profectò quare contendam.

RESPONSIO.

Contra ea quæ hîc habes de Diagora, Theodoro, Pythagora, aliisque, oppono Scepticos, qui de ipsis Geometricis demonstrationibus dubitabant, & affirmo ipsos id facturos non fuisse, si Deum, ut par est, cognovissent. Nec rectè probatur unam rem aliâ esse notiorem, ex eo quòd pluribus vera videatur, sed tantùm ex eo quòd illis qui utramque, ut par est, cognoscunt, appareat esse cognitu prior, evidentior & certior.

INSTANTIA.

I. *Scepticos non disputasse adversus apparentia (in quibus habuere propositiones Geometricas) sed adversus hypotheseis, & arrogantiam dogmaticorum.*

Nihil heic addendum ad ea, quæ inter dubitandum proposita sunt, nisi propter illud, quod opponis de Scepticis. Nam ut prætercam Scepticorum incertitudinem non obstitisse, quò minùs dogmatici certi, imò potiùs certissimi forent suorum dogmatum, &, quos speciatim nominavi, Geometricarum demonstrationum, quibus nihil prodest opposuisse Scepticos: Vt istud, inquam, prætercam, dico imprimis, Scepticos neque dubitasse, neque argumentatos fuisse adversus ea, quæ apparent, aut ad vitam utilia sunt; sed solùm adversus occulta, incerta, vana, & ad ostentationem comparata. Et, si aliquando visi sunt adversus apparentia, aut vitæ utilia quidpiam dicere, testatos eos fuisse se id facere, non quòd evertere ea vellent, sed quòd operæpretium foret retundere Philosophorum dogmaticorum arrogantiam, qui cùm caligarent in rebus omnium manifestissimis, se oculatissimos tamen in abstrusissimis jactitarent. Dico prætereà sic eos habuisse in censu rerum apparentium, quæcumque per Geometricas demonstrationes probarentur, ut de ipsis quidem nulli dubitârint, sed solùm demonstrandi rationem, quâ Geometræ gloriarentur, impetierint. Vt enim circa Astronomiam habuere in rebus apparentibus Eclipseis, configurationésque Planetarum varias, & dixere tamen adversus hypotheseis; non quatenus ad prænoscendum Eclipseis, cæteráq;

ráq; conferebant, sed quatenus ita ratæ habebantur, ut quas quisq; tuebatur, pro germanis, naturalibúsque haberet; cùm tamen per oppositas, & quæ non possent esse simul veræ, eadem servarentur, prænoscerentúrque apparentia: Ita in Geometria habuere omninò in rebus apparentibus & Triangulum habere treis angulos pareis duobus rectis; & Quadratum hypotenusæ esse æquale quadratis crurum, & hujusmodi cætera; quippe quæ in natura sint, ac sola vocum intelligentia, & attentione indigeant (neque enim demonstrare est aliud, quàm quid sit attendendum jubere; ut dum quis vultum conspiciens, neque nævum detegens, jubetur propius inspicere, attenderéque ad eam partem, in qua nævus est) at dubitationes moverunt circa modum demonstrandi per hypotheseis; non quatenus ad attentionem, detectionémque propositam conducebant, sed quatenus ita habebantur ratæ, atque naturales, ut res suppositæ tales planè forent, quales esse supponerentur; cujusmodi est indivisibilitas puncti, lineæ, superficiei, quam paullò antè attigimus. Heinc non videas illos insistenteis adversus Demonstrationes, aut principia plana, naturalia, non hypothetica, vel supposititia; sed solùm adversus ipsas hypotheseis, de quibus id primùm quærebant, *εἰ ἐξ ὑποθέσεώς τι ληπτέον*, *Sit-ne aliquid ex hypothesi accipiendum?* ac tum, tametsi viderentur adversus apparentia, & res demonstratas, demonstrationésve ipsas disputare, nihilominùs verba eorum fuere, se id agere, *οὐκ ἀναιρεῖν βουλομένους*, *non evertere ea volenteis: ἀλλὰ ἐπιδεικνύντας τὴν τῶν δογματικῶν οἴησιν, καὶ προπέτειαν*, *sed dogmaticorum arrogantiam, jactationémque coarguenteis*: adeò proinde, ut ne opponi quidem Pythagoræ, Platoni, aut aliis debeant, quasi dubitarent seriò de rebus, quas Dogmaticis opponebant.

Quod subdis *non rectè probari unam rem alià esse notiorem, ex eo quòd pluribus vera videatur; sed tantùm ex eo, quòd illis, qui utramque, ut par est, cognoscunt, appareat esse cognitu prior, evidentior, & certior*, Quid quæso ad quæstionem facit? Nam, ut prætereram difficultatem superesse de iis, qui utramque cognoscunt, &, ut par est, dico iterum, ut par est, cognoscunt (neque enim cuivis dicenti se, ut par est, cognoscere, illico fides adhibenda) Quónã modo exinde probas demonstrationes Geometricas mutuari evidentiam certitudinémque ex iis, quæ de Dei exsistentia, Rerum creatione, & consimilibus dicuntur, cùm ista multis inevidentia, & incerta sint, illæ sint evidentes, ac certæ, non modò pluribus, sed etiam omnibus, hoc est, tam cæteris, quàm illis, quibus res divinæ inevidentes sunt; ac incertæ?

II. *Res divinas esse magis necessarias, at non magis notas, quàm Geometricas; neque proinde harum evidentiam ab illarum evidentia pendere.*

certæ? Et quomodo non proinde est notius, quod nemo ignorat, quàm quod plæriq; ignorant? Nam & tametsi id, quod plæriq; ignorant, possit, ut fit vulgo, dici notius secundùm se, hoc tamē nihil aliud significat, quàm majorem esse in illo exsistendi necessitatem; cæterùm enim cùm res nota, habito respectu ad noscentem dicatur; patet sanè id, quod innotescit pluribus, quamvis sit minùs necessarium, dicatúrque solùm notius secundùm nos, esse nihilominùs id, quod propriè appelletur *notius*. Heinc natura ipsa divina habet quidem omnimodam exsistendi necessitatem, neque res ulla Geometrica debet cum illa circa hanc necessitatem comparari: sed quod tamen spectat ad claram, evidentémque notitiam, videntur res Geometricæ existimari posse notiores; & cùm naturalis certitudo ex evidentia pendeat, non videtur certitudo rerum Geometricarum à certitudine divinarum pendere. Finge certè virum, qui & Deum exsistere persuasus sit, & res Geometricas demonstrativè teneat; ac ipsi nihilominùs ea infœlicitas contingat, quæ memorata Diagoræ, dum ex pio evasit impius; an putas illum cum abjecta de exsistentia Dei persuasione, abjecturum quoque persuasionem demonstrationum Mathematicarum? Nisi putes; vides profectò persuasionem hanc esse ab illa independentem; Ne id memorem, quod Mirandulano placuit, non hanc ab illa ferre præsidium, sed inferre potiùs ipsi detrimentum; quippe una celebrium ejus propositionum fuit, *nihil esse magis nocivum Theologo, quàm nosse Elementa Euclidis.* Possem proinde multa urgere adversus tuum illud ratiocinium,

Tum denique potui alicujus rei certus effici, cùm potui advertere eam esse perceptam clarâ, distinctâque notitiâ, quæ Deum, qui esset, & verax esset, haberet authorem:

Atqui nunc possum advertere rem aliquam esse perceptam à me clarâ, distinctâque notitiâ, quæ Deum, qui sit, & verax sit, habeat authorem:

Igitur nunc denique possum certus effici alicujus rei.

Verùm infirmitas illius patet tum ex iis, quæ in superiorem Meditationem disputata sunt circa claram, evidentémque notitiam; tum ex iis quæ attigimus circa Meditationem tertiam, de certitudine hujus tuæ propositionis *Ego cogito*; urgeríque etiam potuit de tua conclusione, *Igitur sum*; quam totius tui quasi ædificii *fundamentum* alicubi vocas. Repeto hoc solùm; Cùm certitudo hujus tui effati, *Ego cogito, igitur exsisto*, fuerit in te parta ex clara, distinctáque notitia ante notitiam ipsius Dei, & fuerit tibi fundamentum, cui

cui superexstruxeris quicquid de Deo, claráque & distincta notitia es ratiocinatus; idcircò præter inculcata de petitione principii, circa claram, distinctámque notitiam, duo exinde sequi. Vnum est, Non effici saltem te certum hujus tui effati, *Ego cogito, igitur sum*, ex vi deducti mox ratiocinii; Quippe certitudinem hanc habuisti antequàm Deum noveris, & argumentatus fueris, exsistentem, veracem, authorem; neque dicere potes te fuisse deinceps in ea confirmatum; quoniam fundamentum est, quod præbet rei fundatæ firmitudinem; non res fundata ipsi fundamento. Alterum est, cùm propter quod unumquodque est tale, & illud magis tale sit; referre te acceptam debere cæterarum rerum certitudinem non ad Deum, ut quidpiam medium, sed ad tuum illud Effatum, ut quid primum, & tanquam fundamentum, ex cujus certitudine ipsius quoque medii certitudo dependeat.

IN MEDITATIONEM VI,

Quæ est

De Rerum Materialium exsistentia, & reali Mentis à corpore distinctione.

DVBITATIO I.

De distinctione Intellectionis, & Imaginationis.

CIrca sextam, id non moror quod initio dicis, *Res materiales ut sunt objectum puræ Matheseos posse exsistere*: cùm tamen res materiales sint objectum mixtæ, non puræ matheseos; & objectum puræ matheseos, ut punctum, linea, superficies, constantiáque ex iis indivisibilia, indivisibilitérque se habentia, exsistere reipsa non possint. In eo solùm hæreo, quòd heic iterum *imaginationem ab intellectione* distinguis. Quippe, ô Mens, hæ duæ videntur unius, ejusdémque facultatis actiones, ut supra insinuavimus; &, si quid sit discriminis, id non videtur amplius esse, quàm secundùm magis, & minus; & vide ut illa inde jam probentur. Dixisti suprà, *imaginari nihil esse aliud, quàm contemplari figuram, imaginémve rei corporeæ*: Heic verò non abnuis, *intelligere esse contemplari*

 Tri-

Trigonum, *Pentagonum*, *Chiliagonum*, *Myriagonum*, & hujusmodi cætera, quæ figuræ sunt rerum corporearum. Et discrimen quidem jam statuis, quòd *imaginatio sit cum quadam applicatione facultatis cognoscitivæ ad corpus: intellectio verò talem applicationem, seu contentionem non exigat*. Adeò ut, *cùm simpliciter, & sine labore percipis Trigonum, ut figuram constantem tribus angulis, id intelligere te* dicas. *Et cùm non sine aliqua tui contentione figuram quasi præsentem habes, inspicis, exploras, distinctéque & sigillatim agnoscis, discernísque treis angulos, id te* dicas *imaginari*. Ac proinde, *cùm percipias quidem absque labore Chiliagonum esse figuram mille angulorum: neque tamen applicando & contendendo teipsam discernere possis, & quasi præsenteis habere, sigillatimque discernere omneis illius angulos, sed te perinde confusè habeas, ac circa Myriagonum, aut quamcumque aliam hujuscemodi figurarum; idcircò censeas respectu Chiliagoni, aut Myriagoni Intellectionem esse, non Imaginationem*. Verumtamen nihil sanè obstat, quin ut ad Trigonum, sic ad Chiliagonum, quemadmodum intellectionem, ita imaginationem extendas. Nam & nonnihil contendis, ut figuram illam tam multorum angulorum aliquo modo imagineris: licèt multitudo illa angulorum tanta sit, ut ipsam distinctè capere non possis: & aliunde percipis quidem voce Chiliagoni significari figuram mille angulorum, sed hæc est tantùm vis nominis; nam non propterea in ea figura *intelligis* magis mille angulos, quàm *imaginaris*. Attendendum verò ut amittatur distinctio, & acquiratur confusio per gradus. Tetragonum enim confusiùs quàm Trigonum percipies, imaginaberísve aut intelliges; sed distinctiùs, quàm Pentagonum. Tum hoc confusiùs Tetragono, Hexagono distinctiùs, atque ita consequenter; donec non habeas quid disertè tibi proponas, &, quia jam disertè capere non possis, contendere teipsam ut plurimum negligas. Quamobrem, si velis quidem imaginationem simul & intellectionem vocare, quandiu figuram distinctè, & cum sensibili quadam contentione cognoscis; intellectionem verò solùm dum confusè solùm, & cum nullâ, aut perexiguâ contentione specularis, licebit profectò: at non erit propterea, cur plusquàm unum genus internæ cognitionis adstruas, cui accidentarium solummodo sit, ut secundùm magis, & minus distinctè vel confusè, intentè vel remissè figuram quampiam intuearis. Et certè cùm Heptagonum, Octagonum, cæteráque porrò figuras ad Chiliagonum, aut Myriagonum usque percurrere voluerimus & ad majorem, minorémque distinctionem, vel remissionem, semper continuóque attenderimus, dicere-

cere-ne poterimus, ubinam, seu in qua figura imaginatio desinat, intellectio sola remaneat? Nisi potiùs non apparebit series tenórque uniusmodi cognitionis, cujus continuò, insensibilitérque decrescat distinctio & contentio; crescat confusio & remissio. Aliàs certè considera, ut intellectionem deprimas, imaginationem extollas. Quid enim aliud, quàm illi ludibrium, isti commendationem quæris; dum illi negligentiam & confusionem tribuis, huic verò diligentiam & perspicuitatem adscribis. Asseris posteà, *vim imaginandi, prout à vi intelligendi distinguitur, ad tui essentiam non requiri*: quomodo id verò, si una eadémque vis sit, cujus functiones differant secundùm magis & minus duntaxat? Subjicis, *mentem imaginando sese convertere ad corpus, intelligendo, ad seipsam, Ideámve quam habet in se.* Quid ita verò, si non potest mens sese ad seipsam, Ideámve ullam convertere, quin simul sese convertat ad aliquid corporeum, Ideáve corporea repræsentatum? Nam Trigonum quidem, Pentagonum, Chiliagonum, Myriagonum, cæteræque figuræ, earúmve Ideæ corporeæ omninò sunt; neque potest mens ad illas, nisi ut corporeas, corporearúmve instar intelligendo attendere. Quod spectat ad Ideas rerum immaterialium creditarum, ut Dei, Angeli, animæ humanæ seu mentis; constat etiam quascumque habemus de ipsis Ideas, esse vel corporeas, vel quasi corporeas, ex forma scilicet humana, & ex rebus aliàs tenuissimis, simplicissimis, insensibilissimis, cujusmodi sunt aër, æthérve, desumptas, ut suprà quoque attigimus. Quod autem dicis conjicere te probabiliter solùm aliquod corpus exsistere; quia non potes dicere seriò, idcirco morandum non est.

RESPONSIO.

De eo quod neges res materiales, ut sunt objectum puræ Matheseos, exsistere, jam antè egi: Falsum autem est intellectionem Chiliagoni esse confusam; distinctissimè enim & clarissimè multa de eo possunt demonstrari, quod certè non fieret, si non nisi confusè, vel, ut ais, nominetenus perciperetur. Sed revera illud totum simul clarè intelligimus, etsi non possimus totum simul imaginari. Ex quo patet vires intelligendi & imaginandi, non differre tantùm secundùm magis & minùs, sed ut duos modos operandi planè diversos. Quippe in intellectione mens se solâ utitur, in imaginatione verò formam corpoream contemplatur. Ac quamvis figuræ Geometricæ sint omninò corporeæ, non tamen idcircò Ideæ illæ, per quas intelliguntur, quando sub imaginationem non cadunt, corporeæ sunt putandæ. Ac denique

denique te sola dignum est, ô caro, existimare Ideas Dei, Angeli, & mentis humanæ esse corporeas, vel quasi corporeas, ex forma scilicet humana, & ex rebus aliis tenuissimis, simplicissimis, insensibilissimis, cujusmodi sunt aër, æthérve, desumptas. *Quisquis enim Deum, aut mentem ita sibi repræsentat, rem non imaginabilem conatur imaginari, & nihil nisi corpoream Ideam effingit, cui nomen Dei, vel mentis falsò tribuit. Nam in vera mentis Idea sola cogitatio cum ejus attributis, quorum nulla corporea sunt, continetur.*

INSTANTIA.

I. *Difficultates dissimulatas. Falsum esse Chiliagonum clarè, distinctéque sine imaginatione intelligi: & Trigonum non clariùs, distinctiúsq; intelligi cum imaginatione.*

De eo, quod circa res materialeis, quatenus illas puræ Matheseos dixeras objectum, obiter attigeram, & mixtæ, non puræ matheseos esse objectum dixeram, an aliquid responderis, & non potiùs, ut canis in Ægypto, aliquid solùm attigeris, ut remissione hoc loco utens, videri posses alibi difficultatem plenè solvisse; attendentium esto judicium. Quod ad distinctionem Imaginationis, & Intellectionis spectat; nihil addendum est ad ea, quæ in Dubitatione proposita sunt, quæque solerter es prætergressus. Nam quod ais nos Chiliagonum distinctissimè intelligere, cum non possimus imaginari; & ideam illam, per quam intelligitur, cùm in imaginationem non cadat, non esse corpoream; aliis expendendum relinquo. Adnoto solùm heic quoque locum esse factum illi instantiæ, quâ occasione aliâ requirebam superiùs, Quî fieri possit, ut dicatur cujuspiam rei esse idea, & idea tamen illius imago non sit? Nam Ideam quidem imaginem esse, non cæteri modò hominum, sed tu quoque jam admisisti: Quomodo verò Idea Chiliagoni, quæ in intellectum, non in imaginationem cadit, imago Chiliagoni est? Quippe, si distinctè quidem repræsentat figuræ angulos, ut repræsentat idea Trigoni; tum ad imaginationem etiam pertinet, quod nihilominùs non concedis. Si non repræsentat; igitur imago non est; cùm de ratione imaginis sit, ut rem, qualis est, repræsentet. Ac ipse quidem non diffiteor, quin imago sit, & Chiliagonum repræsentet; sed videtur mihi & imago, & repræsentatio confusa; atque idcircò ejus perceptionem non intellectionem modò, sed imaginationem etiam dico. Et cùm non negem intellectum ex figuris aliis distinctè perceptis consequutione necessaria inferre, demonstraréque de Chiliagono aliqua; non agnosco tamen illum magis intelligere, quàm imaginari ipsam Chiliagoni figuram. Tu autem

tem vis omnia distinctissimè, & citra imaginationem percipi; cùm dicere tamen profectò non possis in quonam consistat distinctissima hæc distinctio. Nam distinctè percipere, nonne est parteis singulas sigillatim nosse, sive cognitione complecti? Nisi ergo parteis Chiliagoni singulas, sive angulos omneis sigillatim noveris, cognitionéve complexus fueris; quánam ratione te Chiliagonum percipere distinctè dicis? Insultabis me requirere perceptionem, quæ per imaginationem habetur: Ego verò non requiro an per imaginationem, an per aliam facultatem habeatur, dummodo habeatur: Requiro solùm, ut definias quid perceptionem distinctam voces, & Chiliagono applices; paratus statim manus dare, si definitio apposita, appositéque applicita fuerit. Nisi autem facies, & ex tua definitione perceptio appareat universè solùm, & ut ita loquar, conglobatè facta, non autem sigillatim, & per parteis singulas; quomodo evinces perceptionem esse distinctam; & non potiùs confusam? Heinc videtur sanè prætereundum tibi non fuisse, quod de progressu perceptionis ex Trigono usque, per Tetragonum, Pentagonum, Hexagonum, & cætera, ad Chiliagonum, aut Myriagonum usque fuerat objectum; ut explicares quandónam imaginatio cessaret, intellectio sola restaret: neque progressus esset ejusdem facultatis secundùm magis & minus, sed *essent duo modi operandi planè*, ut asseris, *diversi*; Vt explicares quomodo non foret distinctior intellectio, cum imaginatione conjuncta, quàm cùm evaderet, essétque separata. Certè cùm ad perceptionem Trigoni & Imaginatio, & Intellectio concurrant; ad perceptionem Chiliagoni sola intellectio; eccujus tandem pretii est distinctio, qua Chiliagonus percipitur, ejus respectu, qua Trigonum? Et cùm sit tanta claritas in perceptione Trigoni, tanta obscuritas in perceptione Chiliagoni; & aliunde claritas illa ab imaginatione tota sit; ista verò obscuritas intellectum solum attineat; eccujus-nam pretii non erit perceptio, quæ aut imaginatione, aut cum imaginatione fit, respectu illius, quæ solo intellectu? Dicis *te, si de Chiliagono velis cogitare, æquè bene intelligere illud esse figuram constantem mille lateribus, ac intelligis Triangulum esse figuram constantem tribus.* Sed nempe hoc nihil est aliud, quàm quid nomine Chiliagoni significetur intelligere; Nam rem quidem ipsam non alia ratione animo complecteris, quàm repræsentatione illa adeò confusa, ut secluso angulorum numero ipsa voce designato, tam Myriagoni esse, quàm Chiliagoni possit. Quare & quod ais *multa posse de ipso distinctissimè*, *& cla-*

& clarissimè demonstrari; eatenus solùm verum est, quatenus sensus est demonstrari illa posse de figura, cujus nomine intelligis distinctissimè, & clarissimè significari mille angulos; tametsi ipsammet figuram in te non intelligas, nisi confusè & obscurè. Et quod ais *te revera totum simul clarè intelligere, etsi non possis simul totum imaginari*, nihil aliud esse potest, quàm te vocem significantem figuram mille angulorum clarè intelligere; etsi ipsam figuram non intelligas clarè. Quæso te certè, quidnam hoc est, intelligere clarè totum? An-non totum est, quod partibus constat? Et potest-ne clarescere totum, cujus partes obscuræ sint? Et possunt-ne partes non esse obscuræ, quæ sigillatim non discernuntur? *Clarè totum intelligis, etsi non totum imagineris*? Ecquid superest, nisi ut dicas te clarè intelligere totam terram, totam naturam, totum mundum, nihil non denique, quod nominari valeat; tametsi id totum non imagineris? Ac fortè quidem non negabis te intelligere clarè omnia; sed si vis credamus, fac ut priùs intelligamus, quid sit *intelligere clarè*.

II. Dicis *Mentem in intellectione uti se sola; in imaginatione verò formam corpoream contemplari*. Et quia ex objectis à me sequebatur non posse igitur mentem sola intellectione, (quod est se sola) uti in cognoscendis rebus corporeis, quales sunt Trigonum, Pentagonum, & figuræ cæteræ, quandoquidem istarum rerum non possunt esse ideæ nisi coporeæ, & mens ad ipsas attendere, nisi ut ad formas corporeas non potest; Idcircò subjungis; *Ac quamvis figuræ Geometricæ sint omninò corporeæ; non tamen idcircò ideæ illæ, per quas intelliguntur, quando sub imaginationem non cadunt, corporeæ sunt putandæ*. Verùm cùm id dicas, quónam modo probas? Nullo certè: cùm nihilominùs heic Rhodus, ut ajunt, heic saltus. Sufficit te fuisse sic ratiocinatum;

Nullam intellectionem sine imagine corporea esse. Difficultatem dissimulatam. Intelligi etiam Deum, Angelum, Mentem sub aliqua specie corporea.

Si dum Mens intelligit, sese ad seipsam, aliquámve ex ideis, quæ illi ipsi insunt, convertat, & dum imaginatur, convertat se ad corpus, ideámve corpoream; possítque adeò aliquid sine imaginatione intelligere; sequitur vim imaginandi non requiri ad essentiam mentis:

Atqui dum mens intelligit, sese ad seipsam aliquámve ex ideis, quæ illi ipsi insunt, convertit; & dum imaginatur, convertit se ad corpus, ideámve corpoream, potéstque adeò aliquid sine imaginatione intelligere:

Igitur vis imaginandi non requiritur ad essentiam mentis.

Quasi verò probaveris posse mentem, aut se eo modo in seipsam con-

convertere: aut ad ideam quandam non corpoream, vel quasi corpoream attendere, ut imaginatio nulla interveniat? Vt non proinde Intellectio, & imaginatio una actio sint, cui duplex hoc nomen tribuatur? ut non clara, & distincta sit intellectio, cùm clara, & distincta est imaginatio; confusa, & obscura, cùm secùs? Vt non etiam in iis, quæ universè, abstractè, & ex consequutione quodammodò percipimus, seu (per te) intelligimus, aliqua imago, seu forma corporea, atque adeò (per te) imaginatio interveniat? Verùm res est abundè satis inculcata superiùs tam circa res corporeas, ut cùm de duplici imagine Solis; quàm circa incorporeas, ut cùm de Mentis substantia, Deique natura. Quoniam verò speciatim heic hisce verbis te gratiosum ostendis, *Ac denique te sola dignum est, ô Caro, existimare Ideas Dei, Angeli, & Mentis humanæ, esse corporeas, vel quasi corporeas, &c.* Facis sanè rem tua mente dignam, quam volatus adeò sublimis, & obtutus adeò acuti, atque constantis reputas, ut aquilæ instar non conniveat, sed pleno aspectu sustineat splendorem rerum divinarum: ut Deum contempletur, non ipsum percipiens sub forma quadam corporea, & quasi in ænigmate; sed per speciem planè incorpoream, & cujusmodi secundùm se est; paríque modo Angelum, pari modo humanam Mentem. Quod ad me spectat, ingenuè fateor me nihil aliud, quàm repere, & longè abesse ut meam mentem comparem vel cum ipsis oculis noctuæ meridiano Soli obversis. Videlicet conantem me intelligere res divinas, altissima quædam, & insuperabilis occupat caligo; & neque Deum, neque Angelum, neque Mentem, nisi sub forma quadam corporea, & infirmitati meæ accommodata intelligere potis sum. Non sanè, quòd propterea sentiam Deum esse hac forma, Angelum illa, & Mentem alia; sed cùm mihi defixerim hujusmodi res, quas vel auditu, & fide accepi, vel ratiocinio esse collegi, habere naturam, cujus percipiendæ sim penitus incapax; censeo hanc naturam nihil esse omninò, quale intellectui meo obversatur, quoties vel nominari audio, vel apud me cogito, vel enunciare cæteris volo. Sed cùm non dicam talem esse qualem cogito, vel qualem obversata meo intellectui idea ipsam repræsentat; quippe cùm sit ineffabiliter, & inexcogitabiliter purior, pulcrior, perfectior; sum tamen ea semper imbecillitate, ut cogitare non possim formâ aliâ, quàm qualis mihi per ideam hujuscemodi exhibetur. Ac fortè quidem neque tu quoque aliud experiris, quàm ego; cùm fortè & ego non minùs, quàm tu intelligam naturam divinam esse

æternam, infinitam, omnipotentem, omniſciam, &c. eadémque proportione cæteras naturas; ſed non vis ipſe perinde profiteri, non obverſari aliud tuæ menti, quàm neſcio quid corporeum, aut quaſi corporeum, cùm Deum cogitas, ſeu naturam, cui conveniat eſſe æternam, infinitam, omnipotentem, omniſciam, & alia, quæ ipſi tribuuntur. Nempe de fama actùm putares, ſi te quiſpiam eum crederet, qui *imaginari rem non imaginabilem conareris, & nullam niſi corpoream ideam effingeres, cui Nomen Dei, vel mentis tribuere falſo*
videreris. Vtcumque te habeas, tua gaude fortuna.

DVBITATIO II.

De Senſu non ſemper fallente.

Diſputas deinceps de Senſu, ac præclarè primùm enumerationem inſtituis eorũ, quæ per ſenſus innotuerant, & credita vera à te fuerant, ſolâ judice ac duce naturâ. Refers ſubinde experimenta, quæ habitam ſenſibus fidem ita labefactaverint, ut eò te adegerint, quò te receptam vidimus circa Meditationem primam. Hoc porrò loco mens mihi non eſt de veritate ſenſuum intendere litem. tametſi enim fallacia, falſitáſve ſit non in ſenſu, qui merè paſſivè ſe habet, refértque ſolùm ea quæ apparent, quæque talia ex ſuis cauſſis apparere neceſſum eſt; ſed in judicio ſive in mente, quæ circumſpectè ſatis non agit, neque advertit ea quæ procul ſunt, ex hiſce aliiſve cauſſis apparere confuſiora, minoráque ſeipſis, dum prope ſunt, & ita de cæteris: attamen ubicumq; fallacia ſit, negandum non eſt quin aliqua ſit; ſolúmque difficultas eſt, ſicne ſemper ſit, ut nunquam de rei cujuſpiam ſenſibus perceptæ veritate conſtare poſſit. Sanè verò nihil eſt neceſſe exempla obvia conquirere: dico ſolùm ad ea quæ profers, ſive potiùs objicis, conſtare omninò videri, cùm turrim & prope ſpectamus & contingimus, certos nos eſſe quòd ſit quadrata; qui remotiores habueramus anſam judicandi rotundam, vel certè dubitandi, quadratáne, an rotunda, an alterius figuræ eſſet. Sic ſenſus ille doloris, qui apparet adhuc eſſe in pede aut manu, poſtquam ea membra reſciſſa ſunt, fallere aliquando poteſt, in iis ſcilicet, quibus ſunt reſciſſa; idque ob ſpiritus ſenſorios aſſuetos in ipſa deferre, inque ipſis ſenſum exprimere: attamen qui integri ſunt, tam certi ſunt ſe in pede aut ma-

aut manu, quam compungi vident, dolorem ſentire, ut dubitare non valeant. Sic cum vigilemus ſomniemúſque per vices, donec vivimus, fallacia quidem per ſomnium eſt, quòd ea videri coram appareant, quæ coram non ſunt; attamen nec ſemper ſomniamus, nec dum reverâ vigilamus, dubitare poſſumus, vigilemus-ne an ſomniemus potiùs. Sic cùm cogitare poſſimus nos eſſe naturæ fallaciis obnoxiæ, etiam in rebus veriſſimis viſis; nihilominus cogitamus etiam nos eſſe à natura veritatis capaces: & ut aliquando fallimur, ut non detecto ſophiſmate, vel baculo media ex parte in aquam immerſo; ita aliquando intelligimus verum, ut in Geometrica demonſtratione, aut in baculo ex aqua educto, adeò ut de neutrius veritate dubitare planè poſſimus. Et ut dubitare de cæteris liceat; ſaltem de eo dubitare non licet, quòd res tales appareant; nec poteſt non eſſe veriſſimum taleis apparere. Quòd autem ratio multa diſſuadeat, ad quæ nos natura impellit, non tollit hoc ſaltem veritatem ejus, quod apparet, τȣ̃ φαινομένȣ. Tametſi nihil eſt neceſſe heic diſquirere, Ratio-ne ſenſus impulſui repugnet, eo duntaxat modo, quo dextera manus prolabentem lævam præ laſſitudine ſuſtentat, an verò quodam alio.

RESPONSIO.

H*Ic manifeſtè oſtendis te præjudiciis tantùm niti, nunquámque illa exuere, cùm velis nos in iis, in quibus falſitatem nunquam deteximus, nullam falſitatem ſuſpicari; atque ideò* cùm turrim & prope ſpectamus & contingimus, certos nos eſſe quòd ſit quadrata, ſi quadrata appareat; & cùm revera vigilamus, dubitare nos non poſſe vigilemúſne, an ſomniemus, *& talia. Nullam enim habes rationem exiſtimandi omnia, in quibus error eſſe poteſt, jam olim à te fuiſſe animadverſa; & facilè probari poſſet, te in iis interdum falli quæ certa eſſe ſic admittis. Cùm autem eò redis,* ut ſaltem dubitare non liceat, quin res tales appareant quales apparent, *ad viam redis, hócque ipſum in ſecunda Meditatione aſſerui. Sed hìc de veritate rerum extra nos poſitarum quæſtio erat, de qua nihil veri attuliſti.*

INSTANTIA.

I. *Quis à præjudiciis cavere præsertim dicendus.*

QVàm facilè concipis bilem! Quàm facilè mihi imponis! Ego id nusquam minùs speràram, miratúsque sum, postquàm dixi te præclarè instituisse enumerationem eorum, quæ per sensus innotuerant, &c. subjunxíque solùm difficultatem superesse, quam solito more exposui; miratus sum, inquam, habuisse te ansam, quamobrem ex inopinato sic insurgeres. Sed nimirùm non sufficit commendare quidpiam in te, nisi simul omnia evehantur usque in cælum; & piaculum est, si quis improbet, quod sit abs te probatum semel. Dicis *ostendi heic à me præjudiciis me tantùm niti, nunquámque illa exuere*: Et ego tamen neque heic, neque Dubitationibus totis ostendi me niti, neque non niti præjudiciis; & neque exuere illa, neque non exuere. siquidem in eo non fui, ut si quid sentirem, aut non sentirem, rationem tibi redderem. In eo solùm fui, ut quia, amico intercedente, cognoscere volueras, posset-ne quidpiam objici adversus tuas Meditationes, proponerem amicè illa, quæ objici posse visa mihi sunt. Tu verò non attendens quam personam gesserim, putas me voluisse nihil aliud, quàm placita mea placitis tuis opponere; Quasi inter argumentandum nemo unquam objiciat, nisi quod reverà, ac persuasus sentit? Si me nosses, eum esse nosses, qui circa res naturaleis non modò conatur præjudicia exuere, sed etiam sollicitè cavet, ne emergat ex uno, ut se, tuo more, in aliud conjiciat. Quippe, quantum vires ingenii patiuntur, ita expendo omnia, ut nitar deprehendere quid in tanta caligine simile esse vero videatur, aut ex multis similibus quid similius vero appareat: quando & vitæ consuetudo, & mens ad assentiendum prona, nõ videtur pati, quin saltem verisimilitudinem consectemur. At cùm de ipsa veritate nunquam pronunciem, qui ipsi eruendæ me imparem sentio; is profectò sum, qui ne ullam quidem verisimilitudinem ita ratam habeam, ut non paratissimus sim eam deserere, si occurrerit alia, quæ esse videatur majoris momenti. Ex quo fit, ut si quando roger de re quapiam sententiam ferre, aut recusem, aut tester me verisimilitudinem non egredi; aut, nisi faciam, saltem insinuem, unde, qui me nôrunt, id testatum putent. Sed hæc obiter, ut intelligas qualem apud me personam sustineam. Nunc ut eam resumam, quam voluisti me objiciendo assumere, agnosco imprimis perstare te semper in illo tuo ratiocinio;

Ille

Ille solus, qui Mentem, ut par est, abducit à sensibus; hoc est, qui omnia sensibus à se percepta reputat falsa; qui se somniare existimat, qui se à Deo decipi, & à maligno Genio deludi credit, ut subinde animadvertat se esse; & rem præcisè cogitantem esse; & se Ideam Dei habere; & Deum proinde exsistere; & ipsum, cùm author sit claræ, distinctæque notitiæ, non esse fallacem; ille inquam solus exuit præjudicia; certus fit de aliqua re; novit an sit corpus aliquod in mundo; cognoscit utrum, & quomodo aliquid sensu percipiatur:

Atqui ego solus illa præstiti (Quamvis enim jam antè dictum sit à multis ad res Metaphysicas intelligendas mentem à sensibus esse abducendam; nemo tamen adhuc, quod sciam, qua ratione id fieri possit, ostenderat; vera autem via, & meo judicio unica ad id præstandum in secunda mea Meditatione continetur, &c.)

Igitur ego solus exui præjudicia; certus de aliqua re fio; novi an sit corpus aliquod in Mundo; cognosco utrum, & quomodo aliquid sensu percipiatur.

II.

Deinde requiro, quo argumento ductus, dicas *ostendi hîc à me, præjudiciis me tantùm niti, nunquámque illa exuere.* Dicis *me manifestè id ostendere, cùm velim nos in iis, in quibus falsitatem nunquam deteximus, nullam falsitatem suspicari.* Et ubi-nam tamen hoc volo? Nonne quæstio est de notitia, quæ comparatur sensibus? Ego verò asserui-ne aut ullo modo supposui nunquam detexisse nos falsitatem in hac notitia? Et nonne verba hæc mea fuerunt? *Attamen ubicumque fallacia sit, negandum non est, quin aliqua sit; sólùmque difficultas est, sic ne semper aliqua sit, ut nunquam de rei cujuspiam sensibus perceptæ veritate constare possit?* Ecquid ergo mihi affingis? At dixi, *constare omninò videri, cùm Turrim & propè spectamus, & contingimus, certos nos esse, quòd sit quadrata, qui remotiores habueramus ansam judicandi rotundam, vel certè dubitandi, quadratá-ne, an rotunda, an alterius figuræ esset.* Dixi sanè: at proptereáne dixi nunquam detexisse nos errorem in sensu? At dixi *certos nos esse quòd quadrata sit, cùm propè spectamus, & contingimus*: Dixi profectò: Et quid prohibuit? An cùm admiserim nos interdum falli, non licuit admittere nos interdum non falli? An potiùs asserendum fuit nos semper falli? an-non id æquè vitiosum est ac asserere nunquam falli? Vrges *me nullam habere rationem existimandi omnia, in quibus error esse potest, jam olim à me fuisse animadversa, & facilè probari posse me in*

Etsi fallamur aliquando, dum Turrim eminùs spectamus tamen certemus tetem; posse tamen non falli nos, dum eam cominùs exploramus.

me in iis interdum falli, quæ certa esse sic admitto. Ego verò neque existimavi, neque dixi sive omnia, sive omni casu, fuisse à me animadversa; sed hoc suppofui, casus esse, in quibus evidentia tanta sit, ut nihil planè animadvertam, quod judicium incertum faciat. Nam cùm v. c. Turrim propè specto, ejúsque quatuor facies partim nudo oculo, partim amussi applicita, discerno circumquaque, & angulos numero, satis animadversum puto, ut quadratam esse potiusquàm rotundam persuadear. At quæ-nam, inquies, est certitudo, animadversa esse omnia, propter quæ error esse potest? Imò verò, inquam, quænam certitudo esse potest non fuisse omnia animadversa? siquidem quòd interdum fallar, quando procul sum, id sublatum est per propinquitatem? At *probari facilè potest me interdum falli, cùm ut certum admitto turrim sic spectatam, contactámque esse quadratam?* Age igitur, Tu id proba. *Fieri potest, ut somniem:* hoc nempe est unum ex tuis argumentis. Sed si somniarem, neque tu, neque mortalium ullus probare mihi posset, me falli. Aliunde verò tantâ evidentiâ compertum habeo me non dormire, ut meritò ineptus habear, si probationem aliam faciliorem requiram, & non tibi uni somniandam relinquam, si fortassis existimas te, cùm ista obtendis, dormire. *Fieri potest, ut Deus me decipiat:* hoc enim est tuum aliud argumentum. Sed præterquàm quòd Mens horret audire, Quàm ego sum certus Deum esse, tam certus sum deceptorem non esse; Quare ut non debet venire, ita ne venit quidem in mentem decipi me posse à Deo, ut de forma Turris incertus efficiar. *Fieri potest, ut deludar à maligno Genio:* hoc enim est argumentum tertium. Sed cùm mera sit hariolatio, adversus quam pugnat tanta evidentia; cùm si Dæmon deludat nos, id fit solummodò in iis, quæ ad supernaturalem animæ statum attinent; longè absum, ut ob carentem fundamento conjecturam, abjiciam notitiam adeò manifestam. Vt paucis dicam, hæc argumenta, quibus probari facilè putas falli interdum me in iis, quæ certa esse sic admitto, ejusmodi mihi videntur, ut ipsa proponere nihil aliud sit, juxta tuum illud adagium, quàm nodum quærere in scirpo. Certè, si tu ipse iis adhuc moveris, adeò ut prope turrim cùm fueris, de ejus forma incertus sis; Esto, quocumque modo volueris. Si dicas te certum quidem esse, sed nempe quia argumenta solvisti, postquam animadvertisti te esse, te rem cogitantem esse, habere te Ideam Dei, &c, Ego, qui ante illa tua argumenta proposita non dubitavi me esse, me cogitare, me habere Ideam Dei, &c, tantò mihi

mihi videor esse fœlicior, quantò, cùm uterque habeamus eandem certitudinem, ipse illam sponte, & ab initio habeo; tu verò non-nisi post labores immensos. Addideram, *saltem dubitare non licere, quin res tales appareant, quales apparent*; Et tu excepisti, *me in viam redire, quòd hoc ipsum in secunda Meditatione asserueris*. Sed mihi quidem, ut videtur, nihil opus fuit redire in viam, qui è via non exieram. Intelligo autem viam, non quam tu ex tua secunda Meditatione subindicas, sed quam jam antè triveram Dubitatione prima in Meditationem tertiam, quámque ipse veritus es subingredi, tum ob allatam illeic caussam, tum fortè etiam ne videreris imitari Scepticos, qui exuendi tamen præjudicii perfectiorem Methodum tradunt, & sequuntur. Quod subjicis *quæstionem fuisse de veritate rerum extra nos positarum, & me de illa attulisse nihil veri*: Dic tu, amabò, ecquid-nam verius de illa eadem attuleris?

DVBITATIO III.

De Capitali Demonstratione pro Mentis exsistentia separatim à corpore, Ex eo, quòd ipsa sit res cogitans, & corpus res extensa.

Accedis consequenter ad institutum, sed levi quasi velitatione. Pergis enim; *Nunc autem postquam incipio meipsum, me æquè Authorem originis meliùs nosse, non quidem omnia quæ habere videor à sensibus, puto esse temerè admittenda, sed neque etiam omnia in dubium revocanda.* Bene hoc habet, quanquam & antea idem haud dubiè putaveras. Sequitur, *Et primò quoniam scio, omnia quæ clarè & distinctè intelligo, talia à Deo fieri posse, qualia illa intelligo; satis est quòd possim unam rem absque altera clarè & distinctè intelligere, ut certus sim unam ab altera esse diversam: quia potest saltem à Deo seorsim poni, & non refert à qua potentia id fiat, ut diversa existimetur.* Ad hoc nihil aliud dicendum est, quàm probare te clarum ex obscuro: ne causser esse obscuritatem in illatione aliquam. Ac non hæreo quidem in eo, quòd probare prius oporteat exsistere Deum, & ad quæ potentia ejus se extendat, ad ostendendum facere eum posse quicquid tu potes intelligere: quæsierim solùm, nonne tu clarè, distinctéque intelligis in Triangulo proprietatem illam, quòd majora latera majoribus angulis subtendantur, separatim ab alia, quâ tres simul anguli habeantur pares duobus rectis? Et admittis-ne propte-

reà Deum ita posse illam proprietatem ab hac separare, & seorsim ponere, ut Triangulus istam & non illam habeat, vel ista quoque præthereà sit seorsim à Triangulo? Sed ne te heic remorer, quòd hæc separatio parum ad rem faciat, subjicis, *Ac proinde ex hoc ipso quòd sciam me exsistere, quódque interim nihil planè aliud ad naturam, sive essentiam meam pertinere animadvertam, præter hoc solum, quòd sim res cogitans; rectè concludo meam essentiam in hoc uno consistere, quòd sim res cogitans.* Heic remorarer, sed vel repetere sufficit quæ circa meditationem secundam dicta sunt, vel exspectandum quid inferre velis. Postremò enim, *Et quamvis*, inquis, *fortasse (vel potiùs, ut postmodùm dicam, pro certo) habeam corpus, quòd mihi valde arctè conjunctum est: quia tamen ex una parte claram, & distinctam habeo Ideam mei ipsius, quatenus sum tantùm res cogitans, non extensa: & ex alia parte distinctam Ideam corporis, quatenus est tantùm res extensa, non cogitans: certum est me à corpore meo reverâ esse distinctam, & absque illo posse exsistere.* Videlicet huc properabas? Ergo quia cardo difficultatis heic potissimùm vertitur, consistendum nonnihil est, ut pateat quî illum stabilias. Agitur heic primùm de distinctione inter te & corpus. Quod porrò corpus intelligis? Nempe hoc crassum ex membris constans, de quo sunt haud-dubiè hæc verba, *habeo mihi conjunctum:* &, *certum est me à corpore meo esse distinctam*, &c. Atqui, ô Mens, de hoc corpore non est difficultas. Esset quidem, si objicerem cum plerisque Philosophis te esse ἐντελέχειαν perfectionem, actum, formam, speciem, & ut vulgari modo loquar, modum corporis: quippe illi non magis te ab isto corpore distinctam, separabilémque agnoscunt, quàm figuram, modúmve alium: ídque seu sis anima tota, seu sis præthereà etiam νοῦς δυνάμει, νοῦς παθητικὸς, intellectus possibilis, seu passibilis, ut loquuntur. Sed agere placet tecum liberaliùs, te nimirum considerando ut νοῦν ποιητικὸν intellectum agentem, imò & χωριστὸν separabilem: tametsi alia, qua illi, ratione. Cùm illi enim istum statuerent omnibus hominibus (nisi potiùs rebus) communem, præstantémq; intellectui possibili, ut intelligat, eadem prorsus ratione ac necessitate, qua lux præstat oculo ut videat; (unde solari lumini comparare soliti erant, spectaréque proinde ipsum, ut advenientem extrinsecus) ipse te potiùs considero (nam & tu quoque id bene vis) ut intellectum quendam specialem, qui domineris in corpore. Repeto autem difficultatem non esse, sis-ne separabilis an non, ab hoc corpore; (unde & paulò antè innuebam non fuisse necessarium recur-

recurrere ad Dei potentiam, quâ illa sint separabilia, quæ separatim intelligis) sed de corpore, quod ipsamet sis: quasi possis ipsa esse tenue corpus, intra crassum istud diffusum, aut in ejus parte sedem obtinens. Cæterum nondum fecisti fidem esse te aliquid purè incorporeum. Et cùm in secunda Meditatione enunciasses te esse non ventum, non ignem, non vaporem, non halitum, admonita profectò es, id sine probatione fuisse enunciatum. Dicebas te de istis rebus illeic loci non disputare: at deinceps non disputasti, neque ulla ratione probasti non esse te corpus hujuscemodi. Spes erat, ut heic id præstares: &, si quid tamen disputas, si quid probas; disputas & probas te non esse crassum corpus hoc, de quo, ut jam dixi, non est difficultas.

RESPONSIO.

NOn hîc hæreo in iis quæ tædiosè sæpe repetiisti; me quædam non probasse, quæ tamen demonstravi: me egisse de crasso tantùm corpore, cùm tamen egi de quolibet etiam quàm maximè subtili, & talia. Quid enim istiusmodi affirmationibus nulla ratione fulcitis opponi debet aliud quàm negatio? Sed obiter tamen vellem scire quo argumento probes, me potiùs de crasso corpore, quàm de subtili egisse? Nempe quia dixi, habeo mihi conjunctum, *&* certum est me à corpore meo esse distinctam; *quæ verba non video cur non æquè subtili ac crasso corpori conveniant, nec puto præter te quemquam videre. Cæterum in* 2 *Meditatione fidem feci mentem intelligi posse ut substantiam exsistentem, etsi nihil intelligamus exsistere quod sit ventus, vel ignis, vel vapor, vel halitus, vel quodvis aliud corpus, quantumvis subtile & tenue; an verò in rei veritate ab omni corpore esset diversa, dixi me ibi non disputare: hîc autem de eo ipso disputavi, & demonstravi. Tu verò quæstionem de eo quod potest intelligi, cum quæstione de eo quod revera est confundendo, nihil horum te intellexisse testaris.*

I. *Sponte revelari dissimulatum paralogismum, de separatione rerum ex separatione conceptuum: Falsò assumi ut demonstratum, posse Deum quicquid à quoquam clarè, distinctèque intelligitur.*

INSTANTIA.

INcipiendum heic ab extremis verbis, quibus ais *testari me, nihil me horum intellexisse, confundendo quæstionem de eo, quod potest intelligi, cum quæstione de eo, quod reverâ est.* Profectò enim admiratione digna est securitas tua, cùm paralogismum propalas, quem dissimulatum exoptas; ac dicis me confundere, quæ te confudisse

perpetuò sum questus. Nam paralogismum quidem esse, *Ea quæ intelliguntur separatis conceptibus, esse propterea separata reipsâ*, plusquàm constanter objectum est; Et confudisse te, seu pro eodem habuisse ea, quæ separatim possunt intelligi, cum iis, quæ reverâ separata sunt, nihil est frequentius repetitum. Quid enim? Nonne quæstio est, *Vtrum Mens sit simul Cogitans, & Extensa?* Ipse fingo me dubitare, & animi gratiâ affirmativam partem defendo: Tu probaturus negativam, argumentaris *Rem Cogitantem posse intelligi, non cogitata extensione, veluti etiam rem Extensam non intellecta Cogitatione: Igitur & rem Cogitantem esse reverâ sine Extensione, seu Mentem, quæ est res cogitans, esse reipsâ simul extensam.* Repono ego Paralogismum esse, quod quæcumque possumus intelligere distinctis, seu separatis conceptibus, non sint propterea distincta, seu separata, (aut, si mavis, separabilia) reipsâ; & exemplum affero de duabus Trianguli proprietatibus, quæ separatim intellectæ, non sunt tamen seu à se mutuò, seu à Triangulo reipsa separabiles. Tu instas, ac vis esse idem posse intelligi, & reverâ esse; Ego persto esse diversa: Tu confundis, ego distinguo: Et ecce tamen tua verba sunt, *me nihil intelligere, quia quæstionem de eo, quod potest intelligi, cum quæstione de eo, quod reverâ est, confundam.* Quæso uter nostrum id faciat? Sed nimirùm existimasti hoc supercilio prætergrediendum, ut facto quasi fuco difficultas lateret, quam non es ausus attingere. Sic elabendum esse putasti, cùm, ut priora verba resumam, dixisti solùm *te non hærere in iis quæ tædiosè sæpe repetii, Te quædam non probasse, quæ tamen demonstraveris.* Nempe quasi te istud præloquuto, nemo fuerit requisiturus, ubi-nam, aut quo argumento demonstraveris non modò *existere Deum*; sed etiam, (quod planè ante istum locum neque petieram, neque repetieram) *ad quæ potentia Dei se extendat, ut ostenderes facere Deum posse quicquid tu posses intelligere.* Et agnosco quidem id esse tædiosum; sed tibi nempe, cui aliquid semel dixisse est demonstrasse; qui contradictionis impatiens, non debere neminem putas tibi aliquid afferenti illicò acquiescere; & quidlibet, quomodocumque probaveris, pro demonstrato habere. Nihil heic opus repetere imbecillitatem rationum, quibus tam securè existimas te, Deum existere, demonstrasse; Observo solùm te initio hujus sextæ Meditationis occasionem captasse commiscendi illa verba, *Non enim dubium est, quin Deus sit capax ea omnia efficiendi, quæ ego percipiendi sum capax: nihilque unquam ab illo fieri non posse judicavi, nisi propter hoc, quod illud à me distinctè*

distinctè percipi repugnaret. Quorsum id verò? Nempe ut posteà subaudiretur, quasi demonstratum & non amplius demonstrandum Principium, cùm hoc articulo diceres, *Scio omnia, quæ clarè, & distinctè intelligo, talia à Deo fieri posse, qualia illa intelligo.* Et quæso tamen quomodo demonstrasti: Neque enim aut ea de re aliquid anteà dixeras, aut illeic loci quid ampliùs habes? An-non id Effatum usurpas ut principium, quo rerum materialium exsistentiam possibilem probes; ad hoc enim facit caussalis particula *enim*; non verò deducis tanquam conclusionem factæ à te demonstrationis? Ecquid ergo tædiosum est, quod objicitur probari debuisse ad quæ potentia DEI se extendat; & demonstrari facere eum posse quicquid distinctè percipitur à te? An fortè dices ipsum Effatum posteriore sui parte demonstrare priorem? Si dicas; tametsi utraque pars mera sit enunciatio, conficiatur ergo ratiocinium hac forma;

Si ego judicem aliquid fieri à Deo non posse, propterea quòd illud à me distinctè percipi repugnet; Deus est capax efficiendi ea omnia, quæ ego sic percipiendi sum capax:

Atqui ego judico aliquid fieri à Deo non posse, propterea quod illud à me distinctè percipi repugnat:

Igitur Deus est capax efficiendi ea omnia, quæ ego sic percipiendi sum capax.

Quæso, an tuum judicium, tuáque perceptio sit regula eorum, quæ Deus potest, aut non potest; atque idcircò haberi debeat pro inconcusso principio, quod usurpandum illi sit, qui volet demonstrare Deum aliquid posse, vel non posse? An dices debere unumquemque, tui instar, suam perceptionem consulere, propriúmque judicium audire? Si facias, Ergo ad regulam remittes plusquam Lesbiam, & declarabis rationes tuas tibi ipsi quidem; at non cæteris demonstrationes esse. Et certè quæ heic disseruntur de divina potentia, cùm naturæ excedunt lumen, longè aberis, ut admittas, illam perceptionem, illúdque judicium, quod se habere testabuntur Philosophi Ethnici, naturæ ducti lumine, & demonstrationis percipiendæ capaces. Verùm hac de re posteriùs nonnulla.

II. Verè objectum fuisse Demonstrationis verba intelligi de corpore crasso, & ex membris constante; non de tenui, aut quolibet.

Ecce enim tu heic præsertim hæres circa id quod dixi te hoc loco de distinctione Mentis, & corporis agentem intelligere crassum hoc, sive ex membris constans corpus. Quæris quippe, *Quo argumento probem egisse te potiùs de crasso, quàm de subtili corpore?* Quanquam quærere nihil est necesse, cùm argumentum perspicuum sint ipsissima

ma illa tua verba, quibus ſub nomine tuæ Mentis, ſive animæ ita loqueris: *Et quamvis fortaſſe (vel potiùs, ut poſtmodùm dicam pro certo) habeam corpus, quod mihi valde arctè conjunctum eſt; quia tamen ex una parte*, &c. ac ſtatim, *certum eſt me à corpore meo reverâ eſſe diſtinctam, & abſque illo poſſe exſiſtere. At*, inquis, *hæc verba non video, cur non æquè ſubtili, ac craſſo corpori conveniant, nec puto præter te quemquam videre.* Mirum dictu eſt, quàm te cautè geras, cùm neque ais, neque negas te de craſſo heic agere; dicíſque ſolùm neque te, neque alium quenquam præter me videre, cur de craſſo potiùs, quàm ſubtili loquaris. Ac de te quidem non contendo, qui licèt millies agnoſceres, ne ſemel tamen fatereris. Verùm, quod ſpectat ad cæteros, neminem jubeo attendere, qui idem, quod ego, non videat. Et certè, cùm ſit difficultas, utrum Mens, ſive anima exſiſtere poſſit ſine corpore, atque adeò moriente corpore perſeveret immortalis; ecquis pervideat aliud corpus heic intelligi, quàm craſſum hoc, & ex membris conſtans? Nempe cùm etiam multi Patrum exiſtimârint animam ſeu mentem eſſe tenue corpus; adhuc tamen requiſierunt, an ſupereſſet immortalis cùm ſepararetur à corpore, craſſo nempe hoc, ſeu membris conſtante; idq; quoniam ſive corporea, ſive incorporea ſecundùm ſe ſit, quæſtio eſt, num ſic diſtinguatur à craſſo hoc corpore, ut ipſo ſoluto, inexſoluta permaneat. Quin-etiam agnoſco doctum illum virum, qui locum ante me expendit, idem pervidiſſe, cùm ſic eſt effatus; *Hactenus de reali Mentis noſtræ à corpore diſtinctione. Cùm verò V. C. demonſtrandam ſuſceperit animorum immortalitatem, meritò quæri poſſit, an ex ea ſeparatione evidenter ſequatur. In vulgaris enim Philoſophiæ principiis id minimè ſequitur; cùm vulgò velint Brutorum animas ab illorum corporibus eſſe diſtinctas, quæ tamen cum illis intereant.* Sanè heic & hominis corpus & Brutorum corpora cum eo comparata, intelliguntur potiùs craſſa hæc, & ex membris conſtantia, quàm ulla ſubtilia. Tu etiam cùm ſic reſpondiſti; *Veruntamen non inficior arctam illam Mentis cum corpore conjunctionem, quam ſenſibus aſſiduè experimur, in cauſſa eſſe, cur realem ejus ab ipſo diſtinctionem non ſine attenta meditatione advertamus.* Tu, inquam, nonne corpus hoc craſſum; in quo nimirum ſenſus ſunt, potiuſquam ſubtile, es interpretatus? Sed ad locum ipſum ut redeam, Prætereo primùm te in illo intelligere idem corpus, de quo paullò ante dixeras, *Non etiam ſine ratione corpus illud, quod ſpeciali quodam jure meum appellabam, magis ad me pertinere arbitrabar*, &c. Id porrò fuit, non ſubtile, de quo nulla mentio, ſed craſſum, & ex membris conſtans,

in quo nempe ſenſus, dolor, fames,&c. *Adnoto ſolùm illa verba, Fortaſſe (vel potiùs, ut poſtmodùm dicam, pro certo) habeam corpus, quod mihi valde arctè conjunctum* eſt, &c. clarum facere de quonam loquaris. Nam ſi es loquutus de ſubtili, potiùs quàm de craſſo, vel ſaltem æquè de utroque, Oſtende vel unicum locum, in quo deinceps dixeris *te pro certo habere corpus tibi valde arctè conjunctum*, quod de ſubtili vel potiùs, vel æquè intelligatur; ut ego varia proferam in quibus vel ſolùm vel potiùs de craſſo? Scilicet dicis poſtmodùm, *Nihil autem eſt, quod me iſta natura magis expreſſe doceat, quàm quòd habeam corpus, cui malè eſt, cùm dolorem ſentio; quod cibo, vel potu indiget, cùm famem, aut ſitim patior*, ac ſtatim, *me non tantùm adeſſe meo corpori, ut nauta adeſt navigio, ſed illi arctiſſimè eſſe conjunctum, & quaſi permixtum, adeò ut unum quid cum illo componam; alioquin enim cùm corpus læditur, ego qui nihil aliud ſum, quàm res cogitans, non ſentirem idcircò dolorem*, &c. Et paullò poſt, *Certum eſt meum corpus, ſive potiùs me totum, quatenus ex corpore, & mente ſum compoſitus, variis commodis, & incommodis à circumjacentibus corporibus affici poſſe*. Et rurſus, *In hac enim complexione multa continentur, quæ ad mentem ſolam pertinent, ut quòd percipiam id, quod factum eſt, infectum eſſe non poſſe; & reliqua omnia, quæ lumine naturali ſunt nota; multa etiam, quæ ad ſolum corpus ſpectant, ut quod deorſum cadat, & ſimilia*. Cùm illo igitur loco receperis *dicturum te poſtmodùm habere te pro certo corpus tibi valde arctè conjunctum*; & corpus, quod te *poſtmodùm pro certo habere dixiſti*, non aliud ſit, quàm *craſſum hoc, & ex membris conſtans*, ut ex verbis recitatis manifeſtè intelligitur; An-non meritò dixi te, ſi quicquam probares, aut concluderes, probare, & concludere de craſſo hoc, & ex membris conſtante?

III. *Etſi ex ſecunda Meditatione colligatur mentem* concipi *ut ſubſtantiam, ſeu rem exſiſtentem per ſe; non colligi tamen* eſſe *ipſam propterea ſubſtantiam, ſive rem per ſe exſiſtentem.*

Sed eſto; non intellexeris ſolum, aut præcipuè craſſum hoc, & ex membris conſtans; qualénam ergo intellexiſti aut ſolum, aut præcipuè, aut niſi præcipuè, ſaltem ex æquo, cùm dixiſti te, ſive Mentem tuam *habere pro certo, corpus valde arctè conjunctum*, & à quo probes, atque concludas *mentem ita eſſe diſtinctam, ut abſque illo poſſit exſiſtere?* Neceſſe eſt ſanè id dicas aut aërem, aut ventum, aut ſpiritum, aut halitum, aut vaporem, aut ignem, aut aliud hujuſcemodi. Sunt igitur Mens, & tenue hoc corpus quidpiam valde arctè connexum, & à craſſo hoc, membriſque conſtante corpore diſtinctum. Ergo id connexum hujuſmodi eſt, quale objeci poſſe Mentem, ſive animam concipi, adeò proinde ut poſſit corpus, ſubſtantia, Res cogitans dici. Quare & quæſtio ſupereſt, an Mens ſit ip-

ſit ipſum tenue corpus, quod cogitandi capax ſit; an verò quidpiam diſtinctum ſit, ſeparabiléque ab illo. Defendente te hoc poſterius; objeci non feciſſe te quam fueras pollicitus fidem. Reſpondes jam te in ſecunda Meditatione fidem feciſſe, *Mentem intelligi poſſe ut ſubſtantiam exſiſtentem, etſi nihil intelligamus exſiſtere, quod ſit ventus, vel ignis, vel vapor, vel halitus, vel quodvis aliud corpus, quantumvis ſubtile, & tenue.* Sed imprimis falſum eſt te hujus rei fidem feciſſe; Nam ne propoſitum quidem fuit, *eſſe te ſubſtantiam exſiſtentem*; ſed ſolùm eſſe rem cogitantem præciſè; quod etiam ſuo loco admonui, & hoc ipſo repeti fuiſſe à te ſimpliciter, & ſine probatione enunciatum. Et conceſſi quidem poſſe Mentem intelligi, ſeu conſiderari, ut rem cogitantem præcisè; ſed ab initio uſque conceſſum non fuit, non eſſe te propterea tenuem aliquem aërem iſtis membris infuſum; non ventum, non ignem, non vaporem, &c. Quippe cùm aliud ſit ſpectari præciſè ut tale, & eſſe duntaxat id, quod per præciſionem intelligitur. Poteſt enim homo, ex. gr. ſpectari præciſè *ut rationalis*; at quia in illo ſtatu præciſionis per intellectum factæ intelligitur ſolùm *ut rationalis*, vitioſa erit conſequutio; ſi inferatur *non eſſe illum animal*; quemadmodum ſi eodem ſpectato præciſè *ut eſt animal*, inferatur *non eſſe rationalem*. Deinde eſſe poterunt, qui tibi concedant Mentem eſſe rem cogitantem & non propterea tamen concedant eſſe ſubſtantiam ſeu cogitantem, ſeu exſiſtentem; Quippe tueri poterunt talem rem eſſe Facultatem, quæ ſpectari poſſit preciſè ut facultas; & ut cogitans eſt; non cogitatâ ſubſtantiâ, neque conditione ſubſtantiæ, cui ineſt. Sed ut concedatur & eſſe ſubſtantiam, & intelligi ut ſubſtantiam, eámque exſiſtentem, &, ut hoc adjiciam, per ſe exſiſtentem: hæc eſt tamen præciſio, ſive hic præciſionis ſtatus, in quo alius animæ gradus non intelligitur, quàm ſubſtantiæ. Quare, *ut homine ſpectato, tanquam animali*, ſeu ſentiente corpore, præciſio, ſive ſtatus eſt, in quo non attenditur *neque rationalis*, *neque irrationalis gradus*; ita Mente ſpectata *ut ſubſtantiâ*, *ſeu exſiſtente per ſe re*, præciſio, ſive ſtatus eſt, in quo *neque corporeus*, *neque incorporeus attenditur gradus*. Ac proinde, cùm ais *Mentem intelligi poſſe ut ſubſtantiam, etſi intelligamus nihil exſiſtere, quod ſit corpus*, concedi profectò id poteſt; ſed debes tu quoque concedere, *poſſe Mentem intelligi, ut ſubſtantiam. etſi nihil intelligamus exſiſtere, quod ſit incorporeum.* Par enim eſt ratio; Nam alioquin (ut conſtat) non eſſet præciſio, ſed conſideratio generis cum alterutra differentia, ſcilicet con-

contra ſuppoſitionem. Et tu ſanè agnoſcis præcidiſſe te ab utroque gradu, hoc eſt non modò corporeo, ſed etiam incorporeo, his verbis, *An verò in rei veritate ab omni corpore eſſet diverſa, dixi me ibi non diſputare.* Itaque ex tota ſecunda Meditatione nihil aliud habetur, quàm Mentem, ſive animam intelligi poſſe præciſè ut ſubſtantiam, ſeu rem exſiſtentem per ſe: Hócque fuit, quaſi principium, quod deinceps quaſi *dormire* permiſſum, dum ad alia excurreres, in ſexta demum Meditatione *excitaveris*, Pergis ſcilicet, *Hîc autem de eo ipſo diſputavi, & demonſtravi.*

Cæterùm quænam tua fuerit diſputatio, ac demonſtratio, ex tuo contextu intelligi licet. Cùm enim ab initio uſque ſextæ hujus Meditationis viſus fueris diſputationem hac de re inſtituere, ob poſitum illud, quod paullò antè recitatum eſt, de potentia Dei principium, ac deinceps ea, quæ de Imaginatione, ac ſenſu ſunt commemorata interpoſueris; tum denique demonſtrationem texere hoc loco voluiſti. Quomodo verò? Certè eâ formâ, quæ perturbatiſſima videatur. Ita enim exorſus es, *Quoniam ſcio omnia, quæ clarè, & diſtinctè intelligo, talia à Deo fieri poſſe, qualia illa intelligo;* Quæ cauſſalis fuit propoſitio, & quaſi antecedens, ex quo deduxiſti iſtud conſequens, *Satis eſt, quòd poſſim unam rem abſque altera clarè, & diſtinctè intelligere, ut certus ſim unam ab altera eſſe diverſam;* cùm videretur potiùs inferendum, *Satis eſſe quòd poſſes intelligere duas quaſdam res eſſe diverſas,* (quod quidem fieret intelligendo clarè & diſtinctè unam, abſque altera) *ut certus eſſes poſſe Deum illas diverſas facere.* Sequitur, *Quia poteſt ſaltem à Deo ſeorſim poni, & non refert à qua potentia id fiat, ut diverſa exiſtimetur.* Quæ propoſitio rurſus eſt cauſſalis, & vel cum priore præmittenda fuit, vel prior illa fuit poſtponenda ſimul cum hac, ne conſequens inter duas cauſſaleis veluti ſtrangularetur; aut ſaltem duplex antecedens, duplex conſequens diſtinguendum fuit, ut intelligi poſſet illa dici à te diverſa, quæ ſeorſim poni ſeu divinâ, ſeu quavis aliâ potentiâ poſſunt. Infers conſequenter hoc modo, *Ac proinde ex hoc ipſo, quòd ſciam me exſiſtere, quódque interim nihil planè aliud ad naturam, ſive eſſentiam meam pertinere animadvertam, præter hoc ſolùm, quòd ſim res cogitans, rectè concludo meam eſſentiam in hoc uno conſiſtere, quòd ſim res cogitans.* At cùm Enthymema integrum heic ſtatuas, quonam modo ipſum ex iis, quæ præcedunt, deducis? Sed nempe voluiſti id intendere ex ſecunda Meditatione, ut efficeretur quaſi membrum generalis Propoſitionis in demonſtrativo tuo Syllogiſmo; cùm tamen trans-

IV. *Demonſtratio perturbatè propoſita reducitur in ſyllogiſticam formam.*

ferri in Assumptionem debuerit, ut ipsa duas parteis habente, alterã de Mente, alteram de corpore, efficeretur probatio prioris. Pergis, *Et quamvis fortasse (vel potius, ut post-modùm dicam, pro certo) habeam corpus, quod mihi valde arctè conjunctum est;* Hic autẽ est veluti apparatus ad Assumptionem, quæ hisce verbis continetur, *Quia tamen ex una parte claram, & distinctam habeo Ideam meiipsius, quatenus sum tantùm res cogitans, non extensa; & ex alia parte distinctam Ideam corporis, quatenus est tantùm res extensa, non cogitans;* Tum verò demùm sequitur Conclusio his verbis comprehensa, *Certum est me à corpore meo reverâ esse distinctam & absque illo posse exsistere.* Atque ista quidem est tua demonstratio, cujus quod sit robur, ut meliùs innotescat, videtur posse Syllogismus in hunc modum constitui;

Vt certus sim ex duabus rebus unam esse ab altera diversam, satis est, ut possim unam absque altera clarè & distinctè intelligere; Quoniam scio omnia, quæ clarè & distinctè intelligo talia à Deo fieri posse, qualia illa intelligo; & potest una illarum rerum saltem à Deo seorsim poni, neque refert à qua potentia id fiat, ut diversa existimetur;

Atqui quamvis fortasse (vel potiùs, ut postmodùm dicam, pro certo) habeã corpus, quod mihi valde arctè conjunctum est, nihilominùs ex una parte, claram, & distinctam habeo Ideam mei ipsius, quatenus sum tantùm res cogitans, non extensa (quia ex hoc ipso, quòd sciam me exsistere, quódq; interim nihil planè aliud ad naturam, sive essentiam meam pertinere animadvertam, præter hoc solum, quòd sim res cogitans, rectè concludo meã essentiam in hoc uno consistere, quòd sim res cogitans) & ex alia parte habeo distinctam Ideã corporis, quatenus est tantùm res extensa, nõ cogitans:

Igitur certum est me à corpore meo revera esse distinctum, & absque illo posse exsistere.

V. *Vitiosus demonstrandi modus, ex eo, quòd quis dicit se inseipso experiri. Paralogismum heic repeti, qui fuit inculcatus in Meditatione* II, *de separabilitate rerum ex separabilitate conceptuum.*

Si aliquid ad formam desit, si eadem verba in propositione, in assumptione, in conclusione non reperiuntur, non alium, quàm teipsum accusa. Ad Materiam ipsam quod spectat, Repetendum imprimis est, cùm hanc, quam vocas Demonstrationem penes te ipsum peragas; cùm de te duntaxat loquaris; cùm ipse de te tibi ipsi spondeas, invidendum quidem non esse, si cùm testeris omnia tibi adeò clarè, & distinctè intelligi, testeris etiam omnia tibi adeò clarè, atque distinctè demonstrari. Enimverò cùm ita sit; non est tamen cur stomacheris, nisi cæteri hominum eadem sibi ipsis demonstrata putent, cùm tu eos nempe non alloquaris, ut ipsos erudias,

dias, sed recites solùm quid tibi contingat, dum tacitus ratiocinaris. Certè cùm res aliis demonstrandæ sunt, alia methodo videtur agendum. Nam, quòd te in exemplum proponas, ut alii imitentur te, hoc est illis ostendere quæ principia te ad persuasionem coëgerint; non quæ cogere alios possint; ac exigere, ut si aliqua non videantur satis roboris habere ex se, ex tuæ persuasionis exemplo accipiant, fiátque ex tua authoritate præjudicium. Legitima Methodus est, quæ ad hominem instituitur, quæque principia, cujusmodi sunt poponere simpliciter, & ut se habent, non erubescit. Quippe ut veritas seipsâ amabilis est, neque fucum quærit; ita Demonstratio, qua agnoscitur, quò simplicior est, denudatiórque ambagibus, eò magis est præferenda. Deinde, quia non contentus fecisse te tibi tua methodo fidem, contendis eandem fidem debere cæteris mortalibus fieri, qui eodem tecum ratiocinio usi fuèrint; idcircò repetendum quidem foret debuisse te ergo ratiocinari solidiùs, & usurpare principia, qualia ad germanam Demonstrationem exiguntur; verùm repetenda non sunt, quæ huc usque allata sunt, ut qua principiorum imbecillitate tua ratiocinia niterentur, pateret. Heinc est cur non videatur jam immorandum circa ea omnia, quæ proposita abs te Demonstratio complectitur; sufficiátque attingere, quod ex Meditatione secunda remissum in hunc locum fuit. Nempè & illeic notavimus abduci te hoc ratiocinio;

Illa sunt reipsâ distincta, quæ ego distinctis conceptibus considero:
Atqui substantiam cogitantem, & substantiam corpoream distinctis conceptibus considero:
Igitur substantia cogitans, & substantia corporea sunt inter se reipsâ distinctæ.

Quæ ratiocinatio ab ea, quæ est hujus loci nō differt. Nam licèt in hujus Propositione *Diversitatis* voce utaris, in Conclusione *distinctionis*, excipies tamen velle te idem utraque voce significare; Et tametsi propositioni hanc probationem adhibeas, *Quoniam scio omnia, quæ clarè, & distinctè intelligo, talia à Deo fieri posse, qualia illa intelligo*, &c. id videtur nihilominùs pro instituto supervacaneum. Etenim, aut potentia Dei, ad quam confugis, est absoluta, seu qua Deus operatur aliquid supra naturæ ordinem, cujusmodi sunt, quæ solemus appellare miracula; aut ordinaria, seu qua Deus juxta naturæ ordinem agit, cooperando, & concurrendo, tanquam caussa universalis cum quibuslibet singularibus. Et si ad absolutam quidem; præter institutum id facis, qui demonstrationem, hoc est rationem na-

turalem pollicitus, ad ſupernaturale argumentum recurris, & non Philoſophum, ſed Theologum agis. Neque eſt cur præoccupes, *Nihil referre, à qua potentia res una ſeorſim ab alia ponatur, ut diverſa exiſtimetur:* Nam non refert quidem à qua potentia id fiat, ut diverſa exiſtimetur; ſed refert ſanè à qua fiat, ut demonſtretur. Quippe ſi fiat à ſupernaturali, cadet quidem in exiſtimationem, ſeu fidem ſupernaturalem; at non cadet tamen in demonſtrationem, ſeu perſuaſionem naturalem. Sin confugis ad ordinariam, rem inſtituto inutilem facis: quoniam potentia Dei ordinaria nihil inſolitum molitur, & res omneis, quales in ſe ſunt, ſi ſeparatæ, ſeparatas; ſi ſeparabiles, ſeparabileis; ſi inſeparabiles, inſeparabileis ſinit: neque poteſt magis in argumentum ſeparabilitatis, aut inſeparabilitatis aſſumi, quàm poteſt aſſumi ipſamet naturalis potentia, ſecundùm quam una res ab alia ſeparabilis, aut inſeparabilis eſt. Ex quo fit, ut cùm ad effectum naturalis ſeparationis duæ cauſſæ concurrant, nempe ordinaria, ac generalis Dei, & naturalis, ac particularis rei; & aliunde illa huic commenſuretur, determinetúrque, & innoteſcat per ipſam; fit inquam, ut ſi naturalis cognoſcatur; fruſtrà recurratur ad ordinariam, quæ nihil amplius contineat, &, ſi quid manifeſtetur, per illam ſolam manifeſtetur. Si ignoretur; fruſtra adhuc ad ordinariam recurratur, quæ ignoretur ipſa quoque, & dici qualis ſit, aut ad quid ſe extendat, non poſſit.

VI. *Ex reſponſis ad alios colligi, quid ad objectum de duabus Trianguli proprietatibus, quæ concipi quidem, ſed exſiſtere tamen ſeparatim non poſſint, reſponderi potuerit.*

Veruntamen, ut concedatur licuiſſe tibi demonſtraturo, utramlibet Deí potentiam pro argumento uſurpare; Age, cùm Theologi admittant eſſe aliqua inter ſe diſtincta, quæ ſeparari tamen, ac ſeorſim poni neutrâ potentiâ valeant, quod-nam tu adhibes Criterium, ut quæ ſeparabilia ſunt, ab inſeparabilibus diſcernas? *Ut certus ſim,* inquis, *unam rem eſſe ab altera diverſam, ſatis eſt, quòd poſſim unam abſque altera, claré, & diſtinctè intelligere.* Hac de cauſſa ego oppoſueram *duas Trianguli proprietates*, quarum una poſſit ſine alia clarè, & diſtinctè intelligi, cùm ſic diverſa tamen non ſit, ut juxta tuam interpretationem *poni ſeorſim* ab illa poſſit. Tu ad hoc nihil reſpondiſti. Et venerat quidem in Mentem exemplum illud *de Iuſtitia, & Miſericordia in Deo*, quod obſervavi deinceps fuiſſe à Theologo docto objectum; ſed conſultò tamen abſtinendum duxeram ab exemplo Theologico; ne, quia, tametſi Theologicè agens videri volebas Philoſophicè agere, conqueri poſſes te extra fineis Philoſophicos traduci; ac idem egi, quod deinceps quoque egiſſe alium deprehendi, dum uſurpavit *duas proprietates Trianguli inſcripti ſemicirculo*,

culo, nempe *esse Rectangulum, & habere basin, cujus quadratum sit crurum quadratis æquale*. Cùm tu verò ad utrumque aliquid responderis, & videatur posse responsio ad meum exemplum accommodari, Age, quid dixisti ad Primum? Nempe agnovisti imprimis *Distinctionem duplicem; unam formalem, seu modalem, quam censuisti esse inter entia incompleta, in quibus sufficit, ut unum ab alio distinctè & seorsim concipiatur per abstractionem intellectus rem inadæquatè concipientis: alteram realem, quam censuisti esse inter entia completa, quæ ita distinctè, & seorsim concipiuntur, ut unumquodque tanquam Ens per se, & ab omni alio diversum intelligatur*. Deinde afferendo exemplum subjunxisti; *Ita inter figuram, & motum ejusdem corporis distinctio est formalis, possúmque optimè motum intelligere absque figura, & figuram absque motu, & utrumque abstrahendo à corpore: sed non possum tamen completè intelligere motum absque re, in qua sit motus, nec figuram etiam absque re, in qua sit figura; nec denique fingere motum esse in re, in qua figura esse non possit, vel figuram in re motus incapace*. Tertiò exemplum objectionis ita proinde es interpretatus, *Nec eodem modo Iustitiam absque justo, vel misericordiam absque misericorde intelligo; nec fingere licet illum eundem, qui est justus, non esse misericordem*. Denique dixisti idem non esse de Mente, & corpore, verùm de hoc posteà. Quid ad Secundum? Nempe verba tua sunt, Primò, *Quamvis fortè Triangulus sumi possit in concreto pro substantia figuram habente triangularem: Certè Proprietas habendi quadratum basis æquale quadratis laterum, non est substantia, nec proinde unumquodque ex his duobus potest intelligi, ut res completa, & nec potest quidem res vocari, eo sensu, quo dixi satis esse, quòd possim unam rem (nempe rem completam) absque altera intelligere*, &c. Secundò, *Quamvis clarè & distinctè possimus intelligere Triangulum in semicirculo esse rectangulum, absque eo, quòd advertamus ejus basis quadratum æquale esse quadratis laterum; non tamen ita possumus clarè intelligere Triangulum, in quo basis quadratum sit æquale quadratis laterum; quin simul advertamus esse rectangulum*. Tertiò, *Quamvis conceptus Trianguli semicirculo inscripti talis haberi possit, ut in eo æqualitas inter quadratum basis, & quadrata laterum non contineatur; non potest tamen haberi talis, ut nulla proportio inter basis quadratum, & quadrata laterum ad hunc Triangulum pertinere intelligatur; ac proinde quandiu ignoratur qualis sit ista proportio, nulla de eo potest negari, nisi quam clare intelligamus ad ipsum non pertinere; quod de proportione æqualitatis nunquam potest intelligi*. Agnosco ex his quid potueris ad meum Exemplum respondere; Nempe, *illas duas proprietates non esse*

duas res, sive substantias, sive duo entia completa, cujusmodi tu in Propositione intellexisti; quare & posse quidem unam sine altera optimè, seu clarè distinctéque intelligi; sed non tamen completè absque corpore, in quo Triangulum sit; Et cùm sit proinde inter illas formalis solùm distinctio, mirum non esse, si neutra sine altera, Trianguloque ipso, aut triangulari corpore exsistere possit.

VII. *Quæstionem malè institutam. Non quæri an duæ completæ substantiæ sint separabiles; sed an duo quædam separatim intellecta sint duæ completæ substantiæ?*

Sed Imprimis, videtur res esse consideratu digna, prodi à teipso adeò manifestè tuæ propositionis, atque adeò totius tuæ demonstrationis fallaciam. Etenim cùm quæstio non sit de duabus rebus separatis, quas & duas esse, & diversas esse manifestum est; Nonne difficultas est de Re, quam tu non unam, sed duas dicas, nempe quæ licèt adeò arctè jungantur, ut una appareant, distinctionem tamen inter se tuentur, ob quam separabiles sunt; alii verò dicant non duas, sed unam, quæ tametsi concipiatur duobus diversis conceptibus, unitatem tamen tuetur, ob quam illa, quæ objiciuntur hujusmodi conceptibus, remanent inseparabilia? Quæstio certè est de natura Mentis, an nimirùm corporea sit; Et cùm difficultas non sit, an sit crassum hoc, sive ex membris constans corpus; ambigitur tamen, sit-ne corpus tenue, quod tu etiam non diffiteris, ut ex jam dictis colligitur, esse illi valde arctè conjunctum. Cùm tu autem velis rem cogitantem, quam Mentem vocas, & rem extensam, quam corpus dicis, tametsi ita connectantur, ut una res esse appareant, esse nihilominùs duas res, quæ distinctionem retineant, & separari valeant: alii volunt (aut potiùs, ut rationum tuarum vim probent, animi solùm gratiâ defendunt) Mentem esse unam rem, quæ extensa sit, & cogitans sit; & quamvis nunc ut cogitans, nunc ut extensa concipiatur, atque idcircò videatur duæ res, nihilominùs una sit, & illud quod cogitat, separabile non sit ab eo, quod est extensum. Atque hæc quidem est hypothesis: Iam tu de Thesi ita profaris, *Satis est, quòd possum unam rem absque altera clarè, & distinctè intelligere, ut certus sim unam ab altera esse diversam.* Quid-nam verò interim agis? scilicet pro principio assumis id-ipsum, quod tibi controvertitur, nempe duas res esse, quas non duas, sed unam esse à cæteris controvertitur. Ac si intelligeres quidem duas res eo modo, quo Theologi accipiunt, cùm de distinctionibus agunt; dici sanè posses contineri intra quæstionem, seu, ut vulgò ajunt, manere in terminis; at tu nomine unius, & alterius, sive duarum rerum, intelligis duas substantias, nullo autem modo duas proprietates, duas facultates, &c. ut ad Doctores respon-

respondisti; Quare & omninò præterlaberis quod probandum est, proponens duas res, seu substantias, illis, qui duas negant, & esse unicam defendunt. Quid quòd, cùm difficultas sit, an inter illa, quæ tu duo, illi unum dicunt, sit formalis, an realis distinctio, & tu contendas esse realem, ipsammet realem pro medio, sive argumento usurpas; dum non distinctionis voce uteris, sed diversitatis, quam illicò interpretaris esse idem non cum distinctione in genere, sed cum distinctione reali speciatim, secundùm quam una res potest separatim ab alia poni? Taceo nemini unquam dubium fuisse de duabus substantiis, seu rebus tuo sensu completis, distinguerentur-ne realiter, & separari, exsistereque seorsim ab invicem possent; sed vel de duabus substantiis incompletis, una ut actu, alia ut potentia, qualeis materiam, & formam dicunt; vel de substantia, & accidente, ut substantia corporea, & Quantitas sunt; vel de duobus accidentibus, ut sunt quantitas, & repletio loci. Quare & nihil est, quod agis, cùm ex tua intellectione probas duas substantias sive res completas, esse duas substantias, sive res diversas, realitérve distinctas, & capaces, quarum una ponatur seorsim ab alia. Videlicet hoc apud omneis in confesso est, & à nemine tibi controvertitur, neque opus est ut molimine tanto ad potentiam Dei confugias. Quæstio est, an cùm duo sunt (non dicito res; dicito entia incompleta; dicito, ut volueris) an, inquam, cùm duo quædam sunt, quorum unum clarè, & distinctè sine altero intelligitur, ut tu non negas posse unam proprietatem Trianguli sine alia intelligi; distinguatur propterea reipsâ unum ab altero, & seorsim poni ab illo possit. Et tu nihilominùs vis esse solummodo quæstionem de clara, & distincta notitia in duabus completis substantiis; Quasi res eò non tendat, ut explicetur, an extensum esse, & cogitare sint duæ proprietates ejusdem substantiæ, an constituant duas distinctas substantias; & non probandum tibi incumbat, non utrum completæ substantiæ sint diversæ, distinctæve realiter; sed utrum illa, quorum unum sine altero clarè, distinctéque intelligitur, sint duæ completæ substantiæ?

VIII. *Frustra recurri ad distinctionem adæquata, & inadæquata cognitionis: cùm nulla adæquata sit, aut cognosci adæquata possit.*

Deinde, obiter-ne dicam videri frustrà torqueri te, tum ut discrimen statuas inter ea quæ realiter, & formaliter distinguuntur; tum ut tuearis notionem, quam pro distinctione utraque proponis. Etenim, cùm uno hoc verbo negotium tibi confectum sit, *Solæ res; seu substantiæ completæ, quarum unam, sine altera clarè, & distinctè intelligo, distinguuntur realiter*; non est, cur abs te ampliùs exspectetur.

Et ecce

Et ecce tamen ad non parvas videris redactus angustias, dum inter cætera coactus explicare adæquatam, inadæquatámque cognitionem, variè te versas, & sic concludis; *Itaque ubi dixi non sufficere, quòd una res absque alia intelligatur per abstractionem intellectus rem inadæquatè concipientis; non putavi inde posse inferri ad distinctionem realem requiri cognitionem adæquatam; sed tantùm cognitionem, quam per abstractionem intellectus non redderemus inadæquatam. Longè enim aliud est cognitionem aliquam esse planè adæquatam, ut à nobis per abstractionem intellectus inadæquatam non reddi percipiamus.* Si putâras porrò ad distinctionem realem non sufficere, *ut una res intelligatur absque alia per abstractionem intellectus rem inadæquatè concipientis*, ecquid fuerat rei, cur non putares posse inferri, *Exigi igitur, ut una res absque alia intelligatur per abstractionem intellectus rem adæquatè concipientis?* Annon legitima consequutio? Et cùm concipere adæquatè sit habere cognitionem adæquatam; cur non putasti exigi cognitionem adæquatam? *Putavi*, inquis, *sufficere cognitionem, quam per abstractionem intellectus non reddamus inadæquatam.* Sed quid est hoc, *reddere nos cognitionem inadæquatam per abstractionem intellectus?* Quid inadæquatam cognitionem vocas? An-non illam, quæ non adæquatur rei cognitæ, seu qua non totum, quicquid est in re, sed partem solùm cognoscimus? Cognitionem certè adæquatam definis, *in qua continentur omnes omninò proprietates, quæ sunt in re cognita, qualem Deus solus novit se habere.* Igitur, cùm verum sit nullam esse rem, cujus plusquam partem eorum quæ in ipsa sunt, cognoscamus; nulla nostra cognitio non inadæquata est. Igitur nulla adæquata est; aut (quia tu non vis hoc disertè fateri) quam scire possimus esse adæquatam, nisi à Deo reveletur, qui potest plura posuisse in re, quàm à nobis cognoscatur? Igitur nullam cognitionem quæ sit adæquata; aut quam dicere possimus esse adæquatam, inadæquatam reddimus per abstractionem intellectus. Quid ergo *nos per abstractionem reddere inadæquatam* vocas? Certè omnis nostra cognitio est abstractio quædam, quatenus ex iis omnibus quæ Deus in re posuit, quæque cognoscibilia sunt, aliqua solùm cognoscimus, sicque quasi abstrahimus, ut cætera incognita maneant: vel quatenus ex iis, quæ habitu cognoscimus, unum quid actu consideramus, sicque velut abstrahimus, ut cætera exclusa à consideratione censeantur. Itaque, si nulla nostra cognitio sine abstractione est; si nulla absque exclusione plurium, quæ in re cognita, cognoscibilia sunt; si nulla proinde non inadæquata per abstractionem fit; quid ut specialem casum

ſum proponis, *reddere nos cognitionem inadæquatam per abſtractionem intellectus? Longè aliud eſt*, inquis, *cognitionem eſſe plane adæquatam, & aliud eſſe aliquouſque adæquatam.* Verùm nulla cognitio adæquata eſt, ſi adæquata planè non eſt; &, ſi aliquouſque ſolùm adæquata dicitur, inadæquata reipſâ eſt. Nam &, ſi quæratur utrum Pygmæus ſit adæquatus Giganti, Dices tu non eſſe quidem planè adæquatum, ſed aliquouſque tamen eſſe adæquatum, quoniam altitudine ſua ad dimidium cruris Gigantis aſſurgit. Veruntamen eo ipſo, quo nonniſi partis altitudini adæquatur, inadæquatus reipſâ eſt. Quare & nihil prodeſt ſic diſtinguere, ut cognitionem ex adæquata fieri inadæquatam dicas. Sic neque prodeſt adjicere, *debere eò uſque eſſe adæquatam, ut à nobis per abſtractionem intellectus inadæquatam non reddi percipiamus.* Siquidem nulla prorſus eſt, quam non percipiamus inadæquatam reddi; cùm ſive complectatur omnia, quę de re cognoſcimus, inadæquata reddatur; quatenus ab ea excluduntur cætera omnia, quæ ignoramus, neque niſi Deo revelante percipere poſſumus, quæ ſint, aut non ſint: ſive complectatur ſolùm partem eorum, quæ habitu cognoſcimus, inadæquata reddatur, quatenus ab ea excluduntur alia, quæ minimè conſideramus. Dico ergo jam; Si ſint duo aliqua Entia, (non auſim per te dicere duas res) quæ inſeparata videamus, & quæſtio ſit an illa ſint à ſe mutuò ſeparabilia, diſtinguantúrve realiter, & tu affirmes, ego negem; quomodo mihi fidem facies? An dicere poteris nihil Deum poſuiſſe in utroque Ente, quod non clarè & diſtinctè percipias? non poteris certè, niſi ſimul dicas Deum tibi id revelaſſe. An te habere cognitionem utriuſque ita adæquatam, ut non reddi inadæquatam percipias per abſtractionem intellectus? Non ſanè, ob ea, quæ dicta jam ſunt. Quomodo ergo dicere poteris non eſſe aliquid in utroque, quod ſit veluti nexus individuus, ob quem ſint à ſe invicem inſeparabilia, neque realiter diſtinguantur? Quouſque certè noveris omnia, quæ in utroque ſunt, ita ut nihil prorſus te lateat; poterit ſemper eſſe ſuſpicio nihil repugnare quin ſit aliquid, unde ſeparabilitas, realiſque diſtinctio tollatur.

IX. *Quæſtionem eſſe de ſpeciali cogitatione, & extenſione; ac probatum adhuc non eſſe, repugnare rei extenſæ, corporeæve, ut cogitet.*

Nunc, cùm dicendum pluribus de Aſſumptione videretur, videtur res planè confecta ex iis, quæ diſputata ſunt in Meditationem præſertim ſecundam: reſtat jam pauca applicemus. Itaque cùm quæſtio ſit de Re cogitante, & de Re extenſa, an ſint nempe duæ completæ diverſæque ſubſtantiæ; an potiùs una ſubſtantia cum duabus diverſis proprietatibus; ſuppono difficultatem non eſſe de re

cogitante, neque de re extensa universè; siquidem Deus, & Angelus sunt res cogitantes, ferrum, & lapis, res extensæ; & non controvertitur tamen heic an Deus quoque, & Angelus dici possint res extensæ; neque an ferrum, & lapis res cogitantes. Est itaque speciatim difficultas de Mente humana, & consequenter de speciali cogitatione, & de speciali extensione, quæ vel illius propria sit, vel propria esse existimetur. Ipsemet certè rem definiisti, cùm exemplum afferens distinctionis formalis, censuisti motum, & figuram accipi debere non universè, & quasi posset intelligi motus globi ex una parte, & figura cubi ex alia; sed specialiter, & respectu *ejusdem corporis*, v. c. globi, in quo sit specialis motus, ut puta volutatio, & specialis figura, ut puta rotunditas. Quare & bene intelligitur non debere heic accipi cogitationem, extensionémque universè, & quasi posset intelligi cogitatio Mentis ex una parte, & extensio corporis crassioris, seu ex membris constantis ex alia; sed specialiter, & respectu ejusdem substantiæ, v. c. Mentis, in qua, ut dictum est, sit specialis cogitatio, ut puta humana; & sit (vel esse defendatur) specialis extensio, ut puta corporis tenuioris. Heinc quia, cùm in propositione dixeris, *certum te esse omnia, quæ clarè, & distinctè intelligis, talia à Deo fieri posse, qualia illa intelligis* (& quamvis res non sit concedenda, ut demonstrationis principium, ut ex antedictis intelligitur, suo tamen modo admitti valeat) assumis deinde *te clarè, & distinctè intelligere Mentem, ut rem cogitantem, non extensam; & corpus, ut rem extensam, non cogitantem*; hoc ipsum est, quod tibi negatur, & quod demonstrare est operæpretium; quatenus est quæstio de cogitatione, & extensione speciali, seu quæ accipiatur respectu ejusdem tenuis corporis. Ac dices quidem cogitationem, extensionémque specialem sub generali contineri; & te, cùm intelligis universè Nullam rem cogitantem esse extensam, nullam extensam cogitantem, excludere specialem extensionem à mente cogitante, & specialem cogitationem à tenui corpore extenso: Verùm cùm id tibi negetur de specie, vides profectò quanto jure negetur tibi de genere. Quomodo enim tibi concedatur nullam rem cogitantem esse extensam, ab eo, qui defendit Mentem cogitantem esse extensam? aut nullum corpus extensum esse cogitans, ab eo, qui defendet tenue corpus extensum esse cogitans? Nō est profectò in te, ut probes nullam rem extensam esse cogitantem, nisi inductione omnium corporum; at cùm ille tibi inducenti de cæteris concesserit, ubi connumerare voles illud tenue quoque, quod defendet,

sendet Mentem; nonne pernegabit, & dicet te probare idem per idem? Quomodo ergo fidem facies nullam rem extensam cogitantem esse? An dicendo repugnare ut corpus, sive res extensa cogitationem eliciat? sed perinde est, & hoc ipsum est, quod ab ipso usque initio probandum esse objicitur (repugnare nempe naturæ corporeæ, sive extensæ, ut cogitet) neque in te, ut probares, fuit. An dices probatum manere ex eo, quòd clarè & distinctè intelligis cogitationem, non cogitata extensione; & vice versa extensionem non cogitata cogitatione? At pari modo dicis te optimè, sive clarè, & distinctè motum absque figura, & figuram absque motu intelligere; cùm tamen accipiendo motum, & figuram respectu ejusdem corporis, non possis completè, hoc est clarè & distinctè intelligere mobile sine figura, aut figuratum sine motu.

X.

Licet esse extensio sine cogitatione, & cogitatio sine extensione possit; nondum tamen esse probatum, non posse simul utrumque esse in eodem tenui corpore, quale esse possit anima, idq; etiam ex retortis exemplis.

Hoc ipsum est, inquies, quod dicere volui; Nam exemplo allato, & justitiæ, ac misericordiæ Dei applicito, subjunxi hæc verba, *Atqui completè intelligo quid sit corpus, putando tantùm illud esse extensum, figuratum, mobile, &c. & vice versa intelligo Mentem esse rem completam, quæ dubitat, quæ intelligit, quæ vult, &c. quamvis negem in ea quicquam ex iis, quæ in corporis Idea continentur; quod omninò fieri non posset, nisi inter mentem, & corpus esset distinctio realis.* Veruntamen quæso ex te, quo de corpore loqueris, cùm te id completè intelligere dicis? Si intelligas aliud, quàm hoc tenue, de quo controvertitur, sit-ne simul extensum, & cogitans; præter quæstionem versaris. Siquidem quamvis concedatur notionem corporis generalem esse, ut sit extensum, figuratum, mobile, non autem cogitans; nihilominus illa notio est solùm abstractio continens id, quod est commune omnibus corporibus; sed non obstat tamen, quin ut specialium corporum completæ notiones habeantur, tam debeant illud, quàm specialia discrimina includere. Sic nimirùm corpus universè quidem intelligitur solùm extensum, figuratum, mobile, &c. non item verò animatum, aut sentiens: At hoc non obstat, quin, ut intelligamus speciale id corpus, quod dicitur animal, debeamus prætereà intelligere animatum, & sentiens. Quo eodem modo dicam, posse te quidem intelligere corpus universè ut solùm extensum, figuratum, &c. non item ut cogitans; at hoc non obstare, quin, ubi agetur de corpore tenui, ac mentis proprio, id cogitans quoque intelligi debeat. Heinc, si de hoc ipsomet loquaris, ut de ipso solo controversia est; vides quemadmodum negetur id com-

pletè intelligi, dum intelligis solùm, ut extensum, figuratum, mobile,&c. Quia cùm completè,seu adæquatè aliquid intelligere sit, quicquid est in re intellecta, intelligere; diceris eo ipso incompletè, seu inadæquatè intelligere tale corpus, quatenus non intelliges eam, quæ est in ipso, cogitationem. Idem proportione dicendum de Mente, quam dicis te, ut rem completam intelligere; quoniam inadæquatam, & incompletam intellectionem tuam id arguit, quòd omnia, quæ in ipsa sunt, non intelligas; cùm præter id, quod dubitat, intelligit, vult, &c. censeri possit esse extensa. Vt simul proinde tuum exemplum urgeam, Tametsi non possit esse motus, (corporeus nempe) sine figura,& possit nihilominùs figura esse sine motu;Quatenus tamen accipiuntur motus,& figura in corpore eodem,dum reipsâ movetur,ut in globo,dnm volvitur,inseparabiles planè sunt,seu nō potest esse talis volutio sine tali rotunditate; neq; talis rotunditas sine tali volntione;quia dum seorsim intelliguntur,incompletè intelliguntur;&dum intelliguntur completè,hoc est cum ipso globo,tunc non intelligitur rotunditas sine corpore,in quo sit volutio;neque volutio sine eodem corpore,in quo sit rotnnditas. Quo eodem modo neque justitia, neque misericordia divina esse poterunt altera sine altera; quia si seorsim conciperentur, incompletè conciperentur; & dum completè concipiuntur, cum uno eodémque Deo concipiuntur; neque similiter duæ illæ proprietates Trianguli; quòd dum seorsim intelliguntur, incompletè intelligantur; & dum completè intelliguntur, non intelligantur nisi cum eodem Triangulo, corporéve triangulari. Pari jam modo, Tametsi non possit esse cogitatio(intellige humana)sine extensione, & possit nihilominùs extensio esse sine cogitatione: Quatenus tamen accipiuntur in eadem Mente reipsâ exsistente, inseparabiles planè sunt, hoc est, non potest esse talis cogitatio sine tali extensione; neque talis extensio sine tali cogitatione; quia dum seorsim intelliguntur, incompletè intelliguntur; & dum intelliguntur completè, hoc est cum ipsa Mente, tunc non intelligitur cogitatio sine substantia, in qua sit extensio, neque extensio sine eadem substantia, in qua sit cogitatio. Applicationem appositam, atque legitimam heic vides, tu secus applicas? Sed videlicet ab abstractis argumentaris ad concreta; perindéque facis, ac si motum, & figuram non respectu ejusdem globi acciperes, sed respectu globi, & spiculi simul; in quorum uno intelligeres rotunditatem, & volutionem; in alio longitudinem, & directam trajectionem; sicque infer-

inferres globum, & spiculum realiter distingui; Quod profectò est exire à suppositione motus, & figuræ in eodem corpore assumptorum.

Ex his jam licet intelligi, quàm exquisitè disputaveris, demonstraverisque in Meditatione sexta, *an Mens in rei veritate diversa sit ab omni corpore:* Nam id sequi ex eo quod fidem feceris in secunda, *intelligi posse ut substantiam exsistentem, etsi nihil intelligeres exsistere, quod esset tenue, vel subtile corpus*; patet ex jam dictis quàm verum non sit. Heinc non repeto; ubi tibi concessum fuerit posse mentem præcisè intelligi ut substantiam exsistentem; ac etiam ut substantiam vel rem cogitantem præcisè; non propterea tamen concedi Mentem nihil esse aliud, quàm id, quod præcisè intelligitur: repeto solùm universè vitiosam esse consequutionem, si quis à statu ideali argumentetur ad realem; & ab eo, quod mente præscinditur, ad id, quod est reipsà connexum. Nimirùm inde colligitur, Te ex illo tuo principio non magis disputare, ac demonstrare posse Mentem esse incorpoream, sive inextensam, atq; adeò posse exsistere sine corpore, quàm alius sit disputaturus, demonstraturúsq; corpoream esse, sive extensam, atq; adeò non posse sine corpore exsistere. Id breviter sic experiamur. Dices tu; *Intelligo Mentem, ut substantiam, non intelligendo, quod corporea sit; præcisè enim intelligo:* dicet ille; *Intelligo Mentem ut substantiam, non intelligendo, quòd incorporea sit; præcisè enim intelligo.* Pergis tu, *Ergo Mens corporea non est*; perget ille, *Ergo Mens Incorporea non est.* Ac tum, quoniam alter alterius consequentiam negabitis, Probabis tu: *Illa, quorum unum sine alio clarè, & distinctè intelligo, sunt reipsà diversa.* Probabit ille iisdem verbis; *Illa, quorum unum sine alio*, &c. Assumes tu; *Atqui clarè & distinctè intelligo Mentem (nempe ut substantiam) sine gradu corporeo:* Assumet ille; *Atqui clarè, & distinctè intelligo Mentem (nempe ut substantiam) sine gradu incorporeo.* Inferes tu; *Ergo Mens, & gradus corporeus sunt reipsà diversi, sive, quod idem est, Mens corporea non est*, Inferet ille; *Ergo Mens, & gradus incorporeus sunt reipsà diversi, sive, quod est idem, Mens incorporea non est.* Ridebis tu ejus demonstrationem; ridebit ille quoque tuam; & propter parem paralogismum, pares omninò eritis. Quid quod, si tu dicas, *Intelligo Mentem præcisè ut rem cogitantem*; & ille dicat, *Intelligo Mentem præcisè ut rem extensam*; ac tu subjungas; *Ergo nihil aliud ad naturam mentis pertinet, præter hoc solùm, quòd sit res cogitans*; Nonne ille meliùs subjunget; *At non propterea nihil aliud ad naturam mentis pertinet,*

XI. *Ex præcisione conceptuum proposita, tam inferri mentem esse corpoream, quàm esse incorpoream; imò confici potius inseparabilem, quàm separabilem esse.*

præter hoc, quòd sit res extensa? Et, cùm tu inferes; *Igitur hoc non pertinet, quòd sit præterea res extensa:* Nonne ille meliùs; *Igitur pertinere hoc potest, quòd sit præterea res cogitans?* Et, cùm tu subinferes: *Igitur habeo claram, & distinctam Ideam meiipsius, quatenus sum tantùm res cogitans, non extensa:* Nonne ille meliùs; *Igitur habeo claram, & distinctam Ideam meiipsius, quòd sim res extensa, & cogitans simul?* Et cùm tu subsumes; *Atqui habeo aliunde claram & distinctam Ideam corporis mihi arctè conjuncti, quatenus est tantùm res extensa, non cogitans:* Nonne ille meliùs; *Atqui habeo aliunde claram, & distinctam Ideam corporis, quòd ego ipse sum, quatenus est res extensa, & præterea cogitans?* Et cùm tu concludes; *Igitur certum est me à corpore meo esse reverâ distinctum, & absque illo posse exsistere:* Nonne ille meliùs; *Igitur certum est me à corpore, quod ipse sum, non esse reverâ distinctum, neque sine illo posse exsistere?* Nonne, inquam meliùs; quatenus, cùm uterque supposueritis vos intelligere præcisè, non ille perinde, ac tu, abduci se sinet à fallaci illo principio; dum ex separatione intellectuali, inducis separationem realem. Sed hæc nimis.

DVBITATIO IV.

De specie rei corporeæ, quæ non videatur recipi posse in Mente incorporea: Et de Mente, quæ si coëxsistat corpori, seu rei extensæ, non videatur esse posse inextensa.

AT, inquis, *habeo ex una parte claram, & distinctam ideam meì ipsius, quatenus sum tantùm res cogitans, non extensa: & ex alia parte distinctam ideam corporis, quatenus est tantùm res extensa, non cogitans.* Enimvero, quod spectat primum ad ideam corporis, non videtur multum de ea laborandum. Nam si id quidem pronunciares de idea corporis universè, repetendum esset quod objecimus, probandum esse tibi repugnare naturæ corporeæ, ut sit cogitationis capax: sicque principium peteretur, cùm quæstio de te instituta sit, an tenue nempe corpus non sis, quasi cogitare corpori repugnet. Verùm, quia id pronuncias, & agis certè solùm de crasso isto corpore, à quo te esse distinctam & separabilem contendis; ideò non tam inficior, quin habeas ipsius ideam, quàm te habere posse inficior, si inextensa quidem res sis. Quæso te enim, quomodo

modo existimes in te subjecto inextenso recipi posse speciem, ideámve corporis quod extensum est? Seu enim talis species procedit ex corpore, illa haud dubiè corporea est, habétque partes extra partes, atque adeò extensa est: seu aliunde impressa est, quia necessarium semper est, ut repræsentet corpus extensum, oportet adhuc, ut habeat partes, & perinde extensa sit. Alioquin certè si partibus careat, quomodo partes repræsentabit? si extensione, quomodo rem extensam? si figurâ, quomodo rem figuratam? si positione, quomodo rem habentem superiores, inferiores, dextras, sinistras, obliquas partes? si varietate, quomodo colores varios, &c. Non ergo videtur idea extensione prorsus carere: nisi verò careat, quonam modo tu, si inextensa fueris, illi subjicieris? quomodo illam tibi aptabis? quomodo usurpabis, quomodo sensim obliterari, evanesceréque tandem experieris? Deinde, quod spectat ad ideam tui, nihil est addendum ad ea, quæ jam dicta sunt, ac in Meditationem præsertim secundam. Exinde enim evincitur, tantum abesse ut ideam tui claram distinctámque habeas, quin penitus nullam habere videaris. Quippe quia tametsi agnoscas cogitare te, nescias tamen qualis res sis, quæ cogitas: adeò ut cùm sola hæc operatio nota sit, lateat te tamen quod est præcipuum, substantia nempe, quæ operatur. Vnde succurrit comparatio, quâ dici potes similis cæco, qui calorem sentiens, admonitúsque eum esse à Sole, putet se habere claram & distinctam ideam Solis, quatenus, si ex eo quæratur quid sit Sol, respondere potest, res est calefaciens. Sed, inquies, heic addo, non tantùm quòd sim res cogitans, sed etiam, quòd *Res non extensa*. Verumtamen, ut taceam sine probatione id dici, cùm in quæstione tamen sit, quæso primùm, idcirco-ne ideam tui claram, & distinctam habes? Dicis te non extensam; dicis quid non sis, non verò quid sis. An ad habendum claram distinctámque, seu, quod idem est, veram germanámque alicujus rei ideam, non est necesse ipsammet rem positivè, &, ut ita dicam, affirmatè nosse, sufficitque nosse, quòd illa non sit alia quæpiam res? Ergone clara distinctáque erit Bucephali idea, si quis saltem norit de Bucephalo, quòd musca non sit? Sed ne hoc urgeam, requiro potiùs, Tu igitur res non extensa es? Annon es diffusa per corpus? Nescio quid responsura sis; nam licèt ego ab initio te agnoverim in cerebro solùm, id tamen conjiciendo potiùs, quàm planè assequendo opinionem tuam. Conjecturam duxi ex iis verbis, quæ posteà sequuntur, dum ais *te non ab omnibus corporis partibus affici, sed tantummodo à cerebro*,

bro, vel etiam ab una tantùm exigua ejus parte. Verùm certus planè non fui, an esses propterea tantùm in cerebro, parte-ve illius, cùm possis esse in corpore toto, & in una solùm parte affici: ut vulgò fatemur animam diffusam toto corpore, & in oculo tamen duntaxat videre. Dubium similiter moverunt verba illa sequentia, *& quamvis toti corpori tota mens unita esse videatur, &c.* Quippe illeic loci non asseris quidem te esse unitam toti corpori: sed te esse tamen unitam non negas. Vtcumque sit, Esto primùm, si placet, diffusa toto corpore, sive idem cum anima sis, sive quid diversum; quæso te, inextensa es, quæ es à capite ad calcem protensa? quæ coæquaris corpori? quæ tot illius partibus correspondenteis parteis habes? An dices te ideò esse inextensam, quòd tota in toto sis, & tota in qualibet parte? Quæso te, si dicas, quomodo id capis? Ita-ne potest unum quid esse simul totum in pluribus locis? Fides nos id doceat de sacro mysterio; de te, ut de re naturali disputatur heic; & ex lumine quidem naturali. Licet-ne intelligere plura esse loca, & non esse plura locata? Et nunquid centum sunt plura uno? Et nunquid, si res aliqua tota est in uno loco, poterit esse in aliis, nisi ipsa sit extra se, uti locus est extra loca? Dicito quod voles: saltem & obscurum & incertum erit, sis-ne in qualibet parte tota, & non potiùs in singulis partibus, per singulas tui parteis. Et cùm sit longè evidentius nihil posse totum simul esse in pluribus locis, etiam evidentius evadet, non esse te totam in singulis partibus; sed totam duntaxat in toto, atque adeò per tui parteis diffusam per totum, sicque habere extensionem. Esto deinde in cerebro solùm, aut in exigua solùm ejus parte: cernis idem planè incommodi esse: quoniam quantulacumque sit illa pars, extensa tamen est, & tu illi coextenderis, atque idcircò extenderis, particulásque particulis illius respondenteis habes. An dices te cerebri partem pro puncto accipere? Incredibile sanè: sed esto punctum. Si illud quidem Physicum sit, eadem remanet difficultas, quia tale punctum extensum est, neque partibus prorsus caret. Si Mathematicum, nosti primùm id nisi imaginatione non dari. Sed detur, vel fingatur potiùs dari in cerebro Mathematicum punctum, cui tu adjungaris, & in quo exsistas, vide quàm futura sit inutilis fictio. Nam ut fingatur, sic fingi debet, ut sis in concursu nervorum, per quos omnes partes informatæ animâ transmittunt in cerebrum ideas, seu species rerum sensibus perceptarum. At primùm, nervi omnes in punctum non coëunt, seu quia cerebro continuato in spinalem medullam multi

nervi

nervi toto dorſo in eam abeunt: ſeu quia qui tendunt in medium caput, non in eundem cerebri locum deſinere deprehenduntur. Sed demus concurrere omneis; nihilominus concurſus illorum in mathematico punĉto eſſe nequit; quia videlicet corpora, non mathematicæ lineæ ſunt, ut coire poſſint in mathematicum punĉtum. Et ut demus coire, ſpiritus per illos traduĉti exire è nervis, aut ſubire nervos non poterunt, utpote cùm corpora ſint, & corpus eſſe in non loco, ſeu tranſire per non locum, cujuſmodi eſt punĉtum mathematicum, non poſſit. Et quamvis demus eſſe & tranſire poſſe; attamẽ tu in punĉto exſiſtens, in quo non ſunt plagæ dextra, ſiniſtra, ſuperior, inferior, aut alia, dijudicare non potes unde adveniant, aut quid renuncient. Idem autem dico de iis, quos tu debeas ad ſentiendum, renunciandúmve, & ad movendum tranſmittere. Vt prætercam capi non poſſe, quomodo tu motum illis imprimas, ſi ipſa in punĉto ſis, niſi ipſa corpus ſis, ſeu niſi corpus habeas, quo illos contingas, ſimúlque propellas. Nam ſi dicas illos per ſe moveri, ac te ſolummodo dirigere ipſorum motum; memento te alicubi negaſſe moveri corpus per ſe, ut proinde inferri poſſit te eſſe motus illius cauſam: ac deinde explica nobis, quomodo talis direĉtio ſine aliqua tui contentione, atque adeò motione eſſe valeat? Quomodo contentio in rem aliquam, & motio illius ſine contaĉtu mutuo moventis & mobilis? Quomodo contaĉtus ſine corpore; quando (ut lumine naturali eſt adeò perſpicuum) tangere nec tangi ſine corpore nulla poteſt res? Quanquam quid in his immoror; cùm tibi ipſi incumbat probare eſſe te rem inextenſam, at que idcircò incorpoream? Neque verò, quantum opinor, argumentum ex eo duces, quòd homo conſtare vulgò dicitur ex corpore & animo; quaſi cùm una pars corpus dicatur, alia non corpus dici debeat. Si enim faceres, ita diſtinguendi occaſionem dares: conſtare hominem ex duplici corpore, craſſo ſcilicet & ſubtili; adeò ut cùm illud retineat commune nomen corporis, iſti nomen animæ detur. Vt prætereã idem de aliis animalibus diĉtum iri; quibus tu mentem tibi ipſi parem non conceſſeris: beatis illis ſanè, ſi vel animam, te authore, habeant. Heinc igitur quando concludis, *certum eſſe te à corpore tuo reverâ eſſe diſtinĉtam*; vides conceſſum id quidem iri, ſed non conceſſum iri propterea eſſe te incorporeã, & non potiùs ſpeciem tenuiſſimi corporis à craſſiore iſto diſtinĉti. Addis, *& te proinde poſſe abſque illo exſiſtere*. Verùm ubi conceſſum fuerit te perinde poſſe abſq; craſſo iſto corpore exſiſtere, ac exſiſtit vapor odoratus, dum è pomo ex-

P p ſilieus

liens in auras dispergitur, quid-nam exinde lucrata eris? Certè aliquid ampliùs, quàm quod Philosophi memorati volunt, qui perire te penitus in ipsa morte opinantur: instar figuræ scilicet, quæ ex superficiei immutatione ita evanescit, ut deinceps nulla seu nihil planè sit. Siquidem cùm fueris prætereà corporea quædam seu tenuis substantia, non diceris ipsa in morte penitus evanescere, abirève planè in nihilum; sed per tui parteis dissipatas subsistere: quantumcumque ob distractionem cogitatura ampliùs non sis, & neque res cogitans, neque mens, neque anima sis dicenda. Quæ tamen omnia semper objicio, non ut de conclusione à te intenta dubitans; sed ut de vi demonstrationis à te expositæ diffidens.

RESPONSIO.

Hic quæris, quomodo existimem in me subjecto inextenso, recipi posse speciem ideámve corporis quod extensum est. *Respondeo nullam speciem corpoream in mente recipi, sed puram intellectionem tam rei corporeæ quàm incorporeæ fieri absque ulla specie corporea; ad imaginationem verò, quæ non nisi de rebus corporeis esse potest, opus quidem esse specie quæ sit verum corpus, & ad quam mens se applicet, sed non quæ in mente recipiatur. Quod ais de idea Solis, quam ex solo ejus calore cæcus elicit, facilè refutatur. Potest enim cæcus ille claram, & distinctam habere ideam Solis, ut rei calefacientis, etsi non habeat ejusdem, ut rei illuminantis. Nec rectè me illi cæco comparas, primò quia cognitio rei cogitantis multò latiùs patet quàm rei calefacientis, imò etiam latiùs quàm quicquid de ulla alia re cognoscimus, ut suo loco ostensum est; ac deinde quia nulli possunt arguere ideam illam Solis, quam format cæcus, non omnia quæ de Sole percipi possunt continere, nisi qui visu præditi ejus lumen, & figuram insuper agnoscunt; tu verò non modò nihil amplius, sed nequidem id ipsum quod ego, de mente cognoscis: adeò ut hac in parte tu potiùs cæcus, ego ad summum lusciosus cum tota humana gente dici possim. Neque verò addidi mentem non esse extensam, ut quid ipsa esset explicarem, sed tantùm ut monerem illos errare qui putant esse extensam. Eodem modo quo, si qui affirmarent Bucephalum esse Musicam, id non frustra de ipso ab aliis negaretur. Et sanè in iis quæ hîc subjungis ut probes mentem esse extensam, quia scilicet corpore utitur quod est extensum, non meliùs ratiocinari mihi videris, quam si ex eo quòd Bucephalus hinniat, vel mugiat, & ita edat sonos qui referri possunt ad Musicam, concluderes de Bucephalo quòd sit Musica. Etsi enim mens sit unita toti*

corpori,

corpori, non inde sequitur ipsam esse extensam per corpus, quia non est de ratione ipsius ut sit extensa, sed tantùm ut cogitet. Nec intelligit extensionem per speciem extensam in se exsistentem, quamvis eandem imaginetur, convertendo se ad speciem corpoream quæ est extensa, ut jam dictum est. Nec denique necesse est ut ipsa sit corpus, etsi habeat vim movendi corpus.

INSTANTIA.

Mirum est profectò, quàm cautè respondeas. Quærebam ego, *Qui fieri posset, ut in Mente, subjecto inextenso, recipi possit species, seu idea Corporis, quod extensum est?* Respondes tu, *nullam speciem corpoream recipi in mente*. At ego quærebam universè de specie corporis, quod cùm possit & à facultate corporea, ut visu, & à facultate incorporea, ut Intellectu cognosci; videatur debere cognosci per speciem, à visu quidem corpoream, ab intellectu verò incorpoream. Tu pro tua sagacitate difficultatem præcavens, dixisti nullam speciem recipi, non *corporis*, sed *corpoream*. Et quia statim poterat quæri, An saltem, quia corpus ab intellectu cognoscitur, per incorpoream speciem cognoscatur; non ad id respondisti, sed dixisti solùm, *puram intellectionem tam rei corporeæ, quàm incorporeæ fieri absque ulla specie corporea.* Scilicet adhuc dubium fecisti, existimaresne intellectionem rei corporeæ fieri per speciem incorpoream; an potiùs sine ulla seu corporea, seu incorporea specie. Cur id verò? Nempe quia non videbaris defendere posse intellectionem fieri sine intelligibili, ac incorporea specie; Et quia tamen admittendo speciem intelligibilem corporis, non videbaris defendere posse esse illam incorpoream, propter objectas difficultates: ideò prætulisti neque negare, neque asserere, ut si ex una parte urgereris, effugium in aliam pateret. Intereà verò divertisti, *Imaginationem* obtrudens, admitténsque *ad illam, quæ non-nisi de rebus corporeis esse potest, opus esse specie, quæ sit verum corpus, & ad quam se applicet; non quæ in mente recipiatur.* Eódem spectat etiam, quod sub finem ais, *Mentem non intelligere extensionem per speciem extensam in se exsistentem; quamvis eandem imaginetur, convertendo se ad speciem corpoream, quæ extensa est.* Quo loco redit imprimis quæstio, An-non corpora non solùm imaginatione, sed intellectione etiam cognoscantur; & cùm videatur indubium, corpora esse non imaginatricis modò, sed intellectricis quoq; facultatis objectum; quæstio super-

I. Artificiosa evasio. Ad intellectionem quoque requiri speciem, seu imaginem: Et imaginem rei extensæ sine extensione non esse.

ſupereſt, An-non, cùm hanc chartam, v. c. contemplor, exploróque illius longitudinem, latitudinem, figuram, colorem, &c. ipſámque adeò chartam non tantùm imaginor, ſed etiam intelligo; an-non, inquam, illam æquè intelligam per ſpeciem, ac per ſpeciem imaginor: Et, an-non eádem ſpecie, qua unius pedis longitudinem imaginor, intelligam etiam longitudinem unius pedis; ſimilitérque latitudinem, formam quadratam, candorem, & alia? Et non requiro quidem ampliùs Criterium, quo hac, aut pari occaſione, intellectionem ab imaginatione diſcernam; quando id jam fruſtrà requiſitum eſt. Requiro ſolùm, cùm poſitam coràm me chartam, non tantùm imaginer, ſed etiam intelligam; An-non quatenus intelligo, obverſetur reverà intellectui hujuſce magnitudinis, figuræ, & coloris ſpecies? Si obverſatur autem, quænam illa eſt alia, quæ obverſatur imaginatrici? Ea ſanè, niſi eadem, ſimillima profectò eſt. Quare & quamvis *imaginatio ſit ſolùm de rebus corporeis*; quia tamen Intellectio, cùm ſit de rebus incorporeis, eſt etiam de corporeis, videtur ad intellectionem, quatenus eſt de rebus corporeis, non minùs quàm ad imaginationem, *opus eſſe ſpecie, quæ ſit verum corpus*. Neque obſtare poteſt, quòd intellectio ſit actio mentis, quæ eſt incorporea; quoniam imaginatio quoque per te, ejuſdem mentis actio eſt; & quod ſubdis ſpeciem corpoream, quâ ad imaginationem eſt opus, in mente non recipi, id videtur poſſe ad intellectionem pari jure accommodari. Cæterùm, quia tu vis hanc ſpeciem, cùm in mente non recipiatur, recipi in cerebro, & imaginationem, ſeu imaginatricem ad eam applicari; ſequitur planè, ut cùm Mens fuerit ſeparata à corpore, & deſtituta cerebro, Imaginatio planè ferietur, Ménſque jam ampliùs nullum corpus imaginari valeat; quoniam non habet ampliùs ſpeciem, ad quam applicet imaginationem. Quæſo igitur, ſaltem-ne intelligat tunc corpus? Et dicere quidem, quod non intelligat, Tum tibi ipſi non congruit, qui vis *in ideis rerum corporalium nihil occurrere, quod ſit tantum, ut videatur non poſſe ab ea proficiſci*: Tum repugnat natura Mentis, quæ per ſe eſt res intelligens; neque in tam perfecto ſtatu poteſt, aut eſſe obtuſior, quàm intra caliginem demerſa; àut etiam omninò cæca, privatáve prorſus eo lumine, quo in corpore tantam ſui objecti partem intuebatur: Tum repugnat quoque ſimilis animæ Angelorum natura; quos alioquin ſequeretur non intelligere corpora; quippe cùm Angeli ſint quoque ſeparatæ ſubſtantiæ; & cerebro tamen, ac ſpeciebus, quibus ſe applicent, deſtituantur. Si igitur Mens

Mens separata intelligit, aut (quod saltem non videtur negandum) intelligere potest corpora; intelligat hanc eandem chartam. Cùm intelliget autem eandem longitudinem, latitudinem, figuram, colorem; An-ne ipsi alia species obversabitur, quàm quæ est antè memorata? Si dicas aliam, dic quænam sit? Si dicas eandem; dic ubi-nam: cùm jam in cerebro non sit? Oportet sanè dicas illam in in ipsa Mente recipi. Quòd si in statu separationis potest in Mente recipi: cur non in statu conjunctionis? Quomodocumque verò aut sit, aut adveniat, certum est saltem speciem, seu ideam hujus chartæ esse posse in Mente; alioquin enim Mens non posset dici chartam intelligere. Cùm sit porrò, tum jam recurrit objecta à me difficultas. Nam aut talis species inextensa est, aut extensa. Et, si extensa quidem, tum corporea est, convincítque suum subjectum extensum. Si inextensa; tum non habet rationem speciei, seu imaginis; quoniam inextensa cùm sit, repræsentare non potest objectum extensum, uti neque consequenter figuratum, coloratum, &c. Et quæso te, quomodo capis obversari menti ideam rei quadratæ, & ipsam ideam, quâ res apprehenditur, non apprehendi quadratam? Et, cùm Mens separata intelligat per speciem illi similem, qua imaginabatur conjuncta, quomodo unam esse extensam, & aliam inextensam capis?

II.
Non infirmari comparationem ejus, qui dicit se clarè nosse naturam Mentis, *quia dicere potest*, est res cogitans, *cum cæco, qui dicit* se clarè nosse naturam Solis, *quia dicere potest*, est res calefaciens.

Circa Ideam ipsius Mentis, & quod spectat quidem ad comparationem institutam cum cæco, *Potest*, inquis, *cæcus ille claram, & distinctam habere Ideam Solis, ut rei calefacientis; etsi non habeat ejusdem, ut rei illuminantis*. Heic jam videor agnoscere, quid esse censeas, *habere claram, distinctámq; alicujus rei notitiam*. Sufficit nempe, ut quocumque sui adjuncto, & quomodocumq; nobis innotescat, suíve sensum nobis faciat, conceptúmque excitet; ut claram, & distinctam illius Ideam habere dicamur; dummodo subintelligatur, quòd habeamus Ideam illius, ut talis, sive quatenus nobis innotescit. Hoc ergo modo, si quis tibi in densis tenebris occurrat, tacitéque percutiat; dices te habere claram, distinctámque illius notitiam; tametsi ipsum nec cernere, nec discernere potis fueris: Et cùm ex te quæretur, Quis igitur vir ille est? Respondebis, *est res percutiens*. Et cùm instabitur, Nihil ne aliud dicere potes? Excipies, Non dixi me habere aliam illius notitiam, quàm, *ut rei percutientis*: Idémque præstabitur in cæteris rebus. Sed ne ad alia excurramus; Dixeras habere te claram, distinctámque Ideam mentis; Et quoniam quæri ex te potuerat, quid-nam igitur esset Mens? dixeras, *Est res*

 cogi-

cogitans: Tum ego excepi, Nihílne aliud nosti, potésve nobis dicere? Tu excanduisti, & me ulteriùs requirente naturam mentis, cujus te habere Ideam, tradereque notitiam claram, & distinctam gloriaris, insultasti, id dignum esse carne, cujusmodi ego essem, nosse velle, ac vestigare labore quasi chymico intimam naturam, seu substantiam mentis; cùm sufficiat nosse de illa, quòd *sit res, & cogitans quidem.* Subjeci, Id simile esse, ac si cæcus, qui calorem senserit Solis, dicat se habere claram, distinctámque Ideam Solis, profiteatúrque proinde tradere se claram distinctámque naturæ Solis notitiam; quia si rogaretur, quid ergo esset Sol, respondere posset, *est res calefaciens:* Et cùm urgeretur, id non esse promissa præstare; excandesceret, diceretque, ad habendam claram, distinctámque Solis, Naturæque ejus notitiam, sufficere, quòd dicatur *res, & calefaciens quidem.* Cùm igitur quæstio esset de Idea, non mentis, ut cogitans est; nec Solis, ut calefaciens est; Nam cogitare mentem nemo nescit; & calefacere Solem, ne cæcus quidem ignorat; sed utriusque, prout naturam habet, quæ obscurè confuséque continetur sub nomine *Res:* Tu nihil respondisti de Re, sed attigisti solùm id, de quo controversia non erat. Id nihilominùs admitto; & ex eo, quòd concedis esse duntaxat in cæco Ideam Solis, *ut est res calefaciens,* non item, *ut est res illuminans* (addo, & ut est res habens talem colorem, figuram, magnitudinem, situm, motum, distantiam, substantiam, & quæ oculatissimos etiam latent, ex natura intima) infero te ergo debere pari modo concedere esse in te duntaxat Ideam Mentis, *ut est res cogitans,* non item, *ut est res habens talem substantiam, naturam, cæteráque sæpius objecta;* Nam dicere quidem ista intelligenda esse contineri sub nomine *Res,* est nihil notum dicere; cùm, ut cæco dicente, *Sol est res calefaciens,* idem est, ac si diceret, *Sol est nescio quid, quod calefacit;* nam nihil de eo aliud, quàm quòd habeat calorem, novi: ita te dicente, *Mens est res cogitans,* idem fit, ac si diceres, *Est nescio quid, quod cogitat;* neque enim aliud de ea, nisi cogitationem perspexi. Dicis *te non rectè comparari cum cæco, Primò, quia,* inquis, *cognitio rei cogitantis multò latiùs patet, quàm rei calefacientis; imò etiam latiùs, quàm quicquid de ulla alia re cognoscimus, ut suo loco ostensum est.* Verumtamen quæstio non est de latè-patentia, sed de claritate, & distinctione cognitionis, prout utraque terminatur ad objectum, cujus est cognitio. Certum est enim objecta non esse æqualia, neque aut idem, aut tantundem de uno cognosci, ac de alio; sed potest

tamen

tamen esse eadem, aut æquè clara paucorum de uno cognitio, ac multorum de alio: idémque est, ac si de duobus vasis quæreretur, non capacitas, sed plenitudo; quando licèt majus contineat ampliùs liquoris, quàm minus; potest tamen minus esse æquè plenum, ac majus: Et licèt majus sit plenum vino, minus verò aqua; tam aqua nihilominùs exæquatur capacitati minoris, quàm vinum capacitati majoris. Vnde & licèt cogitatio ad plura se extendat, quàm calefactio; est tamen semper cogitatio, & nihil aliud, quàm cogitatio exæquata facultati cognoscendi cogitationem. Quo pacto calefactio, licet ad non tam multa, sed adhuc tamen innumera se extendat (nempe ad quotquot sunt guttæ aquæ, quotcunque stipulæ, cæteræque res calefactionis capaces) est tamen calefactio exæquata facultati cognoscendi calefactionem. Quare & perinde te habes, dum mentem non nosti, nisi ut rem cogitantem; ac cæcus, dum non novit Solem, nisi ut rem calefacientem.

III. *Ex eo, quod qui dicere non possit, quid aliud sit Mens, quàm res cogitans; colligi non posse ipsam igitur nihil esse præterea.*

Deinde, inquis, *nemo potest arguere Ideam illam Solis, quam format cæcus, non omnia, quæ de Sole percipi possunt, continere, nisi qui visu præditi ejus lumen, & figuram insuper agnoscunt. Tu verò nihil ampliùs, sed ne quidem idipsum, quod ego, de mente cognoscis; adeò ut hac in parte tu potiùs cæcus, ego ad summum lusciosus cum tota humana gente dici possim.* Bene id habet, eximie vir; quippe non invitus agnosco discrimen, admittóque me, quod ad mentis naturam spectat, omninò cæcum. Exploremus tamen quid totum id sit. Nempe eò spectas, ut cùm ego dicere non possim quid præter cogitationem mens habeat, statuas tu cognoscere te quicquid in Mente est; atque adeò habere claram, distinctámque Mentis notitiam. Ergo facis idem quod cæcus, qui cum alio cæco loquens, diceret se cognoscere quiquid est in Sole, quia ejus calorém sentiret, neque alius dicere posset, quidnam esset præterea. At præter illum alium cæcum sunt videntes homines, qui ampliùs, quàm ille agnoscant; præter me vero non sunt homines, qui ampliùs in mente agnoscant, quàm Tu, cum quo stat tota gens humana? Ego de cæteris nihil statuo, neque volo tam malè præsumere de sagacitate, & solertia totius gentis, seu omnium prorsus hominum, quotquot fuerunt, sunt, aut futuri sunt, ut non advertere potuerint, aut possint aliquid in Mente, quod te impræsentiarum lateat. Vim solùm expendo tui ratiocinii, ac meditor primùm, Si quis natus esset apud Andabatas; aut si, ut omnes talpæ sunt oculis capti, voluisset Deus omneis homines nasci cæcos, & Solis tamen calorem sentire, Quo jure pos-

re poſſet Andabata, aut alius mortalium aſſerere nihil eſſe in Sole præter calorem, quoniam eo caſu nemo eſſet videns, qui poſſet illum arguere? Deinde, cùm omnibus retrò ſeculis, & ante annos vix pluſquam triginta, nemo teleſcopium habuerit ad manum, quo illum argueret, qui dixiſſet Stellam Saturni anſulis carere, & Stellam Iovis aſſeclis; an quiſquam jure pronunciaſſet non in Saturno anſulas, non circa Iouem aſſeclas eſſe? Rurſus, ſi clauſo palatio, dicat quis in ipſo nihil eſſe præter eos, quos videt parietes, quòd nemo occurrat, qui illud aperiat, arguátque quam-multa in eo contineantur, an id jure aſſeverârit? Porrò, ſi nos Deus ita naſci voluit, ut careamus oculis, ſive perſpicacia, qua, excepta cogitatione, nihil pernoſcamus de ſubſtantia, & cæteris, quæ ſunt in Mente: Si abeſt hactenus, qui ad id, teleſcopium conficiat: ſi non adeſt janitor, qui nos introducat, & arguat eſſe aliud, quàm quod tibi cognitum eſt; jure-ne autumes nihil prætereà eſſe? Et nonne ipſemet admittis ſciri non poſſe Deum nihil ampliùs poſuiſſe in aliqua re, quàm quod de ea cognoſcimus, niſi ipſe Deus revelet? Id verò quomodo cohæret cum iſto tuo ratiocinio? Profectò ſi id legitimum ſit, non eſt, quòd mortales querantur eſſe aliquid ſibi incompertum. Quid enim; Terræ viſcera? at infra hanc terræ quaſi cruſtam nihil eſt: Quia nemo eſt, qui arguat internum ſpatium eſſe plenum, dicátve quid in eo ſit; aut quid omninò terra præter hæc, quæ videmus, tractamúſque, contineat. Quid item, amplitudinem Mundi? vireis omnium herbarum omneis? imò omninò omnia? at nihil planè ignoratur, quia præter ea, quæ cognoſcuntur, nemo arguat cognoſci, atque adeò eſſe aliquid. Quòd ſi ridiculum id ſit; jure-ne gloriaris noſſe te quicquid in Mente, quòd ego dicere non poſſim quid in ea ſit, præter id, quod noſti? An quia ego ignarus ſum, tu ideò es doctus? An quia ego privatus ſum, & in curta re; tu idcircò Rex, & Crœſo opulentior? haud enim eſt diſpar jactantia. Et *quòd ego quidem, non ampliùs, quàm tu de Mente cognoſcam*, id accipio, uti par eſt. Quòd autem ne id ipſum quidem quod tu, id dijudicandum ab aliis. Ego quidem cognoſco Mentem, ut rem cogitantem, hoc eſt, ut intelligentem, dubitantem, affirmantem, negantem, imaginantem, volentem, ſentientem, &c. quæ tu te dicis cognoſcere; & niſi antequàm cognoſceres, ſaltem antequàm diceres, cognovi. Cùm tu verò nihil aliud cognoſcere te de Mente teſteris, non video quî dicas *me ne idipſum quidem de ea cognoſcere, quod tu*; neque cur *ego potiùs ſim cæcus, quàm tu*,

tu, *& tu ad summum lusciosus* sis, id est clarè quidem videns, sed præ modestia te lusciosum dicens; idque *cum tota humana gente*, quæ etiam clarè videat, aut sit ad summum quoque lusciosa. Quamquam ego novi ex humana gente plenos candoris homines, qui ingenuè respuant, quod non sunt; qui se circa naturam mentis, cæteráque adeò abstrusa, cæcos esse non diffiteantur; adeò ut cùm fortè omnes cæcutiamus, id statui possit discriminis, ut nonnulli quidem se profiteantur cæcos, ut sunt; alii imitentur Senecæ Harpasten, dum se id quod sunt, agnoscere nolunt.

Remanere difficultatem quòd dicere Mentem rem non extensam, sit dicere non quid sit, sed quid non sit, ut si dicatur de Bucephalo, quòd non sit Musca. Peti principium. Authoritatem propriam afferri pro Demonstratione. Difficultates præcipuas dissimulari.

IV. Eò deinde te recipis, ut dicas *te addidisse, mentem esse rem non extensam, non ut quid ipsa esset explicares, sed tantùm, ut moneres illos errare, qui putant esse extensam*. Quanquam non monueras id magis, quàm errare illos, qui putarent esse non cogitantem; cùm alioquin referens quid Mens esset, seu quid per Ideam illius repræsentaretur, dixisses absolutè, & uno tenore, *habere te illius Ideam, quatenùs est tantùm res cogitans, non extensa*. Sed illud nimirùm te pressit, quod objectum fuerat, expressisse te eo vocabulo non *quid mens esset*, sed *quid non esset*. Vtcumque sit, gratè accipio; tametsi video te (seu sponte, seu errore lectionis nescio) comparare Bucephalum cum Musica, quem ego & ex sensu communi, & ex lectione Typographi, comparavi cum Musca. Viderint porrò Lectores, quàm apposité dicas *me non meliùs ratiocinari, dum arguo Mentem esse extensam, si coëxtenditur corpori, quàm si quis arguat Bucephalum esse Musicam, si hinniat, sive sonos edat, qui referri ad Musicam possint*. Quæ enim quæso est paritas, aut similitudinis applicatio? Nulla sanè: quare & solùm pergis, *Etsi enim Mens sit unita toti corpori, non ideò sequitur ipsam esse extensam per corpus*. Quomodo verò non sequi probas? *Quia*, inquis, *non est de ratione ipsius, ut sit extensa, sed tantùm, ut cogitet*. O solutionem! Quæritur, quid sit Mens? Definis tu esse *Rem cogitantem non extensam*. Controvertitur tibi posterior particula, ab illis, qui dicunt aut animi gratiâ extensam. Dicis tu errare illos. Probant illi se non errare, eo argumento, quod ipse non negas; nempe Mentem esse unitam toti corpori. Quia enim corpus extensum est, quatenùs in puncto non est, sed per varias loci parteis diffusum, quibus proinde correspondenteis parteis habeat necessum est; ideò Mens quoque, cùm in puncto non sit, sed per totidem loci parteis, per quod ipsum corpus, cui toti unitur diffusa, atque idcirco per totidem correspondenteis sui parteis; dicenda planè erit extensa. Tu verò id-ne argumentum

 solvis?

solvis? Dicis *non esse de ratione Mentis, ut extensa sit*. Nonne hoc est, quod quæritur? Et sic-ne pro ratione, defensionéque conclusionis afferri debet sola conclusio? Non est profectò cur disputes, aut esse tecum disputandum putes, si cùm dogma statueris, nihil ipsi propugnando, quàm ipsum obtrudas; & quicquid objiciatur; velis ex eo solùm, quòd ipse obtrudas, stare inconcussum. Annon verò te id voluisse argumento est, quod relictâ regiâ demonstrandi viâ, te unicum affatus es, de te uno loquutus es, tuam solam de te expressisti sententiam, ipsámque deinceps habendam à mortalibus omnibus pro Demonstrationis principio censuisti? Nihil ergo mirum, si visus sis hac ratione ratiocinari,

Id, cujus ego ideam claram, distinctámque habeo, debet esse ratum, & inconcussum principium:

Atqui ego, qui sum Mens, ideam claram, distinctamque habeo, quòd sim tantùm res cogitans, non extensa; corpus verò meum res extensa, non cogitans:

Igitur me, hoc est Mentem, esse tantùm rem cogitantem, non extensam, & corpus meum rem extensam, non cogitantem, debet esse ratum, & inconcussum principium.

Et consequenter,

Quod ego deduco ex rato, inconcussóque meo principio illud certum est:

Atqui ego ex meo rato, & inconcusso principio, quòd sim tantùm res cogitans, non extensa, & corpus meum res extensa, non cogitans, deduco me à corpore meo reverâ esse distinctum, & absque illo posse exsistere:

Igitur certum est me à corpore meo reverâ esse distinctum, & absque illo posse existere.

Quo de ratiocinio quid sentiendum sit, ex ante-dictis est judicandum. Addo heic solùm propter extrema Responsionis tuæ verba, ostendisse egregiè te, quàm tibi placeat, quod αὐτὸς ἔφης. Difficultatem proposueram, *Quomodo anima, si inextensa, & incorporea sit, possit contingere, impellere, & movere corpus?* Tu verò hæc solùm verba reposuisti, *Nec denique necesse est, ut ipsa sit corpus, etsi habeat vim movendi corpus.* Scilicet, quia ipse dixisti, id habendũ ratum, certúmq; censuisti, existimastique lectores adeò futuros oscitanteis, ut difficultatem non perviderent, aut crederent factum abundè, & satis. Regererem jam aliquid; sed facere ansam noluisti, qui non modò adnotatas à te difficultates non solvisti; sed ne alias quidem, eásque

præ-

præcipuas attigisti. Ne memorem speciatim te callidè adhuc declinasse, quod dissimulandum non fuerat, *circa unionem Mentis cum corpore*; nimirùm *an uniatur toti? an cerebro toti? an sensibili cerebri parti? an Physico puncto? an Mathematico puncto?* Verùm quia quicquid declarasses, difficultates in promptu erant; ideò nihil mirum, si declinare, dissimularéque satiùs duxeris, quàm labyrinthum subingredi, ex quo te deinceps extricare non posses.

DVBITATIO V.

De Commistione Mentis cum corpore; déque doloris sensu; Quòd scilicet fieri posse non videatur, si Mens inextensa, seu incorporea sit.

INtерspergis consequenter nonnulla eòdem pertinentia, quibus omnibus non est insistendum. Id noto quod ais, *docere naturam per sensum doloris, famis, sitis, &c. te non adesse corpori, ut nauta adest navigio; sed esse te illi arctissimè conjunctam, & quasi permistam, adeò ut unum quid cum illo componas. Alioquin enim*, inquis, *cùm corpus læditur, ego, qui nihil aliud sum quàm res cogitans, non sentirem idcircò dolorem, sed puro intellectu læsionem istam perciperem, ut nauta visu percipit, si quid in nave frangatur. Et cùm corpus cibo vel potu indiget, hoc ipsum expressè intelligerem, non confusos famis & sitis sensus haberem. Nam certè isti sensus sitis & famis, doloris, &c. nihil aliud sunt, quàm confusi quidam modi, ab unione & quasi permistione mentis cum corpore exorti.* Ac bene quidem se ista habent, sed explicandum superest, quonam modo ista conjunctio, & quasi permistio aut confusio, competere tibi, si sis incorporea, inextensa, & indivisibilis, possit? Si puncto enim grandior non es, quomodo conjungeris toti corpori, quod est magnitudinis tantæ? Quomodo saltem cerebro, aut exiguæ illius parti, quæ (ut dictum est) quantulacumque sit, magnitudinem tamen, seu extensionem habet? Si partibus omnino cares, quomodo misceris, aut quasi misceris partis hujus particulis; neque enim est mistio sine partibus commiscibilibus utrinque? Et, si discreta planè es, quomodo confunderis, unúmque componis cum ipsa materia? Et, cùm compositio, conjunctio seu unio, inter parteis aliquas sit, nonne debet esse proportio inter parteis hujusmodi? Quænam verò corporeæ cum incorporea intelligi potest?

Capimus-ne quomodo lapis & aër ita compingantur, v. c. in pumice, ut germana inde fiat compositio? Et major tamen est proportio inter lapidem & aërem, qui ipse quoque corpus est, quàm inter corpus & animam, mentémve planè incorpoream. Et nonne debet unio per contactum intimum fieri? Quomodo id verò, ut ante dicebam, sine corpore? Quomodo quod corporeum est, apprehendet quod incorporeum, ut sibi junctum teneat: aut quomodo incorporeum apprehendet corporeum, ut sibi devinctum reciprocè habeat; si nihil prorsus in illo sit, neque quo apprehendatur, neque quo apprehendat? Heinc, quia te fateris sentire dolorem, quæso te quomodo te putes, si incorporea, & inextensa sis, sensus doloris esse capacem? Quippe doloris affectio non nisi ex quadam partium distractione intelligitur, cùm quidpiam interjicitur, quod continuitatis solutionem faciat. Videlicet status doloris, est quidam status præter naturam; quomodo verò potest præter naturam esse, afficíve, quod per naturam, uniusmodi, simplex, indivisibile, intransmutabiléque est? Et, cum dolor, aut alteratio aut non sine alteratione fit; quomodo potest id alterari, quod cùm sit puncto impartibilius, non potest fieri alterum, desineréve esse cujusmodi est, quin in nihilum redigatur? Addo &, cùm dolor ex pede, ex brachio, partibúsve aliis simul advenit, nonne oportet in te esse parteis varias, in quibus illum variè excipias, ne confusè, & quasi unius duntaxat partis dolorem sentias? Sed uno verbo, generalis semper difficultas manet, quomodo corporeum cum incorporeo communicare valeat; quam proportionem statuere alterius cum altero liceat.

RESPONSIO.

Quæ hic habes de unione mentis cum corpore, similia sunt praecedentibus. Nihil ullibi in meas rationes objicis, sed tantùm dubia proponis, quæ tibi ex meis conclusionibus sequi videntur, etsi revera ex eo tantùm oriantur, quòd ea quæ ex natura sua sub imaginationem non cadunt, ad ejus tamen examen velis revocare. Ita hic ubi mentis, & corporis permistionem, cum permistione duorum corporum vis comparare, sufficit ut respondeam nullam inter talia institui debere comparationem, quia sunt toto genere diversa; partésque in mente non esse imaginandas, ex eo quòd ipsa partes in corpore intelligat. Vnde enim habes id omne quod mens intelligit, in ipsa esse debere? Profectò si hoc esset, cùm magnitudinem orbis

bis terrarum intelligit, illam etiam in se haberet, atque ita non modò esset extensa, sed etiam extensione major orbe terrarum.

INSTANTIA.

Bene dicis ea, *quæ heic habeo, de unione Mentis cum corpore, esse præcedentibus similia.* Reverâ enim, ut præcedentia ejusmodi fuere, quibus non satisfeceris, sed solùm vel id, quod fuit in quæstione, vel authoritatem tuam opposueris; ita omnia, quæ heic habeo, hujusmodi sunt, quibus non satisfacias; quibúsque vel quæstionem solam, vel tuam solam authoritatem opponas. Dicis *me nihil ullibi in tuas rationes objicere, sed tantùm dubia proponere, quæ mihi ex tuis conclusionibus sequi videntur.* Sed fac me nihil objicere præter dubia: ipsa tamen dubia objectiones sunt: & nisi objectiones dicas, fortè quia scholasticâ formâ proposita non sunt; ejusmodi tamen sunt, quæ solvere sit operæ-pretium. Et quod dicis *esse in conclusiones, non verò in rationes tuas*: Scito dubitari de conclusione non posse, quin dubii caussa (nisi etiam vitium) in ratione sit; Nam ubi ratio convincens est, de conclusione dubitari non potest. Quare & nihil dubitare, aut objicere in conclusiones potui, quin fuerit in tuas rationes objectum; & cùm permittendum Lectoribus sit, judicare, nihil-ne fuerit à me in tuas, quas existimasti rationes objectum; sanè si quid objectum fuit, propter conclusiones haud bene probatas, objectum id fuit. Dicis *dubia tantùm oriri ex eo, quòd illa, quæ ex sua natura sub imaginationem non cadunt, ad ejus tamen examen velim revocare.* Enimverò dubia reverâ oriuntur, ex eo, quod pondus rationum expendam, neque facilè, temeréve cuique se rationes afferre dicenti assentiar. Nam si ex eo quòd tu Imaginationem, & Intellectionem tuo modo distinguis, ac interpretaris, putas licitum esse tibi quidvis superexstruere; nos ii non sumus, qui quandiu Mens hærere sentit scrupulum, nihil decoquendum, aut præmandendum; sed quicquid demùm id fuerit, esse incunctanter deglutiendum putemus. Dicis proinde, *Mentis naturam non imaginatione quidem, sed intellectione tamen clarè, & distinctè cognosci.* Nostrâ verò parùm interesset, seu intellectione, seu imaginatione cognosceremus, dummodò clarè, & distinctè cognosceremus; At quia experimur nos nihil distinctione ista juvari, & intellectione tuo modo accepta, colligi duntaxat debere esse aliquid, præter id, quod imaginamur; non verò cognosci clarè, & distinctè quale illud sit, ut

I. Difficultates, quæ videntur in conclusiones objici, impetere ipsas rationes, seu principia, quæ debitæ firmitatis non sunt.

sæpius repetitum est; idcircò non patimur dari nobis verba; & dubitationes, quæ nobis supersunt, quales supersunt, objicimus; si qui objici sibi ipsas volunt, ut te per Mersennum voluisse mihi constitit.

II. *Petitum fuisse principium, & declinatas difficultates, circa objecta adversus commistionem Mentis, & sensum doloris, si Mens quidem sit inextensa.*

Pergis, *Ita hic, ubi Mentis, & corporis permistionem cum permistione duorum corporum vis comparare, sufficit, ut respondeam nullam inter talia institui debere comparationem, quia sunt toto genere diversa.* Quàm bene prædixi nihil aliud te respondere, opponeréve, quàm quæstionem ipsam, vel authoritatem tuam! Quæstio est, *utrum Mens, & corpus sint toto genere diversa, an-non?* hoc est, An Mens sit corpus tenue; an prorsùs incorporea sit? Defendis tu esse toto genere diversa; sive Mentem esse prorsùs incorpoream. Et quoniam tamen visus fueras in hunc modum ratiocinari,

Quod est cogitans, & inextensum, potest arctissimè conjungi, & quasi permisceri corpori, adeò ut unum quid cum illo componat, & famem, sitim, dolorem sentiat, sensúsque famis, sitis; doloris, nihil aliud sint, quàm confusi quidam cogitandi modi ab unione, & quasi permistione illius cum corpore exorti:

Atqui Mens est res cogitans, & inextensa:

Igitur Mens potest arctissimè conjungi, & quasi permisceri corpori, adeò ut unum quid cum illo componat, & famem, sitim, dolorem sentiat, sensúsque famis, sitis, doloris, nihil aliud sint, quàm confusi quidam cogitandi modi ab unione, & quasi permistione mentis cum corpore exorti.

Quoniam, inquam, censueras rem inextensam, & extensam, hoc est, res toto genere diversas, posse arctissimè conjungi, permisceri, &c. objeci, (seu mavis, dubitavi) Quî fieri id posset? postulavíque, ut probares, quomodo res non grandior puncto uniretur, conjungeretur, confunderetur, &quasi permisceretur cum partibus, ex quibus res extensa constat? Quomodo proinde, si Mens esset inextensa, hoc est, puncto non grandior, & partibus carens, fieri posset illius permistio, aut quasi permistio, cum corpore; quando licèt corpus habeat parteis, quæ misceri possint; Mens tamen non habet, neque dici potest, aut intelligi, quid sui permisceat, seu conjungat cum variis partibus, quæ ne habet quidem quod applicare ad unicam possit? Cùm deberes verò permistionis, aut quasi permistionis modum explicare, & difficultatis nodum solvere; quænam explicatio, quæ solutio fuit? Nempe nihil aliud dixisti; quàm *non debere me instituere comparationem cum permistione corporum, quia*

sunt

ſunt toto genere diverſa. At nonne hæc ipſa fuit quæſtio, quomodo res toto genere diverſæ à corporibus, permiſceri poſſint inſtar corporum, aut cum corporibus quoque ipſis? Et putas-ne te ſic feciſſe ſatis hocce verbulo, ut non remaneret dubitandi locus? An-non ſaltem dicendum erat, qualis-nam permiſtio, aut quaſi permiſtio ex parte Mentis intelligeretur? Quomodo Mens poſſit intelligi præſens corpori, id eſt pluribus partibus; quoniam corpus nullum eſt, intelligitúrve ſine partibus; quæ inextenſa cùm ſit, ne poteſt quidem eſſe præſens uni, quantumlibet minimæ parti; ſeu ne minimo quidem puncto Phyſico, quod extenſum eſt; ſed ad ſummum uni puncto Mathematico, quod neque extenſum eſt, neque corpus? Et venerat quidem in Mentem, propter illam *quaſi permiſtionis* vocem Ciceronianum illud uſurpare, *Quid ſit quaſi corpus, aut quaſi ſanguis intelligere non poſſum. Ne tu quidem, Vellei, ſed non vis fateri.* Et, *Nunc iſtud quaſi corpus, & quaſi ſanguinem quid intelligis? Ego enim ſcire te iſta meliùs, quàm me, non fateor ſolùm, ſed etiam facile patior. Cum quidem ſemel dicta ſunt, Quid eſt, quod Velleius intelligere poſſit, Cotta non poſſit? Itaque corpus quid ſit, ſanguis quid ſit intelligo: quaſi corpus, & quaſi ſanguis quid ſit, nullo prorsùs modo intelligo. Nec tu me celas, ut Pythagoras alienos; nec conſultò dicis occultè, tanquam Heraclitus; ſed quod inter nos liqueat, ne tu quidem intelligis,* &c. Venerant, inquam, iſta in mentem; ſed objicienda tamen, & inculcanda non cenſui; confiſus te quodam ſaltem modo aut verborum tuorum rationem redditurum, expliciturúmque; aut confeſſione ingenua ignorare te profeſſurum; at tibi neutrum placuit, ut neque etiam declarare, quî fieri poſſit, ut Mens, ſi incorporea, ſi inextenſa, ſi ſolutionis continui, ſi tranſmutationis, atque adeò alterationis incapax ſit, contingi tamen poſſit à corpore, & dolorem ab ipſo illatum ſentire; *ac universè quomodo corporeum cum incorporeo communicet?* Quæ prætermittenda profectò non fuerant, neque explicationis loco captanda effugia, quibus tacitè præterlabereris, regerendo nempe quod dubitationis præſentis non fuerat, ſed illius potiùs ex antecedentibus, in qua quærebatur, *quomodo ſpecies corporea recipi in Mente incorporea, ut corpus intelligat, poſſit?*

III. *Etſi ſpecies extenſa ſit; non ſequi propterea eam eſſe tantam, quantum objectum, quod repræſentat.*

Nimirùm ſubdis, *Parteis in Mente non eſſe imaginandas ex eo, quod ipſa parteis in corpore intelligat.* Sed utcumque ſit, quidnam regeris? Pergis, *Vnde enim habes id omne, quod Mens intelligit, in ipſa eſſe? Profectò, ſi hoc eſſet, cùm magnitudinem orbis terrarum intelligit, illam etiam in ſe haberet; atque ita non modò eſſet extenſa, ſed etiam extenſione major*

major orbe terrarum? Acutè nempe, quia Continens debet esse majus contento. Imprimis porrò, propterea-ne solvitur à te difficultas? Allegas, ut ajunt, inconveniens; fac nescire me illud declinare, quia requiris unde id habeam; An mea ignorantia tibi proderit, ut non propterea ad scrupulum dubitationis eximendum tenearis? Deinde, non opposui quidem præcisè parteis esse in mente imaginandas, quòd parteis in corpore intelligat; sed perinde esto (quandò, supposito quòd corpus per speciem, ideámve corporis intelligat, quæsivi quomodo talis species, cum repræsentet parteis, neque possit proinde partibus carere, recipi valeat in subjecto carente prorsus partibus.) Quæris consequenter, *unde habeam; id omne, quod mens intelligit, in ipsa esse debere?* Quam lepidè verò id quæris? Quasi verò ex verbis meis captare ansam debueris fingendi me existimare totum Montem, dum à Mente intelligitur, esse reipsâ, seu per seipsum in intellectu, in cerebro, aut intra caput; adeò ut Cranium id contineat, debeatque proinde esse majus monte? Annon quæstio fuit de modo, quo res cognitæ sunt in cognoscente, & quo vulgò admittunt nihil esse in intellectu, nisi in sensu præfuerit? Et, cùm res soleat explicari per ideam, seu speciem, qua id, quod intelligitur, repræsentatur: an-non fuit solum quæstio de modo, quo talis idea seu species intellectionis objectum repræsentativè continens, est in Mente intelligente? Ecquid ergo quæris, *Unde habeam id omne, quod mens intelligit, in ipsa esse debere?* Inde quippe habeo, unde cæteri, unde etiam tu, qui admittis nos intelligere per ideas, seu species, quibus res repræsentativè, sive objectivè sint *in intellectu*, atque adeò *in mente?* Quare, & cùm ais, *Profectò, si hoc esset, cùm magnitudinem orbis terrarum intelligit, illam etiam in se haberet*; id ipsum respondebo, & admittam, quod respondendum quoque, & admittendum tibi sit; scilicet Mentem habere in se objectivè, seu per ideam, ac speciem, magnitudinem orbis terræ. Cùm autem pergis, *atque ita, non modò esset extensa, sed etiam extensione major orbe terrarum*: Aut dicam te pravè colligere, qui ex modo inexsistendi ideali, seu, ut vocant intentionali, argumentaris ad modum inexsistendi realem, seu quo res in seipsis, extráque cognoscentem sunt; aut saltem concedam eo modo, quo dices Mentem continere non ideam Terræ duntaxat, verùm etiam Mundi totius; seu virtutem intelligendi ejus non terminari ad ideam magnitudinis terræ, sed extendi præterea ad ideam usque Magnitudinis Mundi; eoque sensu mentem non modò esse extensam, sed extensione etiam

etiam majorem orbe terrarum; utpote quæ non solùm ideam orbis terrarum contineat; verùm ipsius quoque Mundi, qui orbe terrarum est major. Atque ita quidem, cùm respondero, tibi satisfactum putabo; sed non erit, cur putes proptereà mihi satisfactum; quasi tametsi idea, seu species tenuissima sit, ac diminutissima res; debeat idcircò inextensa, partiumque prorsus expers admitti. Quippe difficultas eadem semper manet, *quomodo idea parteis repræsentet, si caret ipsa partibus?*

IV. *Qua ratione imago rei visibilis magna in parva oculi capacitate imprimitur: eadem videri imprimi in longè minori, cerebri, aut mentis.*

Et, ut hoc verbum adjiciam, constat primùm de specie visus, eam partibus præditam esse. Est enim Retina in oculi fundo speculum quoddam concavum, in quo turris, exempli caussâ, imago sic depingitur, ut ipsa intercedente, facultas visus turrim percipiat. Porrò hæc imago in retinæ puncto non depingitur, sed in aliqua portione ipsius; id quippe experientiâ constat, ex qua etiam habemus coire radios lucidos, à quibus species rei non differt, non in ipsa sanè retina, sed aliquantò citrà, hoc est, intra humorem vitreum; adeò ut facta decussatione, propter trajectionem per crystallinam, dilatati non-nihil radii incidant distinctè in distinctas retinæ parteis. Et certè vel ipsa conspicilla, quæ prout convexa, vel concava fuerint, decussationem, coitionémve aut abducunt, aut promovent, satis arguunt dilatationem hujuscemodi necessariam esse; potestque res peroptimè ex comparatione telescopii intelligi, per quod trajecti imaginis radii, ut picturam creent, non in ipso coitionis puncto, sed ultra ipsum sunt excipiendi. Occupat itaque imago certam portionem retinæ; quantam nempe radii ex objecto, v. c. turri prodeuntes attingunt. Quare & cum apparentia maximi, seu totalis visionis objecti sit hemisphærium circiter, quod cavitatem retinæ apertione pupillæ limitatam sui specie compleat; ideò tanta turris apparebit, quantam partem occupabit illius quasi hemisphærii; atque adeò quantam portionem in cavitate retinæ per sui speciem obtinebit. Vnde si oculus tantopere recedat, ut turris semper minor, minórque hemisphærii portio evadens, non sit denique, nisi velut illius punctum, sicque ex ejus specie non-nisi punctum in cavitate retinæ sit, imagóque ipsa non pingatur, ut parteis habens, & alicujus extensionis; tum ne imago quidem erit, & turris fiet planè invisa. Deinde, ut res transferatur in cerebrum, in quo vis esse speciem imaginationi inservientem; non potest sanè ea species, si in puncto sit, imago turris esse, aut dici; quandoquidem, ut imago sit, parteis habeat necesse est, quæ sint partium turris repræ-

ſentativæ. Et fac minorem, quantum volueris eâ, quæ fuit in retina, ut reipſâ partes nervi optici, in quem retina colligitur, quique in cerebrum implantatur, contractiores ſunt; quantulacumque tamen ſit, neceſſe eſt ſemper ut parteis, extenſionémque aliquam habeat. Denique, ut ad ipſam mentem; cùm ſaltem ſeparata Mens intelligere turrim poſſit, atque adeò ſpecie ejus informari, fac ſpeciem, quantum voles tenuem, minutam, exiguam; oportet tamen, ut quia parteis, atque extenſionem repræſentatura eſt, parteis, extenſionémque habeat, ſitque ſaltem extenſior Mathematico puncto. Neque verò neceſſe eſt, ut ſive imaginatricis, ſive intellectus ſit ſpecies, tot propterea parteis, quot ipſa res habeat; Nam ne ipſa quidem viſus ſpecies tot habet; non dico ex internis, ſed ex ſuperficialibus; quoniam ob ſuperficiei inæquabilitatem, paucæ illius partes ſunt, quæ pupillæ, ac retinæ fundo obvertuntur, ſuíque picturam in ea exprimunt: Cui ſanè rei conſequens eſt, ut ex corporibus tam propioribus, quàm ad extremas uſque ſtellas remotioribus, quæcumque videntur ſub eodem angulo, ſeu eadem portione memorati jam quaſi hemiſphærii, æquè magna appareant; quod ex remotioribus, tametſi maximis, non plures partes oculo obvertantur, ſuíque ſpeciem imprimant, quàm ex propinquioribus, minimíſque. Quod quidem dico propter ideam magnitudinis orbis terræ. Nam veluti cavitas illa, ſeu capacitas retinæ eſt veluti Phyſicum centrũ, in quod terminantur omnes anguli complectentes magnitudinem Solis, Lunæ, cæterorúmque corporum, toto circiter hemiſphærio ſupra oculum expanſorum; & retina propterea non habet tantam magnitudinem, quantam Sol, Luna, & cætera corpora in ſeipſis habent; Ita nihil videtur obſtare, quò minùs Mens quoque extenſionem habeat, quæ tametſi illa cavitate retinæ, aut complexu quoque nervi optici longè minor intelligatur; ſit tamen adhuc veluti centrum, in quod terminentur anguli rerum omnium ipſi objectarum, intérque ipſas res magnitudinis orbis terræ; abſque eo, quòd propterea tantam magnitudinem habeat, quantam objecta ſimul omnia, ac ſpecialiter orbis terræ: Quippe cùm latera anguli cujuſque tantam circuli, ac ſphæræ portionem analogicè complectantur, ſeu longiùs producta, ſeu propiùs terminata fuerint; & res proinde maxima repræſentari per minimam valeat. Quanquàm hæc non poſſunt paucis explicari; & ſe utcumque res habeat, difficultas ſemper inſoluta reſtat, *quomodo imago parteis repræſentet, ſi careat ipſa partibus.*

PRÆ-

PRÆTERITIO.

De quibusdam capitibus superstitibus ex postrema Meditatione.

CÆtera prætereo, quæ fusè & eleganter prosequeris; ut ostendas esse aliquid præter te, ac Deum. Deducis enim esse tuum corpus, facultatésque corporeas; itémque alia corpora, quæ in tuos sensus, ac teipsam immittant sui species, efficiántque voluptatis & doloris passiones, unde sunt in te prosequutio & fuga. Ex quibus hunc tandem fructum colligis, ut cùm omnes sensus circa ea quæ ad corporis commodum spectant, multò frequentiùs verum indicent quàm falsum; idcircò inferas te ampliùs vereri non debere, ne ea falsa sint, quæ tibi quotidie à sensibus exhibentur. Idem consequenter dicis de insomniis, quæ quia non perinde cum reliquis omnibus actionibus vitæ à memoria conjunguntur, ut ea quæ vigilanti occurrunt; ideò statuis tibi res veras non in somnis, sed vigilanti occurrere. Et, *ex eo*, inquis, *quòd Deus non sit fallax, sequitur omninò in talibus te non falli.* Quod, ut admodum piè dicis, ita cùm postremò concludis, *Esse humanam vitam erroribus obnoxiam, nostræque naturæ infirmitatem esse agnoscendam*, facis profectò quàm optimè.

RESPONSIO.

HIc nulla in re mihi contradicis, & satis multa nihilominùs dicis, ut nempe lector inde cognoscat ex prolixitate verborum, rationum tuarum multitudinem non esse æstimandam.

INSTANTIA.

DEVM immortalem, ecquámnam capis coronidis hujus constituendæ ansam! Insultas *me nulla in re, tibi hîc contradicere.* Et nonne ipse testatus sum velle me heic contradictionem præterire? Non sanè, quòd multa contradicenda non occurrerent, ac non subnotanda, inter cæteras, ratiocinatio illa videretur, quæ fuit tibi prima, & summa Camæna, *Fuisse occasionem insultandi abs re, & præpostere, (sed de industria tamen) captatam.*

Tum solum potui certus esse vigilare me, non dormire, cùm post

præcedentia omnia ratiocinia cogniturus fui Deum esse, & fallacem non esse:

Atqui nunc solum post præcedentia omnia ratiocinia cognosco Deum esse, & fallacem non esse:

Igitur nunc solùm sum certus vigilare me, non dormire.

Verùm nihil ampliùs contendendum duxi, partim quòd defessus jam forem, partim quòd hoc præsertim loco occurrerent quædam, quæ commendarentur. Itaque nihil ampliùs tibi contradicens comprobavi solùm ea, quæ dixeras; Tu nihil moratus meam præteritionem, nihili ducens comprobationem, fingis me voluisse contradicere, & non potuisse tamen; quoniam, *hîc*, inquis, *nulla in re mihi contradicis, & satis multa nihilominùs dicis*. Heinc enim est, cur cùm distingueres dubitationum articulos, istum, qui debuerat seponi, cæteris attexueris, ut esset unde insultares me in eo nihil dubitasse, seu, ut ais, contradixisse: Quanquam demiror te, si volebas articulum istum habere paris naturæ cum cæteris, non agnovisse quàm brevis esset ad præcedentia comparatus. Et quorsùm tamen de eo dixisti, quod non dixisti de cæteris *me satis multa in eo dixisse?* An-non ut fieret tibi occasio, cur hæc verba subjungeres, *Vt nempe Lector inde cognoscat ex prolixitate verborum, rationum tuarum multitudinem non esse æstimandam*. Ego porrò, cùm is non sim, qui mearum rationum sive multitudinem, sive magnitudinem magni à Lectore æstimandam putem; considero tamen dicere id te, ubi neque usus prolixitate verborum sim, neque ullam volui rationem proponere; sed simpliciter enunciare *fuisse te fusè, & eleganter prosequutum*, &c. qua in re, si ratione carui; affectus saltem improbandus non fuit. An fortè verò ita fecisti, quia existimasti Lectorem cætera prætervolaturum, & immoratum solùm ad calcem, judicium exinde de tota Dubitationum serie laturum? An quia, cùm non pari encomio prosequutus cætera fuissem, ferre non potuisti sola hæc laudari, quasi suspicari Lector posset non esse omnia perinde laudanda? An quia, cùm dixissem *te admodùm piè facere*, credidisti posse hærere Lectorem, an-non potiùs concluderes ex principiis fidei, quàm demonstrares ex principiis naturæ? An quia cùm excepissem *fecisse te quàm optimè*, dum diceres *humanam vitam esse erroribus obnoxiam, nostræque naturæ infirmitatem esse agnoscendam*; Subveritus es, ne vel seriò, vel de te dictum Lector putaret; quasi quicquam diffideres de rebus à te demonstratis? Vtcumque fuerit, ego tuam tibi de te opinionem nunquam invidebo; neque meum

in scri-

in scribendo Genium propterea sequi desinam; quantumcumque tu sis in eo prolixitatem improbaturus. Poteris me certè occasione eorum, quæ hactenus institi, verbosissimum dicere; Poteris salis ne micam quidem per tot ista verba resperſam cauſſari; At non piget tamen, neque pœnitet, tum quòd non defraudârim genium; tum quòd ipse solus non sis hujusce rei judex futurus.

CONCLVSIO.

HÆc sunt, Vir eximie, quæ mihi circa Meditationes tuas adnotanda occurrerunt. Repeto non esse cur ipse ea cures, quòd meum judicium tanti non sit, ut haberi debeat apud te tantilli momenti. Vt enim cùm aliquis cibus palato meo suavis est, quem displicere aliis video, non defendo gustatum meum esse alieno perfectiorem; ita cùm menti placet opinio, quæ non arridet cæteris, longè absum ut tuear me in veriorem incidisse. Id potiùs puto verè dictum, suo quemque sensu abundare: ac tam propè iniquum habeo, velle ut omnes eadem sententiâ, quàm ut omnes eodem sint gustu. Quod dico, ut existimes tibi, per me, liberum esse, hæc, quæ censui, omnia flocci-facere, nullóque planè loco habere. Abundè erit, si pronum meum erga te affectum agnoscas, & non ducas pro nihilo venerationem tuæ virtutis. Potest fortè aliquid esse inconsideratiùs prolatum, ut inter dissentiendum proclivius nihil est: id si occurrat, planè devoveo: tu duc lituram, & sic habe, nihil mihi fuisse antiquius, quàm ut demererer, & sartam tectámque tuerer amicitiam tuam. Vale. Scribebam Parisiis, Postridie Eidus Majas, an. sal. 1641.

RESPONSIO.

HActenus verò mens cum carne disseruit, atque ut par erat in multis ab ipsa dissensit. Sed jam in conclusione verum Gassendum agnosco, illúmque ut præstantissimum Philosophum suspicio, ut virum candore animi, atque integritate vitæ celebrem amplector, & ejus semper amicitiam quibuscunque potero obsequiis demereri conabor. Itaque rogo ne illi grave sit, quòd libertate Philosophica usus fuerim in ejus objectionibus refutandis; ut mihi profectò pergratum fuit quicquid in ipsis continetur. Et inter cætera gavisus sum quòd à viro tanti nominis, in Dissertatione tam longa, & tam accuratè conscripta, nulla ratio allata sit

quæ meas rationes oppugnaret, nullàque etiam in meas conclusiones, ad quam mihi non perfacile fuerit respondere.

INSTANTIA.

Fuisse objectiones absque duplicitate. Actum non de ipsa rerum veritate, sed de ratiociniorum vi. Benevolentiæ testatio gratè excipitur, ac refertur.

EGo, vir eximie, idem sum, qui priùs. Scilicet unus sum, non duplex; neque video quomodo caro seclusa Mente ratiocinetur, aut ratiocinari se putet. Tibi, qui videre potuisti, licitum fuit distinguere, & providere ne Mens tua ineptè contenderet, ac operam luderet, dum rem Amentem affaretur. Mihi, qui non sum tam acutus, licitum fuit meam ratiocinationem, si aliqua sum adversum te usus, non ad carnem, sed ad Mentem, si aliquam habeo, referre; ac existimare proinde tuam Mentem mea cum mente, non cum carne disserere. Ac si actum quidem fuisset inter nos (quemadmodum præmonitum, & interdum quoque repetitum fuit) de ipsa rerum veritate, ut puta Dei exsistentia, & Animorum immortali natura; tum, si ea insania, quod absit, occupasset me, ut adversus ipsam argumenta congessissem; concludere sanè jam posses, *Mentem cum carne disseruisse, atque, ut par erat, ab ea dissensisse.* Verùm quia perpetuò contestatus sum de nulla re ampliùs agi inter nos, quam de energia ejus Ratiocinii, quod tu demonstrationem esse, ego non esse defendimus: vide quo jure te Mentem dicas, me carnem, hoc est rem Amentem voces. Quod certè dicis *gaudere te nullam rationem allatam esse, quæ tuas rationes oppugnaret, nullámque etiam in tuas conclusiones, ad quam tibi non perfacile fuerit respondere*; non est cur gaudium tibi invideam, quod ad *Rationes* attinet; cùm suo quisque sensu abundet, & gaudere perinde valeat. Sed quod ad *Conclusiones* spectat, quatenus nempe propositiones de ipsa veritate sunt; non est profectò cur tu solus *de ipsis, tanquam tuis* gaudeas; *cùm sint meæ quoque, & omnium piorum, rectéque sentientium*; neque ullam adversus ipsas rationem adferre aut voluerim, aut venire mihi potuerit in mentem. Prætereo porrò, si conclusiones, quatenus ex tuis principiis deducuntur, accipias; tum declaratum superiùs esse nihil adversus ipsas aliud objici, quàm quod ad oppugnandum rationes, hoc est consequutionum vim ad eliciendum ipsas adfertur; tum heic permittendum lectoribus esse, ut dijudicent, nulla-ne ratio sit à me allata, quæ tuas rationes oppugnarit; & idém-ne, an aliud sit, *facile esse respondere, & facile esse bene respondere.* Quod superest, non modo gratè, sed gratissimè

tissimè etiam, ut par est, accipio, quicquid hoc loco benevolentiæ, commendationisque respergis. Non sanè, quòd me eum agnoscam, quem te dicis suspicere; sed quòd, dum mihi plus tribuis, quàm merear, id referendum sit ad affectum, quo me devinciendum voluisti. Heinc tametsi mihi huc usque stylus fuit paullò agrestior; non idcircò tamen de mea in te colendo, amandòque propensione quicquam decessit. Perspectum mihi semper est, quantum inter ingenia nostri hujusce ævi excellas: memini semper quanti habuerim posse colere amicitiam tecum. Quare & velim sic accipias, ut si quid austeriùs dictum sit à me, id attribuas simplicitati, qua reputavi posse me legem abs te præscriptam sequi. Tu visus es id appellare Philosophicam libertatem; ego, cùm non satis intelligerem, tuum mihi exemplum proposui. Et quamvis sollicitè cavi, ne paria iis regererem, quæ tu in me congesseras: si quid tamen fortè irrepsit, quod improbandum existimes; est cur condones, tanquam priùs tuo ipsius facto probatum. Is sum, qui naturâ, & studio, ad morum lenitatem feror; sed visus tamen sum videre, voluisse te meam sollicitare patientiam; ratum impunè illudi Tauro, cui fœnum in cornu non sit. Exinde sanè effectum est, ut nihil alioquin reposturus, interesse censuerim instando submonere te, non fuisse eo pacto cum viro nihil de te malè merito agendum. Imposterùm fiet, ut ipse præscribes; Quòd me attinet, hoc ingenuè testor, non fore unquam, ut per me stet, quin me, si tanti duxeris, tui observantissimum, & obsequentissimum experiare. Vale. Parisiis, Eidib. Mart. M D C X L I I.

FINIS.

ERRA-

E R R A T A.

IN Epistola Typographi ad Lectorem, *pag.* 2. *l.* 4. ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε. & *l.* 12. λαλεῖν. *Pag.* 5. *lin* 25. alterique. *ibid.* 32. Quamobrem. *p.* 8. *l.* 10. putârint. *ibid.* 32. percipi *non* intelligi. *p.* 9. *l.* 18. perinde. *p.* 10. *l.* 16. Dicis. *p.* 16. *l.* 35. arripiendas. *p.* 17. *l.* 19. rectam non facere. *p.* 18. *l.* 28. angulos, &c. te. *ibid. l.* 33. anguli, &c. fiant. *p.* 19. *l.* 18. ut ipsis. *p.* 21. *l.* 6. πάντα ἃ διανοούμεθα. *p.* 24. *l.* 32. quidpiam. *p.* 37. *l.* 32. *illa.* *p.* 39. *l.* 9. Archimedei. *p.* 44. *l.* 21. excepi. *p.* 57. *l.* 19. Bruti esse. *p.* 74. *l.* 3. consilii ; ut. *p.* 85. *l.* 12. quale. *p.* 89. *l.* 14. *Liquida, &c. ita etiam in mente totidem sunt ; unum, quòd habeat vim cognoscendi albedinem ceræ ; aliud, quòd habeat vim cognoscendi ejus duritiem ; aliud, quòd mutationem duritiei, sive liquefactionem, &c. Potest enim quis nosse duritiem, qui non ideò novit albedinem, nempe qui cæcus natus est, & ita de cæteris. Vnde clarè colligitur nullius rei tot attributa cognosci, quàm nostræ mentis ; quia quotcumque cognoscuntur in qualibet alia re, tot etiam numerari possunt in mente, ex eo, quòd illa cognoscat ; atque ideò ejus natura omnium est notissima. Denique hic obiter reprehendis, quòd cùm nihil in me esse admiserim præter mentem, nihilominùs loquar de cera, quam videam, quam tangam ; quod sine oculis, & manibus fieri non potest : sed notare debuisti me accuratè monuisse non ibi agi de visu, & tactu, qui fiunt ope organorum, sed de sola cogitatione videndi, & tangendi, ad quam organa ista non requiri quotidie in somnis experimur. Nec sanè hoc non notasti ; sed tantùm monere voluisti, quàm absurdæ sæpè, atque injustæ cavillationes ab iis, qui non tam aliquid intelligere, quàm impugnare satagunt, excogitentur.* Omissum *pag.* 95. Dubitationis I. argumentum, supplebit Lector ex Indice huic operi præfixo. *p.* 112. *l.* 12. Et, putas, re- *p.* 122. *l.* 10. *nullam me habere.* *p.* 126. *l.* 3. acari. *p.* 133. *l.* 27. aliquid. *p.* 141. *l.* 1. ferim ; ad phantasiam reduxerim ; ad mentem, *p.* 146. *l.* 20. ob *non* ad. *p.* 147. *in marg. Capitalis illa.* *p.* 149. *l.* 6. faceres. *p.* 153. *l.* 23. qualeis. *p.* 156. *in marg. Falsum.* *p.* 162. *l.* 7. cæterà. *ibid. l.* 14. ne *non* nec. *p.* 163. *l.* 32. *infinita.* *p.* 164. *l.* 33. non ab. *p.* 166. *l.* 25. *quæ sit à se.* *p.* 171. *l.* 37. ob suæ naturæ. *p.* 179. *l.* 2. & non. *p.* 180. *l.* 28. te cum. *p.* 186. *l.* 6. attinet. *p.* 188. *l.* 8. loquendo, materiam, & formam, videlicet. *p.* 190. *l.* 7. dices. *p.* 195. *l.* 18. qui ne. *p.* 201. *l.* 12. Scirpos. *p.* 205. *l.* 28. per illum. *p.* 206. *l.* 6. sed duo. *ibid l.* 25. *fateat.* *ibid. l.* 26. quoque me. *p.* 209. *l.* 31. nunc sit. *p.* 216. *l.* 9. *de te ipsa.* *p.* 220. *l.* 7. sit. *p.* 228. *l.* 33. sit. *p.* 229. *l.* 31. vita ferretur. *p.* 230. *l.* 19, 20. orichalcum. *p.* 231. *l.* 1. orichalci. *p.* 237. *l.* 27. similem. *p.* 245. *l.* 16. possint. *p.* 265. *l.* 27. chiliagonum. *p.* 266. *l.* 4. in se. *p.* 293. *l.* 23. Perges. *ibid. l.* 24. perget. *p.* 300. *l.* 14. quàm quæ. *p.* 302. *l.* 4. gloriateris. *p.* 305. *l.* 31. gratiâ defendunt. *p.* 316. *l.* 17. præcedenteis.